UKF:s pärm Sv3 – Svenngårds gårdshandlingar Pärm 14-17, 20

Renskrift/sammanfattning av Gudrun Sandén år 1996
Handlingarna ligger i fysisk ordning

Register till innehållet i Pärm Sv3 gällande :
Skälby – Lennartsnäs – Västra Ryd – Elers historia om vägar – Vägar i Näs – Konungens Arv och Eget – Ur Hovrättens protokoll – Diverse anteckningar.
Fritextsökning fil textfil8.dbf fil: Pärm Sv3 Svenngård P14-17,20.doc

****

Register till handlingar om Skälby
- *i pärm "Skälby - p14" i Svenngårds hembygdssamling*
- *i fysisk ordning*

Skälby

1958-12-06 Skälby, beskrivning av byn. Herman Svenngård

1700-tal (?) Ej översatt, ej daterat blad om gårdarna i Skälby

1950-tal (?) Fornfynd

1555-1572 Jordeboksuppgifter. Skälby

1580-1698 Jordeboksuppgifter för Skälby

1613-1704 Ur Bro Häradsrätts protokoll

1684-04-09 Skattläggning av Skälby

1691-02-06 Skattläggning av Skälby

1700-tal(?) Odaterade fotokopior

1708-06-26 Brev

1708-11-26 Brev

1709-10-02 Beskrivning över skatteläggning av Skälby

1711-12-08 Skatteläggning Skälby

1727-08-21 Delning av Skälby

1731-05-04 fortsatt delning i Skälby

1728-05-01 Vallby begär ersättning för utjordar i Skälby

1755-05-24 Brev till prosten Grundel i Håtuna om storskiftesdelning i Skälby

1960-tal(?) Skälby. Planritning, fotografier

1763-12-29 Husesynsprotokoll Skälby löjtnantsboställe

****

Register till handlingar om Lennartsnäs
- *i pärm "Lennartsnäs -15" i Svenngårds hembygdssamling*

i fysisk ordning

Lennartsnäs

1950-tal (?) fotografi

1955-07-14 Följesedel

1860-64 Beskrivning till ekonomiska kartverket

1573-1948 Lagfarter på Lennartsnäs

1880-tal (?) Lennartsnäs, Klingspor-Schlegel

1950-tal (?) Fornminnen

1573-1836 Ägarlängd

1384-1397 Två pergamentsbrev

1950-tal (?) "Ur gulnade blad" -kammararkivet

1662-1764 Ur ägarlängd

1638-1690 Utdrag ur Häradsprotokoll

1701-1705 Ur Häradsrättens protokoll

1906-05-21 Torpstugan Lugnet. Fotografier av planritning

1954-08-25 Anteckningar om ätten Wachschlager

1779-1812 Anteckningar ur hovmarskalken Gustaf Wachschlagers och hans maka Christina Holmcreutz boupptecknings

1764-1765 Anteckningar rörande superkargören Henrik Könings 1717-1785

****

Register till handlingar om Västra Ryd
- i pärm "Västra Ryd -16" i Svenngårds hembygdssamling
- i fysisk ordning

Västra Ryd

Olika beskrivningar från Västra Ryds församling

1877-1890 Upplands fornminnesförenings skrift

1860 (?) Beskrivning till geologiska kartan

1741 Salvius Beskrivning över Uppland

1954 E Hellquist: "De svenska ortnamnen på "by"

1373-04-20 Tranbygge

1950 "Namn och bygd" - Tranbygge

1877-90 Upplands fornminnesförenings tidskrift

1322 Ägare till Österröra

1965 Svenngårds manus till artikel om Tranbygge och dess ägare

1961-11-21 Brev från Bertil Flemström

1961-11-23 Brev till Bertil Flemström

1962-11-07 Brev från Anton Olsson. Sv Arkivbyrån

1373-04-20 Text till pergamentsbrev

1257-1958 Ägarlängder till Tranbygge

1593-1886 Komministrar i Stockholms-Näs och V Ryd

1957-02-18 Anteckningar om inventarierna i V Ryds kyrka

1956-03-05 Anteckning om en vagn

1962-03-21 Upplysning om Nyckelstene

1400-1840 Berättelser om präster i V Ryd och Stockholms-Näs

1330 Avskrifter av original på pergament i Riksarkivet

1500-talet Allmogens besvär

1593-1699 Anteckningar ur domkapitlet i Uppsala protokoll

1686 Ur Kammararkivet: Reduktionsjordeboken för V Ryd

1687-1692 Riksarkivet: Acta Ecclesiasitica vol 64, Västra Ryd

1700-1704 Anteckningar ur Domkapitlets i Uppsala protokoll 1698-1737

1704-1705 Ur Bro Häradsrätts protokoll

1710-1711 Riksarkivet: Bro härads renoverade dombok

1711-1723 forts Domkapitlets protokoll

1724-1725 Bro härads originaldombok i Landsarkivet i Uppsala

1724-1730 Landsarkivet i Uppsala: V Ryds kyrkoräkenskaper

1723-1767 Fortsättning ur domkapitlets protokoll

1738-1800 Anteckningar ur Domkapitlets i Uppsala protokoll rörande Stockholms-Näs församling

Ur Stockholms Stads Herdaminne. Av Gunnar Hellström 1951

1826 Svensk författningssamling nr 29

1825-1826 Ur sockenstämmoprotokoll

****

Register till handlingar om Johan Elers historia om vägar. Arv och eget, Hovrättsprotokoll
- i pärm "Elers historia om vägar m.m" i Svenngårds hembygdssamling
- i fysisk ordning

Elers historia om vägar

Johan Ehlers historia om svenska vägarna. Bro härad

Häradsvägar.

Sockenvägar.

Byvägar

Brev till landshövdingen P Ribbing från Lars Träbom 1716.

Till Landshövdingen i Uppsala

Specification på milstockarna i Uppsala län och Bro Härad,

Brev till Landshövding Baron Magnus Cronberg. Uppsala

Brev till Landshövding Carl von Grooth av De la Chapelle

Utdrag ur förteckning på alla i fögderiet befintliga gästgivargårdar, landsvägar, härads- socken- kyrko- och kvarnvägar

Tibble i Näs.

(Vintervägar)

Ur handlingar angående vägar, broar, hamnar

Brev från Premielöjtnant och Arbetschef A W Thomeé.

Vägar, broar 1773-1871 ur Landsarkivets handlingar

Till Befallningshavanden i Uppsala län .

Till Kongl Maj:ts Befallningshavande i Uppsala. Ett flertal

Entreprenad auktion - broreparation

****

Ur Svenngårds samling - Vägar i Näs

Utdrag ur protokollet hållet å Laga Hösttinget med Bro Härad den 14 sept 1745. Vägunderhåll.

Utdrag ur Bro Häradsrätts dombok hållen å lagtima sommartinget i Tibble Gästgivargård 30 maj 1768.

Brev till landshövdingen, samma år 1768 ? Komministern lovar laga kaplansboställets vägstycke

Landshövdingens svar på Lantingshausens skrivelse 1769-09-26

Utdrag ur Bro Häradsrätts dombok hållen å lagtima höstting i Tibble gästgivargård den 18 oktober 1768.

Carl Funck/Johan Lindeborg - utlåtande 9 mars 1769

Lantingshausen protesterar, 10 juli 1769

Högvälborne Herr Baron och Landshövdinge samt Riddare av Kungl Nordstjerneorden! Wachschlagers protest mot Lantingshausens inlaga - 8 sept 1769. 4 sidor

Jacob Gripenstedts brev

Klagomål från gästgivarna i Tibble och Gran att de pålagts hålla fler hästar, 7 Sept 1784. 3 sidor.

Fullmakt in Blanco rörande av Landshövdingen nyligen anbefallte åtta hästar för gästgiveriet i Tibble. 1784

Utdrag ur dombok hållet vid lagtima sommartinget med Håbo Härad på Grans gästgivargård den 7 maj 1779. (angående hållhästar m.m.) 3 sidor

Herr Hovjunkare Iserhielm yttrade sina tankar över varenda ämne som sedermera av honom inlämnades skriftligen författade uti följande:

Även ingavs och upplästes följande: Till protokollet:

Resolutionen på allmogens besvär (skjutstvång) av den 17 september 1723

Näs sockenvägs underhåll. Protest från Wachschlager 27 okt 1769

Konungens arv och eget. Bro härad, Näs socken 1559.

Konungens arv och eget. 1613

Konungens arv och eget 1586

Svea Hovrätts protokoll, Liber causarum vol 75 1635

Rättens rationes på den grova handel uti Ryds kyrka.

Brev från lagläsare Olof Olofsson 6/12 1634

Herr Davids Vittnesskrift 24/7 1634

Erasmus G.G.H. Prostens rannsakning.

Den 27 november 1634 Från Margareta Josepzdotter. (1634-11-27

Josua Uddessons brev

Axelius Bergs skrivelse 30/4 1635

Andreas Andresee brev 30/4

Lenaei skrift 12/2 1634.

Sockenmännens vittnesskrift

Olof Olofssons brev den 18 aug. 1634. 2 sidor

David Andreae brev.

Olof Olofssons skrivelse den 29 april 1635 (1635-04-20)
Axelius Berg. (Inl. i Hovr. 30/4 1635)
Daniel Erichsson Sthlm den 30 april 1635 (1635-04-30)
Svea Hovrätts Dombok 1634-35 Folio 21

Diverse anteckningar

(1)
En samling handskrivna blad
Mantalslängder - många år medtagna
Handskrivet brev - med bygdehistoria
Några anteckningar om Lennartsnäs
Redogörelse för altaruppsatsen i Kungsängens kyrka
Herman Svenngård berättar om Stockholms-Näs Hembygdsförening
Skälby - 1640 och 1659 års jordeböcker
Ur Domboken 1712
Slagsmål mellan skräddaren i Frötuna och tolvmannen i Tuna
Diverse anteckningar - huvudskatten i Bro härad 1546
Byggnader i Kungsängen 1895
Stavningsregler
Punschrecept
(2)
Frans Thun - soldat i Norrbylund, Berga bys soldattorp
August Petterson i Sandgrin, Kungsängen
En slottsherres böneskrift - Wachschlager
Wachschlagers förslag till helgdagsdräkt och ny altartavla
Soldater efter lycklig hemkomst från krigen
Utdrag ur sockenstämmoprotokoll Näs 1767
Vargar 1845
Från nödåren på 1840-talet
Intrång av utsocknes tiggare
Uppländska Konungsdomar
Näs socken
Brev från Herman Svenngård till Anders Boqvist - torpet Lund
Brev till disponent Svenngård från Märta Lindberg - bygdehistoria
(3)
Ur Lagmansrättsdombok 1704 - ett stort antal notiser - 5 sidor
Ur Domkapitlets protokoll
Brev (kladd) till Statens järnvägar från Svenngård
Ur domboken 1701 - familjegräl
(4)

Ur dombok 1678 - tvist i Finsta
En märkesman i Näs - Hans Staffansson i Berga
Olovligt brännvinsbrännande
Sockenstämmoprotokoll 1785 - sidentyger får inte längre användas tjänstefolk
Frölunda 1700 - formalia vid försäljning av skattejord
Anteckningar 1700-talet - ett stort antal kortfattade
Ur Medlemsbladet - förordning mot yppighet och överflöd 1757
Wachschalagers brott mot förordningen om yppighet och överflöd
Stockholms-Näs
Ur domboken 1740 - olaglig avflyttning från Lilla Granskog i Låssa
(5)
Ärkebiskop Olaus Swebelius 1681-1700
Stöld i Näs kyrka 1787
Ödmjukt memorial - angående Näs Kongsäng
Reparation av höladan på Korsängs hovstalläng 1821 (2 sidor)
Ur domboken 1677-79 - 3 sidor
(6)
Domkapitlets protokoll 1678 - tvist mellan präster i Bro - 5 sidor

Svenngårdska samlingen - Pärm Skälby - p14

I sammandrag av Gudrun Sandén 1996

1958-12-06. Skälby, beskrivning av byn. Herman Svenngård.

4 handskrivna blad. Manus till Medlemsblad 1958:6, 1959:1

När det gäller att beskriva denna by i äldre tider, så blir svårigheterna större än då det var fråga om egendomar respektive byar, såsom Aspvik, Tuna m fl, vilka finnas belagda i litteraturen. Så är emellertid ej fallet med Skälby, som aldrig tidigare har varit föremål för intresse från några forskares sida. Det finns således inga tryckta källor att lita sig till utan endast uppgifter i jordeböcker, boskapslängder, domböcker o dy, vilka förresten kunna bjuda mycket av intresse, bara man har tur att få tag i det intressanta.

Namnet Skälby har varierat mycket under gångna tider, men det är anmärkningsvärt, att namnet under 1500-talet i handlingarna "årliga räntan" t ex i de flesta fall stavades som nu för tiden, alltså Skälby. Den därnäst mest använda stavningen var Skelby. Sedan finns stavningen Skellby, Skiellby, Skelberga, det sistnämnda 1552.

Själva namnet Skälby anser Ortnamnsarkivet hör ihop med betydelsen vägskäl eller gräns. Alltså byn i vägskälet. De gamla vägar, som nu gå förbi och omkring Skälby vore i äldre tider av mycket större betydelse än nuförtiden och har sannolikt givit anledning till byns namn.

Liksom övriga byar i Näs socken leder även Skälby sitt ursprung från tider som ligga mycket långt tillbaka.

Härpå tyder de gravfält som ligger strax norr om byn, dels på själva bytomten dels i den barrskogsbevuxna moränmarken. Gravfältet består av ett 50-tal högar och stensättningar, runda och rektangulära, samt 2 treuddar med insvängda sidor, den största 9 meter mellan spetsarna, och en skeppssättning, 6 meter lång.

Den största högen är ca 13 meter lång i diameter och intill 1 meter hög, men söndergrävd. I gravfältets södra del finns flera husgrunder kvar, vittnande om, att byn en gång varit större än nu.

För Ålsta, som gränsar till Skälby finns skriftliga belägg från 1257 och det är troligt, att även Skälby var bebott vid den tiden, fastän inga skrivna vittnesbörd ännu upptäckts.

I de handlingar, som gå under namnet "årliga ränta", som egentligen är jordeböcker, finns för år 1535 under Näs socken upptaget "Lensman Jacop i Skellsta". Då mig veterligt ingen gård eller by funnits med detta namnet i Näs socken, är det tänkbart, att en felskrivning föreligger och att man menar Skälby. I årliga räntan för 1542 däremot står det tydligt Skelby, men namnet Jacop finns inte med.

Däremot framgår det av handlingarna att det var fem gårdar och fem frälselandbor d v s arrendatorer av jord, som ägdes av någon adlig godsägare. Det framgår emellertid inte av handlingarna, vilka som då var ägare till de olika gårdarna i Skälby. I jordeboken för 1555 står: "5 Frälsehemman Skiählby utan öretahl och possessorer", d v s ägare. Samma uppgifter återfinns sedan fram till 1562. För sistnämnda året finns en uppgift, som är litet utförligare. Där står bl a Matts Gagges landbor. Jöns Jäppsson, som hade 5 öresland och sådde 2 pund. säkerligen korn, som var det vanligasste sädeslaget vid denna tid. Han lämnar i avrad 3 pund och 6 1/2 spann korn, arrendeavgiften i reda pengar var 16 öre. Vidare i gästningspengar 2 mark, samt ett får och 2 höns.

Hustru Syres landbo på Siösta Eric Ohlsson i Skälby hade 5 öresland och sådde 2 pund säd. Arrendet i säd var lika stort som föregående men arrendeavgiften i pengar bara 9 öre, vidare gengärdspengar 9 öre. Gengärden utgjorde underhåll för resor, som en del ämbetsmän utkrävde av bönderna.

Lasse Massons landbor, Jon Skräddare hade även 5 öresland och sådde 2 pund. Hans arrendekorn utgjorde lika mycket som föregående, medan arrendeavgiften var 1 mark d v s 8 öre. Dessutom hade Jon Skräddare att betala 2 mark för fodringsskyldigheten för hästar för konungens och andra höga herrars räkning och så ett får och 2 höns.

Olof Persson i Skälby hade 4 öresland och sådde 1 pund. Han hade att betala 3 pund i arrendekorn och 6 öre i arrendeavgift samt 2 mark för hästfodringsskyldigheten.

Herr Gabriel och Carl Bengtsons landbo, Eric Larsson hade 5 öresland minus 1 örtugland och sådde 2 pund korn. Han hade att betala 3 pund och 7 spann i arrendekorn och arrendeavgiften i pengar utgjorde 9 öre. Hästfodringen kostade honom 12 öre och gengärden 4 öre. Dessutom till kom dagsverkspenningar 1 maark och vedpengar 10 öre.

1700-tal.(?) Ej översatt, ej daterat blad om gårdarna i Skälby.
1 postiv fotokopia
1 Befallningsmman Paul Jonsson 5 öresland.
2 Johan Eriksson avstått i byte till Kongl Maj:t och Kronan.
3 Erik Jonsson frälsehemman.
4 Erik Mattsson frälsehemman.
Utägorna består av vretar och beteshagar.

1950-tal(?). Fornfynd.
Gravfält N om Skälby, dels på bytomten dels i barrskogsbeväxt moränmark. Består av ett 50-tal högar och stensättningar, runda och rektangulära samt 2 treuddar med insvängda sidor, den största 9 m mellan spetsarna, och 1 skeppssättning 6 meter lång. Den största högen ca 13 meter i diameter och intill 1 meter hög; söndergrävd, i Ö kanten en rest sten, ca 1 x 0,75 x 0,3 meter. I gravfältets S del flera husgrunder, som visa att byn varit större.

Gravfält S om Skälby på en barrskogsbeväxt moränholme. Består av ett 40-tal högar och stensättningar, runda och rektangulära samt 1 röse, 112 meter diameter och 1 meter hög, i V kanten en rest sten ca 2 x 1 x 0,6 meter.

1555-1572. Jordeboksuppgifter. Skälby
3 maskinskrivna blad, 5 positiva fotokopior
På kamrer Hederschölds begäran genom sin böneskrift, samt Kongl Kammarkollegie givne befallning av den 20 september är i Arkivräkenskaper och Jordeböcker undersökt, med vad öresland hemmanen är införda i Uppland, Bro härad, Näs socken, Skälby. Efter 1686 års Extract Jordeboks innehåll består byn av 1 kronohemman Skälby samt 4 frälsehemman, alla utan öretal införda.
För kronohemmanet blir jordeboksräntan 4 tunnor spannmål.
Två frälsehemman ägs av Claes Rålamb det tredje av Anders Torstensson och det fjärde ägs av Anna Schütte.
1555, 1559, 1562 uppföres årliga räntan utan öretal och ägare.
1562 Matts Gagges Landbor, Jöns Jäpsson i Skälby 5 öresland
Hustru Syres landbo på Skilsta, Eric Ohlsson i Skiählby 5 öresland,
Lasse Matssons Landbor, Jon Skräddare i Skiälhby 5 öresland
Gabriel och Carl Bengtssons Landbo Erick Larsson i Skiählby något mindre än 5 öresland. Vidare uppges deras avradskorn, avradspenningar, hästpenningar och gengärdspenningar.
1572 upptages 7 frälsehemman. Två har tidigare varit kallade Ålsta.
Således är Kongl Kammararkivräkenskaperna rätt utdraget vilket härmed intygas.
Stockholm den 23 september 1720, S I Christiernin.

1580-1698.Jordeboksuppgifter för Skälby
5 maskinskriva blad
Utdrag ur Kongl Maj:ts och kronans jordeböcker hur hemmanen i Skälby är antecknade.
1580 1590, 1598, 1599 finns 5 frälsegårdar
1602 finns 1 kronohemman och 4 frälsehemman
1609 är kronohemmanet öde på grund av vådeld, 4 frälse
1620, 1630, 1635 1 kronogård, 4 frälse
1640,1659 Greve Per Brahe har köpt kronohemmanet till frälse, 1 hemman under Skiählby, 1 under Stäket, 1 under Ådö, 1 under Aspvik.

1660,1661 Greve Per Brahe äger gamla kronohemmanet, två gårdar lyder under Bro gård, vilket meddelas vid Erling härads ting den 13 mars 1661 av Petrus Carling, 1 hemman under Stäket, 1 under Ådö.
1670 Skäilby 1 greve Per Brahe köpt till 4 1/2 % hans Furstlige Durkaktighet Hertig Adolf äger under Görveln och Saltlösa, under Bro gård 1 frälse, Olof Fogdes änka, 1 inlagt, 1 under Stäket, 1 under Lämnäs.

1684 kronohemman, rusttjänst officeren kaptenlöjtnant till häst, 1 greve Anders Torstensson, 1 Anna Skytte, 1 Claes Rålamb, 1 inlagt.
1686 Skälby krono, Greve Torstensson, Anna Skytte, Elisabet Funk, 1 inlagt.

1684, 1689 Skälby krono uppdragit Kongl Maj:t och Kronan i byte av Kongl Rådet Greve Gustaf Adolph De la Gardie efter Kammarkollegie Brev den 12 april 1684 och indelt på infanteriet.
1 hemman Arv och eget Kongl Rådet och presidenten greve Anders Torstensson uppdraget kronan i Byte efter Kongl Kammarkollegie Kommission den 15 januari 1686 och indelt infanteriet, 2 frälse Elisabet Funck, 1 frälse Anna Skytte.

1690 1 Skälby kronan bespart 1690, 1 hemman reducerat till kronan, 2 Elisabet Funck, 1 Anna Skytte.
1691 Skälby krono löjtnantsboställe, 1 hopalagt till löjtnantsbostället efter 1691, 1696 års skatteläggning i ett bruk, 1 frälse Anna Skytte, 2 Elisabet Funck.
1698. 1706 2 Skälby löjtnantsboställen, 2 gamla frälse, 1 inlagt under hela denna Skälby för långliga tider.
Ur 1698 års jordebok med ränta och ägare. Undertecknat A Wetterblad.

1613-1704. Ur Bro Häradsrätts protokoll.
19 maskinskrivna blad
1613-09-01 Bland nämndemännen Jacob i Tibble, Lasse i Sylta, Thomas i Frölunda.
Kom för Rätten herr Anders i Ryd och klagade över att hans sockenbonde Rasmus i Skälby överfallit honom med bannor och med obekvämliga ord och missbrukat Guds heliga namn. Han hade svurit på kyrkbacken, för vilket Herr Anders straffat honom. När sedan Herr Anders höll sockenstämma och avhandlade med bönderna om kyrkans byggning och bogårdens färdigställande, så svarade Rasmus att det är inte tid att bygga nu, när klockarstugan står utan tak. Herr Anders svarade - Tig du, jag vill inte höra dig. Rasmus svarade: - Tig själv, jag är inte din getpojke och ger dig tusan. Nästa söndag frågade Herr Anders om sockenborna ansåg, att Rasmus skulle säga så till sin kyrkoherde. De svarade nej. Rasmus gjorde sin ed på att inte komma till kyrka på år och dag. Nästa söndag var han dock i kyrkan och skällde på prästen och slog i bänken med sin käpp. Hans hustru försökte få honom tyst, men han hotade att slå henne på munnen om hon inte teg. När han kom till kyrkdörren hytte han med näven och sa att detta skall du tugga upp. Han följde Herr Anders till Färjestaden vid Stäket och Herr Anders hade vittnen på hur Rasmus fortsatt att skälla. Han var nu inte i Rätten och pliktade 3 mark, 1 mark till Konungen, 4 öre till Häradshövdingen, 4 öre till Häradet.

1648. Besvärade sig Olof i Skälby att han statt en piga, som inte kommit till sin tjänst. Han blev tillåten att foga henne ur tjänsten, när han behagade.

1649. Kom för Rätten Anders Rasmusson i Sylta och anklagade Per Olofsson i Skälby, för att han slagit honom en blånad. Per kunde inte neka och pliktade 3 mark.

1649 Herr Gustaf Leijonhuvuds fogde, Claes Eriksson besvärade sig över, att Marcus byggt ett torp på svinvallen i Skälby. Då flera ägare fanns till Skälby skall det rannsakas om torpet hör till Leijonhuvuds hemman eller till alla jordägare.

1651 Hustru Lucia besvärade sig över, att hon lånat en ko till sin svärdotter, Britta, vars bror, Anders i Viby sedan sålt kon till andra. Britta kunde inte neka och dömdes att betala kon. Sedan kunde hon söka sin bror om hon gitter.

1651 Besvärade sig hustru Dårde i Skälby torp, att hon blivit bestulen på 1 tunna spannmål, en friskjol, en vadmalskjol, 10 mark ull, 1 mark lin, kött efter två får, en vadmalströja, 6 kannor bönor, 6 får och en ny vepa. Hon beskyllde torpare Hans, som hon varit inhyses hos. Även soldaten Johan beskylldes för stölden. Johan var nu i Stockholm och ingen vet var han finns. Hans hustru Gertrud kände inte till något om stölden. Hon hade fått 2 fjärdingar råg att gömma av Hans. Det var samma afton stölden begicks. Beslöts att vad som kan finnas i deras hus skall tagas och till Rättens vidare beslut sättas.

1651 Besvärade sig Johan Andersson i Skälby att han statt en pojke, hos sin granne, Jöran, som inte ville låta pojken komma i tjänsten. Det befanns att Jöran förra sommaren tagit pojken, då han gick man emellan och tiggde. Det vore skäligast att låta honom bli kvar hos Jöran och Johan inget mer har att beställa med pojken.

1663 Fogden Olof Wastensson framdrog för Rätten Anders Hindriksson i Skälby och konan Walborg Matssdotter angående lägersmål. Båda erkände, men han nekade att gifta sig med henne. Han pliktar 3 mark och hon 15 eftersom det var andra gången hon var stämd för lägersmål. Han gav henne 2 tunnor säd i förlikning och bägge underkastade sig den vanliga kyrkoplikten.
1667 Befallningsman Johan Johansson föreställde Rätten Anders Nilsson i Sylta och Karin Matsdotter, barnfödd i Sigtuna stad, för lönskaläge. Det var begånget i Skälby och hon födde ett oäkta barn, som dog tre dagar efter födelsen. Båda tillstod gärningen, men de ville inte äkta varandra. Han bötade 40 mark och gav henne 20 i förlikning och de stod båda vanlig kyrkoplikt.

1675-01-30 Nämndemän var Per Mikelsson i Tibble, Olof Eriksson i Skälby (Berga), Johan Andersson i Skälby.

1679-05-12 Utslag i tvisten mellan generalkommissarie Gideon Rålamb, genom hans bokhållare Anders Sträng, och Olof Eriksson i Berga angående 4 års hälftenbruk av Skälbyhemmanet.
1) Anders Sträng kräver 59 daler av Olof Eriksson för byggning, som han inte åtgärdat. Nämnden anser dock att han utfört mer än sin del vid reparationer och stängning av gärden och menar att 16 daler är nog. Han har dessutom fått utstå mycket gästning och skjutsning till kronan under dessa besvärliga tider, vilket Rålamb ej deltagit i.
2) Olof skall betala 30 daler i knektpengar, som var hans del.
3) Parterna tvistar om vem som skall betala utsädet. Det finns inga räkningar eller bevis, men nämnden kan inte finna annat än att Olof sått sin del första året. Han fick dock dålig skörd beroende på att åkern var dåligt skött, vilket han förbättrat andra året.
4) Det befanns att Olof skulle betala 7 fjärdingar säd och då få igen sin dragoxe.

1680 Tolvmännen Johan Andersson i Skälby och Olof Eriksson i Berga skall bese det vedhygge, som hustru Lissbetha Mattsdotter i Skälby skall ha gjort på Frölunda skog. Hon brukar 1 hemman där, men fört veden till Skälby, vilket skattebonden Olof Persson i Frölunda klagar över.

1685 Greve Anders Torstenssons befallnigsman Paul Jönsson på Lennartsnäs ingav ett frihetsbrev daterat 20 dec 1684, där greven ger bonden Johan Ersson 1 års frihet från utlagor på Skälby hemman. Nämnden visste betyga att hemmanet var i så dåligt skick, att de undrade om han skulle kunna få det i stånd på så kort frihetstid. Ärendet remitterades i vanlig ordning till landshövdingen.

1686 Ryttmästare Sven Bråkenskiöld kärade till Johan Mattsson i Lerberga, för att han avflyttat från Skälby hästehemman och lämnat stor husröta efter sig. Dessutom fanns rest på utlagor. Mattson hade ärvt hemmanet efter sin fader och redan då fanns husröta. När Mattsson lämnade Skälby brukade hans svärmoder något men Mattsson skall betala 1685 års ränta.
Mattsson har tagit fodret från gården och även gripit till takhalmen. Han skall betala skadan.
Bonden har en falsk fordran för utsäde. Ryttmästarn menar, att han gjorde rätt, som inte lät åkrarna ligga, men eftersom han sedan förlupit stället får han inte betalt för utsädet.
Skjutspengarna, som Mattsson begär vill ryttmästarn inte heller betala.
Ryttmästaren begär att han ställer en god åbo i sitt ställe och ställer gården i godtagbart skick. Han nekar till att tillsammans med Mattssons hustru varit hos landshövdingen och begärt att få säga ifrån sig hemmanet.
Rätten menade att ryttmästaren varit till freds med Mattssons avträde. Mattson frias från både räntan, årsväxten och den olaga avflyttningen. Han frias också från anklagelsen att fört foder från gården och vad gäller husrötan skall Gode Män besiktiga skadan.

1686 Ryttmästare Sven Bråkenskiöld insände en klagoskrift, där han 1) frågar hustru Margareta i Sylta hur hon kunnat bryta kronans sigill, som satt på dörren för de 6 lass hö, som hon enligt Bråkenskiöld tagit på hans äng. Han hade erbjudit henne förlikning, att låta honom få det hö som tillkom honom och sedan betala honom resten. Han fick dock slemma ord för sin goda vilja. På denna punkt nekade hustru Margareta genom sonen Paul Jönsson, som menade att detta måtte bevisas. Dels att hon skulle tagit hö olovligt och dels att kronomärke sattes på dörren. Hon var inte skyldig kronan något. Erik Nilsson i Asker, som var ryttmästarns vittne inkom med sin berättelse. Ryttmästarn ville veta, vem som givit henne fullmakt att tillträda vårbruket. Varför hon förde gröda från gården och varför hon inte lämnade tillbaka

ryttmästarns kniv, som han krävt henne. Hon är skyldig Ryttmästaren 12 daler för en häst, som hon sedan pantat.
Sonen försvarar hustru Margareta på alla punkter.
Rätten friar för anklagelsen att hon skulle tagit hö, där måste något missförstånd vara begånget. Hon frias från att ha tillträtt vårbruket olovligen. Rätten anser att ryttmästaren samtyckt till att hon tagit gröda. Angående kniven, kan Rätten inte se att hon velat dölja den, utan den var tappad under golvet.

1690 Erik Hansson i Skälby lovade ge sin granne Johan Ersson 3 halvspänn korn för den skada han tagit av ohägn på sin säd. De förliktes genom handräckning.

1690 Befallningsman Paul Jönsson anklagade Mats Erssons hustru Margareta i Skälby för att hon långfrdagen slagit hans get, så att den avlidit påskafton. Hustru Margareta klagade över all ohägn hon litit av getterna Hon nekade inte till att hon slagit till geten med en liten kvist, vilken hon visade upp i Rätten. Margareta vill skjuta skulden på en gosse, som skulle slagit geten tidigare. Gossen var inte närvarande och hustru Margareta hade inte låtit syna skadan getterna gjort.
Nämnden menade att geten levt i åtta dagar och man inte säkert kunde bevisa att det var hustru Margaretas slag, som skadat geten. Parterna skulle bestå halva skadan var.

1690 Ställdes inför Rätten konan Britta Andersdotter, som nu tjänar som amma hos kapten Sparre på Aspvik. Hon hade vid julen 1688 låtit sig besovas av drängen Nils Persson, som sakfälldes vid höstinget på Sylta frälsehemman. Hon påstod nu att det skett på Skälby, men inte under äktenskapslovande. Hon dömdes att plikta och sedan tas upp i församlingen igen. Nils Persson skulle kosta på henne kyrkogången och ge henne 1 tunna säd i förlikning, men ingen vidare ammelön, eftersom barnen hon fött strax blivit döda.

1695-05-27 vittnade Erik Nilsson i Skälby att Börje Pil satt hammarnotzbor ? och som soldat blev förd i häkte och lupit gatlopp. Han hade även som gift man begått enkelt hor med en klockaredotter från Ed, Eli Olofsdotter.

1701 Måns Nilsson i Ölsta och Nils Ersson i Skälby samt soldathustrun har stämt varandra. De henne för att hon skadat soldathuset genom att ta bort takhalmen, bränna upp golvet och skadat 5 knutar med yxa, Hustrun återigen för att de tagit den röda livrocken och undanhållit hennes sal mans lön. Hans lön var 18 daler och när hon bestått taktäckningen och kammargolvet för 25 daler voro de därmed förlikta.

1704 Löjtnant Claes Anckerfiells hustru fru Anna Christina Fårbuss kärade till bonden Jacob Mattsson i Skälby angående 2 lass hö, som han nattetid tagit från hennes äng i Skälby. Dagen efter tog han ett lass till mot hennes och hallnabondens Nils Anderssons förbud. Jacob Mattsson försvarar sig med att han betalt höet till Nils Andersson.
Rätten beslutade frikänna Jacob Mattsson för fru Fårbuss anklagelse, eftersom höet inte tillhört henne, utan Nils Andersson.
Mot detta domslut vädjade fru Fårbuss till högre instans.

1704 Kronobefallningsman Petter Stening kärade på ämbetets vägnar till Anders Bengtsson i Skälby, angående orätt skylesättande och tiondegivande. Bengtsson svarade att hans folk satt 3 skylar med 15 band i vardera utan hans vetskap. Han har haft 105 skylat på tiondet, men kronobefallningsman säger att han haft 120 skylar, vilket Bengtsson nekar till.
Rätten anser att denna sak angår kronan och kan inte befatta sig med den.

1684-04-09 Skattläggning av Skälby.
1 maskinskrivet blad. Sv Arkivbyrån
4 sidor finns i Landsarkivet Uppsala.

1691-02-06 . Skattläggning av Skälby
1 maskinskrivet blad. Sv. Arkivbyrån

Utdrag ur Bro häradsrätts protokoll angående ny skattläggning av bl a 2 kronohemman i Skälby. 2 sidor finns i kammarkollegie första provinskontor.

1700-tal(?) Odaterade fotokopior
2 ej översatta blad. Negativa fotokopior.
Handlar om Skälby kronohemman 1 och Frölunda, dess storlek, ränta, åbon Johan Ersson, jord och skog. Odaterat.

1708-06-26. Brev
1 maskinskrivet blad, 1 negativ fotokopia
Brev från Carl Gyllenstierna till kommissarie Anders Becker.
Här finner kommissarien, hur inspektor Hoffstedt efter landshövdingens Johan Hoghusens order kommer att den 7 juli göra en undersökning om den långsamma tvisten mellan rustningsstammen Ekhammar och det så kallade Klockarbordets åkrar. Han begär att jag skall sända min fullmäktige. Jag önskar att Ni skall tillvarata mitt och min kära hustrus intresse härvid. Befallandes eder härmed Gud allsmäktig.
Underskrivet Stockholm den 26 juni 1708. Carl Gyllenstierna.

1708-11-26. Brev
1 maskinskrivet blad. 2 negativa fotokopior.
Brev till inspektoren från Johan Hoghusen.
Jag måtte den 14 december anbefalla Eder att överse Ekhammars rågång och vad skillnad finns mellan Ekhammars Gård och Klockarbordets Vretar, som klockaren vill tillägna sig. Jag har inte fått något svar, karta eller beskrivning trots order. Greve Gyllenstierna påminner nu om utslag i ärendet. Det åligger inspektoren att strax insända kartan med beskrivning, så att jag utan längre förhalande kan fullgöra Gyllenstiernas begäran.
Underskrivet Stockholm den 26 november 1708. Johan Hoghusen

1709-10-02 beskrivning över skatteläggning av Skälby 1.
2 maskinskrivna blad, 2 negativa fotokopior
Vid Bro härads höstting framlades på order av landshövding Hoghusen inspektor Lars Hoffstedt skattläggning av ett hemman i Skälby. Greve Göran Gyllenstiernas arvingar, Hans Kongl Maj:t och kronan till ersättning.
Beskrivning följer och är undertecknad av Joachim Hallpap, Lars Hoffstedt, Petter Stening, Lars Träbom.

1711-12-08. Skatteläggning Skälby
1 maskinskrivet blad. 1 negativ fotokopia
Skatteläggningen är efter föregången revning av tingsrätten i vederbörande kronobetjänts närvaro förrättat och uträkningarna är riktiga och räntan rätt satt, så blir den till Kongl Reduktionskommitten stadfäst.
Underskrivet Uppsala den 8 december 1711. Johan Hoghusen.

1727-08-21 delning av Skälby.
1 maskinskrivet blad, 3 positiva fotokopior
Den 21 augusti 1727 var undertecknad i Skälby för att företaga delning där på landshövding Magni Cronbergz order av den 1 september 1720, 7 maj 1725 och 28 mars 1726.
På förmiddagen infunno sig på landshövding Funks vägnar befallningsman Nils Lundberg, på kamrer Herderschölds vägnar befallningsman Anders Blomqvist, men från löjtnantsbostället kom ingen. Efter middagen infanns sig munsterskrivaren Adolf Lindstedt på regementets vägnar. Man ansåg sig inget kunna göra denna dag, utan sände bud till länsman Petter Westring att på kronans vägnar infinna sig nästa dag.
Den 22 samlades samtliga i närvaro av tolvmännen Olof Larsson i Lövsta och Ludvig Ersson i Brunna. Alla var ense att delning skulle ske. Åborna begärde anstånd, då de ville så.
Den 4 december innan jag skulle avsluta kom kamrer Hederschöld med ett utdrag ur en gammal frälselängd från 1562, där det stod att hans frälsehemman är en örtug mindre än 5 öresland. Denna gången kunde inget göras eftersom de redan var åtskillda och bönderna begärt anstånd till bekvämare tid. Därefter begav jag mig till Ålsta. Undertecknat Johan Leitz

.1731-05-04 fortsatt delning i Skälby.
14 maskinskrivna sidor, 15 positiva fotokopior.
Efter landhövding Johan Brauners order av den 16 december 1730 inställde jag mig den 4 maj 1731 i Skälby för den återstående delningen. Från regementet infann sig löjtnant Georg Planting och kapten Christian Chöler, som besitter bostället, befallningsman Nils Lundberg på landshövding Funks vägnar, länsman Petter Westring, men för kamrer Hederschölds hemman kom endast åbon. Alltså blev denna dag inget uträttat.
Nästa dag samlades man tillsammans med tolmännen Johan Ersson i Ålsta och Nils Andersson i Tuna. Löjtnant Planting påstod att delningen skulle börja med vretar och hagar efter solskifte och den gamla kartan skulle ligga till grund. Han ville de skulle starta utan kamrer Hederschöld. Först besågs Krokvreten och sedan Storvreten. Den gamla kartan hade ingen numrering, men en gammal kvinna intygade hur vretarna låg.
Den 6 infann sig sekreteraren Jacob Staffenborg på Hederschölds vägnar.
Man tog fram det gamla dokumentet från 1562 och enades om att det inlagda hemmnet skulle delas lika mellan den övriga 4. Under tiden hade Nils Lundberg utan ursäkt avvikit och frälsebonden Anders Bengtsson reste efter honom. När Lundberg återkommer utspinner sig lång diskussioner och han protesterar kraftigt. Kronobefallningsman Burström beger sig till häradsskrivare Ulfwin för att kontrollera dokumenten och återkommer med beskedet att någon utjord i Skälby aldrig funnits.
Den 11 fortsätts med skogen och landshövding Funk sänder ett memorial att han inte vill inlåta sig i någon tvist om sina ägors minskande. Han kan bevisa att han av ålder är rätta ägare. Det som saknades fick inte tas av hans ägor. Man beslöt att fortsätta delningen så att ingen skulle bli lidande. Sedan fördelades lotterna.
Den 31 delades det sista och beslöts att täpporna vid byn behålls som tidigare.
Den 1 juni kom kronobefallningsman Burström och hade inget att anmärka på och så var delningen avslutad. Johan Leitz.

1728-05-01 Vallby begär ersättning för utjordar i Skälby.
1 maskinskrivet blad, 2 positiva fotokopior.
Vallbyborna begär ersättning för att de utan hjälp av Skälby och Vallby utjordar tid och annat påkostat soldaten. Vi är enade att jag, Erik Jansson Tornberg avstår fjällen i Skälby till Olof Olofsson och Johan Ersson i Vallby. Tornberg anser inte att han har någon rest. För år 1728 och framledes må man söka kyrkans föreståndare eller mig för hjälp åt soldaten. Men efter det är Vallbyborna skyldiga att svara. Detta skall orygglig hållas.
Vallby den 1 maj 1728. Erik Jonsson Tornberg, Olof Olofsson, Johan Ersson i Vallby. Vittnen Johan Leitz, Carl S Höök.

1755-05-24. Brev till prosten Grundel i Håtuna om storskiftesdelning i Skälby.
1755-05-24 Kongl Befallningshavare ger den 28/5 tillkänna att lantmätare Sacharias Blackström den 2/6 kommer att börja storskiftesdelning grannarna emellan i Skälby. Så snart det var färdigt skulle delning ske i Näs. Begär att konsistoriet vill förordna fullmäktig för Kaplansbordet den 10/6.

1960-tal(?). Skälby. Planritning fotografier.
Två fotografier av Skälby löjtnantsboställe, ett från framsidan och ett från baksidan.
Två fotografier av väggmålningar från Skälby löjtnantsboställe, tillvaratagna vid rivningen.
Skiss av väggdekoration från Skälby målat i laxfärg.

1763-12-29. Husesynsprotokoll Skälby löjtnantsboställe.
31 maskinskrivna sidor, 31 negativa fotokopior
Husesynsprotokoll för löjtnantsbostället Skälby bestående av två hemman. Närvarande var för häradsnämnden: häradsdomare Hans Erlandsson i Klöv, Anders Larsson i Önsta, Anders Göransson i Tuna, Carl Carlsson i Lerberga, Mats Eriksson i Tång och Erik Johansson i Sylta. Tillträdande boställsinnehavaren Löjtnant Ädel och Anders Samuel Rosengren, som kommer att ansvara för byggnaderna på kronans vägnar. Vidare länsman Anders Holmberg, i Thure Gustaf Rudbecks ställe fänrik Wilhelm Planting Gyllenboga, regementsskrivare Simon Alenius, munsterskrivare Mauritz Luhr. Avträdande kapten Carl Ekensten och kapten Alexander Magnus Hård var inte närvarande.

Uppvisades utdrag ur 1562 års frälselängd, geometrisk karta över Skälby från 1731, husesyner av år 1724, 1728, 1747, 1749 och 1760. Storskiftesinstrument av 1755 förklaring av 1748 och 1752 års boställsordning, byggnadsreglerna för 1755. Två ritningar av karaktärsbyggningen. Vid sista husesynen befanns husröta.
Sedan följde syn och åtgärder på mangårdsbyggningen, laga byggnaden, ladugården, utom gården fanns badstuga, kölna. Gärdsgårdarna tillsammans 2017 famnar. Diken tillsammans 3688 famnar. Skog finns till gärdsel och vedbrand, dock inte till timmer. Holmen Skogarn tillhör bostället. Mulbete finns i skogen och i en beteshage behjälpligt, fiske i Brofjärden utan stort värde. Brunn av murad gråsten, behöver rensas. Allmänningen ligger 1 mil från bostället, men stället där timret tas 1 1/2 mil bort. Sedan följer utslaget av synen och värdering.
På synerättens vägnar
Hind. Georg Westa ....

Svenngårdska samlingen Pärm Lennartsnäs - p15

I sammandrag av Gudrun Sandén

1950-tal(?) fotografi
Ett foto av ett barn, som lutar sig mot Lennartsnässtenen.

1955-07-04. Följesedel
Följesedel från Nordiska Museet på 3 ritningar, 7 kopior, 1 större kopia. Summa 16 kr 15 öre. Stockholm den 14 juli 1955.

Lennartsnäs. Ur beskrivning till ekonomiska kartbladet 1860-64. (Sv. Arkivbyrån)
Lennartsnäs, 1 mantal frälse, förut kallat 1/2 mantal Hamra och 1/2 mantal Källsvik med 1/2 mantal Öråker. Karta 1844. Ägorna nyttjas i sambruk och kan inte särskiljas på grund av att det saknas nödvändiga handlingar. Vid Öråker finns en väderkvarn. (Beskrivning till ekonomiska kartverket 1860-64.)

1573-1948. Lagfarter på Lennartsnäs. (se bilagd kopia av handlingen)
Lennartsnäs förekommer 1573 som från kronan utbytt till Anders Sigfridsson i Bro under namn av Källsvik och Hamra. Fick namn efter fältmarskalk Lennart Torstensson, som förökade godset. Har tillhört släkterna Horn, Stenbock, handelsman König, Wachschlager, omkring 1825 Oxenstierna, 1849 och 1861 greve af Ugglas. Omfattar Aspvik, 6 mantal Tuna, 2 1/8 mantal Frölunda, 1/2 mantal Öråker samt 7 1/8 mantal i andra gårdar och 2 väderkvarnar. Socknens betydligaste gods. 1861 taxerat till 178.500 riksdaler, varav 19.500 för Lennartsnäs. Är bland de herrgårdar, där nyare tiders uppfinningar och förbättringar både vad gäller metod och redskap används. Har utmärkt boskapsavel. Två små träbyggnader utgör fordna mangårdsbyggnaden. Först i början av detta århundrade har gården fått en större åbyggnad. (Historiskt, geografiskt och statistiskt lexikon 1863.)

Hamra 1/2 mantal, Källsvik (Källsåker) 1/2 mantal.
Tillhörde under medeltiden Vadstena kloster men lades av Gustaf Wasa under konungens arv och eget. I jordeböckerna redovisas de som torp. (Almquist: Frälsegodsen.)

Anders Sigfridsson Rålamb till Länna i Almunge, Brogård i Bro och Aspvik i Näs f 1527, d 1583, ståthållare på Stockholms och Västerås slott. Gift 1:o med Anna Larsdotter Björnram, d 1565; 2:o på 1560-talet med Anna Butz eller Store. Han bytte till sig gårdarna av Kungl Maj:t (Schylanders byten nr 33) och därefter brukades de under Aspviks säteri. (Elgenstierna tab 5).

Hans dotter i andra äktenskapet:
Cecilia Andersdotter Rålamb, levde 1653, ärvde Hamra och Kölsåker. Gift 1:o 1594 på Brogård med slottsloven på Stockholms slott Erik Matsson Körning till Almby, Nora, Aspvik och Brogård, d 1599. 2:o med häradshövding Johan Carlsson Månesköld af Seglinge, d 1613. sedan han mistat hertig Karls nåd och därav också sina gods. Arvsskifte hölls på lösöret 1599 och fast egendom 1602. Se Svea hovrätt Liber causarum vol 54. Enligt häradsdomboken den 7/6 1638 hade en "Biörn Månesköld till Hamra" tidigare bott på gården.

Hennes son i 1:a äktenskapet:
Anders Körning till Aspvik i Näs och Ekenäs i Rutstads socken, d 1639, ärvde Hamra och Kölsåker. Gift 1635 med Christina Mörner, f 1608, d 1670. Hon bytte gårdarna till fältmarskalk greve Lennart Torstensson den 21/8 1647. (Upplandskommissionens akter nr 844.)

Lennartsnäs
Lennart Torstensson, f 1603, d 1651, greve till Ortala m m, fältmarskalk. Begärde och erhöll Bro häradsrätts attest att han skulle få bygga en sätesgård av Tuna, Hamra och Kölsåker. Gift 1633 med friherrinnan Beata De la Gardie, f 1612, d 1680.

Deras son
Anders Torstensson, f 1641, d 1686, greve till Ortala m m, generalguvenör. Ärvde Lennartsnäs. Gift 1665 med grevinnan Christina Stenbock, f 1649, d 1719.

Deras barn
Margareta Magdalena Torstensson, f 1673, d ogift 1747, och hennes bror

Carl Ulrick Torstensson, f 1685, d barnlös 1727, greve till Ulvsunda, överste. Gift 1719 med grevinnan Anna Margareta Oxenstierna af Croneborg, f 1684, d 1763. Fröken Torstensson och broderns änka träffade en överenskommelse med Bielkeska familjen. Enligt domboken hade greve Nils Bielke 26/5 1691 en inteckning i Lennartsnäs. Egendomen övergick till:

Nils Bielke, f 1644, d 1716, greve till Salsta m m, fältmarskalk. Gift 1669 med grevinnan Eva Horn af Björneborg, f 1653, d 1740. Vid en överenskommelse 27/12 1730 mellan Torstenssonska och Bielkeska familjerna avstod fröken Margareta Torstensson och grevinnan Anna Margareta Oxenstierna Lennartsnäs mot lösensumma till Eva Horn, lagfartsprotokoll 21/9 1741. Anna Margareta Oxenstierna gifte sig 1731 med greve Ture Gabriel Bielke.

Deras son:
Ture Gabriel Bielke, f 1684, d 1763, greve till Tureholm m m, riksråd. Gift 1:o med grevinnan Charlotta Christina Piper, f 1693, d 1727; 2:o med grevinnan Anna Margareta Oxenstierna af Croneborg, f 1692, d 1755.

Den 21/9 1741 erhöll han första uppbud på Lennartsnäs, som han 1753 sålde till:
Gerhard von Aulaevill, f 1712, d 1767, överstelöjtnant, köpte 26/3 1753 Lennatsnäs 1 mantal och Tuna 3/4 mantal samt Foderholmen i Görveln av grev Ture Gabriel Bielke för 36.000 dlr kopparmynt. Gift med Anna Helena Arnell, f 1723, d 1806. 1757 sålde han till:

Henrik König, f 1717, d 1785, superkargör. Köpte Lennartsnäs den 23/3 1757. Fasta 23/6 1760. Gift 1:o 1743 med Elsa Beata Nissen, f 1723, d 1744; 2:o 1760 med Petronella Amalia Vilhelmina Hedtling, f 1738, d 1772. År 1769 övergick egendomen till:

Gustaf Wachschlager, f 1729, d 1812, hovmarskalk. Enligt Kungl Bibl köpebrev den 7/1 1769 (landskansliet) köpte han Lennartsnäs ur Henrik Könings konkursmassa. Gift 1759 med Christina Holmcreutz, f 1736, d 1779.

Hans dotterson:
Gustaf Göran Gabriel Oxenstierna af Korsholm och Wasa, f 1793, d 1858, ogift, greve, ceremonimästare, ärvde 1812, såsom varande enda arvinge efter sin morfader Lennartsnäs m m. År 1831 sålde han till:

Per Gustaf af Ugglas, f 1784, d 1853, greve, statsråd, en av rikets herrar. Köpte Lennatsnäs 1831 (första uppbud 6/5 1831). Gift med Sofia Teresia von Stedingk, f 1793, d 1836.

Deras son:
Curt Gustaf af Ugglas, f 1820, d 1895, friherre, överståthållare, ärvde Lennartsnäs. Gift med Terese Elisabet Vilhelmina Björnstierna, f 1829, d 1881.

Deras son:
Gustaf Oskar Magnus af Ugglas, f 1861, d 1912, friherre, kommendörkapten. Ärvde Lennartsnäs. Gift 1897 med Alfhild Laura Wallenberg, f 1877. Efter makens död fick hon lagfart på egendomen 14/4 1914.

Deras barn:
1) Curt Gustaf Oskar af Ugglas, f 1899, friherre, ryttmästare. Gift 1922 med Lisa Hedengren, f 1900.
2) Oskar Magnus af Ugglas, f 1901, friherre, kommendörkapten. Gift 1931 med grevinnan Ingeborg Ulla Lewenhaupt, f 1907.
3) Elisabeth Anna Terese af Ugglas, f 1902. Gift 1929 med majoren Arne Stenhammar, f 1886.
erhöllo den 14/7 1943 lagfart på vardera 1/3 i Lennartsnäs på grund av gåvobrev den 24/12 1941. Den 22/1 1947 fick ryttmästare af Ugglas lagfart på sin systers tredjedel i egendomen.

Hans son:
Gösta Lennart Olof af Ugglas, f 1931, erhöll den 20/10 1948 lagfart på hälften i Lennartsnäs på grund av gåvobrev den 24/12 1947 och kommendörkapten af Ugglas barn

Alfhild Ingeborg Anna Terese af Ugglas f 1930, samt hennes bror Gustaf Samuel Bertil Oscarsson af Ugglas, f 1934 hade erhållit lagfart den 13/10 1948 på grund av gåvobrev den 18/12 samma år.

Lennartsnäs, Klingspor-Schlegel 1880. (se bilagd kopia)
Detta gods, naturskönt beläget vid Mälarens fjärd Görveln, har bildats av två gårdar, Källsvik och Hamra. De behöll sina namn till på 1690-talet, då namnet Lennartsnäs först dyker upp. De båda gårdarna kallades Lennartsnäs under Anders Torstenssons tid, till minne av hans store fader Lennart.
Källsvik och Hamra var kronogods, men utbyttes den 8 jan 1573 till frälsesäteri av Erik den XIV:des fältöverste Anders Sigfridsson (Rålamb). Han ägde Länna i Almunge socken och Aspviks säteri i Näs socken. Enligt konungens egenhändiga nativitetsbok över sina samtida, som finns förvarad i friherre Sigfrid Rålambs arkiv på Sundby, föddes han den 11 juni 1527. 1541 fick han förnyelse på sin frälsemannarätt och fädernevapen "ett rålamm i gult och blått fjäll". Erik XIV gjorde honom till befallningsman på Stockholms slott 1563 och satte honom som överste för det krigsfolk, som sändes till Finland för att fängsla hertig Johan. Sedan denna expedition lyckats utnämndes han till lagman över Norrland och förordnades 1564 till tygmästare över artilleriet. Kort därefter sändes han till Blekinge och intog Lyckå slott och 1566 bevistade han Bohus belägring. Nu var det emellertid slut på konungens goda sinne. Han befallde Göran Persson att föra Anders Sigfridsson och Nils Boje i "triumf" för att de givit hertig Johan för goda villkor. 1568 blev han skadad i benet vid en skarp träffning vid fälttåget i Halland och Skåne. Den 29 sept samma år skadades han igen, när han hade överbefälet vid Stockholms södra stadsport. Porten skulle öppnas för hertigarna Johans och Karls krigsfolk, som skulle in i staden och avsätta Erik XVI. Sedan fick han bevaka den avsatte konungen och 1572 följde han konung Johan på hans polska resa. Han hade redan 1571 fått Aspvik till evärdelig egendom.
Han var gift två gånger. Första gången med Anna Larsdotter, dotter till ståthållare Lars Olofsson Björnram och hans hustru Anna Grubbe. Efter hennes död 1565 gifte han sig med Anna Brodersdotter, som var änka efter Krister Persson till Hallebo och dotter till Broder Budz och Britta Haraldsdotter. Anders Sigfridsson dog 1583.
Under de närmaste 50 åren vet man inget om gårdarnas öden. På 1630-talet ägdes de av den ryktbare fältherren Lennart Torstensson, f 1603, d 1651. Det var troligen han, som byggde de båda träbyggnaderna, s k säteribyggnader med brutna tak. De låg nedanför nuvarande huvudbyggnaden vid sjön och revs på 1840-talet. Den ena byggnaden var invändigt klädd med gyllenläderstapeter och hade små blyinfattade rutor med initialerna L T.
Källsvik och Hamra ärvdes av ende sonen, Anders, f 1641, d 1668, och gården uppkallades då efter fadern Lennart. Vid reduktionen indrogs Lennartsnäs, men återgavs till Torstensson änka, grevinnan Kristina Margareta Stenbock. Hon var i livet 1720. Dottern Greta Magdalena Torstensson var enda arvinge och blev också den sista av ätten. Hon var född 1673 och kammarfröken hos drottning Ulrika Eleonora och

dog 1747. Gården såldes 1758 till handelsman Henrik Köning f 1717, d 1772. Han gifte sig 1743 med Elsa Beata Nissen, som dog året därpå. Hon var dotter till grosshandlaren i Göteborg Erik Nissen och hans hustru Maria Calms. 1760 gifte König om sig med Petronella Amalia Vilhelmina Hedtling f 1738, d 1772. Hon var dotter till grosshandlaren i Hamburg Jobst Vilhelm Hedtling och hans hustru Helena Eleonora Conradi.

1769 sålde de Lennartsnäs till ceremonimästaren, sedermera hovmarskalken Gustaf Wachschlager f 1728, d 1812. 1759 gifte han sig med Kristina Holmcreutz f 1736, d 1779. Hon var dotter till underståthållaren Lars Holmcreutz och Kristina Katarina Nordenfelt. Wachschlager uppförde boningshuset 1787 med murar, bjälklag och tak. Sedan avstannade bygget till 1832. Det fanns bara en dotter i äktenskapet, Lovisa Christina f 1767 och gift 1791 med skalden, riksmarskalken greve Johan Gabriel Oxenstierna f 1750, d 1818. Lovisa avled 1809, således före fadern och Lennartsnäs ärvdes av hennes ende son, greve Gustaf Göran Gabriel Oxenstierna f 1793, d 1850. Han var ogift.

Den 1 april 1831 såldes godset till dåvarande statsrådet, sedermera en av rikets herrar, greve Per Gustaf af Ugglas f 1784, d 1853. Han hade året innan köpt Öråker av krigsrådet C A Warenberg. Han ägde också Forsmark, Krusenberg och Stäket.

Gustaf af Ugglas överlät 1850 Lennartsnäs och Öråker till sin son friherre Kurt Gustaf af Ugglas, vilken efter faderns död ärvde dessa egendomar. Han föddes på Forsmarks bruk den 14 sept 1820 och efter studier i hemmet, företog han en längre bildningsresa utomlands. 1843 avlade han juris utriusque kandidatexamen vid Uppsala universitet och tjänstgjorde en tid som domare. 1847-1848 gjorde han en resa till fastlandet och England. När han kom tillbaka blev han adjungerad ledamot av Svea Hovrätt och tillförordnad domare. 1850 lämnade han tjänstemannabana och skötte sina egendomar. 1856 blev han kallad till konsultativt statsråd och strax därefter utsågs han till landshövding i Linköping. Detta ämbete hade han till 1867 då han kallades till chef för finansdepartementet. 1870 begärde han att bli entledigad från den posten och under fyra år skötte han sina gårdar. 1874 tillträdde han som Stockholms Överståthållare och blev följande år riddare och kommendör av Kongl Maj:ts Orden. Han har haft en mängd offentliga uppdrag även kommunala.

Den 13 mars 1857 köpte han av friherrinnan Karolina Haij, född von Lantingshausen, Aspvik med kvarn. Den 17 maj 1851 gifte han sig med sitt syskonbarn Teresia Ulrika Elisabeth Vilhelmina Björnstierna f 1829. Hon var dotter till excellensen greve Magnus Björnstierna och friherrinnan Elisabet Charlotta von Stedingk.

Mangårdsbyggnaden började uppföras av Wachschlager och fullbordades av Gustaf af Ugglas som kunde flytta in år 1836. Över västra porten finns Wachschlagers vapen och inskriften: Grundlagt MDCCL XXXVII.

Huset är tre våningar högt och har tretton fönster in nedre raden och tolv i övre. På gavlarna finns fyra fönster. I översta våningen finns 10 rum och 1 kök, i nedersta 12 rum och en förstuga. De som ligga mot borggården är ovanligt stora. Huset står på en hög terrass, som på östra sidan leder ned till Mälaren. Omkring är betydliga planteringar huvudsakligen efter en plan uppgjord av friherrinnan af Ugglas. Här har bildats en ganska stor särdeles vacker park. Trädgården har betydligt utvidgats och alla driverier är under senare år uppförda av nuvarande trädgårdsmästaren Lindblom.

I husets bibliotek finns porträtt av doktor och prosten Petrus Uggla f 1709, d 1785, hans son excellensen greve Samuel af Ugglas f 1750, d 1812; hans hustru Karolina Wittfoth f 1765, d 1810 samt grevinnan Elisabet Charlotta Björnstierna, född von Stedingk f 1797, d 1866, målat av Södermark d ä. Porträttbyster finns av konung Carl XIV Johan och Samuel af Ugglas samt även en porträttmedaljong av honom.

Manbyggnaden vid Öråker är enligt berättelse timrad i Finland och uppsatt vid Öråker av brukspatron Björkman. Alla ladugårdsbyggnader och ekonomibyggnader är nybyggda under af Ugglas tid. Även vid Skälby, Ålsta, Sylta och Aspvik har i slutet på 1800-talet byggts nya man- och ekonomibyggnader. Vid Öråker byggdes 1856 en holländsk väderkvarn med tre par stenar och sikt och ombyggdes 1857 till Aspviks vattenkvarn, där också ett grynverk ingår. Vid Frölunda uppfördes ny manbyggnad och spannmålsbod.

Lennartsnäs ligger utefter Stockholms-Västerås-Bergslagsbanan, en 1/2 mil från Kungsängens station och har sommartid daglig ångbåtsförbindelse med Stockholm.

Vid 1880-talet består Lennartsnäs av:

Lennartsnäs	1 mantal säteri
Tuna	3 mantal frälse
Berga	1 mantal med en utjord
Frölunda	2 1/2 mantal och ett urfjäll
Ålsta	2 mantal
Sylta	1 mantal
Uppsylta	1/2 mantal
Skälby	1 5/8 mantal
Öråker	1/2 mantal kronoskatte
Asker	1 mantal rusthåll
Tuna	1 mantal frälse
Aspvik	3 berustat säteri med mjölkvarn
Summa	19 3/4 mantal

Arealen är 900 tld åker och tomter, 600 tld äng till största delen odlad samt 1400 tld skog. Av jorden ligger 775 tld därav 25 till trädgårdar och park under eget bruk. 210 är upplåtna till 11 torpare med dagsverksskyldighet till gården. Resten delar 4 arrendatorer på. Egendomarna underhåller 3 dragoner och 6 soldater vid Upplands regemente.

Taxeringsvärdet 1879 var 360.000 kronor
Brandförsäkringsvärdet 149.190 kronor
Det fanns 51 hästar, 64 tjurar och oxar, 147 kor, 35 ungnöt 114 får.
Cirkulationsjordbruk med 8-årig växtföljd.

Wachschlager ägde Lennartsnäs under åren 1769-1812. Hans förfäder var bosatta i Frankenland, varifrån Mattias Wachschlager på 1300-talet flydde till Thorn i West-Preussen. Hans son blev prost i St Johannes kyrka i Thorn 1388. En senare Mattias Wachschlager var stadskamrerare i Thorn och dog där 1526. Under 1600-talet var släkten bisittare, rådmän och borgmästare i Thorn. Gustafs far Georg Henrik Wachschlager f 1685 blev 1712 antagen till volontär vid Västgöta kavalleriregemente och avancerade till ryttmästare vid Livregementet till häst.

Gustaf studerade i Uppsala och blev ceremonimästare sedermera hovmarskalk.

Han deltog flitigt i Näs sockens angelägenheter både personligen och per brev, vilket protokoll från sockenstämmor och kyrkoråd från tiden berättar.

Släkten hade planer på att bosätta sig i Näs redan 1755. Då finns Gustafs bror Carl Hendrik upptagen på en proststämma både närvarande och med fullmakt från krigsrådet Carlsköld.

Hans förslag var att då kyrkoherde Sahlgren var gammal och sjuklig och kyrkvärdarna upptagna av annat, ett par kyrkoföreståndare skulle tillsättas. Det gillade församlingen och valde krigsrådet Carlsköld och hovjunkare Carl Iserhielm. 1770 inlämnade Gustaf Wachschlager en allvarsam skrivelse till kyrkorådet, alltså året efter han bosatt sig på Lennartsnäs. Tyvärr är protokollen för 1770-72 borta så vi får inte veta vad skrivelsen innehöll.

1773 hade han fått reda på att man skulle behandla något arbete i kyrkan och genast var han redo att yttra sina tankar. Han var orolig för att om man inte åtgärdade det bristfälliga taket på kyrka skulle reparationerna bli mycket omfattande. Övriga reparationer avslog han. Han menade att allmogen inte hade ork efter den svåra tid de haft i fem år, att ta på sig mer arbete. De kunde knappt skaffa sig dagligt bröd och att dessutom ordna matsäck åt arbetsfolket, ansåg han var för mycket begärt. Dessutom menade han att material skulle köpas på hösten för att lättare kunna dragas fram under vintern.

När man ville skaffa en ny silverkanna till kyrkan åtog sig Wachschlager att ordna med silver och silversmed och se till att arbetet blev riktigt utfört.

Fornminnen
Rösen, 2 stycken ca 400 m N om Tuna och ca 140 m N om Asker, ca 15 m i diameter och 1,5 m hög, i mitten gropar intill 2 m djupa.

Stensättningar, 2 stycken oregelbundna, fyllda, ca 400 m NV om Tuna och 190 m VNV om Asker. Den största ca 7 m diameter och intill 1 m hög. Troligen täckta av odlingssten. Gravar?

Ägarlängd - Sv Arkivbyrån - se kopia
Lennartsnäs är bildat av de forna frälsehemmanen Hamra, Källsvik och Tuna, som under medeltiden hörde till Vadstena kloster. De vederkändes till arv och eget, i vars jordeböcker de redovisas som torp. De ingingo i Anders Sigfridsson Rålambs byte 1573 med Johan III och brukades därefter under Aspviks säteri i Näs. Tillsammans med Aspvik ärvdes de av släkten Körning. Anders Körning står som ägare 1641, trots att han avlidit 1639. På Hamra bodde då en adelstjänare.

Körnings änka Christina Mörner bytte 1647 gårdarna till Lennart Torstensson. I ett Häradsprotokoll från den 28 juni 1647 anges, att Torstensson hade för avsikt att bygga en sätesgård av Tuna, Hamra och Kölsvik, vilket han fick tillstånd till.

Säteriet uppfördes på Hamras ägor. I Tuna fanns 6 frälsehemman och 2 kronohemman, som köpts av Jacob de la Gardie. 7 brukades av bönder mot arrende och det åttonde var uppdelat på fyra torp.

Säteriet fick namn efter sin grundläggare Lenart Torstensson. Sonen Anders ärvde och brukade själv med egen avel. Jorden blev reducerad på grund av skulder. Det blev anslaget till häradshövdingboställe, men änkan Christina Stenbock fick tillbaka det 1700 och innehade det i 19 år.

I mitten av 1700-talet köptes det av köpman Henrik König, som gjorde konkurs. 1769 köptes det av ceremonimästare Gustaf Wachschlager och ärvdes sedan av hans dotterson greve G G G Oxenstierna. Denne sålde 1831 till greve P G af Ugglas, vars son friherre G O M af Ugglas blev ägare till egendomen.

Slottet grundlades 1787 av Wachschlager och färdigställdes 1836 av Per Gustaf af Ugglas.

Två pergamentsbrev
Ur riksarkivets samlingar från 1300-talet avskrivna av Sven Beckman.
Se bilagd kopia
Vadstena den 10/12 1384.

Amundh Jonsson riddare vilkens numera avlidna hustru Ramborgh Israelsdotter för honom i livstiden antytt sin önskan att till Wårfruklostret i Vadstena där hon valt sin lägerstad, giva de gods vilka hon erhållit av sin första man Philipus Niclisson, Nämligen Tuna, Öråker och Asker i Näs socken. Han fullgör nu sin hustrus önskan mot förbehåll av gravplats i klostret bredvid hennes och sin son Israells.

Brevutgivaren samt herr Aeringiisl Sonasson Jarl, herr Birger Ulvsson, herr Erik Karlsson, herr Sten Baenctsson, alla riddare och drotsen Bo Jonsson besegla /In Vatztena Sabbato prox post concepcion virgin.

Ekholmen den 10 Februari 1397.

Riddaren Karl Ulfsson af Thöpta (nuvarande Tofta på Adelsö), som övervarit arvsskiftet efter Philipus Niclisson, intyga att dennes änka, numera avlidna Ramborgh Ysraelsdotter, som varit riddarens "syster" (svägerska) hade mot avstående av sin andel i lösören växande gröda och inventarier på mannens "bryttia"-gårdar erhållit 10-öresland jord i Asker i Näs i närheten. Eckholm Ipso die b:te Scolastice virgin. Av hennes av Philipus bekomna morgongåvegods i Öråker och Tuna.

Ur gulnade blad av Sven Beckman.

Undertecknad har vid forskningar i kammararkivet funnit, att den äldsta handling rörande nuvarande Lennartsnäs är från år 1480, då det på gårdens plats fanns två torp, benämnda Hambralla och Kölsviik.

Ur Vadstena klosters jordebok år 1430.
Broo Hundare, papochia Naess /moderkyrka Näs/. Jtem j Hambralla 2 gardha affrad aer 3 mark. Jtem Kölswiik 1 gardh affrad aer 2 mark. (alltså hade bönderna att betala 5 mark till klostret).

Ur Gärder och Hjälper år 1535:
Mantal på then Hielpe schat som utgick anno 35.
Landbönder Jacob i Hambra 1 mantal.
Michil i Kölswiik 1 mantal

Ur Upplands handling år 1546 nr 2
Lyder tenne efterskrivne Jordabok uppå får n. Hellres Kongl.ge Mattz Arffvegodz, Skiftisgodz och köpisgodz, som liggiandes äre under Eccolsundh anna etc 1546. Thett effterscriffne Rettedöme aer lagd under Eccolssundz Gård anna 46 hvilkitth Retterdöme tillförene ligatth hauffer under Vasttena Clösterr

Försth Kölsviik Rettardöme, Ness sokun I Bro Heredh
Oloff Nilsonn I Hambra hauffer itth torpp ligger huarken fför öre eller ort
Affradz penn:r 3 m:r
Årligh Fordringh 2 Hesta
Fougtte Fordringh 2 Hesta
Biskoz Fodringh 4 Hesta
Huart 3 år Kungz Fodringh 2 Hesta

Peder Olsson I Kölssvijk hauffer itth torp ligger för Inthet öres land, Rennter
Affradz penn:r 2 m:r
Årlig Fordringh 2 Hesta
Fougtte Fordring 2 Hesta
Biskopz Fordring 4 Hesta
Huartt 3 år Kungz Fordring 2 Hesta

Ur Upplands handlingar år 1551 nr 18:
Thetta effter:ne Rätterdöme haff:r legat under Vaestena Closter, Kölzviik Rätterdöme.
Oloff Nielzon i Hambra haff:r itth Torp ligar ffor Intet. Ränter Affrads pen:r 3 m:r, Årliga Hester 2, Biskoz Hester 4, Fougrhe Hester 4, Konungz Hester 2.
Per Olszon i Kölzviik haff:r itth Torp liger fför inthet, Affrads Pen:r 2 m. Årliga hester 2, Biskopz Hester 2, Fougthe hester 2, Konungz Hester 2.

Ur Upplands handling år 1552 nr 19:
Thetta Effttar:ne Raettaresöme hauffer legath under Vadstena Clostar och nu lagtt under Eccolszundh, Kölszviik Rättaredöme.
Lasze I Hambra haff:r itth torp liger ffor inthet. Affradz pen:r 3 m. Årliga hester 2 Biskopz hetser 4, Fougte hester 4, Konungz hester 2.

Per Olsonn i Kölswick haff:r itt torp liger hwarken för ör eller ortt. Affradz pen.r 2 m. Årliga hester 2, Biskopz hester 4, Fougte hester 2, Konungz hester 2.

Ur Upplands handling år 1556 nr 9:
Konungz:e Matt:z arff och egitth son liger under Eccolsund anno 56. Naes sochnn.
Lase i hamra affradz pen:r 3 m. Affradz lax 6, Årliga hester 2, Biskopz hester 4, Fougthe hester 2.
Per Olsonn i Kölswiik hauffer itth torp liger huarken för öre eller ortt. Affrads pen:r 2 marcer, Affradz lax 6, Årliga hester 2, beskopz hester 4, Fougthe Hester 2, Konungsz hester 2.

Ur Upplands handling 1557 nr 7:
Kyrketienden anno etc. 1557 Näss sochn.
Lasse i Hambralla, rog 1 span, 1 f. Korn 2 span.
Per i kölswick 1 f. l 1/2 span.

Ur brudskattelängden 1563.
Manttaleth vid Broo och Färentunna Häredher till then Brudheskatth som uthjiordes till Wår Nådiga Fröken Annas behoff och ähr wthgångetth medh thetta sätth så atth huar hell bonde uthgiordehe 4 marcer och huar Torpare 2 marcer son her hans Classonn thet på Kongl.e Ma:ttz vägne med Almmogenn förhandladhe pro Anno 1563.

I småstycken på fornsvenska av Robert Geete:
Stadga av år 1443 för Vadstena klosters ekonomi, sid 163 står:
Item äptir thät at waar reghla sigher at sustra oc brödher skulu liffua aff arlico wisso räntto noch jjngeldhe Thalati abbetissan aff alle aarlike closterens ränth tagha först til sustra oc brödhra behoff swa mykit wi widhertorffuem om aarith först aff kornens til malt oc enkammelica thät korn oc malt som aff vplandh komber thät gömis til systra oc brodher behoff oc engo andra stadzskipis. Oc sammledh aff rogh miöl, smör, fläsk oc fisk oc alla andro. Thy wi weidhertorffuom til waare födho oc kosthaald swa ath wart wisthus wari enskylt oc utskilt fraan folkens här utan til swa at aff thy enkte utan almosa fatlgho.

Ur Ägarlängd.
1562-80 Thomas i Källswijk
1622 Matz Jönsson och Knut i Tuna
1764 Befallningsman Högström enl. skifteshandlingar.

Utdrag ur Häradsprotokoll.
1638 Björn Måneskiöld till Hamra anklagade Lars Eriksson, som förut bodde i Hamra, att han hade låtit slå Aspviks tjänare, då de for förbi. Han inlade nu en vittnesskrift av Oluf Håkansson, Clemet Swensson och Erich Bengtsson med innehåll att göra honom fri. Han har aldrig låtit överfalla eller traktera överste Anders Körnings tjänare.

1638 inlades i Rätten Jacob De la Gardies fullmakt till sekreteraren i krigsrätten Nils Persson, angående syn mellan Tuna, vilket är två kronogods och De la Gardies fem gods och Johan Patsons De la Gardies ett gods och Berga, som är skattegods. Mellan Tuna och Hamra och Kölsvik på några ängsfjällar, som De la Gardie menar hör till Tuna. Beslutet i Rätten blev att parterna skall sätta sig tillsammans och hålla en syn och en flitig rannsakning.

1645 kom för Rätten Riksmarskalkens fogde, Anders Brynilsson och tilltalade Erich Östsson i Hamra om en holme, som ligger mellan Tuna äng och sjön, nedanför Hamra. Han begärde syn och menade att den borde höra till Hamra. Brynilson skall med vittnen och skäl bevisa att holmen varit under Tuna. Därefter skall beslut fattas.

1647 Kom för Rätten Lennart Torstenssons fogde Stephan Persson och tillkännagav, att Torstensson är sinnad att bygga en sätesgård av Tuna, Hamra och Kölsvik. Han begärde Rättens attest och fick den.

1647-10-11 Två halva frälsehemman i Hamra och Kölsvik uppbjöds tredje gången.

1648-01-12 Ålsta och två utjordar i Ålsta, Hamra, Kölsvik, Svarvarviken, Svartkärret, Hällkana, Tingsviken, som fru Christina Mörner köpt av Lennarts Torstenssson, uppbjudes första gången.

1649-01-19 Fogden på Lennartsnäs, Johan Svensson, besvärade att en försvarskarl Simon Matzson stulit en oxe värd 6 riksdaler. Matz och Stefan i Frölunda hade gått i borgen för honom och att skaffa honom inför lag och rätt. Detta hade de inte gjort. De kunde inte neka, att de borgat för att föra tjuven till Rätta. De var nu förpliktiga att skaffa fram tjuven eller svara för hans sak.

1649 framhades för Rätten drängen vid Lennartsnäs, Johan Bengtsson och anklagades att han belägrat en piga, Valborg Jacobsdotter. Han bekände brottet och pliktade med 40 mark.

1651 Kom för Rätten Lennart Torstenssons tjänare, Johan Svensson och besvärade sig att han bett trädgårdsdrängen Anders Jonsson att gömma nya daler åt honom. Nu är fyra daler borta. Anders kunde inte neka och dömdes att betala Johan fyra daler. Sedan kunde han söka sin man om han gitter.

1651 anklagade Anders Jonsson, Erik Andersson, snickare hos Lennart Torstensson för att ha tagit de fyra dalerna, som är borta. Därför har han låtit stämma honom. Andersson infann sig inte i rätten och fick plikta sina 3 mark.

1672 Befallningsman Olof Westensons fogdekarl Anders Nilsson och Lars Larsson vittna att trädgårdsdrängen vid Lennartsnäs, Anders, är stämd 3 gånger mot länsman Anders Johansson i Frölunda. Han har inte infunnit sig eller lämnat skäl till förfallet. Han bör betala länsman den utfästa lönen på 3 tunnor säd.

1672 Trädgårdsdrängen Erik Simonsson vid Lennartsnäs är stämd för oförrätt mot länsman Anders Johansson och bötar 3 mark.

1672 Anders Olofsson och Erik Michelsson i Kyrkbyn, Olof Ericksson och Jacob Mårtensson i Berga, Olof Thommesson i Öråker, Johan Andersson i Skälby, sal Mats Eskilsson och Johan Thommessons i Sylta arvingar tilltalades av befallningsman vid Lennartsnäs Olof Westensson att de förfarit en båt, som han lejt åt dem av befallningsman på Örnäs, för deras resa till Stockholm. Vid sista tinget blev Westensson ålagd att betala båten. De anklagade försvarade sig med att de varit till Stockholm med hö och blivit uppehållna, så att vintern kom och de inte kunde komma hem. De hade satt båten i Riksamiralens sjögård efter order av hovmästare Petter Dyben och sedan gått hem. På våren var fästena bortstulna och båten flöt under Norrbro och sjönk. De ville för den sakens skull vara ursäktade. Olof Westensson fick själv skadan umgälla, eftersom han fick veta att båten sjunkit vid Skeppsholmen och han inte hjälpe till att få den tillrätta igen.

Rätten dömer bönderna att betala Westensson för båten. Sedan får de söka sin man som de anförtrott båten till om de kan och gitter.

1673 Framvisade i rätten Jöns Eriksson och Erik Andersson greve Anders Torstenssons brev av den 11 nov 1672, att han antagit dem till sina skyttar. Lönen var ett frälsehemman i Syltaby att brukas fritt, vilket begärdes häradsbevis på frihet från kronans utskylder. Rätten avslog begäran med hänvisning till Kongl Kammarkollegie instruktion om adelns privilegier.

1677 Upptogs i Rätten de okvädningsord Olof Eriksson i Tuna skulle ha sagt till fogden Håkan Månsson vid Lennartsnäs vid sista utskrivningen. Olof bad om förlåtelse och Rätten låter saken falla.

1677 Beslöts att hustru Karin Hansdotter i Önstatorpet betalar till fogden vid Lennartsnäs Håkan Månsson 12 daler för en holländsk ung kviga om 4 år. Karin hade haft henne över vintern och fått nyttja mjölken. Efter det hon kalvat hade hon störtat omkull i båset och brutit halsen. Karin behåller köttet som lön för kofödan under vintern.

1683 På greve Anders Torstenssons bokhållare Johan Möllenbers anmodan beslöts att Olof Andersson i Frölunda, samtliga Berga åbor, Pål Jönssons moder i Sylta skall infinna sig till nästa ting och avsluta räkningen med bokhållaren, så att räkningarna blir uppmärksammade.

1683 Fordrar bokhållare Johan Möllenberg på greve Anders Torstenssons vägnar, att bonden Olof Persson i Frölunda förutom innevarande års utlagor betalar pengar, spannmål, hö, halm och ved. Han begär att vinna dom i målet, då han inte efter tingsrättens utslag infunnit sig för att göra rätt för sig. Olof Persson säger sig inte vara skyldig så mycket och begär att få uppskjuta betalningen. Möllenberg vill dock ha definitivt slut i saken och säger, att han skall gottgöra honom för det han visar kvitto på är betalt.
Rätten beslutar att Persson skall inom 2 månader betala.
Bokhållare Johan Möllenberg kärar till Olof Eriksson, Olof Andersson och Hans Staffansson i Berga om utlagors rest och vill få ett definitivt slut på räkningarna. Han ger 6 veckors uppskov och menar att om de kan visa kvitto skall det dragas av. Bergaborna nekar inte att betala. Rätten pålade dem att inom 2 månader infinna sig hos bokhållaren och reglera sina skulder.

1685 Befallningsman på Lennartsnäs, Paul Jönsson berättar, att greve Anders Torstensson befallt honom att i tingsrätten begära bevis på Tuna och Lennartsnäs ägors beskaffenhet, om däremellan finns några rå och rör, om Lennartsnäs ladugård ligger mitt i Tuna ägor. Domare Bengt Johansson och Per Michelsson i Tibble sade sig inte veta av några rör däremellan och att ladugården, brygghus och smedja stå på Tuna ägor, vilket Rätten verifierar.

1685-10-16-17 Olof Ersson i Tuna androg för Rätten, att befallningsman på Lennartsnäs Paul Jönsson skjutit en galt för honom samt dragit av 3 mark på kvittot för ett lass hö han betalt. Paul Jönsson sade sig ha handlat på sin herres befallning. Svinen hade gjort stor skada på grevens råg och ärtor. Dessutom hade Olof Ersson utan lov huggit en ask och 8 juglnaf? på Lennatsnäs ägor. Olof Ersson beklagade sig att ingen befallningsman förföjt honom som Paul gör. Parterna förliktes.

1685 Befallningsman Paul Jönsson begärde på greve Anders Torstenssons vägnar att förbud att ta skog på Lennartsnäs och även i dess hagar skall gälla. Skogen lystes i helg och förbud vid 40 mark i vite.

1685 Frånvarande. Bokhållare Johan Möllenberg stämd för ärerörige gjorda observationer på Paul Jönsson, befallningsman på Lennartsnäs. Han menar sig kunna vid någon svårighet binda honom.

1686 Befallningsman vid Lennartsnäs Paul Jönsson kom för Rätten och låter förstå hur han 4 resor utverkat stämning på bokhållaren hos greve Torstensson, Johan Möllenberg för ärerörige observationer och skällsord. Han vill ha Rättens utslag. Möllenberg har inte infunnit sig i rätten trots att hans sökts den 13 sept 1685 av Executionsvaktmästaren, den 1 juni 1686 av Per Larson Korp och Per Myhends och den 22 sept 1686 av bokhållare Anders Fråstes. Rätten ville inte döma i saken då den ansågs kriminell utan remitterade till landshövdingens justitice handräckning, att bringa honom till svar.

1690-06-18 Anhöll befallningsman Paul Jönsson på grevinnan Christina Stenbocks vägnar om fasta på Önsta torp och kärr. Uppbjudet första gången 14 okt 1684.

Skattläggning 1700-06-14 av Källsvik och Hamra, som nu kallas Lennartsnäs. Finns på Landsarkivet, länsstyrelsen o Uppsala skattläggningar.

(2) *(forts på lennart1.doc)*

Protokoll från Häradsrätten.
Befallningsman Erik Carlsson vid Stäket anhöll att Rätten måtte införa hans reservation, att det ackord han gjort med kronans befallningsman Mårten Litz, har brukat Lennartsnäs gård som nu skall efter order från reduktionskommissionen återlämnas till grevinnan Christina Stenbock. Han har under sin tid kostat på byggnad, åkerbruk och trädgård och i händelse han inte får behålla arrendet, få njuta laga fardag till godo. Rätten godtog hans begäran.
De hemman och torp som fruar och jungfruar Körningar den 31 jan 1700 sålt till fru Elisabeth Funck

uppbjudet till fasta tredje gången utan skada av Kongl Maj:ts och Kronans rätt, alldenstund fru Christina Stenbock har fått igen Kölsvik och Hamra.

1701-05
Befallningsman Erik Carlsson vid Stäket kärade till trädgårdsmästaren vid Lennartsnäs Erik Gabrielsson för att han kallat Carlssons dotter, jungfru Maria, för tjuv. Trädgårdsmästaren skulle också ha befallt sin piga Margareta Knutsdotter att tillsammans med drängen Mats ta hö ur en bod, som ägs av befallningsman. Trädgårdsmästaren hade sänt sin hustru Margareta Månsdotter med en skrift, att han ville uppskjuta rättegången till hösten, då han nu var på resa till Värmland för att söka sig en tjänst.
Trädgårdsmästaren hade å sin sida stämt befallningsman för att han kallat honom skälm, hundsvott och en gaper. Dessutom stämmer han honom för falsk anklagelse angående höet. Bevis och motbevis framställs. Man uppskjuter målet, eftersom trädgårdsmästaren rest till Båkhammars bruk i Bergsslagen, sedan han blivit uppsagd från Lennartsnäs.

1701-05 Länsman Paul Jönsson begärde på grevinnan Stenbocks begäran att Rätten ville föra till protokollet att pigan Margareta Knutsdotter, som förra året tjänat hos trädgårdsmästaren vid Lennartsnäs tillstår att hon tagit lärft av schillerierna och sytt sig en överdel. Hon hade blivit rådd till detta av trädgårdsmästarhustrun. Denna nekar.

1701-05 Befallningsman Mårten Litz begärde att till protokollet skulle införas den bekännelse trädgårdsmästarhustrun Margareta Månsdotter vid Lennartsnäs gjort, att hon aldrig vetat att befallningsman fört tegel från Lennartsnäs eller berättat det för grevinnan.

1701-05 Före detta trädgårdsmästaren Erik Gabrielssons hustru, Margareta Månsdotter, ingav till Rätten en syne- och värderingslista, som häradsdomare Hans Staffansson i Berga samt tolvmännen Per Andersson i Tuna och Erik Hindersson i Tibble hade gjort angående kostnader trädgårdsmästaren haft för hus och trädgårdens skötsel. Summan var 165 daler. Denna syn protesterade grevinnan Stenbock emot och påstod att den var oriktig. Hans Staffansson i Berga svarade, att eftersom de inte godtog hans värdering ville han inte befatta sig med detta.

Infördes till Protokollet en attest från trädgårdsmästarhustrun en syn, som gjorts vid hennes mans avträde i april och varit lika med den syn som gjordes hösten innan. Trädgårdsmästaren hade fört 63 lass gödsel till trädgården, vilket antecknades.

1701-09 Länsman Paul Jönsson har låtit stämma pigan Margareta Knutsdotter för att hon vid sista ting bekänt att hon tagit av schillerierna någon lärft och gjort sig en överdel. Hon påstod att hon blivit rådd härtill av trädgårdsmästarhustrun, som dock nekar. Pigan berättar, hur hon tagit sig in genom ett fönster och tagit 6 alnar, som suttit på två konterfej. Hon dömdes att återbetala till ägaren 15 mark kopparmynt och böta tredubbelt. DÅ hon inget har att böta med, skall hon slita spö för huvudstölden, alltså 15 mark och sedan stå kyrkoplikt.

1701-05 Trädgårdsmästare Erik Gabrielsson stämmer grevinnan Christina Stenbock för kontraktsbrott angående kontrakt på Lennartsnäs gård som hon brutit i förtid. Inställde sig bokhållare Lars Falk med skriftlig fullmakt att protestera mot trädgårdsmästarens hustru och inget svara förrän hon visar fullmakt från sin man. Hon har brev från honom av den 11 maj skrivet på Båkhammar, där det står att grevinnan skall stämmas och han begär skadestånd. Trädgårdsmästarhustrun menar att detta är en fullmakt som gäller, men Falk protesterar med det högsta. Ärendet uppsköts till vintertinget då antingen hennes man själv infinner sig eller formell fullmakt för henne finns.

1704-01 Trädgårdsmästare Anders .... kärade till kamrer Engelbrekt Reben för halm han skulle tagit. Då kamreraren inte fått stämningen i tid kunde ärendet inte tas upp.

Föredrog kamrer Engelbrekt Reben, som arrenderar Lennartsnäs, att en och annan gör åverkan på skogen, både den som ligger nära gården och den som ligger under holmar och öar. Protokollet är ofullständigt. Framgår att det blev förbud att ta skog och använda fiskevattnen.

Befallningsman Erik Carlsson vid Stäket anklagar trädgårdsmästaren Anders Törngren på Säbyholm, att han inte betalt för resa med färjan vid Stäket. Trädgårdsmästaren påstår att han betalt 6 daler till länsman i Spånga Per Ersson, men denne nekar att ha fått några pengar. Trädgårdsmästaren menar sig villig att betala om befallningsman kan uppvisa ett skriftligt kontrakt. Han replikerar att de muntligen kommit överens om 3 daler per år. I övrigt sade sig trädgårdsmästaren vara oskyldig, men vill för sin vederparts envishet betala honom 6 daler, varmed Rätten lät sig nöja.

1704-01 Befallningsman Erik Carlsson Löfman har efter tingsrättens beslut erhållit laga syn vid grevinnan Christina Stenbocks Sätesgård Lennartsnäs för de förbättringar han gjort. Han vill förvissa sig om, att hans arrende gäller. Rätten kan inte uttala sig, då målet inte är instämt till Rätten.

1705-05 Början på protokollet saknas, men som tredje punkt klagar kamrern över att trädgårdsmästaren genom Per Johansson i Tuna låtit bortföra 3 lass hö, som enligt synen borde stannat vid gården. Trädgårdsmästarhustrun förklarar att det gällde starrhö, som de fått mot det hö kamreraren behållit ur trädgården. Dessutom hade hon under vintern köpt mycket foder. Punkt fyra kärade kamreraren över att han bärgat foder och borde få hälften. Trädgårdsmästarhustrun sade att där skulle upptas ett kålland och att kamrerarens hustru lät djuren äta av gräset och att torparen Jonas Mattzon slagit av tisteln, som växt där. Det blev 3 vållmar och intet gräs och ligger nu odugligt i en öppen stuga. Punkt fem gäller redskap, som kamreraren vill ha betalt för. Trädgårdsmästarhustrun menar att han lånat ut redskapen till dem. Punkt sex handlar om arbete, som trädgårdsmästaren inte gjort och här begär kamreraren 150 daler. Trädgårdsmästarhustrun menar att han för trädgårdens vidlyftighet inte hunnit och att han dessutom alltid måste utföra annat arbete åt kamreraren. Punkt sju anklagar kamreraren henne för att ha haft dagsverkshjälp. Hon svarar att hon haft hjälp 3 dagar och senare 2 dagar haft hjälp av ladugårdspigan. Det finns heller inget slut på protokollet.

1705-05 Kärade trädgårdsmästare Erik Gabrielsson vid Kummelnäs på Värmdön genom sin hustru Margareta Månsdotter, som fått fullmakt att företräda honom vid tinget, till kamrer Engelbert Reben. Han anklagas för, att inte ha fullgjort den förlikning, som var gjord över grevinnan Stenbocks skuld. Han var lovad 50 daler i hö och säd för att avstå att låta ärendet gå till Lagmansrätten. Kamreren hade inte betalat utan istället överfallit trädgårdsmästaren med hugg och slag. Han hade också innehållit 3 får och en hel del husgeråd och matvaror.

Reben vill med sitt vittne von Broberg bevisa att han inget lovat och trädgårdsmästarhustrun åberopar sitt vittne, fjärdingsman Nils Andersson i Tuna, som hört kamrern säga att grevinnan inte vill gå med på förlikning.

Rätten beslutar att Reben vid nästa ting skall begå ed på att han inte lovat någon förlikning. Han skall dock betala för fåren och diverse saker och böta för att han slagits.

1705-05 Kamrer Engelbert Reben kärade och trädgårdsmästare Erik Gabrielsson svarade angående 1) att han olovligen och i tysthet begivit sig från Lennartsnäs, 2) ej fullgjort kontraktet om trädgården, 3) olovligen fört bort foder, 4) bärgat och behållit foder i trädgården, 5) ej betalt för förslitna redskap, 6) ej betalt för återstående arbete i trädgården, 7) betalning för dagsverken, 8) utlägg för hinder och skada. Härom är dom avsagd på Bro häradsting vid ordinarie Tinget i Bro Tingsstuga den 17 maj 1705. Gabrielsson friades på flera punkter men dömdes också att ersätta vissa. Reben överklagar till Lagmansrätten.

1705-05 begärde kapelanen i Näs Nils Betullius, att Rätten skall ge Erik Larsson, som tjänar på Lennartsnäs tillstånd att begå herrens Nattvard. Då han kommer utifrån och man inte känner hans förhållanden har detta inte kunnat skett tidigare. Han önskar nu få gå till Herrens bord. Då Rätten inte kunnat finna att han skulle begått någon last, så kan de heller inte finna, att han skulle vara avstängd från Nattvarden.

1705-10-07
Kärade kamrer Engelbert Reben på Lennartsnäs till tolvman Bengt Johansson i Torgesta, angående att då saken vid sista ting mellan Per Johansson i Tuna och honom har Bengt Johansson anklagat honom för att ha tagit en häst på hans ägor. Han anklagar Domare Johansson för att han under sin tjänsteutövning angripit och med otidighet visat, att han inte borde få sitta domare. Han hade fått plikta 20 daler för att han måst försvara sig mot domarens otidigheter. Sedan följer en redogörelse hur den borttagna hästen funnits i Torgesta, sedan i Säbyholm, Lejondal innan den förts till Badelunda i Västmanland till Rebens gård där.

Domaren Bengt Johansson låter stämma vice versa angående samma häst. Rätten beslutar att Reben ifrån Johanssons tilltal befria.

Samma dag erlades till kronobefallningsman Petter Stening 4 öre silvermynt från Engelbert Reben och Bengt Johansson. Rätten kunde inte finna att Johansson var skyldig utan han fick pengarna tillbaka. Reben påstod, att han borde anses som ståndsperson, eftersom han var arrendator och gav frivilligt 2 öre.

Fotografier från torpstugan Lugnet under Lennartsnäs. Två stycken efter uppmätningar den 21 maj 1906 av D Ljungdahl. Se bilagda bilder

Anteckningar om ätten Wachschlager.
(Sv. Arkivbyrån. Se bilagda kopia)
Hovmarskalk Gustaf Wachschlager (1727-1812), ägare till Lennartsnäs. Hans äldsta kända förfäder var bosatta i Frankenland. Därifrån flydde Mattias W, som levde på 1300-talet till Preussen. Hans son Ludbertus blev prost vid S:t Johannes kyrka i Thorn. En annan Mattias blev stadskamrer i Thorn och dog 1526. Medlemmar av släkten fanns i Livland i början av 1800-talet.

På 1600-talet var hovmarskalkens förfäder bisittare, rådmän och borgmästare i Thorn. Georg Henrik W blev 1712 antagen som volontär vid Västgöta kavalleriregemente och avancerade till ryttmästare vid Livregementet. Han dog 1740 och ligger begravd i Riddarholmskyrkan. Hans farbror blev diplomat och adlades 1711 och blev friherre 1719. Farbroderns adelskap omfattar även brorsonen Georg Henrik, vilken var farfar till hovmarskalken.

Några papper efter hovmarskalken har inte påträffats trots hans livliga deltagande i socknens angelägenheter.

Hovmarskalken köpte Lennartsnäs ur superkargören Henrik Könings konkursbo enligt Kungl Bibl i Uppsala län salubrev den 7/1 1769. Konkursakten har inte återfunnits.

I bouppteckningen efter hovmarskalken 1812 anges inte till vilken av hans fastigheter hans efterlämnade lösöre hört. I bouppteckningen av 1779 efter makan, Christina Holmcreuts finns däremot vissa specifikationer.

Undertecknat Stockholm den 25 aug 1954, Anton Olsson, arkivforskare.

Anteckningar ur hovmarskalken Gustaf Wachschlagers och hans maka Christina Holmcreutz bouppteckningar.
(Sv. Arkivbyrån. Se bil)

1779-09-13 med flera dagar upprättades bouppteckning efter överceremonimästaren Gustaf Wachschlagers maka, Christina Holmcreutz, död 20/7 samma år.

1812 3/4 med flera dagar förrättades boupptecknig efter hovmarskalken Gustaf Wachschlager, död 10/3 samma år.

Fastigheter på landet.

Lennartsnäs säteri 1 mantal	6.000	riksdaler banco
Tuna frälsehemman, förmedlat till 3 mantal	9.000	
Berga frälsehemman 1 mantal	3.000	
Berga, en utjord	750	
Frölunda, förmedlat till 2 1/8 mantal	8.000	
Skälby, utom en urfjäll	4.000	
Skälby förmedlat till 5/8	2.500	
Ålsta, 2 mantal	4.000	
Sylta, utom ett spannland	2.200	
Uppsylta	1.000	
Summa	40.450	

Den följande förteckningen på lösboet anger ej vilken av egendomarna det tillhörde. Det framgår alltså ej vad som fanns på Lennartsnäs. Därför har akten inte fotostaterats. Anton Olsson.

Anteckningar rörande superkargören Henrik Könings 1717-1785 konkurs.
(Sv. Arkivbyrån. Se bil)
1764-05-15 fol 211. Svea hovrätts protokoll.
Föredrogs de besvär, som Könings ombud grosshandlaren John Fenvich anfört över slottskansliets den 31/ 9 1763 beviljade interimssequester å 204.681 daler kopparmynt för fordran hos König. Sequestern borde upphävas mot föreslagen borgen. Den 24/4 1764 hade Slottskansliet förklarat sig icke kunna den föreslagna borgen för giltig anse. Hovrätten infordrar ytterligare handlingar. Utslag 19/5.

1764 fol 340: Fenvich anhöll att målet finge föredragas inför Kungl Maj:t. Grosshandlare Wittfoth skull i morgon kallas.

1764 26/5 fol 347: Wittfoth inte tillstädes, uppskov.

1764 10/7 fol 582: Behandlades Fenvicks inkomna skrift. Uppskov

1764 11/7 fol 588: Behandlingen fortsatte. Målet fick underställas Kungl Maj:t.

1765 7/8. Revisionsakt nr 2 justitierevisionen

Akten omfattar 131 sidor. Innehåller inget om fastigheter i Sverige.
Anton Olsson, Arkivbyrån.

Svenngårdska samlingen - Pärm Västra Ryd - p16

Sammanfattning Gudrun Sandén 1996

Olika beskrivningar av Västra Ryd

Upplands fornminnesförenings skrift, band 2:110 (1877-90)
"ssw om Tranbygge finns en ättehög".
Sid 110.
"vsv om Tranbygge finns ett stenkummel".

I Beskrivning till geologiska kartan
finns uppgifter om ättehögen 8:sid 38 och om stenkumlet 8 sid 40.

1741: Salvius Beskrivning över Upland:
sid. 244 finns uppgifter om Tranbygge.

1954: E Hellquist: "De svenska ortnamnen på "by".

Tranbygge 1373-04-20
"Arkiv för nordisk filologi", 23: sid 88: E Hellquist har där behandlat namnet "Tranbyggiaby" som det skrives i Bo Jonssons brev den 20/4 1373.

1950: "Namn och bygd"
sid 112: C J Ståhle har där behandlat "jn Tranbygj".

Uplands Fornminnesförenings tidskrift,
band 2 sid 109 (1877-90): Där behandlas "Tranbygge Qvarn".

1322. Ägare till Österröra.
Elgenstierna, Del V, sid 386, Tab. 5
Bo Matssons son i 2 giftet, Karl Estridsson, riddare och konungens råd 1285 uppgjorde 1286 sitt testamente. Valde Skokloster till sin lägerstad och skänkte sina unga brorsöner Bengt och Karl sin gård i Österör i Västra Ryd socken med inventarier och Tranbygge Kvarn.
Österör ägdes sedan (1322) av Erengisle och Karl Näskonungssons svärfar riddaren Peder Ragvaldsson.

Artikel om Tranbygge och dess ägare.
Svenngårds manus - se bifogde kopior
Första gången detta namn uppträder är 1257 i Vårfruberga klosters jordebok. Där skrevs namnet "Tranbyu in parrochia Ruch" C i Ruch är troligen ett felskrivet t, så namnet skulle vara Ruth = Ryd. Jordetalet är 5 ortugland.
År 1373 den 20/4 gör östgötalagmannen ett jordbyte med Uppsala Domkyrka och avträder jord i Thorlastom i Åkers socken och i Lothastom i Näs socken. Han får jord i Tranbygge, vilket framgår av ett vackert pergamentsbrev. Han ägde även jord i Bro socken.
I Carl Estridssons testamente på gårdar, pengar och lösören till kloster, sjukhus och kyrkor 1286 nämns kvarnen i Tranbygge. I en förteckning 1344 på gods hörande till Uppsala Domkyrkas byggningsfond nämns Tranbygge nedre och Tranbygge övre.
1381 byter Lafrins Philipsson en mängd hemman till Bo Jonsson och får i gengäld "j tranbyggiaby thraettan ortugshland oc halff thrithia paenningeland jordh i Rythz sokn i brohundare".
I en skrivelse 1382 nämns fastarna Jon domare i Tranbynghe och Olawer i Tranbynghe. 1424 talas om ett sigillvittne "Byrgher Olaffsson j tranbyggia". Det var hans sätesgård och han ägde även Granhammar.
Vid en jordtvist 1440 i Edeby, Lossa socken, var Peter i Tranbygge med som faste. Fastar var gode män, som var närvarande vid köp, skifte, gåva eller förpantning av jord och andra liknande förrättningar.

Av Upplands handlingar, skatteboken, 1535 betalade skattebonden Mickill 1 spann korn, 12 mark smör, 18 penningar, 1 pund fläsk, 1 pund skattekorn, 1 1/2 spann skatteråg, 1 pund skattefläsk. Dessutom skulle han uppföda 8 årliga hästar åt kronan. Han efterträddes av Thomas Mickelsson 1549, kanske var det hans son.

1562 tillhörde Tranbygge Mattias Nilsson Kaggs landbogods och ärvdes av sonen Erik d 1592. Denne Erik var med och förseglade Gustaf I:s testamente 1560. Han var befälhavare på Älvsborgs fästning 1563, vilket han uppgav till danskarna efter endast 13 dagars belägring och blev därför dömd till döden av kung Eriks nämnd. Han benådades och var kammarherre hos Johan III.

Thomas Mickelsson höll sig kvar till början av 1570-talet. 1573 har han hälften av jorden. 1578 står två bönder för lika stor areal. De hette Hans och Michel. De hade också en utjord i Tång och en kvarn. De var kvar 1612. Senare fick ryttmästare Hans Nilsson till Dalby och Lerberga, Tranbygge i förläning.

Erik Kaggs dotter Elin var gift med riksrådet och ståthållaren Hans Åkesson Soop f 1552, d 1619. Han ärvde Tranbygge efter hustrun, som avled 1615. Deras dotter Elsa var först gift med överste Olof Eriksson Ryning d 1618 och sedan med ståthållare Axel Drake af Intorp d 1632. Själv levde hon till 1668, då hennes dotterson, Lennart Ribbing, bytte frälsehemmanet till Claude Rocquette Hägerstierna d 1682.

Det fanns ett frälsehemman, som brukades av landbönder. 1540 hette han Hinndrick, senare kom Per smed, Maracus, Staffan, Oluff och Nils 1611.

1670 lät Claude Hägerstierna uppföra ett säteri och ökade egendomen med skattehemmanet. Där tänkte han bruka ladugården, men 1681 fanns fortfarande bara den forna skattebondens fähus. Detta lade hinder i vägen för säterifriheten. Mangårdsbyggnaden var däremot försvarligt byggd.

Gabriel Bengtsson Oxenstierna bytte till sig egendomen, men bytte bort den igen tillsammans med Torsätra och Fiskeby till Erik Alfsson Ikorn till Norsa (nu Rosersberg) d 1627. Han var gift med Ingeborg Tott af Skedebo, som dog som änka 1661. Deras dotter Beata var först gift med Johan Stensson Bölja, d 16477. Andre mannen var major Johan Duse, adlad Dusensköld, d 1659. 1659 gifte hon sig med sin systers styvson, överste Christer Svinhuvud av Qualstad.

Samma år som Beata dog, bytte hon sin hälft i Tranbygge till Hägerstierna. Hennes dotter Maria Svinhuvud av Qualstad gifte sig med Otto von Rosen, som var svensk major och generalmajor i Kursachsen.

Makarna Rosen sålde sin del i Tranbygge den 9/12 1674 till Claude Rocquette, adlad Hägerstierna, en fransman som ägde Hällabäck i Småland, Stjärneborg i Halland, Mauritzberg i Östergötland och Tranbygge i Uppland. Han var drottning Kristinas hovskräddare, senare hennes hovköpman, borgare i Stockholm och död 8/8 1682. (Enligt vapnet i Ryds kyrka 1681). Han hade lånat ut ansenliga summor till kronan och därför blev han adlad. Hans hustru var fransyska, Magdalena Moijal. Dottern Maria gifte sig 1662 med generalmajoren friherre von der Noth till Stjärneborg i Hallland. Han var född i Brabant på 1630-talet och passerade officersgraderna vid Västmanlands Regemente. Den 4/8 1677 stupade han under belägringen av Stettin. Änkan levde till 1696. Hon köpte Fiskeby av Christoffer Adolf Grubbe och hans hustru Ebba Christina de la Chapelle till Torsätra.

Nästa ägare var dotter Magdalena Christina von der Noth till Tranbygge, Limsta och Bohult f 1/8 1665. Hon var gift första gången med kapten Johan Bonde f 1663, d 1695, andra gången med generalmajor Carl Gustaf Roos af Hjelmsäter f 1655, d 1725. Hennes dotter Märta Bonde föddes 1 /9 1686 och dog 24/2 1737 på Torsätra. Mor och dotter dog samma år, 72 och 51 år gamla.

Märta Bonde var gift med friherre Otto Johan Koskull d 1680 i Livland, d 1728. Deras son Ulric Carl Koskull f 1722 friherre och livdrabant flyttade till Livland och dog där 1754. Han var gift med friherrinnan Sofia Margareta Schoults von Ascheraden.

Enligt delningsinstrument av den 16/11 1637 ärvde Ulric Koskulle efter sin farmor Magdalena von der Noth

Tranbygge,	1 mantal säteri
Tranbygge, Oppgården,	1 mantal frälse
Giällesta,	1/2 mantal frälse

Fiskeby, 1/2 mantal frälse
Fiskeby, 1/2 mantal frälse

Ulric var bara 15 år och fick som förmyndare häradshövdingen i Bro m fl härader Isaac Olivecrona. Den unge mannen hade en osedvanlig förmåga att göra av med pengar. Innan han var myndig hade han intecknat stora delar av sina fastigheter.

Den 28/5 1744 sålde han egendomarna till kapten Levin Blixen mot att denne åtog sig att
1) ge honom ett lån på 24000 daler
2) att svara för ett annat lån på 2400 daler, som Koskull hade
3) redan i januari hade Blixen löst ett lån på 24.484 daler hos fru Brita Behm
4) Blixen skulle också svara för en fordran på 1600 daler och 3 års ränta för postinspektoren i Åbo, Johan Alleen
Hela köpesumman utgjorde 66.981 daler.

Levin Christoffer Blixen till Zestellin var född i Pommern och dog barnlös i Stockholm den 28/7 1757. Samma år hade han sålt Tranbygge till Carl Wilhelm Iserhielm. Han var född 26/11 1724 i Stockholm, blev hovjunker, och dog på Torsätra den 4/9 1802. Han var gift med friherrinnan Ulrika Eleonora von Kochen, som dog 11/2 1788 på Torsätra. I boupptecknigen efter Iserhielm finns inga uppgifter om Tranbygge.

Boupptecknigen efter friherrinnan Iserhielm upptogs fast egendom:
Torsätra säteri
Tranbygge, 1 mantal säteri, med nu tillagda ägor.
Tranbygge Uppgård, 1 mantal frälse
Fiskeby, 1 mantal frälse

På ägorna fanns 16 torpare, som tillsammans gjorde 38 dagsverken
I Tranbygge fanns utslitna papperstapeter i 7 rum, 8 fönstergardinstenar, en trasig lykta, ett litet bord med låda, 1 omålad träsoffa och 1/2 imperialsäng med blått tygomhänge.

Nästa ägare var Carl Albrekt Riben, f 18/2 1754 på Lövsta i Håbo-Tibble socken, ryttmästare (vice korporal) vid livdrabanterna, d 28/1 1842 på Tranbygge. Han var gift med sin kusin, förre ägarens dotter, Antoinetta Magdalena Iserhielm, f 18/8 1764, d 31/10 1802 på Tranbygge.
I boupptecknigen framgår att hon ärvt 1/3 av egendomarna, resten ägdes av barnens morbror, expeditionssekreteraren Henrik Wilhelm Iserhielm. Hennes minderåriga barn:
Carl Wilhelm Riben
Margareta Eleonora Riben
Ulrika Magdalena Riben
Hedvig Carlina Riben
Maria Antonietta Riben

Egendomarna var Tranbygge, Tranbygge Uppgård och Fiskeby.
Mangårdsbyggnaden var välhållen och i åtta rum fanns papperstapeter målade med vattenfärg. Även ladugården var i fullgott skick. Vattenkvarnen hade 3 par stenar och en silkesrullsikt. Dessutom fanns sågkvarn till husbehov. 15 torpare gjorde 41 dagsverken i veckan med egen kost.
Gälllövsta var också upptaget.
Av boupptecknigen efter Henrik Wilhelm Iserhielm den 1/3 1842 frangår att han tillsammans med kyrkoherde Joachim Martens och hans hustru Margareta Eleonora Riben, L W Brandenburgs, å fröknarna Hedvid Carolina och Maria Antoinetta Ribens vägnar sålt till greve C A von Lantingshausen:
Tranbygge 1 mantal säteri
Tranbygge, Uppgården 1 mantal frälse
Fiskeby 1 mantal frälse
för 56.000 daler banco.

Efter von Lantingshausen såldes egendomen den 21/9 1858 till kaptenen Gustaf Julius Ahlgren, som i sin tur sålde 1867 till lantbrukaren Justinus Gartz. Han säljer 1871 till löjtnant friherre Carl Axel Ambjörn Sparre. I köpet ingick såväl levande som döda inventarier.

Sparre sålde 1876 till fil doktor Carl Wilhelm Ramstedt med växande gröda för 250.000 kronor.

Änkefru Julia Ramstedt köper 1909 av Carl Wilhelm Ramstedt för 250.000 kronor, varav 50.000 är ersättning för lösegendom. Hon säljer samma år till grosshandlare Johan Johnsson för 200.000 kronor.

Kandidat Hjalmar Larsson köper av Johan Johnsson 1912 för 210.000 kronor.

Egendomen gick sedan genom flera händer till 1932 då nuvarande ägaren Göran Mörner övertog den.

Brev från Bertil Flemström till Herman Svenngård.
Uppsala 21/11 1961.

Västra Ryd nämns tidigast 1299: in parochia Riudh (Svenskt Diplomatarium). 1310 ? skrivs det parochia Riud. 1314 de rydh. Namnet tolkas som röjning.

För Munkholmen finns inga uppgifter. På 1600-talet kallades den Tärnön enligt två kartor i Krigsarkivet. Namnet förekommer på flera håll och tolkas komma av munk.

Brev från Herman Svenngård till arkivarien Bertil Flemström,
Svenska Ortnamnsarkivet, Uppsala. Kungsängen 23 nov 1961.

Jag har uppmärksammat att V Ryd nämns tidigast 1299 i samband med ett ägobyte med ärkebiskopsstolen. Men i Vårfruberga klosters jordebok står parochia Ruch, vilket möjligen kan var ett avskrivningsfel. Men Dovring och Ståhle menar att det är V Ryd, då både Tranbygge och Torsätra nämns tillsammans med parochia Ruch och båda är belägna i V Ryd. Jag anser därför att jag kan skriva, att Ryd nämns redan 1257.

Det är synd att forskningen inte känner ursprunget till namnet Munkholmen. Det närmaste kloster, vars munkar kunde utnyttja Munkholmen var de i Viby, strax vid Sigtuna. Skokloster låg ju inte heller långt därifrån, men var väl ett nunnekloster.

Brev från Anton Olsson Svenska Arkivbyrån
till Herman Svenngård. Stockholm 7 nov 1962.

Sänder resultatet av forskningarna rörande ägarna till säteriet Tranbygge. Mer kunde göras, men pengarna är slut. Tiden mellan Bo Jonsson Grip och 1600-talets mitt bör nog fyllas ut, liksom intervallen von Lantingshausen - Mörner.

Översänder en fotostatkopia av det vackra pergamentsbrevet den 20/4 1373.

Svenska Riksarkivets pergamentsbrev
nr 1058 i översättning.

Ägarlängder för Tranbygge.
41 maskinskrivna blad. Sv. Arkivbyrån
1257 En avskrift från 1600-talet i Uppsala Universitets Bibliotek med förteckning över Vårfruberga klosters gods.
Tranbygj och Tranbyn upptages i densamma.

Pappersbrev i Uppsala Universitet, fotostat i Riksarkivet

1286-04-23 Riddaren och Riksrådet Carl Estridsson testamenterar kvarnen i Tranbygge med dess jord till sina brorsöner Bengt och Karl.

Carl Estridsson förde delad sköld i sitt vapen, alltså samma vapen, som den mäktiga ätten Natt och Dag förde. Det är möjligt att han tillhörde nämnda ätt, men det är inte dokumenterat.

1286-04-23 Lagunzberg
Carl Estridssons testamente på gårdar, penningar och lösören till kloster, hospitaler och kyrkor samt till konung Magnus och åtskilliga enskilda personer. Häri märks: "molandinum in tranbyggiae com terra sua", vilket betyder: kvarnen i Tranbygge med dess jord. Diplomatarium Suecanum II:5

1344 Förteckning på gods hörande till Uppsala domkyrkas byggningsfond.
"Jn prouincia brohundare in parochia ryd.... Jtem trenbyghe ytra 1 solidum, Jtem in öfra trenbyghe 1 ora terra". Diplomatarium Suecanum V: 331.

1376 "Registrum prediorum allodiarum Sancte Vpsaliensis eccrlesie consriptum et exaratum anna domini MCCCLXXVI:
…sid 7 In tranbyghae superopri" (Övre Tranbygge)
jn tranbyghae inferiori" (Nedre Tranbygge)
Här har uppgifter om räntan utelämnats.
Finns i Riksarkivet, medeltida handskrifter, Uppsalas domkyrkas jordebok.

1381-06-22 Hästholmen.
Lafrins Philipsson bortbyter till Boo Jonsson en myckenhet hemman och får i gengäld bland annat:
"j tranbyggiaby thraettan öretughland oc halff thrithia paenningeland jordh i Rythz sokn i brohundare".
Ur Rääf: Beskrivning av Ydre härad i Östergötland. Broocmans avskrift i Kongl Saml. efter en år 1414 av några danska herrar avgjord avskrift, som finns i Köpenhamn.

1382-11-11 Bro kyrka.
Olof Jonsson, häradshövding i Bro härad, utfärdar å Bo Jonssons vägnar fasta åt Olaff Haraldsson och hans hustru Ingegerdh å de gods, som dessa genom Bo Jonsson erhållit i Bro hundare. Bland fasterna:
Jon domare i Tranbynghe, Olawer i Tranbynghe
Finns i Universitets bibl i Uppsala. Diplom i original.

1423-12-17 Byrger Mattiasson säljer jord i Svartslösa härad till sin frände Beynt Laurensson. Byrgher Olaffsson j tranbyggia var sigillvittne. Finns i Universitets bibl i Uppsala. Diplom i original

1424 Granhammar beboddes år 1432 av väpnaren Birger Olofsson, som var broder till Harald på Lossa.
Tranbygge var 1424 (bör vara 1423) sätesgård för ovannämnde Birger Olofsson.
Styffe: Skandinavien under unionstiden, sid 367.

1440-03-04 Sichtuna.
Baenkt Jönsson i Salista, lagman i Uppland, utfärdar fasta på jord i Lossa socken. Bland fasterna: Paedher i Tranbyggia. Riksarkivets pergamentsbrev.

1493 Uppsala lagmansrätt dombok, sid 89:
Bro haride
I nämnden satt bland andra, "Jöns i Tranbyghä".
Svenska Fornminnessällskapets samlingar, Stockholm 1907, vol 35.

1540 fol 13: Frälsegods: Hinndrick ij tranbyge, 4 årliga hästar
fol 32: Skattebönder: Michell i tranbyge, 8 årliga hästar Kammararkivet: Upplands handlingar 1540:1

1541 Mijkell ij tranbyrge	13 ör 1 ortl
Wthjord ij Tång	1 1/2 ortl
aff en qwarn	1 markland (?)
Wijthe pgr	6 öre 6 pgr
Skipta "	18 pgr
" korn	1 1/2 span
" smör	12 mark
" fflesk	1 pund

Kammararkivet: Upplands handl 1541:5

1550 Skatte: fol 7 Tomas ij Tranbügge, skatt på jord, utjord, kvarn, säd och årliga hästar
Frälselandbo, Per i Tranbygge, hästar Kammararkivet 1551:7

1555 Frälsebonden heter nu Staffan. I övrigt som 1550.
Kammararkivet 1555:8.

1572 Skattebönder: fol 82 Lasse i Trannebyggia, skatt för jord, utjord, kvarn, vinternöt, sommarnöt, matvaror, hö, stockar, ved, dagsverken, årliga hästar.
Frälsebönder: Oloff i Trannebyggia, årliga hästar.

1583 Skattehemmnet i Tranbygge sutto Hanns och Michill.
Frälsebonde var Nilz. Lika 1594 och 1604. Kammararkivet 1583:10.

1586-03-02 Traneby
Stod rätt lagmansting med allmogen av Bro och Färentuna härader i Traneby i Ryd socken i närvaro av Bengt Arnsson till Granhammar m fl.
I nämnden satt Nils i Tranbygge. Riksarkivet, Upplands lagmansbod sid 133.

1613 Skattebönder: Hans och Mikell i Tranbyggie
Frälsebonde: Nilz i Tranbygge Kammararkivet 1613:5.

1623-09-30 Översteamiralen Gabriel Bengtsson Oxenstierna tillbyter av kronan:
Torsätra 4 markland
Fiskeby 14 öresland
Tranebygge, nybygge, 1 mantal om 13 öre och 8 penningar med 1 kvarn och 1 utjord i Tångere.
Brevet finns i Kammararkivet: Schylanders byten nr 96.

1634 Skattehemman: Tranbijggie Herr Gabriel Bengtson tillbytt sig under frälse
Frälsehemman: Tranbyggie Kammararkivet: 1634:11.

1650 Skattehemman: Hans Excellentz Riksskattmästaren bytt till frälse
Frälsehemman Tranbyggie Kammararkivet: Jordbok.

1665 Skattehemman: Tranbyggie, Erich Johansson och Erich Larsson. Hans Excellentz Gabriel Bengtsson sig tillbytt
Frälsehemman: Tranbyggie, Bängdt Grälsson, Wälborne Lennart Rijbingh
Kammararkivet: jordebok.

1667 Skattehemman: 22 1/3 öresland 20 penningland. Erich Johansson och Erich Larsson. Hans Excellentz Riksmarskalken sal Gabriel Bengtsson Oxenstierna sig tillbytt. Sal fru Ingeborg Tott sig tillbytt. Arvingarna posiderar.
Frälsehemman: Tranbyggie, Bengdt Grelsson, Sal fru Elsa Soop. Kammararkivet: jordebok.

1841-10-13 har C A von Lantingshausen köpt Tranbygge av familjen Riben. Efter hans död, 18/5 1856 övergick egendomen till hans syster Johanna Carolina, gift med sin kusin överste Albrekt Magnus Haij. Hon sålde Tranbygge den 21/9 1858 till kapten Gustaf Julius Ahlgren, som i sin tur sålde till lantbrukare Justinus Gartz den 14/6 1867.

1867-09-24 Paragraf 1 i Bro härads lagfartsprotokoll.
Lantbrukaren Justinus Gartz erhåller 1 uppbud på Tranbygge säteri med Fiskeby, som han den 14/6 1867 köpt av kaptenen Gustaf Julius Ahlgren för 125.000 riksdaler riksmynt.
Ahlgren hade erhållit lagfart den 21/9 1858 efter köp av änkefriherrinnan Carolina Haij, f von Lantingshausen.

1872-05-14 Bro häradsrätts lagfartsprotokoll.
Löjtnanten friherre Carl Axel Ambjörn Sparre erhåller 1 uppbud på Tranbygge säteri med Fiskeby, som han den 26/8 1871 köpt av lantbrukaren Justinus Gartz för 125.000 riksdaler. I köpet ingick såväl levande

som döda inventarier.
Gartz hade köpt egendomen den 14/6 1867 av kaptenen Gustaf Julius Ahlgren och erhållit lagfart den 22/9 1868.

1877-01-23 Fil doktor Carl Wilhelm Ramstedt erhåller lagfart på hela egendomen, som han köpt den 6/12 1876 av kapten Carl Axel Ambjörn Sparre med växande gröda för 250.000 kr.
Han hade erhållit fastebrev den 13/5 1873.

1909-09-06 Änkefru Julia Ramstedt erhåller lagfart på hela egendomen, som hon köpt den 12/1 1909 av fil doktor Carl Wilhelm Ramstedt för 250.000 kronor, varav 50.000 utgjorde ersättning för lösegendom.

1912-12-23 Grosshandlare Johan Johnsson erhåller lagfart på egendomen, som han köpt den 30/10 1909 av änkefru Julia Ramstedt för 200.000 kronor.

1913-06-02 Kandidaten Hjalmar Larsson erhåller lagfart på egendomen, som han köpt den 29/11 1912 av Johan Johnsson för 210.000 kronor.

1916-04-06 C G Axelsson i Västervik erhåller lagfart på egendomen, som han köpt den 21/2 1916 av Hjalmar Larsson för 250.000 kronor, därav 10.000 för inventarier.

1917-05-03 Grosshandlare Ernst Johansson i Tynshult erhåller lagfart på egendomen, som han köpt den 15/1 1917 av C G Axelsson för 290.000 kronor, därav 5.000 för inventarier.

1917-05-04 August Setterlind, Gustaf Berglöf, Axel Andersson, alla från Åmål, J A Wiss, August Sjödal och E G Eriksson båda från Värmlands-Bro, erhåller lagfart på egendomen, som de köpt den 2/2 1917 av Ernst Johansson för 373.000 kronor.

1918-09-26 Skogsförvaltare Johan Hultberg från Hälle erhåller lagfart på egendomen samt Fiskeby, med tillhörande verk och inrättningar, som han köpt den 2/3 1918 av August Setterling, Gustaf Berglöf, Axel Andersson, J A Wiss, August Sjödahl och E G Eriksson för 400.000 kronor varav 2000.000 belöper sig på växande gröda.

1919-07-09 Godsägare Vilhelm Arp erhåller lagfart på nr 1 och 2 samt Fiskeby, som han köpt den 14/3 1919 av John Hultberg för 300.000 kronor.

1927-11-24 Direktör Carl Herman Lundholm erhåller lagfart på egendomen, som han den 7/4 1927 och 20/4 1927 köpt av Vilhelm Arp och hand hustru Walfrida Arp för 300.000 kronor, varav 50.000 utgjorde gottgörelse för lösegendom.

1932-10-27 Mälarprovinsernas Hypoteks förening erhåller lagfart på Tranbygge 1 och 2 samt Fiskeby på grund av K B:s köpebrev den 4/7 1932. Inrop på exekutiv auktion den 23/5 1932 i Enköping för 186.000 kronor.

1932 -10-27 Kapten greve Erik Göran Mörner erhåller lagfart på Tranbygge 1 och 2 samt Fiskeby efter transport på honom av Mälarprovinsernas Hypoteksförenings inrop på auktionen den 23/5 1932. Priset var oförändrat 186.000 kronor.

1958-06-04 Eva Mörner Ailliéres, Maud de Geer, Marianne Bonde och Hans Mörner erhålla lagfart på vardera 1/4 av egendomen på grund av gåvobrev den 19/12 1957.

Komministrar i Stockholms-Näs och V Ryd.
2 handskrivna sidor
Andreus Petri 1593
Olaus Laurentii till 1635

Anders Rydenius till 1655
Olof Örn 1659-1668
Stephan Boman 1668
Israel Martin Alzenius 1672, d i lungsot 1688
Petrus Hedman 1689
Petrus Lund 1690-1700, d 1701, gift med Christina Petersdotter
Nils Betulius 1702, d 1711, gift med Örns dotter
Jöns Bure 1713, d 1716, gift med Örns dotter Christina
Olof Hedman 1716, d 1719
Pehr Spilhammar 1720-1734, Vassunda
Nils Hiller 1734-1762
Per Flumén 1763-1778

Svante Johan Björklund blev magister i Wittenberg 1766, vistades i Leipzig. Predikade för luteranerna i Warschau. Efter hemkomsten lärare i Thenstedtska skolan i Stockholm. Det var den första verkliga realskolan i Stockholm och låg i Hesselgrenska huset vid Storkyrkobrinken och stod högt i anseende på 1760-talet.

En annan av lärarna var den sedermera så namnkunniga naturforskaren Anders Johan Retzius. Skolan stod under Kungl Maj:ts beskydd, erhöll flera gånger offentligt understöd och uppmuntrades på flera sätt av uppfostringskommissionen men upphörde efter några år.

I denna skola var alltså komminister Björklund verksam 1769. Bataljons predikant vid änkedrottningens regemente 1772. Komminister här 1778. Sedan blev han kallad till präst i Hedvig Eleonora kyrka, men då erinrade sig Domkapitlet ett rykte, att han skulle ha några irriga och besynnerliga meningar i religionen. Han fick undergå en pastoralexamen 1805 (borttogs 1903). Dog 1822.
Johan Petter Juringius 1823-40 Tierp.
Hans Petter Eriksson (fadern bonde) var skolmästare i Odensala 1827. Komminister här 1840. Dog 1870.
F T L Åsbrink 1874-79 Närtuna. Ludvig August Philipson 1886.

1957-02-18 Anteckningar om inventarierna i V Ryds kyrka av Elisabeth Thorman.
3 handskrivna blad
Mellan V Ryds kyrka och Sundbys torp, Borgen och Slottet finns fornlämningar (stenhögar), som troligen är gravar från vikingatiden.

1944-02-15 Dr Oscar R af Ugglas skrivelse till Museet:

Helgonskåpet med snidad bild av aposteln Andreas som korsfäst mot en bakgrund med ett flertal figurer. Skåpet är tämligen stort, höjd (med krön) omkring 2,5 m, bredd 1,25 m.

Ikonografiskt är arbetet av intresse; Den korsfäste Andreas utförd i så stort format som här utgör en ovanlighet, helst som bilden varit avsedd att kunna uttagas ur skåpet för att medföras vid processioner. Det framgår av den järnrigel varmed den är fäst. Troligen svenskt arbete. 2 st korgliknande föremål, troligen för montering av ljus (dock ej ljusstakar i vanlig mening) sengotiska. Sällsynta.

Predikstol av typ från 1600 med målfyllningar. Det var meningen att Museet ev skulle inköpa dessa saker (1000 kronor har nämnts). De har erbjudits till Statens Historiska Museum. Kyrkan hade inte plats eller pengar till renovering av dem. Skulle 1944 ha kostat 600 kronor.

Historien med den gamla funten brukade min far, som blev kyrkoherde i V Ryd 1863, berätta. Den var söndrig och man forslade upp kuppan i parken på dess högsta höjd och begravde den under en jordkulle. Den gick hela tiden under benämningen ättehögen. Foten vände man upp och ner på och fällde in den i en trädstam, så att man åstadkom ett runt stenbord. Den står ungefär där trädgården övergår i park. Allt detta skulle skett i "gamla prostens tid", troligen på 1850-talet.

Vi, som bodde i V Ryds prästgård 1863-1911 tänkte aldrig på att företaga oss något med funten. Man tänkte inte på dylikt på den tiden. Jag tror mig minnas att kuppan skulle vara sönderslagen. Jag är glad att få meddela er detta. Elisabhet Thorman.

Kandidat H Alm hade skrivit till Riksantikvarien den 27/7 1924. Kyrkoherde Widman meddelade 13/9 1924, att djupgrävning ägt rum och undersökning av högen ifråga. De kunde inte hitta mer än delar.

Anteckning om en vagn.
1956-03-05 berättar fru Schale att vagnen var med på Sundby. Den var köpt till Granhammar till Gunborg, Ebba och Stig Rålamb. Vagnen drogs för hand.

Upplysning om Nyckelstenen vid Thorsätra
1962-03-21 Från en postgirotalong från leg läkare Carl Gustaf Lagergren i Stockholm.
Han anser medlemsavgiften vara "löjligt låg" och meddelar att när han kommer till Thorsätra i sommar hoppas han få tid att färdigställa ett litet inlägg om nyckelstenen. Tack vare gårdskarlen Axel Andersson, nu avliden, är jag nog den enda som vet var den finns.

Stigtorp kallas även Bristen.(Bredsten strax söder om Stigstorp. Anm. Börje Sandén)

Berättelser om präster i V Ryd och Stockholms-Näs.
Första gången en präst nämns är 1400. I ett av Riksarkivets pergamentsbrev för det året står, att en präst vid namn Johannes Svensson varit sigillvittne vid en donation, som riddaren Niclis Ambiörnsson grundat. Han skänker jord i Tybbile.
1479 heter prästen Lars Horvedsson.
"Herr Petrus i Näs prope Stäk" nämns bland avlidna i 1528 års kyrkomötescirkulär och var troligen präst här.
1540 tillträdde Josephus Henrici. Han var dessförinnan hovpredikant. Han verkade i vår församling i 40 år. Han var även riksdagsman och skrev 1569 och 1571 under prästerskapets antagande av liturgien 1577.
Hans dotter gifte sig med efterträdaren kyrkoherde Andreas Petri, som tillträdde ungefär 1580 och stannade i 40 år. Han underskrev Uppsala mötes beslut 1593. På gamla dagar blev han blind och uppdrog pastoratet år sin son.
1620 tillträder Daniel Andreas Rydelius. Efter 39 år yttrar sig Domkapitlet: "Herr Daniel, är åldrig och svag och begär sin tillkommande måg, O Örn till sin komminister och hjälp. Eftersom han i sin ålders svaghet behöver hjälp, kan man inte vägra honom det och mågen ligger väl närmast till. Herr Daniel dog ganska gammal efter 44 års tjänst och efterträddes av dotterns man Olof Örn.

En av de första lutherska kaplanerna var Andreas Petri, som hade samma namn som kyrkoherden. Den 17/12 1594 skrev kyrkoherden till Domkapitlet och berättade att kaplanen lägrat hans hustrus syster, vid namn Malin, men kyrkoherden bad att de skulle få gifta sig. Kaplanden hade då i 2 år varit trolovad med en kvinna i Gävle. Han fick inte stanna kvar i församlingen. Kyrkoherden fick ett brev från Domkapitlet med fördömande att han hyst kaplanen, som blivit relegerad från hela kontraktet för sitt brott.

Kyrkoherde Andreas Petri råkar i tvist med sina sockenbor, därför att han tar bort några kyrkoceremonier. Särskilt förargad var man på att han inte höjde brödet och kalken, så att menigheten kunde tillbedja dem. Året var 1595 och kyrkomyndigheterna förbjöd just denna sedvänja. Det var inte lätt för församlingen, när en sak som de varit vana vid togs bort. Man var så förargad på prästen att det var tal om att förflytta honom. Men flera församlingsbor, Herman van Northusen, Åke Bengtsson till Granhammar och bönder från Näs och Ryd reste till ärkebiskopen och bad att få behålla sin kyrkoherde.

Prästerna på den här tiden hade inte lätt att hålla folk, både höga och låga i Herrans tukt och förmaning. Av Konsistorieprotokoll 1595 framgår att ärkebiskopen talade med Åke Bengtsson på Granhammar om hans faders, Bengt Arnessons oskickliga leverne. Den gamle ville nämligen gifta sig med sin deja, vilket var en anmärkningsvärd händelse på den tiden. Bengt Arnesson kunde dock framvisa Hertig Karls tillstånd att gifta sig med pigan.
Sedan saknas protokoll fram till 1640-talet. Då fanns en komminister, som hette Olaus Laurentii.

1659-1668 var Olof Örn komminister här. Sedan tjänstgjorde han 5 år i Ed, men efter förböner från Beata De la Gardie och Anna Skytte fick han kyrkoherdetjänsten här 1673. Han var dock inte omtyckt av alla. En adelsman kom till Domkapitlet 1663 och begärde en god man, bara inte Olof Örn. Även Anna Maria Posse klagade skriftligen på hans leverne. Kaplanden Stephan Boman bad att bli förskonad för Olof Örn som sin kyrkoherde. Men själv var han för ung. 9 män mest adelns fogdar begärde på sina herrskaps

vägnar att Örn skulle bli kyrkoherde. Han hade kostat på mycket på prästgården och hade många små barn.

Ärkebiskopen svarade, att om det rådde oenighet i församlingarna om vem som skulle bli kyrkoherde, hade biskopen rätt att föreslå en tredje person. Han vill nu ha Herr Johan i Bondkyrkan till kyrkoherde i Näs och Ryd. På söndag sänder jag honom på prov och därmed var alla tillfreds.

Örn höll dock ögonen på pastoratet och 1672 begär han att få det. Han har kostat på prästgården så mycket, då han var hemma hos sin svärfader. Senare överlämnade riksrådet Gustaf Posses fogde ett brev till Domkapitlet från ridderskap och adel och allmoge för att Örn skulle få pastoratet.

Året innan hade vi en komminister i församlingen, som tydligen inte visste sin plats. Johan Schelenius fick åtskilliga stämningar till tinget för skällsord och andra tillmälen. Saken skulle undersökas av pastor i Bro Per Balingius och pastor i Ed herr Ivar.

1673 skulle Per Balingius introducera Olof Örn till Ryd och Näs pastorat.

Örn fick genast bekymmer med sin kaplan, Israel Alsinius. han hade låtit döpa major van Delens oäkta barn utan kyrkoherdens vetskap. Han hade gömt barnet i en kista under en annan kista, då det skulle begravas. Modern var gift i Stockholm utan plikt och kyrkogång. Både Örn och Alsenius blev kallade till Domkapitlet. Örn skulle komma dit med kyrkvärden för att tala om oriktigheter med kyrkans pengar.

Senare blev Örn anklagad av en professor i Lund, Nicolaus Wolff, för att han sammanvigt hans styvson Jesper Hansson Horster med sin hustrus syster Helena Davidsson utan lysning. Jesper var 18 år och Helena änka med 5 barn. Örn kunde dock framvisa pastor Swebilius (Sundelius i Håtuna?) tillstånd för Helena att gifta sig. Stämmer det att Örns hustru hade en syster? Det blev långa förhandlingar om Jesper skulle anses myndig, han hade tjänst som skrivare i Krigskollegium. Biskopen ansåg att en civil domstol skulle döma i saken.

En svår olycka inträffade hos Örn i dessa tider. Hans äldsta dotter Sophia blev vådaskjuten till döds av fiskalen i Kungl Kammarkollegium Olof Cygnel. Örn och hans synnerligen gode vän kyrkoherden i Bro, Jonas Brovallius, och Cygnel hade ätit en god middag och voro litet roliga och lustiga tillsammans. Cygnel skulle rida till Stockholm och satt på sin häst. På skoj avlossade han sin pistol, men beräknade inte skottet, som träffade den 13-åriga flickan i huvudet. Hon levde till dagen därpå.

Vid rätten fastställdes att olyckan hänt på grund av oförsiktighet, men av våda och förlikning skulle gälla. Cygnel betalde böterna och skänkte Ryds kyrka 2 dukater.

1688 begär Örn ny hjälppräst, då den nuvarande Israel Alsinius, legat sjuk i lungsot och inte kunnat tjänstgöra på 5 år. Örn ville helst ha en ogift präst, vilken biskopen skulle försöka ordna. 1689 blev Petrus Hedman komminister trots at han inte prästvigdes förrän senare samma år. Han skulle enligt protokoll bo hos kyrkoherden i Ryd, men det var för långt från Näs. Han fick lov om klockaränkan hustru Karins hus, men det visade sig att där inte fanns några ägor och om den saken tvistades i långa tider.

1700 kom komminister Petrus Lund som hjälppräst. Han tycks ha bott i Frölunda, för 1695 förekommer han som kärande vid tinget. Han anklagar grannar i Frölunda för ohägn. Med en av grannarna skedde förlikning, varvid man kom överens att bonden skulle göra dagsverken.

Petrus Hedman efterlämnade två barn Olof och Maja. Olof blev senare komminister i Näs. Petrus Lund lovade att sörja för barnen. Lund blev av prosten i Håtuna anmäld för Konsistoriet därför att han utövat otidigt sängelag med sin nuvarande hustru. Han hade gift sig i Stockholm utan att meddela pastor och inte sörjt sin tidigare hustru tiden ut. Han blev suspenderad 1/2 år och skulle själv stå för att tjänsten uppehölls.

Den 12 maj inlämnade domare Hans Staffansson, tolvmännen Erich Hindersson i Tibble, Jacob Staffansson i Tuna samt bönder i Sylta, Skälby, Kyrkbyn och Ålsta en skrivelse att de ville ha Lund tillbaka. Detta beviljades. Redan året därpå dog Lund och efterleverskan Christina Perdotter underhandlade om nådår och mannens innestående lön.

Olf Örn hade det svårt ekonomiskt. 1699 vände han sig till Tingsrätten för att få deras vittne på att han flera år drabbats av missväxt. Då även andra hade drabbats, såg han ingen möjlighet att föda sin familj.

Han kan inte betala skatterna från 1698. Nämnden bekräftade att han 17 år haft missväxt, mycket på grund av att åkrarna bestod av skogs och kärrjord. Örn hade försökt att förbättra sitt jordbruk och kostat på med egna medel processer för att återvinna ägor till prästgården. Han var nu helt utblottad.

1702 blev Nils Betullus komminister. Han var måg till Örn och hade länge hjälpt honom. Nu kom en svår tid. 1710 - 1711 hemsöktes församlingarna av pesten och många dog. Betulius skriver ett brev till en ledamot i Akademien i Uppsala: Här finns en soldat, Ambiörn Thorengren, som förlorade sin hustru i pesten efter endast 6 veckors äktenskap. Han vill nu gifta om sig med Annika Berling, som flytt från Riga i höst och säger sig vara släkt med räntmästare Rommel i Uppsala. Jag ber om råd, då mannen har det svårt. Jag har arbetat hårt denna tid och varit hos de sjuka. Trots detta har ingen l mitt hushåll blivit sjuk. Jag har begravt 130 församlingsbor. Det var svårt och än svårare blev det när höga överheten bestämde att de inte skulle få begravas p a* kyrkogården. Detta lyckades jag med träget arbete ändra på. Brevet är daterat 26 febr 1711. Den 14 april dör Betulius troligen av farsoten. Församlingen visade sin tacksamhet mot honom genom att söka en lämplig präst att ta hand om lägenheten i Frölunda och att ge änkan 2 nådeår. Efterträdare blev Johan Bure, gift med Örns dotter Christina. Han dog efter bara 3 års tjänst. Örn var 86 år och kunde inte sköta sina prästerliga sysslor.

Man kallade då Olaus Hedman, som var född i församlingen, att predika under änkans nådår. 1716 blev han komminister. Örn insåg att han måste se sig om efter en efterträdare och föreslog Konsistoriet sin måg Henric Sahlgren. 1719 dog Örn 91 år gammal.

Henric Sahlgren fick en vink från Konsistoriet att det var olämpligt att söka herrskapens och församlingens kallelse till pastoratet. Han försvarade sig att det hade han aldrig gjort och att pastoratet var så magert att ingen främmande kunde leva där. Men han som tillhörde sterbhuset kunde klara det. Han fick ännu en vink att hålla sig stilla, men erhöll så småningom pastoratet. Petrus Spilhammar blev komminister 1720. Under Sahlgrens tid, 1724, brann Ryds prästgård till grunden. Han dog 1759.

Olof Jacob Hernodius kom 1760 och låg i fejd med Lantingshausen och De la Gardie om skafttiondet. Det var de vanligaste sädeslagen samt ärter och bönor. Ridderskapet och adeln hade utan att rådgöra med de övriga stånden beslutat ta bort det tiondet. Han dog 1773.

Efterträdaren var mag. Gustaf Nordstedt, vilken levde till 1784.

Sedan kom doktor Anders Borg. Han var en mycket anlitad man. Utöver sin kyrkoherdetjänst här var han också kyrkoherde i Riddarholmens, Jacobs och Johannes församlingar. Dessutom riksdagsman, fullmäktig i Riksgäldskontoret, ledamot av musikaliska Akademien och bankofullmäktige. Trots sina många uppdrag verkade han ha haft tid och intresse för vårt pastorat. Han dog 1809.

Lars Joseph Öberg 1810-1821 beskrivs som en utmärkt och hederlig man. Han var driftig jordbrukare, stor biodlare, road av fiske och jakt. 1820 utkom han med en sockenbeskrivning. Trots allt detta efterlämnade han hustru och 3 barn i mycket knappa omständigheter.
Anders Gustaf de Jounge 1822-1824 tog upp frågan om anskaffande av en orgel till kyrkan.

Anders Wijkander 1825-1834 en mångkunnig och erfaren man, som lär ha efterlämnat en betydande förmögenhet. När han skulle tillträda pastoratet visade det sig att Konsistoriet bortarrenderat alla inkomster (till Komm. Johan P. Juringius 1823 - 1840) därför att den föregående kyrkoherden hade flyttat till Leufsta pastorat och inte efterlämnat någon nådårsänka. Det redde upp sig till slut och I maj 1826 tillträdde Wijkander.

I mitten och slutet av 1700-talet hade vi komministrarna Nils Hiller 1734-1762, Per Flumén 1763-1778, Mag Svante Bjoerklund 1778-1822. Han blev magister i Wittenberg och vistades sedan en tid i Leipzig hos den kände skalden och moralfilosofen Christian Fürchtegott Gellert. Predikade 1767 i Warschau för lutheranerna där.

Ett rykte hade spritts, att han hade några irriga och besynnerliga meningar i religionen. Konsist. bestämde därför att han skulle genomgå pastoralexamen, vilket skedde 1805. Den skulle undersöka om han fasthöll vid rätta läran.

1823-1840 hette komministern Johan Petter Juringius, den ovan nämnde. Sedan kom komminister Hans Petter Ericsson, om vilken det går många lustiga historier. Det var han som byggde gamla prästgården. Olf Örn hade det svårt ekonomiskt. 1699 vände han sig till Tingsrätten för att få deras vittne på att han flera år drabbats av missväxt. Då även andra hade drabbats, såg han ingen möjlighet att föda sin familj.
Han kan inte betala skatterna från 1698. Nämnden bekräftade att han 17 år haft missväxt, mycket på grund av att åkrarna bestod av skogs och kärrjord. Örn hade försökt att förbättra sitt jordbruk och kostat på med egna medel processer för att återvinna ägor till prästgården. Han var nu helt utblottad.

1702 blev Nils Betullus komminister. Han var måg till Örn och hade länge hjälpt honom. Nu kom en svår tid. 1710 - 1711 hemsöktes församlingarna av pesten och många dog. Betulius skriver ett brev till en ledamot i Akademien i Uppsala: Här finns en soldat, Ambiörn Thorengren, som förlorade sin hustru i pesten efter endast 6 veckors äktenskap. Han vill nu gifta om sig med Annika Berling, som flytt från Riga i höst och säger sig vara släkt med räntmästare Rommel i Uppsala. Jag ber om råd, då mannen har det svårt. Jag har arbetat hårt denna tid och varit hos de sjuka. Trots detta har ingen l mitt hushåll blivit sjuk. Jag har begravt 130 församlingsbor. Det var svårt och än svårare blev det när höga överheten bestämde att de inte skulle få begravas p a* kyrkogården. Detta lyckades jag med träget arbete ändra på. Brevet är daterat 26 febr 1711. Den 14 april dör Betulius troligen av farsoten. Församlingen visade sin tacksamhet mot honom genom att söka en lämplig präst att ta hand om lägenheten i Frölunda och att ge änkan 2 nådeår. Efterträdare blev Johan Bure, gift med Örns dotter Christina. Han dog efter bara 3 års tjänst. Örn var 86 år och kunde inte sköta sina prästerliga sysslor.

Man kallade då Olaus Hedman, som var född i församlingen, att predika under änkans nådår. 1716 blev han komminister. Örn insåg att han måste se sig om efter en efterträdare och föreslog Konsistoriet sin måg Henric Sahlgren. 1719 dog Örn 91 år gammal.

Henric Sahlgren fick en vink från Konsistoriet att det var olämpligt att söka herrskapens och församlingens kallelse till pastoratet. Han försvarade sig att det hade han aldrig gjort och att pastoratet var så magert att ingen främmande kunde leva där. Men han som tillhörde sterbhuset kunde klara det. Han fick ännu en vink att hålla sig stilla, men erhöll så småningom pastoratet. Petrus Spilhammar blev komminister 1720. Under Sahlgrens tid, 1724, brann Ryds prästgård till grunden. Han dog 1759.

Olof Jacob Hernodius kom 1760 och låg i fejd med Lantingshausen och De la Gardie om skafttiondet. Det var de vanligaste sädeslagen samt ärter och bönor. Ridderskapet och adeln hade utan att rådgöra med de övriga stånden beslutat ta bort det tiondet. Han dog 1773.

Efterträdaren var mag. Gustaf Nordstedt, vilken levde till 1784.

Sedan kom doktor Anders Borg. Han var en mycket anlitad man. Utöver sin kyrkoherdetjänst här var han också kyrkoherde i Riddarholmens, Jacobs och Johannes församlingar. Dessutom riksdagsman, fullmäktig i Riksgäldskontoret, ledamot av musikaliska Akademien och bankofullmäktige. Trots sina många uppdrag verkade han ha haft tid och intresse för vårt pastorat. Han dog 1809.

Lars Joseph Öberg 1810-1821 beskrivs som en utmärkt och hederlig man. Han var driftig jordbrukare, stor biodlare, road av fiske och jakt. 1820 utkom han med en sockenbeskrivning. Trots allt detta efterlämnade han hustru och 3 barn i mycket knappa omständigheter.

Anders Gustaf de Jounge 1822-1824 tog upp frågan om anskaffande av en orgel till kyrkan.

Anders Wijkander 1825-1834 en mångkunnig och erfaren man, som lär ha efterlämnat en betydande förmögenhet. När han skulle tillträda pastoratet visade det sig att Konsistoriet bortarrenderat alla inkomster (till Komm. Johan P. Juringius 1823 - 1840) därför att den föregående kyrkoherden hade flyttat till Leufsta pastorat och inte efterlämnat någon nådårsänka. Det redde upp sig till slut och I maj 1826 tillträdde Wijkander.

I mitten och slutet av 1700-talet hade vi komministrarna Nils Hiller 1734-1762, Per Flumén 1763-1778, Mag Svante Bjoerklund 1778-1822. Han blev magister i Wittenberg och vistades sedan en tid i Leipzig hos den kände skalden och moralfilosofen Christian Fürchtegott Gellert. Predikade 1767 i Warschau för lutheranerna där.

Ett rykte hade spritts, att han hade några irriga och besynnerliga meningar i religionen. Konsist. bestämde därför att han skulle genomgå pastoralexamen, vilket skedde 1805. Den skulle undersöka om han fasthöll vid rätta läran.

1823-1840 hette komministern Johan Petter Juringius, den ovan nämnde. Sedan kom komminister Hans Petter Ericsson, om vilken det går många lustiga historier. Det var han som byggde gamla prästgården.

1330. Avskrifter av original på pergament i Riksarkivet.

1 maskinskrivet blad.

1330-05-11, nr 2774 i Svensk Diplomatarium, fjärde bandet, första delen 1853.

Liqvid Christiernsson och hans hustru Birgitta uppdraga åt Bro härads fogde, Sibbe, att giva ärkebiskop Olof fasta på jord i Tibble och Viby i Ryd samt för gods de fått av ärkebiskopen.

Latinskt text.

1330, den 29 april, nr 2772 i Svenskt Diplomatorium, fjärde bandet, första delen.

Liqvid Christiernsson och hans hustru Birgitta Holmvidsdotter säljer för 66 mark till ärkebiskopen jord i Tibble och Viby i Ryd och kvitterar köpeskillingen.
Latinsk text.

1500-talet. Allmogens besvär
1 maskinskrivet blad. Sv Arkivbyrån
Uppsala län vol 2. Senare hälften av 1500-talet.
Fattiga undersåtar och bönder, boendes i Ryds socken vid Stäket skriver till Stormäktige Landsförste och Konung.
Kongl Maj:t har tillsagt att de skola hålla Guds hus med täckning och annat som en kristen församling bör hålla. Men de voro för fattiga för att hålla templet som det borde. Därför anhöllo den om 4 pund spannmål av Kyrkohärberget.

1593-1699. Anteckningar ur domkapitlet i Uppsala protokoll
28 maskinskrivna sidor, 6 fotostatkopior
1594-12-17 Kom Herr Andreas i V Ryd och anklagade sin kaplan Andream Petri, som har belägrat hans hustrus syster Malin. Han begär att de skall gifta sig. Andreas har i 2 år varit trolovad med en piga i Gävle, Brita Hansdotter. Han skall inte bliva i Ryd.

1595-05-20 Anklagades herr Andream i Ryd, för att han hyst och härbergerat sin kaplan, som varit relegerad från hans hus och hela detta kontrakt.
Sedan talades det med honom om bullret som några i hans församling börjat och han tigit med.
Erich i Tibble var här och gjorde någras ursäkt för buller mot sin kyrkoherde.

1595-05-28 Herman van Northusen och Åke Bengtsson till Granhammar samt bönder från Ryd och Näs begärde att få sin kyrkoherde tillbaka. Ärkebiskopen förklarade för dem att prästerna inte flitigt och noggrant undervisat sina församlingsbor. Att Andreas dröjt med det hade han gjort med god mening, då han trodde allmogen skulle ge sig tillfreds och besinna sig. Efter lång förbön fick de behålla sin kyrkoherde.
Sedan talade ärkebiskopen med Åke Bengtsson, om han faders Bengt Arnessons oskickliga leverne. Åke medgav att något kunde förhindra äktenskapet, som fadern ville ingå, med att hon sysslat med tjuvnad och trolldom.
Andreas fick gunst och vänskap mot att han till kyrkan skänkte 2 tunnor spannmål och en halv tunna saltgrön fisk.

1595-05-12 Kallades Herr Johannes i Håtuna, Herr Pertus i Gran och Herr Andreas i Ryd för en stor tvist mellan honom och församlingen. Han hade allt för hastigt tagit bort några ceremonier.

1595-05-20 Blev behandlat ärendet med Herr Andrea i Ryd för att han hyst sin kaplan, som var relegerad. Man talade även om bullret i hans församling.

1595-09-23 Kom för kapitlet Bengt Aronsson på Granhammar talade om sin kvinna, som varit hans föreståndерska.
Bengt Arnessons dotterson, benämnd Godskalk Ottesson, hade kränkt en kvinna, Marie, som tjänat på Granhammar, han hade lovat henne äktenskap, vartill morfadern givit sitt samtycke.

1596-03-02 Bengt Arnesson på Granhammar framvisade hertig Carls brev med tillstånd för honom att få gifta sig med den kvinna, som han så länge haft i sitt bolskap.
Sedan saknas protokoll.

1659-08-31 Pastor i Ryd Herr Daniel, en åldrig och svag man, begär sin måg Olof Örn som sin komminister. Efter han är i sin ålderdoms svaghet kan man inte neka honom.

1660-06-28 En soldat besvärade sig att Olof Örn i Ryd vigt hans hustru med en annan under hans frånvaro. Örn försvarade sig med att han haft regementsskrivare Carl Danielssons attest på att soldaten varit död.

1663-04-29 Bengt Grelsson i Tranbygge och Per Michelsson i Tibble båda från Ryds gäld, begärde på församlingens vägnar, att Olof Örn måtte få tjänsten. Samma begäran framfördes av Beata De la Gardie och Anna Skytte, för de oförsörjda barnens skull.

1663-08-05 En adelsman vid namn Örneflykt begärde god man till kyrkoherde, dock inte Olof Örn, vilken han hade mycket emot. Flera andra protesterade också mot Örn. 9 från församlingen, mest adelns fogdar, vilka på sina principalers vägnar önskade Örn, då han kostat på prästgården mycket. Biskopen menade, att när församlingen inte var enig, skulle han sända en tredje att provpredika. Detta var man tillfreds med.

1666-04-25 Beslöts att Olof Örn skulle förlikas med Johan i Ryd för den åker han upptagit på prästbordet.

1666-10-24 Angående Konsistoriets uppdrag till Örn att reda ut kyrkoherde Munks sterbhus i Hökhuvud i anseende till Munks oegentligheter. Örn beklagade att fogden inte ville ta itu med saken. Vidare upplyste han att Petrus Munk var den största skalken, som sagt att han skulle skjuta Olof.

1671 Olof Örn skriver till domkapitlet att han ej kunde emottaga tjänsten i Ryd och Näs förrän husesyn och inventering blivit hållen och kyrkoräkningarna med kassan översedda. Det var nödvändigt, då kyrkorna i båda församlingarna låg överända. I Ryd hade gaveln till vapenhuset fallit alldeles omkull och det var stor farlighet med valvet, att det också skulle falla. Fast Örn hade undersatt det med stöttor. I Näs faller hela tornet omkull. (Det fanns inget torn då).

1672 hade Örn två drängar, Johan Persson, 22 år och Lars Isaksson, 20 år. De fick 2 1/2 tunna spannmål i lön.
Han hade två pigor Inger Pärsdotter 22 år, och Kerstin Pärsdotter 20 år båda med 14 daler i lön.
1672-02-07 Begärde kaplan i Alunda Herr Bengt att få bli pastor i Ryd. Det må ske om han inställer sig.

Begärde Herr Olof Örn, kaplan i Sollentuna att få pastoratet, eftersom han kostat på prästgården så mycket, när han var hemma hos sin svärfar. Han har goda skäl på sin sida.

1672-03-13 Erich Hansson, Gustaf Posses fogde, domaren i Näs och en bonde presenterade ett brev från ridderskapet, adeln och allmogen, där de önskar Örn till pastor.
Beslöts att han får pastoratet, då man så gärna vill ha honom och han kostat på prästgården. Råddes till att vara änkan behjälplig, vilket de lovade.
Fogden Erich Hansson berättade, att Herr Johan Schelenio är mycket försumlig i ämbetet och oskicklig i levernet. Härom skall granskas av pastor i Bro herr Per Balingio och pastor i Ed herr Iwar.

1672-04-24 Upplästes rannsakningen mot Schelenius.

1673-06-16 Protokoll vid husesyn i Ryds prästgård.
Mangården. Sockenstuga med förstuga, på vilken röstet under tak är förlorat på västersidan. Taket är välhållet, liksom spis med bakugn, 4 fönster, 1 bänk och 1 säte. Golvet någorlunda behållet. Tre av fönstren hör företräderskan till och skall betalas.
En bod, som sockenmännen berättade, att de fört fram timmer till och byggt på egen bekostnad. Änkan hade bestått något öl.
Brygghuset hade sockenmännen dragit fram timmer till, men herr Johan hade byggt det till 6 knutar.
Ladugårdshusen. Fähuset närmast portlidret odugligt. Tiondeladan oduglig.

1675-03-03 Angav pastor sin kaplan Israelij Alzinij, som utan pastors vetskap döpt major van Delens oäkta barn och vid begravningen dolt det under en kista. Modern är nu gift i Stockholm utan plikt och kyrkogång. Detta måste skriftligen inläggas.

1675-03-25 Upplästes Olof Örns berättelse om van Delens lösaktighet och kaplan Israels olydighet. Ärendet uppsköts.

1675-03-31 Beslöts att kaplanen i Ryd skulle kallas för sina gräsligheter när våranden var över. Olof Örn skall också tillsammans med kyrkvärden komma och redovisa oriktighet med kyrkans pengar. Skall och skrivas till biskop Arosenius om den västmanländske prästen, som vigt van Delen kona utan föregående plikt och kyrkogång.

1677 Berättade kyrkoherde Örn om den svåra olyckan, som drabbat hans 13-åriga dotter Sofia. Efter en fest med kyrkoherden i Bro Jonas Bovallii och fiskal Olov Cygnel skulle den sistnämnde rida tillbaka till Stockholm. Herrarna var litet roliga och Cygnel skulle skjuta ett skott från hästryggen. Detta gick så olyckligt att det träffade Sofia i huvudet, så att hon efter en dag avled. Rätten beslutade att godkänna den av kyrkoherden och Cygnel skriftliga förlikningen. Cygnel lovade frivilligt Ryds kyrka 2 dukater. Beslutet tillställdes Hovrätten.

1678-09-12 Instämde professor Nicolao Wolff från Lund kyrkoherde Örn i Ryd för att han utan lysning eller föräldrars tillstånd vigt hans styvson Jesper Horster, skrivare i Krigskollegium med sin systerdotter, en musikantsänka.

1678-12-04 Inkom Germund Palmstedt, professor Nicolai Wolffs fullmäktige mot kyrkoherde Örn. Örn uppläste den sedel, som pastor i Stockholm, Swebelii utfärdat, att inget hinder förelåg för vigsel mellan Jesper Horster och Helena Davidsdotter. Han hade bott hos änkan i 2 år och blivit skyldig henne en hop pengar. Jesper sade sig skrivit till föräldrarna, som på 2 år inte hörts av och inte sänt några penningar. Professor Wolffs giftermål hade gått mycket olagligare till menar Örn. Han har Jespers arv innestående. På frågan hur de unga leva svarar Örn: - Som änglar. Beslöts att Örn skulle få Wolffs inlagor och skaffa bevis på lysningen och att han inte lockat Jesper till giftermål.

1679-04-02 Inställde sig professor Wolffs ombud Germund Palmstedt och kyrkoherde Örn. Han visade en attest från herr Nikolaij Sundeli i Håtuna att lysning skett där 3 gånger. Örn hade nekat vigsel. Sedan han sett sedeln från pastor i Stockholm hade han nekat igen och velat ha föräldrarnas samtycke. Då hade Horster skrivit till föräldrarna, men inte fått svar. Eljest var Horster myndig, han hade tjänst i Kronan och hade inte fått underhåll från föräldrarna på 3 år. Horster beklagar sig över det besynnerliga i att han inte fått underhåll eller fått ut sitt arv av sin styvfader. Han hade inte vetat att modern blev vigd vid Wolff. Diskuterades om Horster anses myndig eller om han haft förmyndare.
Beslöts att civil domstol måste döma i detta. Är han myndig har pastor inget fel gjort. Ärkebiskopen menar att präster inte kan vara insatta i alla detaljer.

1678-08-28 Klagoskrift från Nicolaus Wolff. Avskrift och översättning.
2 maskinskrivna sidor, 2 fotostat

1678-10-09 Brev från Nicolaus Wolff till Ärkebiskopen och herrar i konsistoriet. Avskrift och översättning.
3 maskinskrivna sidor, 3 fotostat

1678 Brev till Doktorer och Herrar i Konsistoriet från Jesper Hansson, Frötuna. Avskrift och översättning.
5 maskinskrivna sidor, 2 fotostat

1681-06-18 Avlade Erich Nilsson, Granhammar, ed på att varken han eller hans folk var vållande till vådelden, då Askers gård brann ned.

1688-05-15 Pastor Olof Örn i Ryd och Näs begär en hjälppräst, då kaplan Israel Alzenius ligger sjuk i lungsot. Föreslogs Daniel Ekenberg, vilket Örn accepterade och lovade hålla honom med mat och laga så att han kan få något av kaplanen. Skulle träffa Herr Daniel, som då var i staden.

1688-07-18 Hans Gerling inkom och begärde missiv till Ryd och Näs efter Kalmarius som för sjukdom inte kunde tjänstgöra. Han antogs.

1688-09-12 Pastor i Ryd och Näs meddelade att Israel Alzenius var död efter 5 års sjukdom. Örn begär nu en ogift kaplan och vill inte acceptera Hans Gerling. Man lovade se till att få en tjänlig ogift man.

1696-05-20 Upplästes kallelsen till tjänst i Ryd och Näs. Nicolaum Betulium kom till Ryd.

1697-03-10 Pastor i Ryd och Näs berättade om sin klockare Lars Jöransson, att han innehaft en lägenhet utan att haft rätt till den. Örn begär nu klockarbordet för sin måg Betulius. Beslöts att det kunde vara skäligt.

1699-10-24 Adjunkt Nicolaus Betulius uppbär klockarens lön i Ryd. Består av en tunna och 4 fjärdingars utsäde. Av herrgårdarna och bönderna får han 6 tunnor och 4 fjärdingar spannmål. Då kyrkoherde Örn på grund av missväxten inte kan betala honom någon lön, har ärkebiskopen anslagit klockarlönen till honom.

1686. Ur Kammararkivet: Reduktionsjordeboken för V Ryd,
sid 946, 948, 950.
20 maskinskrivna sidor, Sv. Arkivbyrån
Slangvik, 1/2 mantal krono, fanns 2 gånger i kronans jordebok, men finns nu endast en gång i Tibble socken, Håbo härad.

Brunna utjord. Sal Jacob De la Gardie har tillbytt sig det efter Kungl brev den 13 april 1643. Reducerat såsom bytt emot Norrköpings besluts donations gods den 11 mars 1690.

Brunna. Hans Matsson, 1 mantal krono, Hendrich, 1 mantal frälse. Förmedlat på mantalet till 1/2 mantal. Carl Stenbocks gamla frälsehemman.

Fiskeby, 1/2 mantal skatte, stadgehemman 1/2 mantal skatte. Sal Gabriel Bengtsson Oxenstierna sig tillbytt efter Kungl brev den 30 sept 1623. Innehaves av Carl Skunck.

Garpeboda, 1/2 mantal frälse. Carl Stenbocks gamla frälsehemman. Infördes som frälse, men är donerat till Gabriel Oxenstierna, Rickstaholm, den 30 mars 1613, nu reducerat den 26 juli 1685. Ännu kronan bespart.

Gällöfsta. Giällsdtadh, 1/2 mantal skatte förmedlat till 1/4, 13 1/3 öresland. Sal Jacob De la Gardie köpt med 3 % efter Kungl brev den 3 mars 1630. Tillhör Gustaf Otto Stenbock.

Granhammar, 1 mantal frälse, 1 mantal frälse. Finns inte i kronans jordebok. Tillhör sal Gustaf Soop arvingar.

Nibble, Mårten 1 mantal krono. Gäller antagligen för Österröra även Nible.

Svedjesta. Swikestadh, 1 mantal skatte.
Lerberga 1/2 mantal skatte. Sätesgård. Sal Knut Posse donerade med 1683 års ränta, reducerades med samma ränta.

Sundby, 2 mantal krono. Sätesgård ett hemman. Förmedlat på mantalet till 1/2 mantal. Carl Stenbocks gamla frälsehemman.

Tibble, 1 mantal skatte. Donerat sal. Richard Rosencrantz, som befinnes vara utbytt den 9 dec 1673.

Thorsätra.Tohrsetter 1 mantal skatte, 1 mantal skatte. Sätesgård. Möjligen gäller anteckningen för Fiskeby byte den 30/9 1623 även för denna sätesgård. Överklistrat i jordeboken.

Tranbygge, 1 mantal skatte, 23 1/2 öresland. 1882 4/1 enskild undersökning om 2 kvarnar och en utjord i Tång.

Tranbygge, 1 mantal frälse.
Lillebo, 1/2 mantal frälse, herrskapet. Sätesgård, 1/2 mantal krono. Sal Claude Hegerstiernas gamla frälsehemman.

Tång, 1 mantal skatte. Sal Christ. Assarsson köpt med 3 % efter Kungl brev den 15 juni eller maj 1625, som Merta Berendes innehav. Även 1/2 mantal. Fru Merta Berendes gamla frälsehemman.

Viby. Wijby, ladugård 4 mantal frälse. Carl Stenbocks gamla frälse. Den 22 nov 1689 avgick reductionskommittens brev till landshövding Gyllenborg, att sal Gabriel Oxenstiernas Gustafssons arvingar bör ersätta 2 hemman i Wijby med 1683 års ränta som allodial (ej förlänt, ägaren har full rätt) donation av den 12 nov 1612.

Väsby. Wäsby, 1 mantal krono. förmedlat till 3/4 mantal och underlagt Sundby sätesgård. Antagligen gäller anteckningarna om Österröra även Wäsby.

Örnäs. Öhrnäs, 1 mantal frälse. Sätesgård. Johan Sölfcrantz gamla frälsehemman.

Örsta. Öhrstad, 1/2 mantal skatte. Sal Johan Gyllenstierna köpt med 4 1/2 % efter Kungl Kammarkollegie brev den 11 nov 1644.

Österröra, Mats Larsson, 1 mantal krono, Anders Erichsson 1 mantal krono, Joen Joensson 1 mantal krono, 1 mantal krono. Samtliga förmedlade till 3/4 mantal. Donerade Pontus De la Gardie, som med 1683 års ränta reducerades och anslog under Landsstaten och Landshövdingen . Dessa hemman har varit gamla frälsegods.

1687-1692. Riksarkivet: Acta Ecclesiastica vol 64, Västra Ryd.
3 maskinskrivna blad. Sv Arkivbyrån
1687-06-20 Kungl Maj:ts skrivelse till Svea hovrätt.
Hovrätten hade skrivit till Kungl Maj:t angående Olof Örns besvär och angivande mot ägaren av Lerberga gård och gårdens ägoskillnad.
Kungl Maj:t har inte funnit några felaktigheter i ärendets behandling, utan saken skall bli vid domen.
Kungl Maj:t befallde hovrätten att denne prästman allvarligen förehålla, hur han har kunnat komma med ett så ogrundat besvär. Kan han inte ursäkta sig, skall hovrätten belägga honom med straff.

1689-01-26 Olaus Örn i Ryd och Näs skriver till "Håff Canseller".
Örn hade fått böta 6 mark silvermynt och ansåg sig böra giva Kongl Revisionen tillkänna hovrättens beslut. (Upplysningar saknas om vad saken gällde).

1692-09-16 Kyrkoherde Örns specification på Ryds pastorats inkomst:
1) Utsädet ena året 10 tunnor, andra året 16 tunnor.
2) Mantalet i bägge socknarna 41 1/2.
3) Skog finns ingen, utan är borttagen med torp och fiskevatten.
4) Mulbetet ganska ömkligt.
5) Äng är 50 lass, stundom lite mer och stundom lite mindre.
6) Åkerns art är tall och mojord, därför svikelig.

1700-1704. Anteckningar ur Domkapitlets i Uppsala protokoll 1698-1737
under åren 1698-1737 rörande Stockholms-Näs socken.

12 maskinskrivna blad
1700-02-12 Upplästes att komministern Peder Lund i Ryd och Näs övat otidigt sängelag med sin hustru. Låtit lysa för sig och vigas i Stockholm utan pastors vetskap.
Han erkände och bad om nåd. Beslöts att han suspenderades på 1/2 års tid då han inte sörjt tiden ut, vräkt sig i föraktligt äktenskap, sidovördat pastor, förövat otidigt sängelag, vilket mycket förargat församlingen. Han skulle själv sörja för att tjänsten uppehölls.

1700-05-16 Komminister Lund begär att få sin tjänst tillbaka. Beslöts att ingen ändring skulle ske.

1700-06-23 Komminister Petrus Lund blev nu återinsatt i ämbetet.

1701-09 Bokhållare Paul Tranberg visade fullmakt från fru Anna Maris Soop för att fullfölja ärendet mot Oolf Örn. Han hade tillsammans med hennes egen torpare Clas Jöransson, klockare Gabriel Bengtsson och Abraham Isaksson förövat våld på hennes skog vid Granhammar. Pastor kom inte första dagen för komminister Per Lunds begravning, men han företrädde ursäkt. Han begärde att grevinnan skulle bevisa att han huggit utanför prästgårdens urgamla rågång. Han begär att det skall stå i protokollet att han tvingat torparen att hugga och att han är stämd för våld.
Beslöts att då man tvistade om ägorna och ingen från kronan eller konsistoriet deltagit i rättegången upptar man inte detta mål.

1701-08-08 Anna Maria Soop på Granhammar klagade hos ärkebiskopen om sitt förhållande till kyrkoherde Örn. På andra ställen, där hon har sina egendomar lever hon med sina kyrkoherdar och sockenmän som sig bör, men pastor Örn visar henne sådan vedervilja att hon måsta skriva till ärkebiskopen.
Granhammar var det äldsta och förnämsta säteriet i socknen, vars förra ägare Rosencranzar prytt kyrkan. Även hennes far hade bistått församlingen. När hon nu ärvt gården hade hon haft skäl förmoda, att pastor skulle haft försyn och inte förfång och ingrepp mot gården.
Örn hade satt upp en ny predikstol utan deras råd och samtycke, just när hennes man var svårt sjuk. Örn hade anmält ärendet till domkapitlet, när inte ärkebiskopen var där och hon hade sedan fått en skrivelse att hon inte måtte föra något besvär, fastän hon inte besvärat sig i saken.
Den rätta predikstolen var given till kyrkan av förra herrskapet på Granhammar och som brukligt är uppställd på södra sidan. Örn hade satt den nya predikstolen på norra sidan till förfång för dem som hade bänkrum där. Den var till icke ringa hinder för henne och hennes familj. Hon begär att Örn skall predika från den gamla platsen och att den nya predikstolen bortskaffas, då det är orimligt att ha två predikstolar i en kyrka.

1701-09-08 Protokoll vid den undersökning, som ärkebiskopen befallde att i närvaro av församlingen hölls i Ryd angående den nya predikstolen.
Direktören i Kammarrevisionen Johan Silfvercrantz till Lerberga och Örnäs i Ryds socken, f 1645, d 1705, hade 1696 skänkt en predikstol till Ryds kyrka.
Grevinnan Anna Maria Soop har besvärat sig över att den gör intrång på Granhammars bänkrum och är henne till hinders, när hon vill höra Guds ord. Med den förra predikstolen var hon nöjd.
Tolvman Mårten Johansson i Gällösa svarade på tillfrågan, att oenigheten mellan kyrkoherden och grevinnan gälle ett skogshygge. Annars visste han inte att kyrkoherden förargat grevinnan. Granhammar är det största säteriet i församlingen. församlingens medlemmar intygade, att de hört att Rosencrantzarna förr hade kostat på kyrkan, vilket även kyrkoherden bekräftade.
Frågades om kyrkoherden låtit sätta upp predikstolen utan att höra församlingen. De svarade, att kyrkoherden velat ha den på södra sidan men att bildhuggaren påstått det var omöjligt. De hade hjälpt till att sätta upp den på så sätt, att Granhammars bänkarna inte rördes. Någon sockenstämma därutöver hade inte hållits. Ingen visste om den gamla predikstolen var skänkt av Rosencranz, men årtalet 1615 och hans namn fanns påsatt.
Församlingen tillfrågades om de ville ha bort den nya stolen och att predikan endast skulle ske från den gamla. De svarade, att de ville behålla den nya och tyckte illa vara om de skulle mista en kyrkoprydnad.

Frågades om kyrkoherden visat någon försummelse mot sin ämbetsed och alla svarade nej. På frågan, om man vore nöjd med grevinnans förslag att predikan skulle ske i gamla predikstolen kunde församlingen inte yttra sig, utan lämnade det till ärkebiskopen och domkapitlet.

Kyrkoherden sade, att han så snart som möjligt skulle inlämna en förklaring till domkapitlet över grevinnans klagomål.

1701-06-11 Uppvisades åtskilliga skrivelser från V Ryd och Näs, där församlingarna enhälligt ville ha Nicolaum Betulium till komminister efter Pertus Lund, som avlidit.

1701-12-16 Grevinnan Anna Maria Soops skrivelse till ärkebiskopen med yttrande över rannsakningsprotokollet.

Hon framhåller att någon sockenstämma inte hållits innan predikstolen sattes upp och finner kyrkoherdens förebärande enfaldigt. Inte heller bildhuggarens hastande ursäktades.

1701-12-15 Anders Beckers, Stockholm, yttrande punkt för punkt över rannsakningsprotokollet.

1702 Kyrkoherde Örns skrivelse till domkapitlet med försvar.

Han säger att han handlat enfaldigt. Bildhuggaren hade haft bråttom, då predikstolen skulle föras från Örebro till Stockholm.

Flera skrivelser finns i ärendet.

1702-02-12 Prosten i Håtuna Nils Sundelius skall beordras att antingen själv eller låta någon annan göra klart mellan pastor Örn och änkan Lund, angående hennes sal mans innestående lön.

1702-03-12 Nils Butelius får tillstånd att taga sig an kaplansbostället.

1702-05-07 Sal komminister Per Lunds änka, Christina Pedersdotter Lund ansöker om nådårspräst. Frågades varför hon inte kunde vara nöjd med Jacob Sahlbeck, så att han kunde vara kvar. Hon svarar, att hon försökt fägna honom, men han har inte varit nöjd. Hon kunde inte med hans underliga sinne komma överens. Beslöts att prosten i Håtuna Nils Sundelius skall låta contractisterna sörja för gudstjänsterna tills man hinner utse någon tjänlig prästman.

1702-06-02 Mattias Sahlman förordnades till nådårspräst hos komministeränkan i Ryd och befallning att med det första taga sig dit.

1704-05-18 Erik Pauliander blev tillsagd för att han förrättat vigsel mellan soldaten Swen Tehlbom och änkan Karin Nilsdotter innan domkapitlet beslutat därom. Han försvarade sig med att pastor på platsen komminister Lars Lingzelius tagit på sig ansvaret. Han blev varnad att se sig för vid sådana tillfällen, men fick tjänst i Ryd och Näs, där pastor begärde hans hjälp.

1704-07-06 Pastor i Kalmar E Welstadius, som har varit ombedd att draga försorg om en ägotvist, som Näs klockarbord är invecklad i med rusthållet Ekhammar, vars innehavare utan lag och dom fråntagit klockaren några ägor.

(3)

1704-1705. Ur Bro Häradsrätts protokoll
1704-10. Begärde kronans befallningsman Petter Stening, att den syn som blivit besluten 17 okt 1703 mellan honom och Mats Bengtsson och Anders Jugmundsson i Öströra angående ett svedjeland, skall förrättas. Beslöts att Hans Staffansson i Berga, Bengt Johansson i Toresta, Erik Jönsson i Jursta, Anders Johansson i Stora Ullevi, Erik Hindersson i Tibble och Mats Larsson i Sanda skall förrätta synen.

1704-07-06. Den 17 okt 1703 beslöts att syn skulle hållar på den skog, kallad Hammaren, under Granhammar och Tibble, där grevinnan Soop och kyrkoherde Örn är oense om vem, som får hugga. Beslöts att prästbordet, skulle få hugga som tidigare, vilket skulle meddelas grevinnan.

1705-05. Frälsefogde Olof Ekerot uppvisade fullmakt från fru Elisabet Funk, för att kära mot bonden Erik Ersson i Tibble, angående rest på utlagor av frälsehemmanet Tång. Redogörs för vad han enligt kontrakt är skyldig att betala och vad han enligt kvitto betalt. Han ville inte betala mer än han gjort, när lagman Sven Ribbing ägt Tång. Ekerot hade skickat honom till fru Funk, för att göra upp med henne. Han hade rest till Stockholm, men inte träffat henne. 1702 frös rågen för honom liksom för andra. Beslöts att han redan betalt säden så när som 4 fjärdedels tunnor. På dagsverkena, som han skulle göra till Ålstad, saknas 5 tunnors tröskning och timmer och körning för ett år, men två återstående sommardagsverken slipper han.

1705. Anhöll på grevinnan Anna Soops vägnar inspektor Anders Becker, att då hon överlåtit frälsehemmanet Tibble i Ryd med 2 års frihet, få attest, så att hon skulle slippa kronans utskylder. Rätten beslutade om besiktning. Länsman Johan Ödman, domare Hans Staffansson i Berga och Erik Hindersson i Tibble skall utföra synen.

1705. Kärade arrendatorn Antonius Budrie på Syndby i Ryd till sal Erik Mechelssons änka, hustru Kierstin Christophersdotter i Örsta angående skada, som hennes getter gjort på hans säd. Tolvmännen Mårten Johansson i Gällövsta och Anders Jugmundsson i Öströra hade värderat skadan till en tunna råg. Hustru Kierstin säger, att hon alltid haft vallhjon och att det kan ha varit andra getter som skadat säden. Till slut gav sig arrendatorn med en varning, att hon skall se efter sina djur, vilket rätten tillsade henne.

1705-10. Kärade Olof Örn till sin dräng Erik Alfarsson i Öströra angående att drängen inte sagt upp sin tjänst innan han antog ny tjänst hos Mats Bengtsson i Öströra. Kyrkoherden vill ha tillbaka sin dräng. Erik Alvarsson säger att han vid Larsmässo sagt upp sin tjänst och vid Sigtuna marknad statt sig till Mats Bengtsson. Beslöts att han skall stanna hos kyrkoherden till Mickelmäss nästa år, då han inte sagt upp sig i tid. Ärendet mellan Mats Bengtsson och kyrkoherden tas upp senare.

1705-10. Kärade kronobefallningsman Petter Stening till åborna i Öströra Mats Bengtsson och Anders Jugmundsson angående svedjeland som de huggit på prästgårdens skog. Trots landshövding Hoghusen förbud hade de bränt. Kyrkoherden hade begärt att de inte skulle bränna hygget innan saken blir lagligen förd. Då både prästgården och Öströra hemman är krono skall landshövdingen avgöra tvister dem emellan. Landshövdingen låter häradsrätten avgöra saken och kyrkoherden har landshövdingens muntliga besked att så skall ske.
Bengtsson och Jugmundsson säger sig ha hört om förbudet att bränna, men då inget åtal mot huggningen fanns, har de bränt. De påstår att området ligger inom deras rågång och begärt syn. Beslöts att de skulle betala 40 mark i silver i böter för att de fällt och bränt trots förbud. Rätten väntar på landshövdingens utslag om var rågången går och vem som har rätt till området.

1705-10. Anders Mattson i Fiskeby visade frihetsbrev på 3 år av friherrinnan Maria Hägerstierna av hennes halva frälsehemman. Han skall bevisa att gården är illa medfaren för att friherrinnan skall slippa kronoutskylderna. Rätten medger att gården är förfallen på grund av missväxt.

1710-1711. Riksarkivet: Bro härads renoverade dombok,

26 maskinskrivna blad
concept, mycket dåligt angående farsoten 1710-1711.
1710 3/2 fol 160, 8/6 fol 170, 9/6 fol 176, 6/8 fol 177, 30/9 fol 185 finns inget. 1711 20/2 fol 353, 19/6 fol 363, 18/9 fol 398 finns inget.

Topographica vol 479-480: Bro härad finns inget.

Landsarkivet i Uppsala: Västra Ryds kyrkoräkenskaper.
I testamente efter döde:
1705 11 daler 16 öre
1706 4 daler 26 öre
1707 inget
1708 6 daler 8 öre
1709 7 daler
1710 15 daler vilka pengar testamenterats efter madam Carle i Örsta.
På Creditsidan : Som den smittsamma farsoten detta år grasserade har kyrkoherden för egna pengar köpt 4 kannor hoglandsvin för 22 daler, vilket kvittot visar. I sept köpte han 2 kannor för 12 daler. Kyrkan bör återställa honom hans pengar på 1714 års vin- och byggningssäd.
1711 inga testamentspengar.
1712 Pungpengar (kollekt), testamenten och tacksägelsepengar är 19 daler 31 öre för året.

1709-08-31 Skrivelse till Kungl Maj:t.
Den 27/8 har Kongl Maj:t givit Kongl Befallningshavaren order att publicera, att ingen från de orter, där den pestialiska sjukdomen i Polen och Preussen, inte heller varor eller båtar får insmyga sig i riket. Kongl Befallningshavaren har vidarebefordrat förbudet till magistratrar och häradshövdingar.

1710-06-30 Med anledning av Kongl Maj:ts befallning av den 27/6 angående den smittsamma sjukdomen i Neumunde fästning, har Kongl Befallningshavare ställt allvarsamma order till häradsfogdar, att inga från den orten varken folk eller farkoster får anlända till sjöhamnarna. De skall anhållas vid yttersta skären och kvarhållas på någon avsides ort
.
1710-08-26 Pesten är inte allenast i Kurland utan har också kommit till Ösel.
Kongl Befallningshavaren har vidarebefordrat Kongl Majt:t befallning av den 22/8 att i alla anläggningsplatser i skärgården och hamnar publicera att ingen vid svårt straff och ansvar, antingen fiskare eller andra, som fara med båtar skall understå sig att föra in sådant folk, som kommer från de besmittade orterna. Även Lotskontoret skall till samtliga lotsar vidarebefordra befallningen.

1710-10-18 Kungl Befallningshavaren frågar om inte Norra och Södra Roslags kompaniers båtsmän, som efter sjöexpeditionerna skulle hemförlovas från Karlskrona måtte få stanna där, för att undvika bli smittade av pesten, som utbrutit i Södertälje och Trosa. Sjukdomen har brutit ut här och där i länet, särdeles i Roslagen.

1710-11-23. För att få resa till Hedemora marknad skall man uppvisa sundhetspass, att de inte komma från smittade orter.

1710-12-08. Kongl Maj:t har befallt, att de med sjukdom smittade socknar, byar och gårdar inte skall delta i mantalsskrivningen. Publiceras från predikstolarna.

1710-12-09. Förbud att hålla marknad i Sala har publicerats den 28/11.

1710-12-10. En förordning är utfärdad den 16/11 till förekommande av den smittsamma sjukdomen. Häradsfogdar och magistrat har ofördröjligen publicerat förordningen. Inget ex är bilagt här.

1710-12-12. Kongl Maj:t hemställer att de ryska fångarna, prins de Meliten, Dolgorukogh och general Golovin (17personer) skall resa genom Västmanland till Gävle och inte genom Uppland. Pesten finns nu i Enköping, Litslena gästgivargård, Uppsala och Björklinge.

1710-12-16. Handelsförbud för Boråsborna har publicerats från predikstolarna.

1710-12-19. Angående Kongl Maj:ts förordning av den 8/11 för pestens bekämpande. Hur bör det befallda korporala straffet proportioneras mot de ålagde penningböterna, när dessa inte kan betalas.

1710-12-20. Genom brev av den 16/12 har Kongl Maj:t låtit förstå, hur upphandling i Uppland till Kongl Hovets i Västmanlands behov skall göras, för att undvika att pesten sprids.

1711-01-16. Kongl Befallningshavaren i Uppsala har berättat, att postmästarens i Uppsala Gustaf Rudbecks hustru, jungfru Sara Björk, dött i pesten. Postmästaren har inte hörsammat förordningen om 40 dagars karantän, utan fortsatt sin postmästarsyssla. Han bör straffas för spridande av sjukdomen.

1711-02-09. Enligt Kongl Maj:ts brev den 27/1 hade det förekommit att en och annan präst utlåtit sig nedsättande om förordningen till förkommande av smittsamma sjukdomar, när de publicerat den från predikstolen. Man kände inte till något av detta inom Uppsala län.

1711-03-09. Kongl Maj:t hade befallt att ett memorial rörande anstalter, som skulle vidtagas efter den smittsamma sjukdomen. Memorialet var författat av medicinae doctorum och daterat den 23/2.

1711-03-16. Kongl Befallningshavaren frågar hur framdeles skall förfaras med deras begravningar, som ej dött i pesten.

1711-03-20. Meddelas att den smittosamma sjukdomen åter börjat sprida sig länet, förorsakad av att en person köpt kläder i Stockholm. Köparen och en annan person i Lohärads socken hade inte avlidit. KB hemställer om reseförbud.

1711-07-25. KB meddelar till KM:t att den smittosamma sjukdomen ånyo yppat sig i Uppsala, i S:t Pers socken samt Ekebygård, där professoren Forelius änka, 2 pigor och en gosse dött.

1711-08-08. KB:s skrivelse till KM:t . Magistraten och borgerskapet ansöker om att de som äga sundhetspass skall få resa till Stockholm för handelns skull. (förbud för jakter och båtar att från Uppsala komma till Stockholm).

1711-08-18. KB begär auktorisation för den förordning om anstalter för den smittosamma sjukdomens bekämpande, som han med akademiska socitetens bistånd författat.

1711-10-06. I Uppsala har ej fler än 4 personer dött sistlidna vecka. I Enköping 12. Sjukdomen också i Tillinge, Vaxala, Danmark, Gamla Uppsala, Rasbo, Skuttunge, Knutby samt i S:t Pers socken i Håbo härad.

1711-12-12. På 7 veckor har ej fler än 3 personer dött i pesten i Uppsala. Dödfallen orsakade av en besmittat skinnfäll. Gården blev genast med vakt besatt. Ny begäran för borgare med sundhetspass att få resa till Stockholm i affärer inför den stundande julen.

1711-1723. forts. Domkapitlets protokoll
18 maskinskrivna blad.
1711-04-26. Domkapitlet föreslår att lämna audioto Johanni Norrström tillstånd, att i nödfall en och annan gång hjälpa den gamle kyrkoherde Örn med predikandet. Eftersom Norrström är okänd till studier och skicklighet måste han först undergå behörig examen.

1711-05-10. Pastor i Ryd och Näs Erici Örn tillika med en del av församlingen ger tillkänna sin mågs och kapelans Nils Betulius död och anhåller
1) att änkehuset konserveras inte allenast i anseende till Butelii tjänster i församlingarna, utan även för att kyrkoherden måtte på sin ålderdom ha ett eget hus. Han och hans förfäder har tjänat församlingarna sedan 1540.

2) att denna vakans inte besätts för snart, då änkan är i ett fattigt tillstånd och inte kan försörja någon förrän skörden är bärgad till hösten.

1712-01-05. Kungl Maj:t hade begärt besked från Kungl Befallningshavaren om pesten. I Uppland har den helt upphört så när som i Enköpingstrakten, där sista dödsfallet inträffade 16/12. Man önskar nu få tillstånd att obehindrat få passera och driva sin näring, vilken i nästan 2 år legat nere vid distingen och marknader.

1712-01-12. I Karlskrona finns pesten fortfarande och man hemställer att de roslagsbåtsmän, som kommenderats dit, måtte inkvarteras nere i landsorten över vintern, så att ingen smitta sprids med dem.

1712-01-30. Kungl Befallningshavaren meddelar att nu är även Enköping smittofritt och dess innevånare och borgare får fritt färdas till Stockholm och andra orter.
I dödbok, födelsebok och vigselbok saknas uppgifter under större delen av åren 1709-1712, vilket förklaras med att kyrkoherde Örn var så gammal att han inte orkat med någon kyrkobokföring. Han förrättade ingen del av tjänsten de sista 8 åren av sitt 91-åriga liv.

1711-05-30. Gabriel Cloverus beklagade sig att kyrkoherde Örn trots att han är antagen till nådårspräst betagit honom hans uppvaktning och vill uppvakta själv för sin dotter, kaplansänkan. Han begär nu ny anställning.

1712-03-14. Pastor Örn och församlingarna godkände Johan Bure till kaplan efter Nils Betulius i anseende till hans goda ämbetsgåvor och skicklighet samt hans utlåtelse att sörja för änkehuset. Beslöts att man ville höra hans ämbetsgåvor först, därför skulle han inkallas.

1712-03-31. Förehades en ny anhållan att få Johan Bure till kaplan i Ryd och Näs och i anledning av den enhälliga önskan beviljades honom tjänsten.

1713-05-02. Ryds kyrkas inventarium (med mycket darrande hand underskrivet av Olaus Örn).
Prästgården mäkta förfallen, somliga hus någorlunda behållna.
Vid Örns tillträde 1671 såddes 14 tunnor. Sedan han låtit upptaga mer åker sås nu 22 tunnor. När han kom bärgades 30 lass hö nu 70 lass.
Till betesmark fanns endast 2 små hagar.
Skog finns ingen. Den hade i Örns svärfaders tid med våld tagits till sätesgården Lerberga av Hans Nilsson Ekorn.
Fiskeställe och kvarnställe har inte lytt under prästgården. Det finns bara 1 torp.
Kyrkoherdens vederlag var förr 28 tunnor men minskades till 16 tunnor och de sista åren har han nästan inte fått något.
Handlingen är skriven av Örns måg, komminister Johan Bure.

1715-10-17. Brev från prosten i Kalmar F Wellstadius till domkapitlet.
Ryds kyrka behöver repareras och husen i prästgården förfaller. Vid visitationen hade sockenstämman sagt att ingen förbättring sker i Örns tid på grund av hans höga ålder. Han låter inte kyrkvärdarna ta ansvar för något vid visitation och mycket går till spillo. De vill dra sig från ansvaret.
Vid visitationen förra sommar möttes prosten av vrånga ord och kunde inte få någon riktig räkning eller kyrkobok.
Prosten anhåller, att domkapitlet ålägger Örn att redovisa kyrkoräkningarna.

1714-09-15. Olaus Örn har ansökt på grund av sin höga ålder, han är nu 86 år, att hans måg, komminister Johan Bure, får tillträda pastoratet. Han åberopar den kostnad han lagt på prästgården.

1716-02-15. Pastor Örn har insänt de efterlysta kyrkoräkningarna och ursäktat sig att det dröjt så länge. Beslöts att räkenskaperna lämnas till konsistorium för granskning.

1716-05-14. Kyrkoherden och församlingarna i Ryd och Näs har meddelat kaplanens Johan Bures död den 24 april och begär, att Olaus Hedman skall föreslå änkans nådår med predikande. Adjunktus Pastoris har lovat sköta resten. Beslöts att så skulle ske.

1716-10-24. föredrogs ett utdrag ur Bro häradsrättsprotokoll, som blivit remitterat till konsistoriet för utslag. Kvinnspersonen Annika Månsdotter i Berga i Ryd och Näs har angivit drängen Hans Hansson för att han i 4 års tid haft olovligt umgänge med henne. Hon hade dock inte blivit rådd med barn. Han hade lovat henne äktenskap, men han nekar till både det ena som det andra. De är instämda till den 28 nov.

1716-11-07. Föredrogs brev med anhållan att Olaus Hedman blir kallad till den lediga tjänsten som kaplan i Ryd. Beslöts att bevilja anhållan.

1716-11-28. Vaktmästaren meddelade, att drängen Hans Hansson och kvinnspersonen Annika Månsdotter från V Ryd hade varit tillstädes för en stund sedan, men nu är försvunna.

1718-08-02 Olaus Örns skrivelse till domkapitlet. Egenhändigt underskriven, men namnet är knappast tydbart.
Han är nu 91 år och har i 60 år haft ett mödosamt predikoämbete. De sista 5 åren har han för sin stora ålderdomssvaghets skull legat till sängs. Han orkar inte sköta någon del av tjänsten. Han anhöll att få överlåta tjänsten på sin adjunkt Henric Sahlgren, som var hans måg då han äktat Örns dotterdotter, som sedan barndomen bott hos sin morfar. Hon har förestått hans hushåll och skött honom i hans sjukdom och höga ålder. Sahlgren har varit i 7 år hos Örn, som mer såg honom som son än adjunkt.
Alla präster i Ryd sedan reformationen har varit släkt med varandra. Den 21 jan 1720 utfärdas fullmakt för Sahlgren som kyrkoherde i Ryd och Näs.

1719-07-01. Inkom studenten Petrus Spilhammar med ansökan att få predika i Ryd, där han har sin kondition. Han kan inte njuta det tillstånd han fått att predika i Teda. Beslöts att han kan få predika en och annan gång, men inte som ordinarie, vilket kan vara att befara då både pastor och komminister är döda och Sahlgren ensam i församlingarna.
Vid samma tillfälle väcktes frågan om, att det var nödvändigt att tillsätta någon ordinarie. Man skulle undersöka församlingarnas tankar.

1719-07-31. Överste greve von Fersen har genom brev intygat att han är nöjd med att Martinus Sondell befordas till pastoratet i Ryd och Näs.

1719-08-09. Hindric Sahlgren har inlevererat de flesta herrskapernas kallelser för honom till pastoratet i Ryd och Näs.
Beslöts att tills vidare uppskjuta ärendet till man får svar på det, som Hennes Maj:ts utlovat Martinus Sondell. Till äventyrs kan någon ändring bli vid Ekerö. Än så länge är inte Sahlgrens meriter tillräckliga.

1718-12-15. Församlingens herrskaper i Ryd och Näs rekommenderar gamle kyrkoherde Örns ansökan, att hans dottermåg, Hindrik Sahlgren får pastoratet. Beslöts att han är väl ung, men kan vid tillfälle bli kallad till examen.

1719-08-09. Inkom Hindric Sahlgren och åthutades för att han sökt herrskapens kallelser utan konsistoriets vetskap. Han skulle inte tro, att kyrkolagen vill ge honom någon favör framför Martin Sondell.
Sahlgren betygade att det aldrig varit, ej heller är hans vilja att gå olagliga vägar, utan församlingens medlemmar hade önskat detta och inte han. Han säger att pastoratet är så ringa att en främmande knappast kan livnära sig där, men någorlunda den som är av sterbhuset. Konsistoriet tillhåller honom att hålla sig stilla, så skall han i sinom tid bli hjälpt.

1719-12-16. Beviljades studenten Petrus Spilhammar missive till församlingarna i Ryd och Näs och får därigenom söka sin lycka till den lediga tjänsten.

1721-04-19. Lades till handlingarna kamrer Hederschiölds brev till doktor Molin i anledning av det, som redan är skrivet om ett lägligare kaplansboställe i Ryd.

1721-06-07. Upplästes Kongl Maj:ts nådige brev att kyrkobyhemmanet i Näs får bliva kaplansboställe i Ryd och Näs.

1723-09-18. Förelästes kyrkoherden i Ryd och Näs, Henric Sahlgrens, förklaring över ryttare Lunds klagan, att han stängt ute honom från nattvarden. Beslöts att man granskar saken.

1723-09-18. Kyrkoherden i Ryd och Näs har skrivit om två soldater, Måns Bång och båtsman Börje Lund, som är avskedade ifrån krigstjänst. Båda har blivit tingsförda, därför att de inte lever ihop med sina hustrur, aldrig går i nattvarden, bevistar katekesförhör och lever ett oskickligt leverne, som mycket förargar församlingsborna. De hade blivit instämda till domkapitlet, men inte infunnit sig. Svarades att de genom kronobetjänterna skulle tagas till Tinget.

1724-1725. Bro härads originaldombok i Landsarkivet i Uppsala.
1724 14/1, 12/5, 2/10 och 1725 28/1, 24/5, 23/9 finns inget.

1724-1730. Landsarkivet i Uppsala: V Ryds kyrkoräkenskaper.
1724-1730: Under dessa år finns inga uppgifter som rör prästgårdens brand 1724.

1723-1767. Fortsättning ur domkapitlets protokoll.
8 maskinskrivna blad
1723-11-27. De två ogudaktiga sällar från Ryd och Näs, soldaten Måns Bång och båtsman Börje Lund, som nu andra gången var instämda, infunno sig inte.

1724-12-09. Lades till handlingarna Henric Sahlgrens förklaring över regementspastor Eric Undéns inlaga över ryttaren Peter Lund.

1724-12-09. Visades pastors skriftliga begäran, att få någon hjälp till V Ryd i dess olyckliga tillstånd. Pingstdagen lades prästgården utom en bod och stugbygging i aska efter en häftig vådeld. Beslöts uppskjuta ärendet.

1732-10-25. Beslöts att genom skrivelse låta greve von Fersen veta, att konsistoriet känner till komminister Spilhammars lära och leverne och låtit meddela honom missiv till Viksta. Det kommer sedan an på församlingen hur de vill välja.

1734-04-30. Ingav löjtnant Georg Planting å egna och Vassunda och Haga församlingars vägnar sin begäran att Nicolai Hiller skulle få missiv till Ryd och Näs efter Spilhammar. Beslöts att i anseende till Hillers berömliga förhållande och goda vittnesbörd från Vassunda och Haga låta honom få tillstånd att i Ryd och Näs visa sina ämbetsgåvor. Tillsammans med honom får Johan Lundström i Gran, Johan Agrivillius i Ekeby och Bladåker missive till Ryd och Näs.

1734-07-10.Beslöts att ett ordentligt kaplansval i Ryd och Näs skulle hållas. Förordnades kyrkoherden i Bro och Låssa, Carl Staf och komministern i Gran Jacob Groth att genomföra valet.

1734-07-24. Kyrkoherden i Ryd och Näs ger tillkänna att de tre som blivit kallade, avlagt sina prov genom predikande. Beslöts att Carl Staf och Jacob Groth förrättar val.

1734-08-14. Inkom Carl Staf med en skrivelse, där han berättade att han tillsammans med Jacob Groth förrättat kaplansvalet i Ryd och Näs. Här medföljde också en voteringslängd, som var så oklar och ofullständig, att man inte kunde godkänna valet. Här föredrogs prosten Hammarins brev, i vilket han ger tillkänna, att Staf inte velat mottaga av kapten Blidberg, kamrer Hederschölds förord för Lundström, därför att hans bönder redan valt Hiller. De hade sedan frivilligt återkallat sitt val, efter deras herres billiga föreställning. Prosten menar, att Staf gynnat Hiller trots att Lundström fått de flesta förorden.
Lundström lämnar ett eget memorial i frågan:

1) votering borde skett efter hemmanens storlek.
2) att tre förord, som borde tillfalla honom, räknats bort, genom att 4 frälsebönder bara fick avge 1 förord.
3) att kamrer Hederschölds bönder mot sin herres tillstånd fått lov att votera.
4) att samma bönder sedan återkallat sina röster och lämnat dem till Lundströms fördel
5) att inget protokoll över valet blivit skrivet.
Beslöts, att då konsistoriet finner mycken ovisshet och oreda vid detta val, önskar man att kyrkoherde Staf lämnar in ett fullständigt valprotokoll. Enligt omständigheterna synes dock nyval böra anställas.

1734-08-28. Ingav adjunkt Johan Lundström i Gran ett memorial, där han beklagar sig över att vid kaplansvalet i Ryd och Näs åtskilligt hänt, som skadat hans möjligheter. Kyrkoherde Staf och komminister Groth hade förrättat valet.
1) Man hade inte följt Kongl Maj:ts Nådigaste Resolution av den 14 sept 1731 med uträkning av röster efter hemmanstorleken, vilket gjort att Lundström fått färre röster.
2) Att kyrkoherde Staf hade tillåtit kamrer Hederschiölds frälsebönder rösta på Hiller, utan herrskapets vetskap. De hade både för egen del och frälsebönderna velat rösta på Lundström. Lundström begär nytt val.
Hiller hade vid detta tillfälle sänt en skrift, där han förbehåller sig att få de de röster, som tillfallit honom. Kyrkoherde Staf inkallades och tillfrågades hur valet gått till. Han svarar, att det kan ses i röstningslängden. Frågades varför det inte fanns något protokoll över valet. Svarade att han förmodat det räckt med voteringslängden. Konsistoriet lät honom förstå att protokoll var nödvändigt, eftersom voteringslängden var så osäker. Sist frågades varför Staf inte skrivit under voteringslängden. Det berodde på att flera herrskap inte var närvarande utan lämnade sina röster senare.
Beslöts att nytt val skulle hållas.

1734-10-02. Emedan kaplansvalet i Ryd och Näs är så klandrat, skall det göras om. Till valförrättare utsågs pastor i Kalmar Andresas Welstadius och pastor i Häggeby Petrus Thell.

1734-11-13. När rösterna var räknade vid valet till kaplan i Ryd och Näs befanns att Hiller fått de flesta.
Beslöts att innan han får fullmakt skall protokollet underställas ärkebiskopen för skärskådande.
Inkom Hiller och bad att då han fått de flesta rösterna skulle hans ansökan få ett gott slut.
Beslöts att han får vänta till ärkebiskopen sagt sitt. Dock skall han få den rättvisa honom tillhör.

1735-01-15. Vid valet fick Nicolaus Hiller i Vassunda 23 5/8 röster, Johan Lundström 14 3/4 och Agrivillius ännu mindre, så beslöts att Hiller skulle få tjänsten i Ryd och Näs.

1738-1800. Anteckningar ur Domkapitlets i Uppsala protokoll
rörande Stockholms-Näs församling för åren 1738-1800.
Arbetet är utfört med ledning av de i banden befintliga registren.
14 maskinskrivna blad. Sv. Arkivbyrån

1742-06-02. Komminister Nicolaus Hiller andrager i en skrivelse att kyrkoherden Henric Sahlgren skall något avkorta i den rättigheten honom tillkommer.
Beslöts att kyrkoherden i Kalmar Anders Welstadius skall underrätta sig om saken och å konsistoriets vägnar söka jämkning dem emellan, att de å båda sidor vänligen överenskommer.

1742-06-30. Upplästes den förening, som i vänlighet var träffad mellan pastor och komminister i Ryd och Näs angående att pastor innehållit en del av komministerns lön. Kyrkoherden försvarade sig med, att komministern inte betalt kontingenten till Ståndets fullmäktige vid sista riksdagen och att han genom att kaplansbostället var ett helt mantal fick betala högre skatt till kronan. Kyrkoherden lovade gottgöra sin medbroder.

1759-09-05. Prosten i Håtuna, Johan Scharin, berättar att kyrkoherden i Ryd och Näs avlidit den 12 aug. Då ingen änka eller oförsörjda barn finns förfaller nådåret.
Belöts att tillsätta ny kyrkoherde.

1760-01-23. Prosten Scharin insänder vallistan till kyrkoherdevalet och där befanns att:

Komminister Nils Hiller får 28 1/4 röster
Komminister i Vaxala ingen
Komminister i Gräsö Ol Jac Hernodius 24 3/4 röster.
Konsistoriet lämnade följande förslag.
Komminister Nicolaus Hiller har gjort sig förtjänt av befordran. Han har studerat vid Akademien 8 år. Efter prästvigning blev han adjunkt i Haga och Vassunda församlingar. Sedan komminister i Ryd och Näs, vilken tjänst han troget och skickligt innehaft i 25 år.
Komminister i Gräsö församling Ol Jac Hernodier har studerat vid Akademien i 9 år. Han blev prästvigd och nådårspredikant vid Ösby och Gran, därefter vice komminister vid Ekeby och Bladåker, vilken syssla han till vederbörandes nöje skött under kyrkoherdens höga ålder och sjukdom till 1746, då han enhälligt valdes till Gräsö församlings komminister. Han är ärbar och vaksam i sitt ämbete och har förvärvat allmän kärlek och förtroende.
Komministern i Vaxala prebende församling Jacob Waldius har gjort sig förtjänt till befordran efter flera års studier vid Akademien. I 22 år har han tjänat först vid Ösby och Gran och sedan vid Vaxala, där han blev komminister 1740. Han har troget och flititgt arbetat.
Dessa förslag sänds nu till landshövding Lillienborg.

1760-04-16. Upplästes i underdånighet Kongl Maj:ts Nådiga Fullmakt av den 7 mars för komminister i Gräsö Ol Jacobsson Hernodius att vara kyrkoherde i Ryd och Näs. Beslöts att vidimerad avskrift inlämnas till Domkapitlets Arkiv samt brev till prosten mag Klint i Börstil att sörja för kaplansbostället under vakansen.

1671-03-11. Kyrkoherde Hernodius i Ryd och Näs säger i en skrivelse, att bland kyrkans handlingar talas om flera perseldar än spannmål, som skall finnas vid detta prästbord liksom på andra ställen, men som saknas.
Beslöts att då det redan var klart, att avträdande sterbhus skulle inkallas till Tinget och redogöra för inventarierna vid detta prästbord, skulle detta genom ytterligare befallning av landshövdingeämbetet föras fram. I stämningsmålet mot borgaren Bulick även låta Ryds prästebords inventaripersedlar inflyta, så att ärendet så snart som möjligt blev avslutat.

1761-07-22. I skrivelse den 9 juli ger prosten i Håtuna vid handen att tvisten mellan avträdande sterbhuset och kyrkoherde Hernodius blivit dömt vid Tinget, så att sterbhuset skall lämna säd och andra persedlar. Mot detta utslag protesterar en handelsman i Nora, vid namn Bulich, som genom sin hustru är arvtagare till sterbhuset, vid Lagmansrätten i Uppsala. Pastor Nicolaus Rosling inställer sig på domkapitlets vägnar för att bevaka prästbordets rätt.

1761-09-09. Pastor Nils Rosling berättade att lagmansrätten alldeles befriat avträdande sterbhuset från ansvar för Ryds prästbords inventarier.
Beslöts att konsistoriet skall driva ärendet vidare till Riksen Höglovliga Svea Hovrätt.

1762-12-15. Kyrkoherde Hernodius frågar till vem han skall betala kaplanslönen, till avträdande komministern Hiller eller hans efterträdare.
Beslöts att då Hiller varit verksam i 8 månader han får 2/3 av lönen och hans efterträdare 1/3.

1763-03-16. Då det inte finns något klander mot kaplansvalet i Ryd får Petrus Flumén från Öregrund tjänsten.

1766 saknas register till protokollen och är inte undersökta.

1767-01-28. I skrivelse anmäler kyrkoherden i Ryd och Näs alla sockenherrskaperna, och i synnerhet baron Lantingshausen och överste De la Gardie, som innehar de förnämsta godsen i socknen för att de följer en avhandling på Riddarhuset, som säger att man drar in på tiondena. Detta gör att kyrkoherden inte kan betala komministern hans lön. Han begär konsistoriets råd i hans fattiga situation.
Beslöts att då denna avhandling endast är gillad och stadfäst av adeln och inte av alla stånden skall han vända sig till landshövdingen, som inte lär underlåta att ge handräckning.

1767-04-23. Landshövding baron Funk talar till kyrkoherde Hernodi angående de ägare av 14 mantal säteri, som vägrat betala vanliga tionden. Landshövdingen anhöll, att konsistoriet vill ge tillkänna om något förekommit vid sista riksdagen, som gjort att adeln tagit sig den friheten. Han hade på grund av ohälsa inte kunnat deltaga.
Beslut. De av kapitlets ledamöter, som varit närvarande vid riksdagen menar att detta ärende varken är formligen anmält eller som riksdagsärende omtalat.

1767-11-25. Kyrkoherden i Ryd och Näs, Ol Jac Hernodius, beklagar att han ej ensam kan förrätta allt vad hans ämbete kräver, då flera predikningar infaller tätt på varandra. Han ber att till julen få hjälp.
Beslöts att då ingen präst är ledig, får man söka någon student.

1768-05-11. Kyrkoherde Hernodius i V Ryd berättar, att han på grund av ohälsa och enligt medicorum tillstyrkande, instundande sommar bör nyttja hälsobrunn och begär, att någon präst sköter hans ämbete under tiden. Han föreslår studenten Abraham Rehn.
Beslöts att på grund av Rehns ringa ålder, vill man inte anställa honom ordinarie, men Hernodius skall ändå bli hjälpt.

1773-09-30. Berättas att kyrkoherde Hernodius är död och änkan anhåller att adjunkt Elfstadius måtte bli förordnad till nådåret.
Anhållan bifalles och han får tillstånd att förestå kyrkoherdesysslan.

1774-05-11. Dessa hade tillstånd att söka följande lediga pastorater och kaplanstjänster i Stiftet:
Till Ryd och Näs har anmält sig:
1 komministern i Veckholm, Johan Åkerman
2 skolmästaren i Sigtuna, Johan Alroth,
3 komminister i Bromma, Eric Månström
4 komminister i Hjälsta, Gustaf Norstedt
5 komminister i Estuna, Lars Wallander
6 regementspastorn, Johan Runblom
7 skolmästaren vid hospitalet i Danviken i Stockholm, Lars Lohman
8 komminister i Vada och Angarn, Petrus Westrin
9 skolmästare vid Johannes i Stockholm, Fredrik Witting
10 komminister i Sollentuna, Magnus Julius Winge
Professor Hesselgren föreslog följande:
1 Norstedt
2 Åkerman
3 Ahlroth
Professor Clewberg förordnade skolmästaren i Sigtuna, Johan Ahlroth, som har 30 tjänsteår, goda studier, äger ämbetets gåvor, och behöver skyndsam befordran varvid han skulle kunna vinna för sig och de sina tillräckligt bröd.
I andra rummet Gustaf Nordstedt, som har 20 tjänsteår. Han har goda kunskaper.
I tredje rummet Johan Åkerman, som har 33 oförvitliga tjänsteår.

1774-05-27. Ärkebiskopen lät anmäla att han förenade sig med konsistoriets förslag: Nordstedt, Åkerman och Alhroth. Vid valet erhöll Ahlrot 12 röster, Nordstedt 38 och Åkerman ingen.
1774-10-26. Upplästes fullmakt för Gustaf Nordstedt, Fittja och Hjälsta att bli kyrkoherde i Ryd och Näs.

1778-08-12. På grund av protokoll utfärdades kollationsbrev för Petrus Flumén, på Fittja och Hjälsta pastorat.

1779. Domkapitlets protokoll saknas nästan helt detta år.

1784-04-17. Berättas att kyrkoherde Gustaf Nordstedt i Ryd och Näs är död och efterlämnar en oförsörjd dotter.
Beslöts förordna om någon nådårspredikant.

1784-07-14. Upplästes samtliga ansökningshandlingar för att få Ryds och Näs pastorat:
1 komminister Johan Wallén, Torsåker
2 komminister Johan Brolin, Wassunda och Haga
3 hovpredikant Johan Enwallsson, Husby Sjuhundra
4 komminister Petrus Lundberg, Sigtuna
5 vice pastor Abraham Holmén, Vänge och Läby
6 komminister Carl Petrus Westrin, Vada och Angarn
7 hertlig hovpredikant Georg Westerberg
Efter diskussion enades man om följande förslag:
1 Enwallsson 7 röster
2 Wallén 4 röster
3 Brolin 4 röster
1784-10-27 Vid omröstning i församlingen blev resultat detta:
1 Enwallsson 13 röster
3 Wallén 31 1/2 röster
3 Brolin 19 röster

1785-01-12. Förordnades hovpredikanten Anders Borg att vara kyrkoherde i Ryd och Näs. Han skall samtidigt fortsätta sin underdåniga uppvaktning vid Kongl Maj:ts Hov.

1785-02-09. Tillkännagavs att kyrkoherde Borg träffat avtal med baron Stael von Holstein i egenskap av förmyndare för jungfru Nordstedt om ackord, om Nådår. Han var medlem av hovkonsistorium och skulle fortsätta sin tjänst vid hovet. Han anhåller att få adjunkt Henric Gustaf Helledaij, Bro och Låssa, som hjälp. Kyrkoherde Arenius hade skriftligen bifallit. Helledaij var på det fördelaktigaste känd i församlingen.

1785-06-08. Av- och tillträdessyn skulle hållas i Ryd och Näs den 1785-08-30. Häradsprosten skull föranstalta om fullmäktige ombud.

Ur Stockholms Stads Herdaminne Av Gunnar Hellström 1951.
Mag Gustaf Nordstedt, som var kyrkoherde i Näs och Ryds församling 1773-1784, var son till komministern i Jacobs och Johannes församlingar under 1710-1713.
Fadern var född på Noors sätesgård i Roslagsbro den 17/5 1683 och död i Odensala 27/1 1757. Han var son till arrentatorn Thomas Hansson Krijk och hans hustru Margareta Geurlerus. Fick för skolgång understöd av Noors ägare överste Gustav Horn. Under namnet Krijk blev han student i Uppsala 1698 och inskrevs vid Roslags nation under namnet Nordstedt, som han antog på Horns önskan. Prästvigd i Uppsala 1705 och blev pastorsadjunkt i Gamla Uppsala.
Han var gift 3 gånger och hade 10 barn i första giftet, av vilken den yngste född i Odensala 1728, blev kyrkoherde i Ryd 1773 och till sin död 1784. I andra giftet hade han 8 barn.

1826. Svensk författningssamling nr 29
Innehåller hovpredikant Wikanders besvär rörande tillsättande av tjänst i Ryd och Näs pastorat. Stockholm den 24 febr 1826.

1825-1826. Ur sockenstämmoprotokoll.
18 maskinskrivna blad
1825-10-09. På begäran av hovpredikant och kyrkoherde Öbergs sterbhus gode män, apotekare Wahlberg, hovpredikant och kyrkoherde Åsander samt inspektor Åberg hade församlingens röstberättigade ledamöter blivit samlade. Sterbhusföreståndaren vill ha någon avskrivning på ett inteckningslån i Garpeboda hemman. Oförutsedda händelser hade vållat denna förlust, som blir kännbar både för kyrkan och ett mindre bemedlat sterbhus. Förmyndarna för Öbergs barn trodde sig inte lagligen bli skyldiga att betala hela summan. De föreslår 1/3 av summan om sterbhuset får behålla summan för det bortsålda lösöret. Kyrkvärden Jan Jansson i Frölunda bestred allt deltagande i ersättning till kyrkan då kyrkvärdarna inte varit tillfrågade när lånet beviljades.

Brev från Lantingshausen.

Han menar att kyrkoherde Öberg iakttagit all försiktighet, då han lånade ut kyrkans medel, så att man inte kan begära mer än högst 2/3 av sterbhuset.
Församlingen trodde sig inte få veta mer om lånets beviljande utan hoppades att när Garpeboda såldes på exekutiv auktion, skulle någon del av kyrkans fordra täckas.
Kyrkoherden hade från predikstolen kungjort ärendet och uppmanat de röstberättigade, som inte kunde närvara, att skriftligen avgiva sitt yttrande.

1826-02-26. Anförande till sockenstämmans protokoll av friherre G I Åkerhielm.
Han menar att man bör undersöka om inte sterbhuset och kyrkvärdar den lagliga vägen skall ställas till ansvar. Han åberopar konsistoriets protokoll från 1797 i liknande ärenden. Lån från kyrkkassan får inte göras utan kyrkvärdarnas medgivande. Jan Jansson i Frölunda och bonden Carl Jansson, som var kyrkvärdar vid detta tillfälle, vet inget om detta lån. Då Jan Jansson är känd för ordning och redlighet i alla sina förhållanden, så måste man tro att kyrkvärdarna verkligen voro ovetande. Om ärendet dras inför Domstol verkar denna omständighet inte till deras fördel.

Utlåningen till Garpebodas ägare av 1000:- kunde inte vara okänd varken för församlingen eller kyrkvärdarna, men det fanns heller ingen anledning att tro att Garpeboda skulle falla i värde. Troligen skulle kyrkans fordran ökas med rättegångskostnader, utan att vinna ärendet.
Han föreslår att man skall acceptera sterbhusets anbud om en tredjedels ersättning och låta kyrkvärdarna befrias från ansvar. Dessa två skulle bli helt ruinerade. Detta förslag bör underställas Domkapitlets upplysta prövning och gillande innan det bringas i verkställighet. Stockholm 9/2 1926.

1826-02-24. Anförande av E Alb Lantingshausen.
Jag annullerar mitt föregående anförande och ansluter mig till baron Åkerhielms förslag. Stockholm den 24 febr 1826.
Efter uppläsandet av dessa anföranden beslöt församlingen att acceptera sterbhusets anbud om en tredjedel av förlusten och att befria kyrkvärdarna från ansvar. Alla föreskrivna försiktighetsmått hade iakttagits vid lånet och det var endast förändrade konjunkturer som orsakat förlusten.
Församlingen äger inte beslutanderätt, utan målet skall ställas under domkapitlets prövning.

1826-05-15. Avsade sig Jan Jansson kyrkvärdskapet. Han hade antingen tröttnat eller blivit rädd efter allt krångel med Garpebodaaffären. Till hans ersättare valdes tolvman Jan Andersson i Sylta, Utviken .

Svenngårds pärm "Elers historia om vägar, Arv o Eget, Hovrättsprotokoll - p17

Väghistoria i Bro härad

Handskriven avskrift av Svenngård, Carolina 18/10 1963
Renskriven av Gudrun Sandén 1999-10-23

Johan Eler föddes 1730.
3:o
Vid den så kallade Ryssgraven i Näs socken är en del av Stora Landsvägen, som löper mellan Tibble och Barkarby gästgivargårdar, fram åt Stockholm, för längre tid tillbaka igenlagd och till höger om nämnda Ryssgrav en ny väg upptagen, som numera fått namn av Dalkarlsbacken, vid vars fot eller början från vänster, ännu finns synbara tecken, varest den gamla vägen gått uppföre en tvärbrant ås mellan berghällar och stenar.

Likaledes är en av Stora Landsvägen, som löper mellan Grans och Tibble gästgivargårdar fram åt Stockholm på den så kallade Ullevi skog förlagd för flera år tillbaka och ny väg igenom berörde skog uppbruten och går med en sträckning åt öster förbi skogvaktartorpet Draget över Håbo Härads Allmänning fram till Grans gästgivargård.

Den förlagda vägen, som särdeles vintertid, av flera resande nyttjas, tager sin början på nämnda Ullevi skog till vänster när man kommer från Stockholm och går utför de så kallade Hälledagshällarna fram till Horntorpet i Kalmar socken och så höger förbi Bålsta by fram till Grans gästgivargård. Den nyssnämnda nya vägen har medelst dess krökning i öster blivit vid pass 1/4 dels mil längre emot den gamla vägen; men är dock mycket bekvämligare, varemot de så kallade Hälledagshällarna en del av den gamla vägen, som utgjorde en lång tvärbrant backe med sammanhängande berghällar, var ej mindre äventyrlig för de resande än kostsam att underhålla.
(ang vägar i Håbo härad … Trögd ej avskrivet)

1:mo
Stora Landsvägen mellan Stockholm och Enköping, genomlöper den så kallade Stäks Skogen vid och omkring Stäkets färja, utför den för sin längd och branthet bekanta Dalkarlsbacken en ansenlig och tät skog vid pass 3/4 mil lång och sedermera närmare Grans gästgivaregård Ullevi skog samt Håbo Härads Allmänning. ……
2.do ……
3:o Häradsvägen som börjar vid Näs kyrka i Bro Härad, där Stockholmsvägen framlöper och går genom Ryds socken förbi Tranbygge gård till Bälby i Tibble socken. ……

Ibland de betydliga skogar, som denna väg genomlöper är Brunna, Tranbygge och Lövsta skogar, varibland dock Tranbygge skog är den ansenligaste och ibland bättre timmerskog att räkna……

Fol 1105
Ifrån färjan går vägen uppför en brant backe varest Stäkets Sätesgårds skog genast vidtager och under förening med flera skogar såsom Ekhammars och Kyrkbyns, formerar en vacker skogsväg mellan backar och slätter, ända till Näs kyrka, belägen strax bredvid vägen. På detta stycket förekommer såsom märkvärdigt, Dalkarlsbacken, en ansenlig lång och på båda ändar i krökning gående, dock ej så alldeles tvärbrant backe, nedanför vilken, den förut beskrivna Ryssgraven nu till höger belägen. Dalkarlsbacken förmenas därav ha fått sitt namn, att dalkarlar densamma uppröjt och med stenmur på ena sidan emot den från sjön Görveln uppgående vik försett; eller dock därav att dalkarlarna, då de om våren gå till Stockholm och andra södra orter på arbete, pläga merendels uti denna trånga backe sitta och vila sig utmed vägen. Även synes till höger nedan om denna backe ännu någorlunda synbart tecken, varest den gamla och uti 3:dje punkten här ovanför omnämnda väg gått uppför åsen ibland stenar och moras.

Något längre fram om Ryssgraven, möter den så kallade Långsandsbacken, av en ansenlig längd, ehuru inte mycket tvärbrant, och äntligen, vid Näs kyrka, under namn av Knektbacken en i krok nedanåt kyrkan löpande tvärbrant backe, som till en del slingrar sig omkring en berghäll.

Mellan Näs kyrka och Tibble gästgivargård är vägen över en jämn och slät åkermark, intill dess den vid gästgivargården, åter intager på högra sidan skogsbackar tillhörande dels Sylta och dels Tibble byägare; gående vidare, sida om den så kallade Lillsjön uppför nu lång och tvär kallad Aspviksbacken

under och förbi Aspviks vattenkvarnar, med skog dels på en och dels på bägge sidor; och så åter över slät åkermark med ömsom ängar på vänstra sidan över Skälsta bro kallad, vid vilken till vänster uppe uti backen stå tvenne runstenar vilkas runor av ålder blivit så förnötta, att de icke möjligen kunna läsas eller avtagas; även som de vilka till höger om bron vid Skälsta by, något ifrån vägen, på en dylik sten finnas, än av samma orsak helt förnötta.

Häradsvägar.
Vägen ifrån Näs kyrka genom Ryds socken förbi Brunna, Lerberga och Tranbygge till Håbo Härads skillnad vid Sätradal, där Håbo Häradsväg nr 7 vidtager, 17794 alnar.

Vägen ifrån Stora Landsvägen i Bro socken förbi Skälsta, Lilla Ullevi och Klöv till torpet Sätra vid Håbo gränsskillnad dess sistnämnde Häradsväg nr 6, 8361 alnar.

Vägen från Lossa kyrka förbi Bro kyrka till Härnevi by till Stora Landsvägen, 9488 alnar.

Vägen från Ryds kyrka till Lerberga där Häradsvägen nr 1 går förbi, 2283 alnar.

Vägen till och från Tibble gästgivargård ifrån och till Landsvägen, 292 alnar.

Dessa förenämnda Häradsvägar är uppmätta år 1749, men inte med några milstenar försedda.

Carolina 21/10 1963
Sockenvägar.
N:o 1 Vägen från Stäkets Sätesgård i Näs socken till Stora Landsvägen vid pass 1/16 dels mil.
N:o 2. Vägen från Lennartsnäs Säteri förbi Tuna, Berga och Frölunda till Allmänna Landsvägen cirka 3/8 dels mil.

Byvägar.
Vägen förbi Torsätra förbi Fisksätra, Sundby och Österröra till Ryds kyrka och därifrån till Lerberga krog därest Häradsvägen nr 1 möter. Denna väg går från norr till söder av till större delen skogsväg cirka 3/4 dels mil.

Vägen förbi Granhammars Sätesgård i Ryds socken till samma sockens kyrka 3/8 dels mil.

Vägen från nämnde Granhammars gård till Häradsvägen nr 1, cirka 1/4 mil.

Vägen från Örnäs Sätesgård till nuvarande Häradsväg 1/4 mil.

Vägen från Ekeby till Tibble till Häradsvägen nr 3 vid Lossa kyrka, 1/4 dels mil.

Vägen från Dävensö över där varande färja förbi Ådö, Stora och Lilla Granskog, till Häradsvägen nr 3 vid Säbyholm 1 1/4 dels mil.

Vägen från Brogård till Allmänna Landsvägen, 1/4 dels mil.

Vägen från Lejondal förbi Finsta till Allmänna Landsvägen, 1/4 dels mil.

Vägen från Raskeboda till Allmänna Landsvägen vid torpet Knöpplan, 1/4 dels mil.

Dessa nu uppräknade vägar äro sådana som dels flera byar samfällt underhåller dels och en del gårdar och hemman var för sig särskilt. De är merendels skogsvägar som hava få obetydliga backar. Övriga äro så nära de allmänna vägarna, att de inte behöver upptagas.

Landsarkivet
Brev till landshövdingen P Ribbing från Lars Träbom 1716.
Handl. rör väg nr 11.
Såsom den tiden nu snart tillstundar, att sedan åkerbruket är förbi, den Allmänna Landsvägens lagning kommer att företagas, har Eders Nåde jag nu först allerödmjukast måst föredraga hur som för det första i före år igenom Bro Härads många vägstycken blivit olagade av den orsak, att inga ville kännas vid dem, och undergå en ny delning av länsman, ville häradsborna intet, varföre jag nu tidigt allraödmjukast påminner, om inte en lantmätare kunde bli befallt, att efter en viss förordning förrätta en ny vägdelning igenom hela Bro Härad, varvid för det andra jag ock i ödmjukhet bör påminna om den långa och allt för svåra stora steniga backen, som nog bekant är, ligger rätt vid häradsskillnaderna, dock inom Bro Härads Rågång, strax vid Kalmarsand, Hälledagshällarna kallad, vilken nu många med största livsfara måste fara utför, och uppför åter må den resande köra dragarna fördärvade, densamma vill ingen sig åtaga att laga och att dela den till vägstycke för 1, 2, 4 eller 8 hemman, så mäktade de ändå icke att hålla densamma, utan är därvid mitt ödmjukaste förslag att som den är en Allmän Landsväg, och var och en bägge häradsborna så uti deras resor som eljest jämt igenom deras ordinarie skjutshållningar ifrån bägge gästgivargårdarna Gran och Tibble, skola betjäna sig av samma backe, om då icke bägge Häraderna borde bli pålagde tillsammans att förbättra och hålla god väg vid makt, i förutnämnda backe, då på den

händelsen, att lantmätare kommer till Bro Härad, den då med detsamma kunde avdela samma backe, att var och en socken i proportion av dess storlek finge den var sitt stycke, vilka 11 socknar emellan till delning, icke skulle löpa mycket på vardera, och på det sättet skulle och kunde backen med det snaraste bli god; förväntar nådig resolution häröver och förblir Eders Nådes allraödmjukaste tjänare.
Sigtuna den 6 april 1716. Lars Träbom.

Till Landshövdingen i Uppsala.
Emedan jag nu av Bro och Håbo Härads sakören uppköpt 30 stycken stockar, och dem alla låtit framföra, därav 19 stycken till mil- och fjärdingsstolpar på stora Landsvägen ifrån Stäket och till Segersta emot Ekolsund, samt ock på stora Salbergavägen så många som behövts igenom fögderiet. Tvenne till varje milstocksställe och en till var fjärdingsstolpe, all 9 alnar långa. De övriga har jag låtit framföra till Övergrans, Yttergrans och Ryds kyrkor, som alla tre ligga vid stora Landsvägen, att där göra bommar över vägen, som kunna låsas igen, och därigenom betaga den resande att resa under predikningarna om helg och söckendagarna som före detta skett, att hoptals under gudstjänsterna farit av och an ut åt vägen; varvid nu är min ödmjukaste begäran, det Eder Nåde nådeligast täckes låta författa en viss modell till berörde mil- och fjärdingsstolpars upphuggande, samt förordna en bra timmerman ifrån Uppsala, som mot betalning, även av Häradssakörena, hit ut kommer, merberörde mil- och fjärdingsstolpar med bommarna förfärdigar och uppsätter, förväntar nådig villfarelse häruti och förbliver Eders Nådes osv
Sigtuna den 6 april 1716. Lars Träbom.

Tillstyrktes tydligen av en svårläst anteckning i brevet av Landshövding Ribbing.

Tibble den 9 maj 1716.
Specification på milstockarna i Uppsala län och Bro Härad,
dess ställen och hur långt detta beräknas från Stockholm till var stolpe.
1:a på Stäksön eller i Färgkarls ifrån Stockholm 2 ½ mil
2:a Ovanför Näs kyrka uti Knektbacken 2 3/4 mil
3:e Milstocksstället ovanför Tibble vid Sylta gärde 3 mil
4:e Fjärdingsstolpen står vid Lindängs tee

Brev till Landshövding Baron Magnus Cronberg. Uppsala.
Eder Exellence har av den 27 oktober befallt det jag skall insända räkning på de medel som till de nya milstolparnas förfärdigande i detta länet är förordnade att uppbäras år 1720. Till allra ödmjukaste följe därav översändes nu i mjukaste ödmjukhet räkning därpå, som utvisar till vad de sig bestigit samt hur den uppburne summan är utlevererad, har Bro Härads bor intet kunnat betalats skjutslönen för de stolpar de till sitt Härad uthämtat emedan de förordnade penningarna intet tillräckt, sedan levereringen förut skedde till Lantränteriet.
Förbliver....
Västtibble den 27 november 1721. Ringius.

Landsarkivet 24/7(?) 1963
4 stycken ½-milstenar upplades den 27 juli 1754 vid Stäkes krog enligt kvitto av inspektor Anders Gran på Stäket.

L.A. 27/7
8 oktober 1754. 2 stycken milstenar och 3 stycken fjärdedelsmilstenar av svensk marmor levererades till inspektor Anders Gran, enligt kvitto, på Stäket. (Handlingarna rör vägarna E XI Landskansliet i Uppsala).

Enligt skrivelse 11 juni 1752 fanns det då i hela Uppsala Län ungefär 3500 hemman. Skrivelsen undertecknad Olof Gerdes (Biörnbo).

Brev till Landshövding Carl von Grooth, daterat Hornögård den 3 juli 1755, Undertecknat Johan Clas De la Chapelle.
Med avskrift av Bro och Håbo Häradsrätts protokoll. Den 6 maj 1755 för Bro och den 12 maj för Håbo.

Bro protokoll:
Samma dag uti de genom allmänna kungörelsen å predikstolarna, tills idag inkallade och församlade innevånarnas och allmogens av detta Härad närvaro upplästes Herr Landshövdingen och Commendören av Kongl Maj:ts Nordstierne Orden Högvälborne Baron Carl von Grooths brev till domhavanden i Orden under den 5- sistvekne april, av innehåll, det han i anseende därtill, att han dels själv, och dels av andra förnummit, huruledes de år 1719, har i orten av trä upprättade milstolpar till stora delar är förruttnade och omkullfallna, de borttagna vore, samt de få kvarlämnade av röta alldeles fördärvade och lutande, samt att nödvändigheten således krävde, att denna landsort, efter Lag och Kongl Förordningar, med andra sådana märken och milstenar borde förses, har, i anseende till de i så måtto förfallne gamla milstolparnas mindre varaktighet, och denna ortens bekanta brist på skog och dugligt timmer därtill, fallit på den tanken, att slika märken borde av sten upprättas, såsom för framtiden bättre bestånd ägande och följaktligen i betraktande av tidens längd, jämväl mindre kostsamma, som sådant dessutom med allmänna Lagen B B 25 kap 3: som ock 1734 års Gästgivareordning 8: är enligt, samt sedan de till slikt behov utan Häradskistorna över länets sakören ej varit tillräckliga, i stöd av sistnämnde 1734 års Gästgivarordning 8: funnit sig föranlåten, på samma sätt som år 1719 skett, att påbjuda, att sammanskott av en daler silvermynt på varje helt mantal, proportionaliter av de mindre, sedan ett ungefärligt förslag blivit upprättat till omkostnaden på de milstenar, som på alla stråkvägar över hela länet fordras, och av sådant slag, som på en del ställen redan finnes uppsatta, för vilket att vid Landsboken behörig redo- och räkning göres.

Över en sådan författning förmäler Herr Baron Landshövdingen och Commendören att några av länets innevånare från Håbo Härad uti oktober månad 1754 i underdånighet vänt sig till Hans Kongl Maj:t med besvär, andragandes i synnerhet, att de icke förut däröver blivit hörde, och således om ändring, så vad själva stenarna, som det därtill påbjudna sammanskottet angår, anhållit som därå, sedan Herr Baron Landshövdingen och Commendören hörd blivit, det utslag vunnit, att Hans Kongl Maj:t uti skrivelse av den 16 januari sistledne i anseende till andragna omständigheter för gott funnit, att den av Herr Baron Landshövdingen och Commendören gjorde vid detta tillfälle angående sammanskottet och milstenarna, såsom beställda av marmor, polerade och med flera bokstäver utsirade, samt således mera kostsamma, att ändra och ogilla; och tillika i nåder befallt Herr Baron Landshövdingen och Commendören om tjänliga milstolpars upprättande, vilken Kongl Maj:ts prövat böra ske av sten, förut höra länets innevånare, samt genom behöriga föreställningar söka förmå dem till ett sådant sammanskott, som till detta behov kan prövas oundgängligt, men återställa vad som utbetalt blivit, så framt de ej godvilligt detsamma vilja utstå.

Till underdånigaste fullföljande detta Kongl Maj:ts förordnande, anmodar Herr Baron Landshövdingen och Commendören domhavande, att den första dagen det instundande Sommartinget på varje ställe uti denna domsagan, under tjänliga föreställningar höra innevånarna och allmogen i varje Härad uti för omrörde mål och omständigheter :/: till vilka sammanhållande berättas orders till Kronobefallningsmannen tillika avgå :/: samt sedan utdrag av protokollet om deras yttrande Herr Baron Landshövdingen och Commendören meddela. Varjämte tillika en kalkulation meddela. Varjämte tillika en kalkulation följde, som utvisade, hur de redan influtna medlen blivit använda, samt hur många stenar för de än i länet innestående medel kunna anskaffas, vilka på den händelsen det kommer att förbliva vid det, som redan i den omständigheten är föranstaltat, Herr Baron Landshövdingen och Commendören förmäler bliver tillräckliga, till så många milstenar, som även hela länet på alla stora landsvägar, enär de kunna bliva avmätta, tarvas, görande sig Herr Baron Landshövdingen och Commendören, så väl i anseende därtill som flere uti berörde brev andragna skäl och omständigheter förvisas (?), att såväl de av innevånarna, som redan frivilligt utbetalt det påbjudna sammanskottet, som de, vilka ännu därmed kunna återstå, lära i betraktande till landets gemensamma nytta, skogarnas besparing till andra nödiga hustarver *(?)* och den rena avsikt han haft med sådana milstenars anskaffande, som uti långliga tider och många mäns åldrar efter varannan kunna äga bestånd, ej finna någon svårighet att lämna sitt bifall till det återstående sammanskottets utbetalande, som vid sakens närmare skärskådande lärer finnas oumbärligt till detta behov, samt i det lindrigaste utsatt utan att denna utgift á 1 daler silvermynt på mantalet är tillräcklig till alla stora landsvägars kompletterande med milstenar genom länet med mera. Varförutan ovanberörde kalkulation jämte förteckningen på milstenarna här i länet, som av svensk natur komma att förfärdigas, även upplästes.

Häruppå ingav Hovjunkaren Välborne Herr Carl Wilhelm Iserhielm så å egna som Generalmajorens och Commendörens av Kongl Maj:ts Svärdsorden Högvälborne Herr Jacob Albrect von Lantingshausens

vägnar, enligt dess uppviste skriftlige anmodan av den 20: sistlidne februari, sitt skriftliga yttrande, vilket han anhöll i protokollet intagas måtte, som upplästes så lydande:

Sedan Hans Kongl Maj:t genom nådig skrivelse av den 16 sistlidne januari ogillat den av Landshövdingen och Commendören av Kongl Nordstierneorden Högvälborne Herr Baron Carl von Grooth vid nya milstenars anskaffande gjorda författning, samt i Nåder frikallat länets innevånare från den till detta behov av Herr Baron och Landshövdingen påbjudna avgift, så framt de ej godvilligt vilja samtycka till densammas betalande; Och vi nu till underdånigast följe av Högstberörde Kongl Maj:ts Nådiga befallning äro sammankallade, att över detta ärendet yttra vår mening, så förklarar jag härmed så å egna, som å Generalmajorens och Commendörens av Kongl Svärdsorden, Högvälborne Jacob Alb von Lantingshausens vägnar, att som vi uti våra underdåniga besvär egentligen klagat däröver, att denna avgift oss ohörda blivit pålagd, och Hans Kongl Maj:t uppå densamma Nådigt utfärdat en sådan Resolution varigenom är vunnit vårt ändamål, som varit våra allmänna lagars efterlevnad och förekommande, att alla prejudikater till farliga inbrott emot dem, så ehuruväl vi tillförne ansett och även nu anse denna avgift nog dryg, och att den kunnat vara mindre om andra stenar beställda blivit vilja vi dock ej mera påstå någon ändring i vad som redan skett är, att därigenom visa, att vi alldeles intet sökt Herr Baron och Landshövdingens enskilta skada och olägenhet, utan samtycka frivilligt till den så kallade avgiftens betalande av en daler silvermynt på mantalet, helst som större delen av länets innevånare den samma allraredan erlagt.

Detta vårt frivilliga samtycke sker likväl med följande uttryckliga förbehåll, vilka om de ej uppfylles, det nu givna samtycket alldeles återkallad varde, och vi äga makt, att igenfordra, vad vi nu godvilligt betala eller redan betalt.

1:o att räkning uppgives, varav kan ses hur de till detta behov uppburne medel blivit använda, om de äro tillräckliga till stolpars anskaffande för alla sådana vägar i länet, som böra med stolpar förses, samt om något överskott därav bliva skulle, vartill det tjänligast till länets nytta disponeras bör.

2:o I den händelse det påbjudne och nu av oss godvilligt antagna sammanskottet icke skulle vara tillräckligt till alla milstenars anskaffande i länet, så vilja vi alldeles vara befriade för någon ny utgift till samma behov innan de nu ankomne och uppsatta, av ålder förfalla, utan synes billigast, att som hela länet tager lika del i betalningen, av de för de större vägarna förskrivna stolpar, att ock de felande stolpar, så snart de därtill bliva tillräckliga.

Sundby, den 6 maj 1755. Carl W Iserhielm.

Som jag i Håbo Härad har egendom, så är min ödmjuka begäran, att denna min tanke, måtte även vid Håbo Häradsting bliva uppläst och i protokollet intagen.

Canslisten uti Kongl Maj:ts och Riksens Höglovliga Krigs Collegie Välbetrodde Daniel Poignant, såsom fullmäktig för framledne Överstens Högvälborna Herr Baron Mauritz Posses änkefru, Högvälborna Friherrinnan Anna Christina Flemming, så väl som å Herr Generaladjutantens och Riddarens av Kongl Maj:ts Svärdsorden Högvälborne Greve Pontus De la Gardies vägnar dess Frälsefogde vid Stäket Johan Skogberg, förenade sig med vad Herr Hovjunkaren uti sitt diktamen anfört.

Likaledes yttrade sig Auskultanten uti Kongl Maj:ts och Riksens Höglofliga Svea Hovrätt Välborne Johan Pfeiff å Friherrinnans Högvälborna Fru Christina Cronströms vägnar enligt uppställd skriftlig fullmakt, det välbemötte Friherrinnan så väl för Bro Sätesgård, som de därvarande hörande frälsehemmanen aldrig varit emot eller vill bestrida att utgiva den påbjudna avgiften till marmorstenars anskaffande, helst denna inrättning icke allenast är ganska nyttig, utan ock länder till landets prydnad.

Varförutan, den närvarande allmogen, så väl de vilka betalt det påbjudna sammanskottet, som de för vilka något därav kan innestå, förklarade enhälligt, sig ej vilja återfordrade det utbetalte, eller bestrida att utgiva, vad som ännu kan innestå av den påbjudna avgiften.

Förbehållandes sig dock de, så väl som ståndspersonerna enhälligt, att ej vidare med någon utgift till detta behov betungas. Vilket Häradsbornas yttrande kommer genom utdrag av protokollet till Herr Landshövdingen och Commendören av Kongl Maj:ts Nordstierneorden Högvälborne Baron Carl von Grooth att översändas år och dag, som före skrivet står.

På Häradsrättens vägnar Joh Clas De la Chapelle

(forts på Ehler1.doc - Elers vägbeskrivning)

1769.

Utdrag ur **förteckning på alla i fögderiet befintliga gästgivargårdar, landsvägar, härads- socken- kyrko- och kvarnvägar.**

Tibble i Näs.
I samma by med gästgivargården ligger ett posthemman.
Till Sylta varest är ett Länsmansboställe och ett Rustmästarboställe 1/8 mil
Till Löjtnantsbostället vid Upplands Infanteri Regemente i Skälby by 5/16
Till Lennartsnäs Säteri 9/16
Till Aspviks Säteri 3/16
Till Bro Prästgård i Härnevi by 21/32
Till Bro kyrka 3/4 (Varifrån? Tibble?)

(Intervägar)
Vintertid då isarna bära, nyttjas vägen över Görvelns fjärden av Mälaren från Tibble förbi Görvelns Sätesgård till Barkarby. Mellan Tibble och Grans gästgivargårdar färdas ock resande någon gång, när isarna bära över Brofjärden, men allmogen från Trögd, Åsunda med flera härader färdas över samma fjärd förbi Säbyholm över Kalmareviken och Norra Björkfjärden så länge isarna bära.
Frötuna den 29 augusti 1769 Sven Askeroth

1725 Bro Häradsrätts Dombok.
Ur **handlingar angående vägar, broar, hamnar.**
Landsarkivet.
Yttrande från kronofogden rörande hamnar, kanaler och farleder inom Uppsala län 1773.
4:o Tärnsund i skillnaden mellan Skarven och Granhammarsfjärden i Ryd socken och Bro Härad, 1½ mil från Sigtuna Wästra färjestaden (Tibble socken), ½ mil från Stäket och 3½ mil från Stockholm är god och säker hamn.
5:o Vid Stäkets färja i Näs socken 3 mil från Stockholm, 2 mil från Sigtuna och ½ mil från Tärnsund äro 2:ne hamnar den ena vid stora Krogen och mitt för Tegelbruket och den andra vid västra Krogen, Här strömmar vattnet åt Stockholm, men tvärt om när Saltsjön stiger, hela sundet förbi Storkrogen och Tegelbruket fordrar uppmuddring och rensning, emedan det icke allenast är grunt, att inga stora fartyg, som gå något djupt kunna där framkomma utan att lasta ut, utan och stora stenar under vattnet för sjöfarande mycket äventyrlige. Att avhjälpa sådant har Översten vid fortifikationen och Riddaren av Kongl Svärdsorden Herr Nordencreutz för flera år sedan varit vid Stäket och börjat göra anstalt till upprensning till vilken ända timmer blivit emot utlovad betalning, av allmogen från Bro allmänning framfört, utan att betalning följt, timret har inte blivit nyttjat utan där legat och förruttnat samt arbetet icke vidare vidrört, vad orsaken varit att det avstannat, är mig icke kunnigt, även som jag icke har mig bekant var penningar därtill tagas skulle, åtminstone har icke något sammanskott till det behovet skett i mitt fögderi.
Innevånarna har väl blivit tillsporde därom, men alla nekat med förmälan att seglation är en Borgerlig näring och att städerna för den orsaken böra bestå kostnaden.
Det är väl icke troligt, att Sundet uppgrundas till någon betydlighet på kort tid, icke dess mindre är den rensningen från stenar angelägen då och tillika någon uppmuddring torde kunna ske. Kostnaden härtill lärer svårligen kunna på annat sätt fås än att Uppsala och Sigtuna städer därtill förskjuta penningar av städernas kassor, som med tiden kunna ersättas av den avgift, som funnes skäligt att ålägga alla där framgående större och mindre fartyg och båtar. Ekerooth?

Brev från Premielöjtnant och Arbetschef A W Thomeé.
För att besiktiga det nu i år verkställda och fullbordade rensnings arbetet söder om bron vid Almare Stäk samt även värdera begagnade material för samma arbete får jag ödmjukeligen anhålla det konungens höga befallningshavande beordrar 2:ne nämndemän som denna besiktning och värdering förrättar lördagen den 24 mars klockan 10 f m.
Uppsala den 20 mars 1827 A W Thomeé

Vägar, broar 1773-1871 ur Landsarkivets handlingar.
Brev den 18 juli 1847 från vägbyggnadsdirektionen till Landshövdingen i Uppsala, att landsvägen mellan Tibble gästgivargård och Ryssgraven kan begagnas av vägfarande fastän den ej avsynats.

Brev den 18 juli 1847 från vägbyggnadsdirektionen till Landshövdingen i Uppsala, att landsvägen mellan Tibble gästgivargård och Ryssgraven kan begagnas av vägfarande fastän den ej avsynats.

Till Befallningshavanden i Uppsala län .
Med överlämnande av Bro Härads vägbyggnads direktions till Kongl Maj:t ställda underdåniga ansökning om förlängning i tiden för fullbordandet av vägarbetena vid Aspviks och Gripens backar samt på bilagd karta och kostnadsförslag grundad framställning om förändring i planen för den senare, får direktionen ödmjukeligen anhålla, att Konungens Befallningshavande, på de i den underdåniga ansökningen upptagna skäl, benäget ville samma ansökning, beledsagad av Konunungens Befallningshavandes förord, genom Kongl Styrelsen för Väg- och Vattenbyggnader, till Kongl Majt i underdånighet överlämna.
Stockholm den 22 november 1847.
På Bro Härads Vägbyggnadsdirektions vägnar. Tauvon?

Till Kongl Maj:ts Befallningshavande i Uppsala.
Sedan vederbörande hos Vägbyggnadsdirektionen anmält att de bristfälligheter å vägen mellan Ryssgraven och Tibble gästgivargård, som vid syneförrättningen den 26 nästlidne oktober anmärktes blivit avhjälpta, så får Direktionen även anhålla att Konungens Befallningshavande behagade förordna om ytterligare avsyning av omförmälde väg, vilken förrättning Direktionen önskade få utsatt till någon dag i denna månad antingen före den 16:de eller efter den 18:de, och täckes Kongl Befallningshavande benäget därom underrätta Direktionen i så god tid, att direktionens samtliga ledamöter, såsom boende på spridda ställen, må hinna kallas att syneförrättningen bevista.
Stockholm den 3 december 1847
På Bro Härads Arbetsdirektions vägnar Tauvon.

Till Kongl Befallningshavande i Uppsala län.
Som den av Arbetsdirektionen den 3 nästlidne december begärda avsyningen av nya landsvägen mellan Tibble och Ryssgraven, ännu icke blivit företagen, och samma väg, enligt kontrakt, bort vara färdig och avsynad inom 1847 års utgång, har Direktionen ansett sig föranlåten om anstånd med ifrågavarande avsyning, och får Direktionen för den skull härjämte äran överlämna den i berörde hänseende till Kongl Maj:t ställda underdåniga ansökningen, med anhållan att Konungens Befallningshavande ville benäget densamma, beledsagat med förord, genom Styrelsen för Allmänna Väg- och Vattenbyggnader till Kongl Maj:t i underdånighet insända.
Kartor och övriga till frågan hörande handlingar, skola av Direktionen avlämnas direkt till välbemälde Styrelse.
Stockholm den 24 februari 1848 J W Tauvon, E Alb Lantingshausen, Erik Sparre, C Björnstierna

Enligt **brev till Kongl Befallningshavande av den 25 juli 1848** var vägen då färdig, efter åtskilliga förbättringar, för avsyning.

Enligt **brev den 3 januari 1849 från Direktionen t**ill Kongl Befallningshavande med anhållen om anstånd med fullbordandet av vägarbetet vid Aspviks och Gripens backar. Tauvon?

Enligt brev 26 jan 1850
……begäran om anstånd till årets slut
Tauvon, E Alb Lantingshausen, Erik Sparre, Barthelson, Eric Andersson

Till Kongl Befallningshavanden
Sedan den nödig ansedde omläggningen av allmänna landsvägen mellan Dalkarlsbacken och Almare-Stäkssundet, vartill bidrag av allmänna medel blivit beviljade numera genom den av Bro häradsbor utvalde Direktionen är vorden fullbordad, så får å Direktionens vägnar, jag vördsamt anhålla, att nämnde arbete måtte genom Konungens Befallningshavandes försorg med görligaste första avsynas.
Bro gård den 3 september 1856 Eric Sparre.

Till Kongl Befallningshavande.
Att, till följd av landshövdingeämbetets den 22 sistlidne september för mig utfärdade förordnande, jag, med biträde av 2:ne Gode män, den 9:de innevarande oktober förrättat avsyning å omläggningen av

allmänna landsvägen mellan Dalkarlsbacken och Almare Stäkssundet i Näs socken och Bro Härad samt därvid funnit vägarbetet vara väl och oklanderligt verkställt utan någon anmärkning ävensom att avsyningsinstrumentet blivit avlämnat till Arbetsdirektionens ordförande Herr Assessoren Greve E Sparre, har jag ansett mig böra i ödmjukt giva tillkänna.

Västtibble den 16 oktober 1856 M E Grooth.

Entreprenad auktion - broreparation

Lördagen den 7 november bliver vid Tibble gästgivargård entreprenad auktion, då till den minst bjudande lämnas reparationerna av den bro vid Almare Stäke som tillhör Uppsala Å Bolag. Nämnda reparation kommer att bestå uti insättande av fyra stycken bärstolar samt stolpar, stödjor och ledstänger allt till broskranket. Hugade spekulanter kunna antingen taga entreprenaden å såväl alla erforderliga materialer som arbetet, eller förenämnde delar var för sig. Arbetet skall vara färdigt till den 1 maj 1858, utropet sker i riksmynt och närmare underrättelser kunna erhållas vid auktionstillfället.

Granhammar den 17 oktober 1857

Eric Rålamb Ordförande för Bro direktionen.

Brev från J M Schramm (Korrespondent och redare för Uppsala Ångfartyg) anhåller om tillstånd att få utskänka spirituosa vid restaurationerna på bolagets ägande tre fartyg.

Restaurationerna kommer att förestås av:

Ångfartyget	Prins Gustaf	Fru Johanna Roos
"	Carl v Linné	Fru Charlotta Palmgren
"	Uppsala	Fru Augusta Laurell

Den 9 april 1861 J M Schramm.

Skrivelse från Eric Rålamb den 7 december 1864 anger följande brister vid Stäkssund.

1:mo Två nya dyc d'Alber (dykdalber) behövs mellan gamla isbrytaren och nya bron för att vid uppsjö eller sydlig storm skydda nya bron för pådrivande segelfartyg.

2:do Två nya dykdalber för västra sidan om strömmen, en på vardera sidan om f d gamla bron, för att underlätta segelfartygens uppfart mot starkare ström, då på dessa ställen allt för långa avstånd finnas, för att använda vanliga linor.

3:to Sex dykdalber behöver mer eller mindre repareras.

4:to En moring repareras.

5:to Östra landfästet av f d gamla bron bör rivas emedan de bjälkar på vilka fästet är lagt äro ruttna och fara är att hela fästet störtar i segelrännan.

6:to Isbrytaren, som nu torde vara obehövlig befinner sig i högst britsfälligt skick och torde den icke löna mödan reparera.

Svenngårds pärm "…Vägar i Näs .m.m …" p17

Tolkat av Gudrun Sandén 1999

Utdrag ur protokollet hållet å Laga Hösttinget med Bro Härad den 14 sept 1745

Sammanfattning.
Löjtnant Hollsten ansöker om att få flytta vägen mellan Sylta och Tibble by. Den löper nu över hans och grannarnas åkerskiften. Den nya sträckningen skulle komma närmare Stora Landsvägen och således vara bekvämare för de resande. Rätten tillstyrker hans ansökan om han lägger vägen där nämndemännen besiktigat och synat.

Vid sisthållet laga sommarting har Löjtnanten ädle och välmanhaftig Herr Thomas Hollsten å egna och dess övriga grannars i Tibble By vägnar anhållit om rättens tillstånd att få lägga den gamla sockenvägen som löper från Sylta till Tibble By över deras gärde af förra stället på ett annat, som både för de resandes skull vara bekvämligare och för Tibblebyns åbor mindre skadligt, eftersom denna gamla vägen skall löpa tvärt över deras åkerskiften; Och Rätten utställt detta mål till dess laga syn däråa kunde för sig gå så inställde sig nu åter Herr Löjtnanten uppviste nämndemännerna Hans Erlandsson, Lars Larsson och Matts Hindriksson besiktnings attest av den 8 juni nästveckne av innehåll att de efter Rättens förordnande besiktigat det ställe varest Herr Löjtnanten vore sinnad den nya vägen anlägga, och funnit att berörde ställe därtill är mycket bekvämligare än den gamla vägen nu är, alldenstund den då bliver närmare till Stora Landsvägen och tjänligare för de resande, enkannerligen som Herr Löjtnanten Hollsten sig erbjudit att vilja undanröja de få stenar som befunnits ligga ivägen. Och som dessutom så väl nämnden som den närvarande tingsallmogen även intygade att berörde väg vilken nu till Tibblebornas verkeliga skada löper tvärt över deras åkerskiften utan de resandes olägenhet kan bekvämligen anläggas på det ställe som Herr Löjtnanten därtill utvisat och således vid hans ansökning ej haft något att påminna, så prövar och Rätten i anledning av 25. Kap 9 § Byggninga Balken skäligt, att till denna Herr Löjtnant Hollstens ansökning giva till samtycke; Dock åligger det Herr Löjtnant Hollsten samt dess grannar att den nya vägen på detta stället anlägga som för nämndemännerna är uppvist och av dem besiktat blivit samt att den i så gott stånd sätter att de resande därmed kunna vara nöjda.

År och dag som förr skrivits står.
På Häradsrättens vägnar Axel Wilh: Östfeldt

Utdrag ur Bro Häradsrätts dombok hållen å lagtima sommartinget i Tibble Gästgivargård 30 maj 1768.

Sammandrag.
Vägstycket från Frölunda gärdesgrind till Skälby Bys sädesgärde har aldrig blivit delat och därför har ingen ansvar för underhållet. Det är nu av nöden att reparera vägen och Wachschlager begär att man delar, bättrar och lagar inte bara här utan även andra förfallna vägstycken. Rätten beslutade att samtliga jordägare skall inkallas till nästa ting.

Samma dag företrädde Hovauditören och Kronobefallningsmannen Ädel och Högaktad Herr Sven Askeroth och inlämnade till Rätten en av Ceremonimästaren Välborne Herr Gustaf Wachschlager till Herr Landshövdingen och Riddaren av Kongl Maj:ts Nordstierneorden Välborne Baron Johan Funck ställd skrift, varutinnan Herr Ceremonimästaren andrager, hurusom en del av sockne- tings- kvarn- och skjutsvägen igenom Näs socken, som drager ifrån Frölunda gärdesgrinden över Skälby bys sädesgärde till den så kallade landsvägsgrinden, skall vara enligt vid ansökningen bifogad attest, ganska bofällig och förfallen, vilket skall härröra därav, att Sylta vägstycke, ifrån delningen av sockenvägen, som för några år sedan av länsmannen i orten förrättad blivit, är vordet undantagit och således är såsom odelt, ej av någon viss underhållet, anhållandes Herr Ceremonimästaren, det täcktes Herr Baron Landshövdingen och Riddaren vidtaga sådana mått, varigenom det ifrågakommande vägstycket jämte den övriga förfallna sockenvägen, med första bliva delt, bättras och lagas av den eller dem som därtill förpliktigade äro; varöver såväl bemälte konungens befallningshavande genom utslag av den 26: denna månad resolverades, det Herr Hovauditören och Kronobefallningsman Askeroth hade detta ärendet att till undersökning vid ett påföljande ting föredraga.

Resolverades att Häradsrätten innan detta ärendet till undersökning företagas kan, prövar skäligt det böra samtliga jordägare och hemmansbrukare i Näs socken genom Herr Hovauditören och Kronobefallningsman Askeroths försorg till nästa ting å första tingsdagen inkallas att här höras i gementes Häradsrätten till utlåtande härutinnan efter besvarande meddela vill. År och dag som före skrivit står
På Häradsrättens vägnar Hind. Georg ------

Brev till landshövdingen, samma år 1768 ?

Sammanfattning.
Komminister Flumén lovar att laga det vägstycket, som hör till kaplansbolet.

Uppå undfångne del av Överståthållarens Riddarens och Kommendörens Högvälborne Herr Baron Jac. Albr. von Lantingshausen anförda besvär uti Höglovliga Kongl Kammarkollegie under den 30 sistlidne över den vägens lagande och underhållande, som ifrån Näs socken löper fram till skjuts, ting och kvarn, bör jag ej underlåta att i ödmjukhet avlämna följande förklaring.

Det är väl visst, byamännen i Näs Kyrkby, ej oftare nyttja berörde väg, än då de bliva kallade till bröllop, barnsöl och att följa och beledsaga någon död till graven, som ock, då de hava något att uträtta i den trakten av socknen, vilket även alla de andra avlägsna gårdar och byar göra.

Dock som första och folkrikaste delen av Näs församling färdas mernämnde väg både till skjuts, ting, kvarn och stad; Samtliga innevånare härstädes hava genom denna väg bekvämligast sin kommunication med varann;

Jag som är sockenpräst måste flera resor uti ämbetsmål och förrättningar, ofta uti mörka nattetiden resa densamma, att besöka mina åhörare, ty mistar jag för min ringa del bud högnödvändigt och nyttigt vara att enligt vördige Bro Häradsrätts utslag häröver av den 18 oktober 1768 och Eders Nådes stadsfästelse därpå den 22 december samma år laga och vidmakthålla det vägstycke, som kaplansbolet på denna väg utmärkt och tillagt är. Och vill jag denna min skyldighet med så mycket större nöje och färdighet fullgöra ärligen, som man på denna oftnämnda sockenväg sedan den nu blir upplagad och iståndsatt kan med trygg- och säkerhet komma fram hädanefter till vilka gårdar och byar man högstundar utan fruktan för att lida skada till folk kvarstår och åkerredskap i synnerhet höst och vår, när vägarna äro mest djupa och besvärliga.

Högvälborne Herr Baron och Landshövding samt Riddaren av Kongl Nordstierneorden ----- ----- eder ödmjukaste tjänare Petrus Flumén, komminister i Ryd och Näs

Landshövdingens svar på Lantingshausens skrivelse 1769-09-26

Sammanfattning.
Landshövding Johan Funcks svar på Lantingshausens skrivelse, där han försvarar Hovrättens utslag. Uppsala den 26 september 1769.

Allt vad Herr Överståthållaren, Riddaren och Kommendören Högvälborne Baron Jacob Albrecht von Lantingshausen uti dess den 30 juni sistlidne hos Herr Greven och Presidenten samt Höglovliga Kungl Kammarkollegium ingivna besvär anfört över Bro Häradsrätts rannsakning hållen den 18 oktober 1768, och min den 9 januari sistlidne lämnade påskrift, angående en väg byamännen emellan i Näs socken hade bort vid den hållna undersökningen, som fem månader förut var pålyst, anföras, vilken försummelse om den beror på betjänten, är det dock inte ämbets-, domstols- och tjänstemäns fel, som fullgjort vad laga författning medgiver.

Till att utreda denna sak, sedan vederbörande blivit hörda, kan jag först berätta, att i Näs socken trenne sommarvägar, en ifrån den bekanta Stäkets färja till Aspviks kvarn förbi Tibble gästgivargård, vilken väg är stor och allmän, samt sträcker sig till städerna Västerås, Falun och Uppsala. Den andra ifrån Näs socken till Ryds socken och vidare genom Tibble och Håtuna åt Sigtuna, till dess den vid Övergran sig med stora landsvägen i länet förenar vid Varpsunds färja och Nyborg, den 3:dje ifrån Tibble gästgivargård söder ut i socknen genom en landsudde, som smalt sträcker sig långt ut i sjön Mälaren, och

givit socknen namn av Näs, helst större delen av hemmanen därstädes äro belägna; så är väl dessutom några småvägar åt Örnäs och Lejondahl i andra socknar varom ingen stridighet göres.

Varom den senare eller tredje vägen kommit i tvist och klander; så medgiver jag gärna, att den icke kan äga lika anseende med de andra bägge, som sträcka sig längre till andra orter än inom socknen, för vilken orsak jag och i påskriften satt den efter åberopande av lag ibland byvägar, med vilka det även är olika beskaffenhet, såsom i detta mål. Hemmanen Näs, Kyrkbyn, Ekhammar och Tibble, kunna sig betjäna av stora landsvägen och av vägen, som går till Ryds socken, vilka vägar de övriga i socknen med dem hålla, jämväl och de som må söka hjälp samt utgöra vid pass 2/3 delar därav, var medelst det är ljusligit, att de förra ingen last av byvägarna och de senare, om de ej varda hulpna, en allt för dryg känning, om vägen skall få hållas, att ståndspersoners och hästeriers ägare, prästerskap samt allmoge, som där bo, skola kunna framkomma med vagnar, foror och hållskjutsar, resetyg samt sjukas besök, till och från kyrka samt gästgivargård och kvarn. Således synes de byvägarna vara av annan beskaffenhet över vilka flera byar å en redd nödvändighet måste fram, och annan åkenskap har den byväg som ensamt och allena nyttjar sin väg framför denna omstridda väg, efter mitt omdöme är en farväg varav 18 och 20 hela hemmansåbor sig betjäna, och den de nödgas bruka, som med dem hava och få gemenskap.

I så måtto har jag till både hållande av befallt och enligt jämlikhet sockenbor emellan funnit Hovrättens betänkande billigt, utan anseende vad genom efterlåtenhet eller övertalande i förtiden må vara skett, helst i sådana hus hålls mål, enligt Kungl Förordningen den 10 januari 1759 och Kungl Brevet den 23 januari 1736 inga föreskrivna tider i vägen ligga, å en ort varest hemmanens uppodling, folktillökning och handelsrörelse gjorde nog förändring. Skulle dock mätningen efter givne utslag fått anställas hade nog blivit utrönt, huru ganska litet sig belöpt på var och en i sådan inbördes hjälp, om annars önskelig sämja kommit åstad, kommer vilket allt jag Herr Greven och Presidenten samt Höglovlige Kungl Kammarkollegie upplästa omprövande underställer och förbliver med vördsam tillgivenhet Högvälborna Herr Grevens och Presidentens skattmästare och Riddarens samt Höglovlige Kungl Kammarkollegie. Uppsala Slott den 26 september 1769. Hörsammaste och ödmjuka tjänare Johan Funck.

Carl Johan Lindborg till Höglovliga Kungl Kammarkollegie utlåtande om vägarna i Näs socken.

Utdrag ur Bro Häradsrätts dombok hållen å lagtima höstting i T ibble gästgivargård den 18 oktober 1768.

Sammanfattning.
Olika förslag angående lagning av vägstycket från Frölunda till Mansängsgrinden. Skulle alla i socknen delta eller endast de som nyttjade vägen. Skulle de om de lagade sin väg, slippa delta i lagandet av sockenvägen. Diskussionen hölls på höstinget den 18 okt 1768

Sedan Hovauditören och Kronobefallningsmannen Ädel och Högaktad Herr Sven Askeroth, till följe av dem Rättens vid sisthållet sommarting givna Utslag uppå Ceremonimästarens Välborna Herr Gustaf Wachschlagers genom Konungens respektive befallningshavande i länet hit förevista ansökning, angående att däröver undersökas måtte, vilka av Näs sockenbor borde deltaga i upplagningen av den socken- tings- och kvarnväg som drager ifrån Frölunda gärdesgrinden över Skälby gärde till den så kallade Mansängsgrinden, vilken väg skulle vara därav så bofällig och förfallen, att ingen densamma underhålla vill, genom allmän kungörelse och kännedom i Näs sockenkyrka till idag inkallade blivit att över detta ärendet höras;
så inställde sig nu Herr Hovauditören Askeroth samt Herr Ceremonimästaren Wachschlager och Näs sockenbor, sergeanten Välborna Georg von Hellern, länsmannen Anders Holmberg på Lennartsnäs och gästgivare Holmström här vid gästgivargården, tillika med en stor del av de övriga församlingens innevånare. Då Herr Ceremonimästaren Wachschlager upprepade innehållet av dess vid sista ting inlämnade ansökning, med förmälan, att denna väg, varom frågan är och som löper över Skälby bys gärde till Mansängsgrinden där sockenvägen tager sin början, ej av någon underhålles förmodandes Herr Ceremonimästaren; det socknen ej kunde undgå att uti samma vägs iståndsättande deltaga helst som ifrån Frölunda ej kunde någon annan väg till kyrka, ting och kvarn framkomma.

Länsman Holmberg utlät sig därefter, det han för några år sedan vid anställd delning fördelat vägen mellan allmänna landsvägen och Mansängsgrinden på Lennartsnäs, Tuna, Asker, Öråker, Berga, Frölunda, Skälby och Sylta, efter då ledd överenskommelse, emedan de övriga byvägarna ifrån berörda gårdar och hemman, vid Mansängsgrinden stöta in uppå den upplagade sockenvägen var av de alla sig

betjäna samt att följande gårdar och byar nämligen Stäke, Aspvik, Ålsta, Tibbleby, Näs kyrkby och Ekhammar, såsom på nu annan sida av socknen där allmänna landsvägen framlöper, belägna, därifrån undantagna blivit; i följe varav länsmannen Holmberg påstod att den vid såsom med hemmanens belägenhet och avstånd ifrån sockenvägen mest överensstämmande förbliva måtte, samt att Herr Ceremonimästaren Wachschlager jämte Berga bynämnd som bo på andra sidan om Frölunda ensamma upplaga vägen över deras och Skälby ägor till Mansängsgrinden, vilken väg Skälby bymän varken nyttja eller hålla i anseende till vägens längd och lämpliga läge, kunna utvarda med, att som fullgiltig väg istånd sätta och underhålla.

Frälseinspektören Holmström förklarade, att om Lennartsnäs, Tuna, Kyrkan och Öråker undsluppo sina vägstycken på sockenvägen, så ville de ej undandraga sig att ensamma upplaga vägen ifrån förenämnda ställen till Mansängsgrinden; men i den händelse sådant ej tillåtas kunde, förmente Högström, att socknen med samma skäl borde påläggas att i stånd sätta och vidmakthålla vägen ifrån Lennartsnäs förbi Tuna och lyckan till Mansängsgrinden som sockenväg, helst flera hemman vore bredvid densamma belägna och socknen följdaktligen för kommunikationens skull byarna emellan större nytta den av tillflöte än att upplaga en väg varav Frölunda och Berga endast sig betjänte, uti vilket påstående Tuna, lyckan och Öråker bymän med Högström instämde.

Slutligen anförde Ceremonimästaren Wachschlager det han ej ville erkänna den av länsman Holmberg åberopade överenskommelsen om delningen av sockenvägen, så vid samma delning ej skett på sätt, som lagförmån med yrkan det måtte Frölunda, Berga och Skälby bymän antingen indelat på vägen ifrån Frölunda gärdesgrind till Mansängsgrinden emot det de undslippa sina vägstycken på vägen ifrån sistnämnda grind till landsvägen, eller i fall sådant icke beviljas kunde, att de övriga sockenborna, som ifrån delningen av sockenvägen undantagen blivit däri så mycket mera deltaga måtte, som det vore lagenligt, att alla i en socken böra i sockenvägens upplagande och underhållande inom socknen sina vägstycken undfå; tilläggandes att Tibble och Ålsta byar, vars ägare skola bestrida delaktighet i sockenvägen, icke kunna därifrån undantagas, medan en del av den nuvarande sockenvägen ifrån landsvägen till Sylta ägor går längs efter Tibble gärde och Ålsta bymän förbi Sylta uppå samma väg nederkomma.

Efter övervägande stannade Häradsrätten häröver i följande Slut.
Sammanfattning.
Vid den fastställda delningen beslöts att Stäket, Aspvik, Ålsta, Tibble, Näs kyrkby och Ekhammar blev undantagna att hjälpa till och laga vägen mellan Frölunda och Mansängsgrinden, med motivering att de inte nyttjade vägen. Häradsrätten finner att de inte kan undandraga sig lagning av vägen. Frölunda, Berga, Sylta Skälby skall laga mellan Frölunda och landsvägen. Lennartsnäs, Asker, Tuna och Öråker bör inte bli betungade med mer väglagning än andra, så de befrias från denna väglagning, men skall istället laga från sina hemman till Mansängsgrinden.

Huruväl det befinnes, att Stäke, Aspvik, Ålsta, Tibble, Näs kyrkby och Ekhammar vid den för några år sedan av länsman Holmberg verkställda vägdelningen av en del utav sockenvägen i Näs socken därifrån undantagne blivit av den grund, att de av samma väg i anseende till deras avlägsenhet sig ej betjänar likväl och som en sådan delning sedermera icke på behövligt sätt fastställd blivit; allså kan Häradsrätten icke finna det dessa gårdar och hemman ifrån deltagandet däruti sig undandraga kunna, utan prövar skäligt, det skall de tillika med Frölunda, Berga, Sylta, Skälby hädanefter var efter andel finns till tre alnars bredd inom diken å ömse sidor som sockenväg upplaga och vidmakthålla vägen ifrån Frölunda gärdesgrinden även Skälby och Sylta ägor till allmänna landsvägen, men på det Lennartsnäs, Asker, Tuna och Öråker ej måtte med mera väg än de övriga sockenmännen betungade vara, finner Häradsrätten och skäligt att den i så måtto ifrån denna väglagning befria, att de istället på förenämnde sätt upplaga och framgent underhålla vägarna ifrån deras hemman till Mansängsgrinden; vilket allt likväl till Konungens respektive Befallningshavande i länet fastställande hemställt var.
År och dag som före skrivet står.
På Häradsrättens vägnar Ol: Swedlitz ?

Carl Funck/Johan Lindeborg - utlåtande 9 mars 1769
Sammanfattning.
Carl Funk menar att vägen är en byväg och inte att jämställa med landsväg. Ny fördelning skall göras.

Jag kan av föregående Rannsakning icke annat sluta än att den omtvistade vägen icke annat är än en byväg för en del hemman på en viss nejd i Näs socken och således icke av samma beskaffenhet som allmänna landsvägen enligt Kungl: Utslaget på Ridderskapet och Adelns besvär år 1735 § 8, men som de hemmansåbor, vilka på dem redan bo skäliga även i byvägar böra hava lika lagt, och denna tunga således än ibland dem efter Häradsrättens betänkande jämkad; ty varder detsamma härmed stadfäst att vid första barmark fördelas, i vittnens närvaro av dem som jordägarna påkalla, varav delningslängden bör Herr Hovauditören och Kronobefallningsman Askeroth tillställas, att därmed vederbörligen försvara.
Uppsala slott den 9 mars 1769
Carl Funk.

Carl Joh: Lindborg
Lika lydandes med sin charaterade ovanskrift intygas Carl Ad: Bolin Vice Slottsfogde.

(översät2.doc)
Lantingshausen protesterar 10 juli 1769
Sammandrag.
Lantingshausen protesterar mot det beslut, som togs i Häradsrätten angående vägunderhåll, när Lantingshausen var i Norrköping på Riksdagen. Han trodde inte att beslutet skulle gälla honom och protesterar nu mot Wachschlagers förslag. Han begär ny undersökning och lovar att följa ett eventuellt nytt beslut

Mig förefaller det obegripligt, huru genom närgående Bro Häradstingsrätts utslag av den 18 sistlidne oktober av Konungens Befallningshavande i Uppsala län, under sistlidne 9 mars, däråa lämnade stadsfästelse, som mig under min varelse vid Riksdagen i Norrköping communicerat blev, jag för mina i Näs socken belägna hemman Näs Kyrkby, Ekhammar och Tibble kunnat påläggas, att deltaga i upplagandet och underhållandet av den väg, som från allmänna landsvägen löper, framom Mansängsgrinden till Frölunda gärdesgrind. Allmänna lagen i 25 Cap: Byggninga Balken och i synnerhet 8 § av Kongl Resolution på Riddarhusets och Adelns besvär, den 8 januari 1735, utstaka tydligen ej allenast allmänhetens skyldighet i underhållandet av de vägar, som för allmänna anses, och därtill deras egenskap beskrivas, utan ock densammas uttryckliga befrielse från underhållandet av byvägarna, som endast böra underhållas av dem, som sig av dem betjäna.

Till följe av åberopade paragraf av 1735 års Kongl Resolution, blev ock för ungefär 20 år sedan vid en ordentlig undersökning i Bro och Håbo Härader lagligen avgjort och av Konungens Befallningshavande fastställt, vilka av de så kallade smärre vägar, under namn av Socken- och Häradsvägar utav allmänheten borde underhållas, varuppå och sedan dessa vägar blivit genom lantmätaren avmätta och på alla hemman fördelade, denna fördelning liksom även vunnit landshövdingens bifall och längst för detta gått i verkställighet.

Om än den vägen i vilkens underhållande Herr Ceremonimästarens Wachschlager påstår hela Näs sockens allmänna deltagande, ej är begripen bland de vägar, som förberörde lagliga förrättning ansett för allmänna, har jag så mycket mindre trott någon nödvändighet för mig vara, att till bevakandet av mina hemmans rätt inställa mig vid den i höstas anställda och nu överklagade undersökning, som jag ej kunnat föreställa mig, att den i mindre måtto skulle angå mig, som för mina hemman av den omtala väg ingen nytta drager, än mindre att den skulle belägga hela socknen, och följaktligen även mina hemman mig bördan, upptinga av flera allmänna vägars underhållande, tvärt emot ovan anförda lagens föreskrift och ovanberörde för ungefär 20 år sedan fastställda undersökning, vilken borde vara i Häradsrättens och Landshövdingens friska minne.

Herr Ceremonimästare Baron Wachschlager må, med vad namn han behagar, kalla och anse den väg, som går från allmänna landsvägen åt Mansängsgrinden över Sylta och Skälby ägor, och genar sig ut till åtskilliga gårdar och hemman i socknen, såsom till Sylta, Skälby, Frölunda, Berga, Asker, Öråker, Tuna och Lennartsnäs vid vilka gårdar och byar dessa vägar var för sig stanna utan att gå vidare, så står det ändå fast, att denna väg, så till dess början, som grenar, ej annat är, än en byväg, i vilkens underhållande uppräknade hemman och gårdar, som sig av densamma betjäna, och inga andra är skyldiga att deltaga.

Jag lämnar därhän, vad skäl Herr Ceremonimästaren att vara missnöjd med den förklaring av denna vägs underhållande, som länsman Holmberg på dessa gårdars och byars anmodan för några år sedan, mellan dem skall hava gjort, och att däröver begära en lagligare undersökning. Det angår mig intet, men det är ock visst, att det ej tillkommit Häradsrätten vid denna undersökning annat göromål, än att fördela underhållandet av denna väg, som tillförne blivit ansedd och bör anses som byaväg, på de hemman och gårdar, som sig av densamma betjäna, efter den proposition, som Häradsrätten funno deras belägenhet medgiva. Men som lovliga Häradsrätten i sitt utslag och Konungens Befallningshavande i sin stadsfästelse pålagt alla de övriga gårdar och hemman i socknen, såväl Stäke, Aspvik, Ålsta, Tibble, Näs kyrkby och Ekhammar, att även i denna vägs underhållande deltaga, ehuruväl de sig icke av densamma betjäna, varigenom Häradsrätten tillagt denna byväg den förmån, som lagen och anförda Resolution på Ridderskapet och Adelns Besvär endast allmänna vägar tillägga, ibland vilka denna väg i anseende till dess belägenhet, tvärt emot meråberopade lagar, och den längd för detta fastställa, men vid detta tillfälle förgäten undersökning, ej vara får, att intet heller lagligen kan räknas, är jag, som för mina hemman egentligen talan förer, och omöjligen kan tillåta, att dem, ohörda någon ny och olaglig tunga påläggas kan, föranlåten, att hörsamligen påstå upphävandet av ett i så många avseenden olagligen fällt utslag.

Om emot förmodan Herr Ceremonimästaren måtte våga sig bestrida, någon av de grunder, varpå jag mina besvär byggt, underkastar jag mig villigt en ny undersökning till ett otvivelaktigt utrönande av sanningen, som jag föresatt mig, att i alla mina företagande på det nogaste följa.

Jag förbliver med högaktning och tillgivenhet Högvälborna Herr Presidentens å och Kongl Maj:ts och Riksens Kammarkollegium Hörsameste tjänare
Jac. Lantingshausen. Stockholm den 30 juni 1769.

Högvälborne Herr Baron och Landshövdinge samt Riddare av Kungl Nordstjerneorden!
8 sept 1769
Sammanfattning.
Wachschlager protesterar mot Lantingshausens inlaga och försöker i brev till Landshövdingen bevisa orättvisorna. Han andrager åtskilliga paragrafer i lag och förordningar för att bevisa sin rätt.

Vid de besvär, som Överståthållaren, Riddaren och Kommendören Högvälborna Herr Baron von Lantingshausen, till Höglovlige Kungl Kammarkollegium angivit över Bro Häradsrätt, den 18 sistlidne oktober given, och Herr Baron och Landshövdingen den 22 december och 9 mars fastställda utslag, rörande upplagning och underhållande av den väg, som ifrån Näs socken i Bro härad löper till tings, kyrka, kvarn, stad av andra socknar har jag uti samma besvär i synnerhet är nämnd funnit mig föranlåten, följande kommentar att utgiva, den som Baron och Landshövdingen tvistar, jämte och eget yttrande, Kungl Kammarkollegie skärskådande underlåta.

Innehållet av förenämnde besvär, går, sammanblandat, förnämligast härpå ut, att Herr Överståthållaren ej skall blivit hörd innan detta påstås tunga är vorden bli i sockenbelägne hemmanet Ekhammar, Näs kyrkby och Tibble ålagd: Att Häradsrätten skall strax bli hållen undersökning längre än den bort, sedan redan för 20 år skall blivit avgjort, vilka av de så kallade smärre vägar, under namn av sockne- och häradsvägar, utav allmänheten borde underhållas. Att således den omtvistade vägen inte annat är än en byväg, som till följe av 25 Kap. Byggninga Balken och 8 § av 1735 års Resolution på Ridderskapets och Adelns Besvär, inte bör underhållas av andra än dem härav betjäna.

Huruvida nu den av Herr Baron och Överståthållaren gjorde första invändning är grundat eller ej skönjas bäst av ingressen till Häradsrättens överklagande utslag, varest tydeligen är infört och sedan målet till Häradsrättens undersökande blivit av Herr Baron och Landshövdingen remitterat har Rätten sedan vid sommartinget i maj månad förlidet år vid öppna dörrar resolverat att samtliga jordägare och hemmansbrukare i Näs socken, skulle genom Hl: Hovauditörens och Ers Befallningsman Askeroths försorg, vid nästa ting å första tingsdagen inkallas, att häröver höras, vilket beslut även genom pålysning av predikstolen i rätta tid är allmännerliga kungjort.

Att nu Herr Baron och Överståthållaren utan --------- kallelse, ej velat infinna sig denna sin påstådda talans förande för sin i socknen belägna hemman, lära förmodligen inte kunna med fog läggas Tingsrätten till last, som låtit till tinget inställa, icke någon så utan NB: samtliga jordägare och hemmansbrukare i socknen, vartill kommer att Hl: Baron och Överståthållarens 2:ne arrendatorer uppå Ekhammar och Tibble, länsman Holmberg och gästgivare Holmström, som bägge vid tingen närvarande varit, haft rådrum nog att ifrån sommartinget i maj till hösttingen, som hölls i oktober, och gör hela 5

månader, giva sin principal detta Häradsbeslut tillkänna, vilket jag tror förmodligen är skett, medan de, såsom av undersökningen finnes inför Rätta talan i socknen fört.

Att enahanda beskaffenhet är och det föregivande att Tingsrätten vid denna undersökning endast bort fördela underhållet av denna väg, uppå de hemman och gårdar, som sig av den betjäna, såvida en för 20 år sedan skedd undersökning om vägarna i Häradet borde vara i Häradsrättens och Herr Landshövdingens friska minne.

Tings och häradsrätten den 30 maj sistlidne år givna Utslag, som förses, No 1 bifogas, tydeligen visar att jag hos Herr Baron och Landshövdingen begärt, nu allenast utan grund av det mellan Frölunda och Mansängsgrinden en på Skälby ägor obrukliga vägstycket, utan och NB: den övriga snart förfallna sockenvägens lagliga fördelande och underhållande mellan dem som därtill kunde finna förpliktigade, och Konungens Befallningshavande målet till Häradsrättens utredande förvist, har samma Rätt, till följe så väl krav, som av 1739 års Kungl Förordning, angående fatalier i politie av ekonomie mål, ägt full rättighet att yttra sig i denna sak till hela sin vidd, utan avseende på den av Hl: Baron och Överståthållaren åberopade för 20 år sedan hållna undersökning, vilken, så vida den ej angick nu ifrågavarande utan en annan vägröjning, varken kunnat eller bordt emot nyssnämnda förevisning, tydligen företagit ligga Häradsrätten och Herr Landshövdingen i denna saks avgörande, i vägen antingen den varit i friskt minne eller ej.

Hade Herr Baron och Överståthållaren fört sig till minnes detta allenast för 10 år sedan under allmänt tryck utlovar Kongl: Förordning, som tyckte, att fatalier i mål vilka angå vägar och broar renderar inte kunna förhavas så vida de kunna tarva utan tidernas omständigheter, förändring skulle man med skäl förmodat att besvären i den delen ej satt rubric av begången olaglighet uppå Häradsrättens och Hl: Baron och Landshövdinge Ämbetets åtgärd i denna sak, fast inte med något enda skäl är vist, vad mera laglighet den åberopade förra undersökningen i sitt sammanhang äger, framför denna, vilken ej alltid finnes vara med all den laglighet ifrån början till slut hanterad, som till laga utslags ernående någonsin fordras kan.

Av ehuru jag för min del inte kan gilla de av Hl: Överståthållaren godkände Häradsrättens och Landshövdinge Ämbetets vid förra skedde undersökning fällda utslag varigenom största delen av Näs sockens hemmansåbor, och däribland även mina åbor lagde utom socknen till vägröjning uppå Ryds sockenväg, med mera, som jag lagligt mätigt kunde hava därvid att påminna, vill jag likväl intill dess jag får se vad slut i denna sak falla kan, lämna dem i sitt värde, med uttryckligt förbehåll, att i fall denna och Herr Baron och Landshövdingen lagligen stadfäste, men överklagade vägröjning uppå Näs sockenvägar, skulle i anseende till dessa eller andra anförda besvär, ändras mig då må vara öppet att visa ut lidande, varuti mina gårdar och hemman i sistnämnda socken blivit försatta, igenom Häradsrättens och Landshövdinge Ämbetets 1746 och 1749, utfärdade författningar uti då avgjorda vägröjningsmål.

Näs socken, som inte ägt någon så mäktig Patron inom sig borde som de andra socknar har, och saknat den förmån som de andra, men i synnerhet Ryds socken, blivit genom Hl: Kapten Blixen och flera herrskapers bemedling och ägande influence tillagt, därigenom dess sockenväg, så väl som den därifrån löpande avlägsna Kyrkvägen, den inga andra än socknens egna innevånare utnyttja till kyrka och prästgård, blivit nu i flera år med nästgränsande socknars tillhjälp, under namn av allmänna underhållen.

Det är icke då märkligt att Hl: Baron och Överståthållaren såsom inbyggare i Ryds socken, yttrande förra författningar, nu denna överklagade sista, i då den förra auktoriserar en vägs underhållande genom Ryds socken, varav Hl: Överståthållaren till dess i samma socken belägen begärdes var med bekvämlighet sig ytterst betjänar; då däremot denna senare rörer en vägs underhållande uti Näs socken av innevånarna själva, därav väl icke Hl: Herr Ståthållaren, såsom i socknen ej boende, men jag med flera, som hemvist där hava och betjäna; begärdes därföre för min del jag fullkomlig gjort att erkänna det rättvisa Utslag, vad Baron och Landshövdingen kunnat; varigenom även denna socken är förunt, att numera genom ett allmänt deltagande för dess vägar till ting, kyrka, kvarn, stad och angränsande socknar, nylagade och underhållna, sedan de under den tid sockenborna blivit med utsockne vägars byggande sysselsatta så förfallit, att de snart utan fara ej kunna mera nyttjas.

Ganska besynnerligt är, att Herr Baron och Överståthållaren anser för en olaglig tunga på den uti Näs socken tillhöriga hemmansåbor, att deltaga uti underhållandet av en inom socknen belägen väg, densamma åbor förmedelst umgänge, och flera nödiga behov med sina grannar och sockenbor, aldrig kunna undgå att nyttja, men samtycka inte desto mindre till en i många avseenden långt större, dem och flera i Näs socken åkommen pålaga, nämligen underhålla en näst intill gränsande sockenväg, av 3 gånger längre sträcka på mantalet utan att de behöva av denna väg sig betjäna, såvida både kyrka, kvarn och tingsställe äro inom socknen belägna.

Att och den havande fina undersökningen icke hade veterligt annat föremål, än ett lindrigare vägröjningssätt förmedelst sockenvägarnas fördelande efter hemmanstalet, den om vittna Hl: Kapten

Blixens, till Landshövdingeämbetet ingivna Memorial, och den i stöd därav avgångna skrift till Häradsrätten, varigenom den blev uppdraget, att NB häröver men inte annat, för Häradets allmoge, så att om socknen vid undersökningen, ifrån ett blott hörande omfattat, är igenom varjehanda omgångar, så vidsträckt gjort, att flera mål, som inte voro till Häradsrättens upptagande första, blivit inblandade och utgjorde hörer sådant emot lagens och 1759 års förr åberopade Kongl Förordnings tydeliga föreskrift ingen laglig verkan kunna medföra.

Då följer i ordningen inte huruvida denna väg är en sådan byväg, som till följe av 25 Kap Byggninga Balken och 8 § i 1735 års Resolution på Riddarskapet och Adelns Besvär, inte bör utan Hl: Baron och Överståthållaren, vara påstående av andra underhållas, än dem som sig därav betjäna; därtill blir nödigt, att av lagens tydliga innehåll och lagstiftande maning närmare utövas.

Nyssnämnde 25 kapitlets jämförd med 4 kapitlet 1: Byggninga Balken håller, att utom allmän landsväg, skall vara väg till ting, kyrka och kvarn, så ock NB annan farväg. 4 § i förnämnda kapitel stadgar, att där väg löper till stad och NB socken etc skola märken sättas. 6 kapitlet förmår att vägar NB alla som hemman äga, eller bruka, vägröjning och det utan undantag av Konungens gårdar, med den uttryckliga tillsägelse att Konugnens Befallningshavande äger vård därpå hava, att NB den ena ej men om den andra betungas. 9 § förbinder inte allenast landsvägens, utan ock andra NB farvägars, läggande av förra stället, utan domstolens lov och minne. 11 § binder den som med vägröjning tredskas till plikt och 15 § kunna häradet visat till en var, som ogild väg utan undantag finner, dessa lagens och bevise klarligen lagstiftarens mening vara att bibehålla ordning, skick och rättvisa i landet, till allmänhetens gemensamma bästa: att således inte allenast socken- tings- kyrko- och kvarnvägars, utan och andra NB forvägars underhållande är en allmän vård ombetrodd, vilken efter den citerade 8 § innehåll tillkommer, att få dela denna tunga innevånarna i länet emellan, att NB den ena ej om den andra betungas; och äntlig att till vinnande därav, både pliktens utsökande och hörande rättigheten blivit vidsträcktare, än vid andra författningars handhavande.

Tillökningen härav blir då, att som denna väg löper till ting, kyrka, kvarn, stad och socknar, så som den alla de kännetecken varvid 25 kapitlet 2.4 §§ Byggninga Balken qualisticerar sådana socken- och farvägar som allmänna vården äro anförtrodd, ock på sätt som 6.8 §§ föreskriver böra underhållas.

Till ytterligare bevis att ock denna yttrande väg redan för 24 år, och således förr än den omförmälte första undersökningen existerade, är av Häradsrätten för sockenväg erkänd bifogas för nr 2 Bro Häradsrätts utslag av den 24 sept 1745, varigenom dåvarande ägaren av Tibble by i socknen av Herr Baron och Överståthållaren nu possiderar blev tillåtet efter gjord anhållan för Tingsrätten och sockenbornas begivande att i stöd av 9 § 25 kapitlet Byggninga Balken lägga denna väg till ett annat lägligare ställe av byns ägor med vilkor att sätta denna väg i försvarligt gott stånd.

Av allt detta lärer icke med sig kunna påstås att denna väg kan vara en byväg, med mindre inte tillika medgives, att 19 och 20 hela hemman förbi och över vilkas ägor densamma löper, skola utgöra en by, och även Ryds socken i sådan händelse, som tillsammans ej utgör flera hemman, bör för by anses, och följaktligen den väg, som den i socknen av allmänheten underhållas för byväg.

Att och dessa Herr Baron och Överståthållarens hemmansåbor ej kunna undgå nyttja denna väg bevisar jag vad Näs Kyrkby angår följande komminister Flumén nr 3 uppgivna förklaring. Vad Ekhammar åter beträffar, som av länsman i orten bebos så kan var och en opartisk lätt finna, huruvida hans tjänst kan tillika honom, och med 2/3 av socknens innebyggare, icke äga kommunikation. Men besynnerligast av allt är, att Herr Överståthållaren vill under samma rätt som 3: momentet av 8 § i 1735 års Resolution omförmäler fägna Tibble Gästgivargård, såsom av denna väg sig inte betjänande eller nyttodragande.

Jag lämnar var och en som känner denna gästgivargårds belägenhet, och på vars ägor dessutom denna väg till en del ligger, som tillagan nr 2 intygar huru det kan vara möjligt att påstå, den ifrågavarande väg ej skall av samma nyttjas, och bevisligt likväl är, att ingen enda dag, ja knappt halv dag går förbi; som denna väg inte nyttjas på varjehanda sätt till gästgiveriets och de resandes behov med yttre aktande, sedan ordinarie hållskjutsen gått ut, eller i andra förrättningar, som emellan lantmän av grannar ytligt kunna förefalla.

Av allt detta, gör jag då den billiga slutsats, att som jag förmodar hava tydligt ådagalagt: det Herr Baron och Överståthållaren inte sagt till dess anföra besvär nog, varken av iakt föregiven domstolens och herr Landshövdingen förfarande samt lag, eller av det åberopade lagen 25 kapitlet Byggninga Balken, av 1735 års Resolution på Riddarskapet och Adelns Besvär, ty hoppas och påstår jag ödmjukast att det av Herr Baron och Landshövdingen stadfästande Häradsrättens Utslag, må varda vederbörligen till sin kraft och väntan bibehållit, såsom på beskriven lag och goda skäl grundat.

Det kan inte heller undfalla Herr Baron och Landshövdingen, med vad betycklig större tunga 2/3 delar av Näs sockenbor skulle bliva belagt mot de övriga, såsom invid landsvägen är boende, ifall de förra skulle ensamma uppehålla en forväg, som utan varje gård, ifrån denna huvudväg löpande särskilda byväg, utgör 5915 5/8 alnar därigenom skulle nödvändigt hända, att en del åbor finge 4 differente vägstycken nämligen lands- härads- socken och byväg att underhålla, då däremot de andra endast behöva om sina andelar på lands- och häradsvägarna, som tillika tjänte dem för både socken och byväg.

I avseende på en så stor sig företeenden olika tunga emellan undersåtare i ett land, de där efter Sveriges lag böra inta lika rätt, har jag sanningen till styrka, den jag aldrig haft avsky att frambära, något bestrida och sviktande grunder, varje Herr Baron och Överståthållarens besvär äro byggda, men den sälla övertygelse, att om nu ny undersökning skulle beviljas, den jag dels på det högsta betacka, såvida ingen olaglighet, med skäl kan tillvitas den andra gjorde saken då den under rättvisans skydd blir lämnade icke skulle kunna i minsta måtto förändras.

Skulle i övrigt flera av socknens innebyggare, som icke äro arronoderade med deltagandet i denna vägs underhållande, hava besvär däröver avgivet, torde dessa mina påminnelser även till dem, vara längeliga såvida besvären på samma skäl äro grundade. Men i annor händelse anhåller jag vördsamligen, att mig måtte lämnas tillfälle med mina anmärkningar över den att inkomma.

Förbliver med högaktning, högvälborna Herr Barons och Riddarens Ödmjuka tjänare
Gustaf Wachschlager.

Jacob Gripenstedts brev

Sammanfattning.
Jacob Gripenstedt håller tacksamt med Lantingshausen i hans besvär mot Wachschlagers olagliga påstående, angående byvägens underhåll.

För kommunikation av det utslag, som Ceremonimästaren Välborne Herr Gustaf Wachschlager vid Bro Härads lovliga tingsrätt erhållit den 18 december 1768 uti dess påstående angående en särskild byvägs vidmakthållande i Näs socken till dess gård Frölunda, avlägger jag en ödmjuk tacksägelse; Även vilket mål jag mig nu väl borde förklara: men som Överståthållaren samt Riddaren och Kommendören av Kungl Maj:ts Orden, Högvälborne Herr Baron von Lantingshausen uti dess ingivna besvär uti Högvällovlige Kungl Kammarkollegie redan andragit allt vad som kan erfordras att bevisa olagligheten av herr Ceremonimästaren Wachschlagers påstående; alltså konformerar jag mig, till alla delar med vad Högbemälte Herrar i detta mål framfört och framhärdar med vördnad Högvälborna Herr Barons och Landshövdingens samt Riddaren av Kungl Nordstjärneordens ödmjukaste tjänare
Jacob Gripenstedt.

Klagomål från gästgivarna i Tibble och Gran att de pålagts hålla fler hästar, 7 Sept 1784

Sammanfattning.
Begäran från gästgivarna att få lindring i skjutningen och en rättvisare fördelning av hållskjutssystemet. Man begär bl a hjälp från Lagunda och Trögds härader.

Sedan Herr Kronobefallningsman Sven Askeroth redan i mars månad genom påskrift i dagboken ålagt undertecknande gästgiveriinnehavaren att för Tibble gästgivargård hålla sex och för Grans gästgivargård hålla fem hästar dagligen, till de resandes forthjälpande, över vilka av så obilligt ålagda tunga, såsom till dess svaga gästgiveri alldeles olämplig, vi blivit föranlåtna Befallningshavande i Uppland, Herr vice Landshövdingen Kanslirådet och Riddaren av Kongl Nordstjärneorden, Välborna Jacob von Engeström andraga besvär; har Kungl Maj:ts Högvälborna bemält Herr Befallningshavande, genom i djup ödmjukhet här vidlagda utslag, under den 25:te nästlidne juni, behagat gilla en slik kronobefallningsmannens i sig själv obilliga, som våra gästgivarehemman i flera avseenden missgagnelig anstalt.

Det bör icke få vara länets Hövding obekant, vad angående skjutsindelningens påsyftade förbättring, tid efter annan, nämligen åren 1773 och 1774 varöver tingsprotokollen genom Eders Höggrevlige Excellensens och Höglovligen Kungl Kammarkollegii höga försorg ifrån höga Vällovliga Landshövdingeämbetet nådegunstlig bliva infordrade; samt sistlidne år 1779, till ortens skjutsallmoges och gästgivares billiga lindring beslutits att hava även, efter vår tanke i tydeligaste måtto, ådagalagt, så

gilde skäl och orsaker som bort verka vårt frikännande ifrån en tyngd, som i skäligaste mån är vida skilt ifrån Hans Kungl Maj:ts genom brev den 12:te januari 1776, vilket i närgående tingsrannsakningsprotokoll den 7:de maj 1779, finns intagit angående hållskjutsindelningens förbättrande och jämlikhets vinnande härutinnan i allmänhet, allernådigast förklarade vilja och avsikt; hur på allt sådant har Herr Landshövdingen inte behagat göra ringaste avseende, utan, lättigsta och minst mödosamma Metoden, fastställt det antal egna hästar posterande av gästgivarna som Kronobefallningsmannen, och ålagt vilket antal blivit vid Tibble gästgivargård ifrån sex till åtta hästar dagligen yttermera förökas.

Uti Konungens Befallningshavandes ovanberörde nog trånga och förhastade utslag, Nåd rättens ändring nu i djup ödmjukhet sökas, vill väl förebäras, att omrörda dryga skyldighet med så många dageliga hästars hållande för blotta gästgivarens skall blivit oss, sedan längre tid tillbaka, ålagt; men när och huru det skäl, det här intill denna stund icke kommit till vår kunskap. I flera och över tjugo års tid har ständigt i dagböcker vart antecknat att antal av sex gästgivarens egna hästar för Tibble och fem för Gran; vilka hästar dock skulle utgå endast om söndagar, såsom förstärkning av det eljes, för samma dag anordnande ringa och emot vardagarna mindre antal hållhästar: eller och skulle gästgivares egna hästar sålunda nyttja, att det utsatta antalet endast utgingo en gång i veckan; men att samma antal hästar för gästgivarna bliva, som det överklagade utslaget orätt vill förklara, endels förökade, och endels ställda på alla dagar i veckan, därtill lärer efter all sund och förnuftig tanka icke kunna ledas minsta grund, utan eller i någon motto förenas med Hans Kongl Maj:ts, i ovan högstberörda Utslag, allernådigast förklarade vilja och befallning, till underdånig åtlydnad varav Konungens Befallningshavande låtit anställa den undersökning som förehades den 7 maj 1779, samt uti order till kronobefallningsmannen vilka i protokollet intagna finnes, sträckt sin uppmärksamhet förnämligast till hållskjuts.

Indelningens förbättrande vid Tibble och Grans gästgivargårdar såsom i synnerhet stadde i största trångmål och bristande tillgång på erforderligt antal hållhästar, som pålades borde på dessa stationer förökas, men vilken förökning av Bro och Håbo häraders där dessa gästgivargårdar äro belägna, icke kunna åstadkomma det och Häradsrätten jämväl funnit vara i synnerhet grund att ock förty förklara det den olikhet, som vore uti skjutsningsbesväret mellan Håbo och Bro Härad, som skjutsar på 14:de dygn samt angränsande Trögds och Lagunda Härader, som endast skjutsa var 4:de, 5:te och 6:te vecka borde rättas så att skjutsen skulle jämlikt fördelas på hemmanen utifall dessa härader, utan all motsats, så mycket hellre, som saken blott berodde på verkställighet av Hans Kungl Maj:ts därom tydliga tillkännagivna Nådigsta vilja och befallning, vilken är så vidsträckt, att avseende på någon länsgräns icke en gång fingo verka uppehåll i fullbordan av Kungl Maj:ts i så måtto, nådigt förklarande avsikt.

Nu, alldenstund har 9 år förflutit, utan att ovan merhögstberörde Kongl Brevs innehåll annan verkställighet följt, än att gästgivarna i Tibble och Gran, genom det nu överklagade utslaget blivit fast mera än tillförne, obehörigt betungade med så drygt antal egna hästar dagligen posterande, vilkas åtgärd vilket Ers Höggrevliga Excellens och Höglovliga Kungl Kammarkollegium högt upplyst täckas finnas vara i svåraste måtto stridande emot Hans Kungl Maj:ts Nådiga syftemål; så hoppas och bönfaller vi allerödmjukast det värdes Eders Excellens och Höglovlige Kungl Kammarkollegium Nåd och Höggunsträtt visligen låta oss vederfara att till vår tryckande nöd lämplig, hjälp och bistånd lindra oss ifrån det, gästgiverierna på otillbörligt och på vida över vår förmåga ålagda dagliga hästantalet, och pålades lika rättvist avhjälpa de olägenheter, som uppå liten och ringa tillgång på hållhästar, oss i högsta måtto beröra och icke desto mindre äro, vid befordran av de resandes lättare fortkomst hinderliga.

Utom vad pålades i djup ödmjukhet anfört är, det vi förmoda vara kraftigt gällande skäl till ändringar vinnande Konungens Befallningshavandes vidtagna och nu överklagade författning, utbedja vi oss, få, med Eders Höggrevlige Excellens och Kungl Kammarkollegie nådgungstliga tillstädjelse anmäla de omständigheter, vilka såsom pliktige orsaker, äro antagliga till utverkande av vår billiga lindring: Vid våra innehavande gästgiverihemman de där endast bestå, Tibble av 1 mantal, och Gran av 3/4 mantal, gives icke utrymme och tillgång till inhägnade betesmarker, så att våra hästar som sommartiden, intill dess vägarna till betning uppsläppes, måste söka sig föda på utmarken, i öppna skogar och på allmänningarna, där det ofta är största omöjlighet, att dem kunna ertappa, men de behövas att nyttjas.

En eller högst 2:ne hästar vid vardera gästgivarehemman kunna väl, med största svårighet, äntligen finna något bete om sommaren; men till flera hästars föda gives icke minsta utväg. Åkern vid gästgiverierna är även ringa och höborden svaga, samt fodret följaktligen för de till hemmanens hävd oundgängligen nödiga kreaturens framfödande över vintern knappast tillräckligt: och således gives intet tillfälle till hästens stallning, inne om sommaren, vadan orimligheter av pålaga, med så många hästar dagligen posterande av själva gästgiverierna bliver så mycket synbarare; helst om 8 av 5 hästar skulle dagligen böra utgå för gästgiveriernas räkning, då i sådan händelse skulle för varje vecka komma att

posteras 56 hästar på det ena och 35 hästar på det andra samt således över hela året så det förra 2920 och på det senare 1825 hästar.

Skulle detta kunna ställas in precis borde 3 minst 2 uppsättningar av hästar existera, ty en häst orkar inte möjeligas oftare löpa i skjuts, än varje 3:dje eller någon gång varannan dag. Till så många hästars inköp samt deras underhållande, med nödiga drängar och redskap, äro vi icke mäktiga. Och om vi åter skulle mot all billighet, underkastas ett så svårt öde, komma våra besvärligheter, under den fåfängt försökt av dylika tyngden mångdubbelt att överstiga de få obetydliga förmåner oss kunna tillflyta förmedelst ränta en del av allt roteringsfriheten, som förmodligen blivit gästgiveriet tillslagen, såsom någon liten belöning för gästgivarens möda och besvär vid tillsynes, att ordning och skick bliver bland skjutsallmogen bibehållen, så att de resande ordentligen forthjälpas varföre gästgivarens ansvar oftast kräves, samt till hållkarlens avlöning och underhåll bli för själva näringen vid gästgiveriet äro vi särskilt taxerade, men hinner inte här uppräkna de flera tyngder och kostsamma besvärligheter, som med ett gästgiveri äro oförnekligen förknippade.

Eders Höggrevlige Excellens och Höglovlige Kungl Kollegium visar nogsamt att vardera av de skyldigheter som ett gästgiveri åtfölja, äro på betydeliga och kännbara att de tillsammantagna oförnekligen verka vår totala undergång, i synnerhet om, som med den nu överklagade författningen vill otillbörligt påhäftas, vi skola betungas med så utomordentligt antal dagliga hästars posterande; vilket är så mycket obilligare, som andra våra vederlikar, de där utan att större antal hållhästar jämväl hava till små gästgiverier en ansenlig reserv icke till hälften känna de tyngden, som avtrycka då likväl den ena undersåten icke bör betungas mer än den andra, vid fullgörandet av en skyldighet, som i anseende till alla, är lika ovillkorlig uti dessa oss och vår timmeliga bärgning på det närmaste rörande omständigheter, och då våra häradsbor, som draga mer än fördubblad tunga av hållskjutsar emot angränsande härader, icke äro möjliga att giva någon tillökning i det förr anordnade antalet hållhästar, som på Tibble äro 10 till 11 stycken och på Gran 15 till 16 på vardagarna.

Reserv icke eller på någondera stället är möjlig varav oftast händer att då allmogen är hindrad med kvarn och spannmålens utförsel, kungsängsbärgning, kungs- och andra skjutsningar för Kungl Familjen och höga ämbetsmän samt kronoskjutsningar vid varjehanda tillfällen, i sådana fall till gästgiveriet knappast inkommer en och annan hållskjuts varmedelst gästgivarens plåga, tunga, omsorg och besvär yttermera förökad; och största skada och äventyr oss dymedelst tillfogas, att våra hästar så förköras och fördärvas, att de på flera veckor och månader icke kunna nyttjas, och ofta sluteligen gå alldeles förlorade och varde till allt vidare nyttjande otjänliga, utan att för ett slikt vårt gruvliga lidande kunna vänta den minsta ersättning; ty de fel, som en häst under skjutsningen ------, kunna ofta ej synnerligen förmärkas; Förhoppas, som ock i djup ödmjukhet befaller vi det värdes Eders Höggrevlige Excellens och Höglovlige Kungl Kammarkollegium, Nåd- och Höggunsträtt vist låter de av Häradsrätten föreslagna hjälpen ifrån angränsande Lagunde och Trögds Härader befordras till ofelbar skyndsam fullbordan vardera gästgivare måtte, i anseende till Edra beräkningar på nära Residens Backar undfå en sådan tillökning på hållhästar, som kan bliva de resandes emot förra tiden vida tillökta, antal motsvarig och lämplig i varmedelst, och om än flera än 24 hållhästar i dygnet blevo till vardera stället indelta, en billig jämlikhet i närmaste måtto ämnad, och pålades avsikten med Hans Kungl Maj:ts i ofta högstberörde brev nådigst förklarade vilja, såsom exemtif (?) och ------- huvudsakligen gällande, otvivelaktigt befrämjandes, och detta medelst lättare forthjälpande befordrades. Varjämte vi i lika ödmjukhet ytterligare anhålla, att nu och framdeles bliva, av anförda skäl ifrån den nu överklagade pålaga med 8 och 5 hästars dagliga utgörande nådgunstigas befriande, samt få till godo njuta, vad det i Häradsrättens undersökningsprotokoll intagna projectet, angående vårt deltagande i skjutsningsbesvären omförmäler, att nämlige vid Tibble Gästgiveri hålla 2 och vid Gran 1½ hästar i dygnet.

Under säker allerödmujkast tillförsikt, om nådgunstlig villfarighet i vår lika ödmjuka anhållan, framhärda med oavlåtligt djup vördnad Eders Höggrevlige Excellens samt Höglovliga Kongl Kammarkollegie

Allerödmjukaste tjänare

På respektive gästgiveriägares H H Major och Riddaren Baron Lantingshausens vägnar, efter i bilagd fullmäktige Johan Gradin, Pet Holmström, gästgiveriarrendator av Tibble gästgiveri, Per Jon i Gran.

Fullmakt in Blanco rörande av Landshövdingen nyligen anbefallte åtta hästar för gästgiveriet i Tibble. 1784

A Lantingshausen.
Kungl Maj:ts Befattningshavandes i Uppland Utslag, uppå gästgivarnas i Tibble och Grans gästgivargårdar, Johan Grandin och Petter Holmströms anförde besvär däröver, att Kronobefallningsmannen Askeroth, genom påskrift idag bekom för nästlidne 8 mars månad inlagt, Grandin för Grans gästgivargård hålla fem, och Holmström för Tibble 12 egna hållhästar dagligen; och vördligen de omnämnda mig anhålla i stöd av åren 1773, 1774 och sist 1779, anställda undersökning härom; uti vilka mål kronobefallningsmannen välbetrodde Sven Askeroths utlåtande infordrat, och andra med inkommit:
Givet Uppsala Landskansli den 25:te Juni 1784.

Då de besvärande icke kunnat anta något Kongl Maj:ts Befallningshavandes förordnande, som dem frikallar ifrån den sedan längre tid tillbaka, dem åliggande skyldighet, nämligen för gästgivare uti Tibble gästgivargård att hålla 8 stycken hästar i dygnet och gästgivaren i Grans gästgivargård, att hålla fem hästar i dygnet, till de resandes forthjälpande enär hållskjutsen icke är tillräcklig; så bör det vid nyss nämnde författning förbliva.
Oss åligger kronobefallningsmannen i orten att noga tillhålla gästgivarna denna deras plikt fullgöra, eller i vidrigt fall sådant hit inberätta.
Den missnöjde äger inom fyra månader sig besvära i Kongl Maj:ts och Riksen Höglovlige Kammarkollegie. År och dag som ovan.
Jac von Engeström /G S Joh Sam Wickroth

Utdrag ur dombok hållet vid lagtima sommartinget med Håbo Härad på Grans gästgivargård den 7 maj 1779.
(angående hållhästar m.m.)

S D Sedan till följe av Kongl Maj:ts Befallningshavandes i länet fogade anställte, så väl detta, som Bros, Trögds och Lagundas häradsinnevånare vilka hållskjuts utgöra, blivit, medelst allmänna pålysningar, till tinget å dag kallade, att genom fullmäktige från varje socken sig inställa och höras, angående någon nödig befunnen tillökning uti de dagliga hållhästarna vid Tibble och Grans gästgivargårdar, samt sättet till att slikt ändamåls uppfyllande så blev nu detta ärende företagit och voro härvid tillstädes å Ämbetets vägnar, efter order kronobefallningsmannen högatktade Sven Askeroth, samt kronolänsmannen i fögderiet välaktade Carl Magnus Blomberg i detta härad, Carl Fredrik Setterbom ifrån Trögds härad och Johan Wisell från Bro härad. Ifrån kronobefallningsmannen högaktade Jacob Eckerdths fögderi kronolänsmannen välaktade Olof Ekman och ifrån kronobefallningsmannens Carl Hornemans fögderi vice landsfiskalen och kronolänsmannen välaktade Daniel Holmberg tillika med följande, dels med behöriga fullmakter försedda ombud, dels själva jordägarena, nämligen ifrån Bro härad för Ryds och Näs socken Herr Hovjunkaren välborna Carl Wilhelm Iserhielm, samt ifrån Bro och Låssa socknar frälseinspektorerna Pehr Öberg vid Säbyholms och Eric Lindström vid Ådö sätesgårdar; ifrån Håbo härad, för Tibble socken Herr sekreteraren välborne Samuel Riben, mantalskommissarien högvälbetrodde Carl Gustaf Smeding, samt bönderna Per Andersson, Hälgesta, och Mats Bertilsson i Svarsta, för Håtuna och Häggeby socknar Herr Majoren och Riddaren av Kungl Svärdsorden välborne Gerhard Dufva, för Kalmar socken frälsebefallningsmannen och skatteägare Johan Molander i Råby, samt bönderna Anders Andersson därstädes och Carl Carlsson i Torresta för Skoklosters socken bonden Jacob Göransson Sjusta (?), men från över- och Yttergrans socknar voro ej några särskilda fullmäktige utan åtskilliga jordägare själv närvarande; Ifrån Trögds härad för Lillkyrka socken Högvälborne Herr Baron och Riddaren av Wasaorden Eric Gustaf Oxenstierna, för Wallby och Bondarnö socknar bonden Erik Eriksson i Gubby by förstnämnde socken och på egna vägnar Herr Översten och Riddaren av Kungl Svärdsorden välborne Erik Malmefeldt för Veckholms, Kungs Husby, Torsvi och Hacksta socknar var Auditören Ädel och Högaktad Johan Osander, för Löts socken bonden Anders Eriksson, Tunby för Husby Sjutolfta socken bonden Ludvig Andersson i Ryssinga för Willberga socken nämndemannen Erik Eriksson i ----sta och bonden Johan Johansson i Grillby, för Herkullsberga socken bonden Nils Eriksson i Malma, samt för Boglösa och Litslena socknar kronolänsmannen välaktade Mattias Wållen; och från Lagunda härad för Långtora socken nämndemannen Börje Larsson i Långtora by, -sätra och -sunda socknar regementsskrivare välbetrodde Jonas Sundeman för Holms socken bonden Nils Nilsson i Gymminge för

Biskobskulla socken bonden Per Andersson i Garn för Giresta socken inspektoren Eric Lindberg i Röloppe by, för Hjälsta socken bönderna Johan Karlsson i Ör, Johan Eriksson i Bälsunda och Anders Olofsson i Wängsta för Fittja socken Olof Renström i Reflösa och för Kulla socken fjärdingsmannen Erik Holmgren i Gryta.

Varefter kronobefallningsmannen Askeroth uppvisade Kungl Maj:ts Befallningshavandes den 19:de sistlidne april till honom avlåtna skrivelse, som upplästes av innehåll, att som Kungl Maj:ts Befallningshavande, till avhjälpande av de flera inkomna klagomål, angående bristande skjuts för resande vid Tibble och Grans gästgivargårdar funnit nödvändigheter fordra att dagliga antalet på hållhästar därstädes blev förökt och samma förökning av Bro och Håbo härader ej torde kunna åstadkommas;

Alltså och sedan domhavandes var rörande detta ämne till Kungl Maj:ts Befallningshavande ankommit, anbefalles Askeroth till i dag antyda Håbo och Bro samt de som till fögderiet hörande socknar av Trögds härad innevånare, vilka hållskjuts utgöra böra, genom fullmäktige från varje socken sig inställa, utom om förenämnde tillökning sig utlåta; varandra meniges detta slik tillökning, i anledning av Kongl Brevet den 12 januari 1776, på det sättet verkställes, att ifall vid undersökningen, befinnas skulle att Håbo och Bro härader själva därsamma ej skulle kunna åstad, komma de närmaste av angränsande Trögds och Lagunda härader därtill utses; till vilkens ända även deputerade därifrån sig infinna, men på det ändamålet så mycket lättare måtte vinnas, så jämte det kronobefallningsmannen själv tillika med länsmännen skulle sig inställa, borde han först projekteris författa en lista så väl på de hästar han funno vid vardera stället dagligen behövas, och varest de kunna vara tillfinnandes därvid aktande noga, att de skjutsande komma att draga proportionerlig tunga: och till vinnande av så mycket större pålitlighet hade Askeroth, att därom överlägga med kronobefallningsmannen Horneman, expeditions kronobefallningsmannen Wikström, varvid länsmannen var i sitt distrikt ålagda att tillhanda gå med underrättelsers givande.

I övrigt skulle berörda projekt, sedan förut vid domstolen blivit efterfrågat, undersökt och prövat, att Bro och Håbo härader själva, icke låta vidare tillökning i hållskjutsen utan behöva hjälp från de angränsande, invigas till Rättens beprövande och undersöknings protokollet med Rättens betänkande och slutliga yttrande begäras samt till Kungl Maj:ts Befallningshavande insändas.
Förmätandes kronobefallningsmannen det han trodde nogsamt vara Häradsrätten och samtliga närvarande bekant att Bro och Håbo härader ej mindre av håll - än andra - skjutsar ganska betungade så att de alldeles icke kunna tåla att själva utgöra någon tillökning i hållskjutsen, vad han ock ansåg någon närmare undersökning å dess delar mindre nödvändig och hade väl således kronobefallningsmannen först författat det genom anbefallte projekt huru många hästar minst dagligen avfordrades vid Tibble och Grans gästgivargårdar, och huru de med tillhjälp ifrån Trögds och Lagunda härader kunde anskaffas, när sedermera vår kronobefallningsman uppå begäran nyligen erhållit tjänat att det uti Kongl Maj:ts Befallningshavandes skrivelse åberopade Kongl Brevet av den 12 januari 1776, som inlämnades, funnit projektet mindre fullständigt, och utan vidsträcktare jämkning i hållskjutsar här å orten borde föregå.

NB Vid uppläsandet av detta transumt utav Kungl Maj:ts och Högstberörde till dess Befallningshavande avlåta nådiga skrivelse inhämtades det Kongl Maj:ts i nåder för högst nödigt ansett, att någon lämplig och säker utväg finna därtill, att de resande, då det händer att ovanligt och större antal hästar i dygnet fordras, än vartill ordinarie elva skjutsar kan förslå ej måtte för bristande skjutshästar uppehållas, mer att vinna detta ändamål, har Kungl Majt:s även funnit det vara nödigt att hava kunskap, om brister ligga däruti; att tillgång skulle fela på tillräckeliga hästar för varje gästgivargård, efter nuvarande skjutsindelning, emedan om så vore, då måste påtänkas, huru en sådan brist må fyllas, vilka torde förnämligast härröra därifrån, att en jämlikhet uti skjutindelningen ej kommit i förra tider att iakttagas, som förorsakar att när en del är skyldig att skjutsa var tolfte och fjortonde dygn, kommer det besväret androm ej oftare till ligst än kanske vart förtionde och femtionde, en olikhet, där Kongl Maj:ts i nåder anser hava desto större skäl med sig, som då det bör erkännas och antagas för en urgammal allmoges skyldighet, de där icke tål motsägelse, att underhålla skjutsning och skaffa de resande bekvämligen fort, så bör även någon särdeles olikhet ej bliva dem emellan uti skjutsbesväret och förtjänsten, utan när så tarvas det en länets innevånare understödja det andras, allt utan gästgivarnas behov och belägenhet, utan avseende på någon länsgräns.

Det av kronobefallningsman Askeroth författade projekt, som jämväl ingavs, fanns vid uppläsandet så lydande:

Sedan vederbörliges undersökt och befunnet är, att till Grans och Tibble gästgivargårdar inte flera hållhästar kunna utgöras ifrån Bro och Håbo härader utan till hjälp ifrån Lagunda och Trögd, som jag nu till ödmjukaste efterlevad av Konungens Höga Befallningshavande i länet mig giva höggunstlige order

under den sistlidne april, avlämna följande projekt huru många hästar nödvändigt tarvas vid varje ställe dagligen, och huru sådant med tillhjälp från sistnämnde härader bekvämligen låta sig göra.

Vid Tibble gästgivargård behövas dagligen tjugo hästar vartill kunna anslås följande socknar:
Skjutsande mantal

Kalmar socken innehåller	20 3/8
Håtuna dito	18 1/4
Bro härad med Tibble socken	78 3/4
Ifrån Över- och Yttergran	17 5/8
Summa	135 mantal

Härpå avgår för första nämndemän, tre fjärdingsmän och en brevbärare 9. Bibehållet 126 mantal som kommer att utgöra två hästar var fjortonde dag, då tillgången bliver 252 hästar vilka delta på fjorton dygn utgöra dagligt antal av 18, som kommer att utgöra två hästar var fjortonde dag, då tillgången bliver 252 hästar, vilka delta på fjorton dygn utgöra dagligt antal av 18.

Gästgivaren själv skyldig att hålla varje dag 2. Summa: 20 hästar.

Grans gästgivargård varvid fordras lika antal hästar dagligen, därtill anslås skjutsningsmandat äro avdragna, som kommer att deltaga i hållskjutsar

vid Tibble	16 5/8
Häggeby	12 7/8
Skokloster	13 7/8
Husby Sjutolft	19
Villberga	39 1/8
ifrån Lagunda härad	37 1/8
Summa:	138 3/4 mantal

Avgår för 8 tolvmän i Håbo härad	4 mantal,
2:ne fjärdingsmän	1 mantal.
En brevbärare för Herr häradsbokhållare Unges räkning	1/2.
Sandvik	1/4

Åbor därpå har i alla tider varit fri för skjuts, emot förbindelse att hjälpa de resande över sjön till Trögd, för tolvmän, fjärdingsmän och brevbäraren med flera i Husby och Villberga socknar avgår

	3 1/2.
Summa:	9 1/4 mantal.

I behåll 129 1/2 mantal som kommer att utgöra 2:ne hästar av mantalet var fjortonde dag gör 259 hästar.
Gästgivare bör hålla den ena dagen en och den andra två hästar, vilket på fjorton dygn gör 21.
Summa: 280.

Då det bliver dagligen till de resandes skjuts 20 hästar.

Och på det att så väl både Håbo Häradsbor, vilka är indelte vid Tibble gästgivargård, som ock Trögd och Lagunda häradsbor de där komma att vid Gran vara behjälpliga icke måtte bliva för mycket betungade, så kunna ett visst antal av dem på varje dag indelas och de undslippa att skjutsa till gästgivargårdar bortom utan alltid åt deras hemort, emedan aldrig gärna så hända, att icke några hästar till vartdera stället utgå; Om ock så hända skulle, att icke några hästar gingo ifrån Tibble till Gran och ifrån Gran till Litslena eller Tunalunds gästgivargårdar böra tillhörande åbor ändock alltid vara fria och endast stå såsom reserv till sistnämnde ställen.

Frötuna den 6 maj 1779
Sven Askeroth.

Herr Hovjunkare Iserhielm yttrade sina tankar över varenda ämne som sedermera av honom inlämnades skriftligen författade uti följande:

Till Protokollet.
Om vi äro hitkallade för att uppgiva det tryckande besvär som hållskjutsar oss förorsakar, och att, fastän detta Härads ordenteliga hållskjuts återkommer var fjortonde dag och fördubblas då Kongl Maj:t vistas på Ekolsund och vid andra tillfällen, nu bevisa detta lilla härads oförmögenhet, att med dess tillhjälp av Tibble socken, som ifrån Håbo härad till oss långt för detta anslag är, vid Tibble gästgivargård anskaffa så stort antal hållhästar, som svara emot de resandes myckenhet, tyckes vårt hitkallande vara onödigt, emedan om den saken så ofta varit undersökt, och inga lärer bestrida, att om något härad tarvar hjälp från nästgränsande, så är det visserligen detta. Häradets belägenhet är ock sådan, att hjälpen omöjligen intet kan fås annorstädes ifrån Håbo härad; men i sådant fall bör Håbo härad till skjutsens underhållande vid Grans gästgivargård få på fulla ersättning från Trögd eller från Lagunda härad:

Om hjälp från Lagunda härad har ock tillförne varit undersökt, varemot Lagunda härad protesterat.

Kalmar och Håtuna socknar av Håbo härad, som närmast till Bro ligger, har ock emot flyttningen till Tibble gästgivargård deras missnöje förklarat, och mera härvid har icke sedermera blivit tillgjort.

Skulle nu denna sak vid detta tillfälle än vidare ankomma på Häradernas bifall, varifrån hjälpen tagas skall, förväntar jag mig enahanda protestaktioner från de nu genom Deputerade hitkallade, Håbo, Trögds och Lagunda häradsbor; men sedan jag nu hört mig föreläsas Kungl Maj:ts Nådiga Brev av år 1776, till Konungens Befallningshavande i länet, vilket ej förr är inkommet till allmänhetens kunskap och följdaktligen saknad i tre år den verkställighet, som i högst densamma följa bort; så återstår för mig ingenting annat än att däråa yrka att emellan följande till varandra gränsande Åsunda, Trögd, Lagunda, Håbo och Bro härader, ej jämn fördelning av hållskjutsbesväret, till underdånigst följe av ovan högstberörde Kungl Maj:ts Nådiga Skrivelse, skyndsammeliga varde förrättad, till lisa för dem, som härtill varit så mycket betungade, och till förmån för de resande, som då ej mera lära sakna nödiga hästar vid Tibble gästgivargård.

Härmed instämde de övriga deputerade från Bro Härad.

Vidare föreställde Herr Majoren och Riddaren Drufva den märkeliga tunga allmogen en mindre i detta än Bro härad av hållskjutsen måste vidkännas, men önskade dock att härmed förbliva i sitt förra skick, hellre än att Håtuna socken eller någon större del av häradet skulle dragas ifrån denna till Tibble gästgivargård, vilket förefölle dem så mycket odrägligare, som vägar dymedelst fördubblades och icke medförde minsta lindring, enär skjutsen lika ofta som tillförne eller varje fjortonde dygn utgöras måste; varemot, om härmed vinnes att längre mellanrum så att de allenast en gång i månaden komma att utgå, Herr Majoren gärna samtyckte till en slik flyttning: Herr Majoren trodde dock någon sådan nyolägenhet nu mera icke kunna äga rum, allmogen härstädes böra komma att till godo njuta den lindring i denna dem tryckande börda som Kungl Maj:ts Nådiga Brev stadgat; i vilket avseende, och att ett så nyttigt ändamål å alla sidor sökas måtte, Herr Majoren velat uppgöra följande förslag som skriftlige inlämnades och upplästes:

Dictamen ad Protokollum:
Sedan jag fått del av Hans Maj:ts Nådiga Skrivelse till Överståthållaren och Kommendören Högvälborne Herr Baron Thure Gustaf Rudbeck av den 12:te januari 1776, är min tanke att om Tunalund och Långtora gästgivargård såsom mindre nödiga förlades, som Tunalunds gästgivargård gagnar allenast till besparing av den fjärdingsväg åt alla sidor därifrån, och -------- så väl kunde skjutsa till Litslena och ----- som skjutsen till går ifrån förenämnde gästgivargård, skulle då tillgången bliva så mycket större på hållhästar vid de övriga ställen, vilka nödvändigt måste bibehålla till resandes forthjälpande ifrån den ena landsorten till den andra. Om då skjutsande mantal i sålunda Trögds, Lagunda, Håbo och Bro härader blevo sammanlagda och sedan proportionerligen fördelade på --berga, Enköping, Litslena, Gran och Tibble gästgivargårdar, håller jag före att bästa och tydligaste fördelningen blevo till hästars mantal vid gästgivargårdarna, som ock en jämn likhet hemmanen emellan, att icke som förut skett, de ena behövde hålla varje fjortonde dag, då den annan däremot endast håller trettionde eller förtionde. Göres då början med fördelning från Tibble allt igenom till de övriga gästgivargårdarna, föreställer jag mig rättigste meningar vara tagen av högstberörde Kungl Maj:ts Nådiga Skrivelse. Gerhard Drufva.

Härmed förenade sig Herr Översten och Riddaren Malmerfeldt, samt Herr Baron och Riddaren Oxenstierna till alla delar blott med erinran, att vidare slik jämkning uti skjutsindelningar varje hemman måtte så utgöra skjuts efter sitt mantal, så trefjärdedel och femåttondels ej varde ålagda att skjutsa lika

med ett helt, vilket hitintills skett, och Herr Baron ansåg, emot billigheten stridande och med lag icke instämmande samt nu lättigst kunna höras, enär nog tillgång på hållhästar här å orten förmodas bliva nätta biföll även Herr Auditören Osander; dock förbehöll han sig, Weckholms, Kungs Husby, Torsvi, Hacksta och Löts socknar icke måste flyttas ifrån Litslena till Grans gästgivargård, helst socknarnas belägenhet utmärka omöjligheter, att någon hållskjuts härstädes utgöra.

Regementsskrivaren Sundeman ingav efter uppläsande följande: Till protokollet: Till Håbo härads nu började sommarting hava Lagunda häradsbor genom kungörelse, som den 25 sistlidne april å predikstolen blev avkunnat angående hållskjutsens förökande i Gran med hästar ifrån Lagunda, varöver i anledning av medföljande fullmakter ifrån Nysätra, Fröslunda och Holms socknar får vid handen giva:

1. Att alla jordägare i häradet, om denna sak som angår en ny tunga, så mycket mindre, kunnat få kunskap, som en del bo utom orten, till vilkas kommunicerande tiden varit för kort, dock med förbehåll av deras rätt får man
2. berätta, att Lagunda härad haver tvenne gästgivargårdar inom sitt distrikt, att med skjuts förse, vilken tunga är fullkomligt upp----- med härads innevånarnas yttersta förmåga, helst de måste sakna den förmån som andra äger i tillgångar i skog; utan nödgas densamma söka på tre á fyra mils avstånd med dyr betalning; därvid även bör i övervägande komma att häradet är onerat med fyra socknar samma och vidlyftiga ------underhållande, till vilket allt många körslor och skjutsningar fordras och pålades varken tätare eller längre skjuthåll, utan deras undergång, tåla kunna
3. Bör ej obemärkt lämnas, att Lagunda härad ligger i avstånd från Grans gästgivargård tre, två och en halv, och två mil. Skulle nu allmogen med trötta hästar, efter så lång marsch vid framkomsten genast få skjuts till Tibble gästgivargård så utgjorde detta en tur fram och tillbaka, tio, nio, minst åtta mil, varmed denna ortens hästar aldrig kunna uthärda.
4. Allmogen är dessutom härstädes mestadel överallt utfattig: Och om deras dragare ej är den endaste, så är det dock deras redbaraste egendom. Nu enär de samma genom en slik utomordentlig skjutsväg bliva förlorade, så kommer deras hemman i lägervall och folket nödgade att flytta ur orten, vilken allmänna förlust icke kan jämföras med gästgivaren och resanden accommodement, på en tid, i skjutsfrågan.
5. Skjutsen har i alla tider vid Gran varit bestridd, då skjutslegan betaltes en fjärdedel mindre och därunder och sedan där nu blivit förökt, måste bekvämligheten därvid vara större, helst för dem, som bo nära gästgivargården det verkligen är förtjänande att skjutsa.
6. Ett extra ordinarie år, som detta varit, i anseeende till vintern, då resande, som eljest vanligen plägar bruka flera vägar, måste nyttja en framfart, och väglagets svåra beskaffenhet nödgat dem taga flera hästar, som hände förleden februari månad, efter Sahla marknad, bör ej förorsaka nya invändningar allmogen till last. Lagunda häradsbor förmoda i all ödmjukhet, att länets vördade stryresmän, Kungl Maj:ts högt respective befallningshavande, än mindre, är dess Respective Herr företrädare, detta nu å nyo genom gästgivare högst skadliga gjorda försök rätt visligen avslår, och allmogen handhaver att de bliva bibehållna och många kunna sina hemvist bebo och sköta.

Gran den 7 maj 1779 Jonas Sundeman, Nils Nilssom i Gynninge, för Holms socken bomärke.

Till föregående får läggas, att Lagunda härad ej länge sedan av sten byggde ny gästgivargård, med hållstall, som kostat flera tusende plåtar, och som blev en fruktlös kostnad, om man annorstädes till hållskjuts posterande skulle flyttas.

Även ingavs och upplästes följande: Till protokollet:
I anledning av konungens Högrespektive Befallningshavandes kallelse och befallning, hava Lagunda häradsbor, genom undertecknade fullmäktige, sig vid denna högt ärade Rätt nu inställt att över en den projekterade hållskjutsförökningen, vid Tibble och Grans gästgivargårdar höras, samt ådagalägga den skäl, däremot å Lagundasidan finnas, på det samma härad, såsom till förmån och naturliga beskaffenheter; Bro, Håbo och Trögd vida understigande med nya och än mera plågsamma skjutsar hädanefter må bliva besvärat, bestående i följande:

Hela häradet, som endast haver sina etthundrafyrtio skjutsande mantal, är redan fördelt till tvenne gästgivargårdar Långtora och Tunalund. Häradet är ålagt körslor och arbeten vid Ryda(?) Kungsgård, som inom häradet är belägen. Örsunds och Nysätra broar äro häradet sålunda tilldelt, att det åter förra bygga trenne stora stenkistor, tio stycken vaglar och femtio stycken bockar till överklädning och ledstänger; Långtora så kallade Förbro och Hjulsta så nämnde Gårby Bro, vittna även om häradets

kostnad och arbete. Häradets långväga skallgångar, som sträckt sig ofta till och med inom Bro härad, fyra á fem mil från hemvisten. Och slutligen den ont tryckande plåga, att hela häradet all deras skogsfång uti ------ och de angränsande socknar, ehuru även trenne mil från häradet belägna, med en ovanlig dyrhet och besvärligaste vägar, köpa måste, ty nöden haver ingen lag; och när därstädes icke mera får vara då ? Vi måge förtiga den långa och svåra avsättning med den säd vi, såsom å en ort boende, där varken lastageplats, bruk eller köpstad finnes, ej sällan både till Sala, Falun och Västra Bergslagen, icke utan mycken kostnad och möda, till erhållande av kronopengar, faddergåvor och andra utgifter avföra måste.

Skulle nu häradet, jämte allt detta, ännu bliva med tätare skjutsning, med indelning med en annan gästgivargård, med eget hållstall och hållhästar där uppbyggandet besvärat, och sådant allt från en ort där skogar värderas för guld, där allmogen knappast hunnit hemföra dyrköpt nödig vedbrand, bygg- och stämplingsvirke sig från de böter, XXVII Cap. B. B. utsätter, befria, den utan en ovanlig torr vinter detta år, knappast en timmerstock och gärdsellass blivit framfört, där gärdesgårdarna, i brist av vedbrand blivit till människolivs bevarande medtagna och uppbrända, där fattigdom och förtjänstlösa hanteringar härska och den, i brist å andra orters förmåner, mera hästar än annan boskap, i anseende till de oändligt många körslor, nödvändigt måste underhållas, varav boskapen är mindre gödsel efter hästarna stannar på skogs- och bergslagsvägar, åkrarna saknar deras uppmuntran, sådan bliver liten och klen och hemmanen faller i ödesmål.

(fortsättn. Från översät3.doc)

Resolutionen på allmogens besvär av den 17 september 1723

1. Resolutionen på allmogens besvär av den 17 september 1723, punkt 79: Vad skulle då en stor och upplyst regent kunna tänka, om i det besvärliga Sverige, ett helt härad bleve lagt i skattevrak Om man betänker t ex en frälsebonde, som skall sköta sin egen åker och äng, som skall själv en viss ----- vid herrgården, som skall köpa och köra skog åt sig, som skall även köra till herrgården, som skall göra långa bergs- och stadsresor med sin avradsspannmål, som skall avföra sin kronotionde till anordnat magasin, som skall skjutsa kungs, kvarn och arrestantskjuts och som skall slutligen skjutsa hållskjuts. Huru skall nu denna fattiga medhinna allt detta om han skall utgöra hållskjuts, krono- eller kungsskjuts på samma dagar, som han flera mil från sitt hemvist skall hemföra det virke och vedbrand, som till dem, människan i allmänhet, på behagliga oundgängliga värmes och sådana husrum som där kunna täppa, samt omgärdning om den hö och säd, som, utan vilka, både folk och kreatur icke kunna leva, till befrämjande av livstiden således tarvas.

Man vill här uppvisa en uträkning å de vinterkörslor en bonde i Lagunda härad nödvändigt måste förrätta, nämligen om han, till exempel vill uppbygga en stuga, tolv varv hög, med röst, även bjälkar, underlag, panel, golv, dörrar och fönster, karmar med mera åtgår därtill cirka åttio timmerstockar, timret kostar åttio plåtar; till hemförsel åttio par hästar: En bonde som äger två par kan inte oftare köra än var tredje dag, som hans hästar skola stå ut. Då åtgår etthundratjugo dragare och således cirka fyra månader. Nu skall han också hemföra tolv á fjorton lass gärdsel, sex á sju lass stör, tjugo á tjugofem lass ved för hela året, med två par var tredje dag, gör ock cirka två månader; och nu skall han även utföra avrad och kronotionde, ränta, hö och halm, samt egen spannmål, användande till krono- och uttagspenningar, faddergåva, dryga tjänstefolkslönen och extra utgifter, därtill utgå minst en månad med två par hästar; så att hela vinterkörslorna inte kunna uträttas på mindre än sju månader och vintrarna pläga sällan vara över fyra. Huru skall icke denna fattiga hushållare medhinna allt detta? Och man haver nu endast talt om en skattebonde:

Än en frälsebonde, som måste öka detta med allt vad han under namn av herrgårdsskjuts prestera ? Döm nu härav var och en! Skall icke hemman å en sådan ort oundvikligen falla i skattevrak; ty då man befinner huru långsamt en bondgård kan bliva inbygd, när varje stock kostar sexton skillingar och efter två mils avstånd, ett helt dygn åtgår med hästar och karl, innan stocken kommer hem, och då han är hemkommen kostar han med skjutsen femton daler eller fyrtio skilling, då däremot, i Håbo och Bro härader en dylik stock kan vara hemförd för femton runstycken, lärer var och en finna, huru det fattiga Lagunda härad på alla sidor är plågat och onerat. Och utom vad förbemält är, nämligen att vi under alla tvenne gästgivargårdar med skjuts bygga, fyra stora och här å orten eljest ovanliga broar utgöra körslor och dagsverken vid en inom häradet belägen kungsgård, gå alltid uthärades på skall, hava tolv mil indelta vägar i häradet och intet grus och äga inte det ringaste skogsfång, bliva utom de två förre, även indelt, till den tredje gästgivargården; så måge vi säga oss bo i en världsdel, där plågor, brister och onera för mycket härska. Tänk att Lagunda härad då som skjuts och färdas nio á tio mil, två hästar och dräng förlora varje gång trenne dagar: en dag till gästgivargården, annan dag skjuts och tredje dagen vila hästarna och förtjänst femton á sexton skillingar, hästarnas skoning inberäknad även som man kan föreställa sig den

fattiga hästens plåga, ety, då han efter till exempel två mils avstånd från gästgivargården nyss dit ankommit, påsadlas under en ridande eller föresättes den tvenne icke på en ----- och köra trenne mil längre bort. Han får där stå så helt vid en gärdsgård under regn, köld eller snö, matt och otorkad tills skjutsbonden, hinner gå efter honom, då han utom att kunna bära en fodersäck så lång väg måste genast återföra hästen till gästgivargården, varifrån han kommit och giva honom där mat och dricka. Har inte då hästen sprungit sex mil och icke smakat något annat än livets mödor och de resandes dygd? Månne icke en mera gästgivargårdens boende å det stället kan skjutsa tre dagar en svit med mindre känning?

Men efter Kongungens Höga Befallningshavande Lagunda häradsbor befallt, att sig vid detta enig med Håbo härad i dag ofelbart inställa, att oss var hållskjutsförökning vid Tibble och Grans gästgivargårdar höras och utlåtande avgiva, så få vi såsom berörda häradsfullmäktige, å häradsbornas vägnar, därutinnan anföra att Tibble och Grans gästgivargårdar såsom å större stråkväg belägna och hava där förmån att profitera av daglig förtjänst, lära nu minst, sedan Kungl Maj:ts i nåder förökt skjutslegan med en skilling Specie för varje mil, och får medelst uppmuntrat icke allenast det dagliga hållet, utan även dem, som gästgivargården är nära belägna, det de, såväl som torpare vid lediga stunder, fika efter en fördel, som Lagunda härad med olös och skada, i ohyggeliga skogsvägar och besvärliga bergsresor, måste förlora, hava av nöden särdeles då förslutna tidevarv vara. De anställt aldrig förkastat, att nu i en mera stadgad tid, då de resgirige hellre svara med något annat, komma fram med en fråga, som knappast under de svåraste krigståg och behagliga kungsskjutsar någon så förr blivit väckt.

Vi anse Bro och Håbo häraders Krono-Skatte och Frälse hemmansåbor och brukare icke mindre nu än förr. Vi veta och känna deras hjälpsamhet emot resande, och tvivla nu därpå så mycket mindre, som deras ömhet för ett härad som i naturförmåner är i samma tillstånd, än de, även härutinnan lärer spörjas, och skulle ändå emot förmodan ehuru tvivelaktigt förmånen bliver, ty den ena orten äger förmån i det som en annan skada, hjälpskjuts ökas, så änskönt Lagunda skulle supponeras vilkets hjälpsamhet mot undersåtare alltid är den, som å det samma de vackraste färger, är dock deras minne dymedelst för deras grannar vist ärliga inges båtnad.

Vi hoppas därför den rättvisa oss billigare: Och för övrigt lärer Kongungens Hög Respektive Befallningshavande, vars vaksamhet och bekymmer om häradets väl allmänt är synbar, nådgunstligast dela rätt emellan länets inbyggare och ortens behover.

Vi hava härutinnan efter befallning endast avgivit vårt yttrande och ådagalagt de skäl, som Lagunda härad både kunna och böra ifrån flera plågor befrias.

> Eric Lindberg. Jan Matsson i Bålsta för Giresta socken, Per Andrsson i Gran för Biskopskulla socken, Jan Ersson i Bälsunda och Anders Olsson i Wängsta för Hjälsta. För Fittja socken Olof Renström. Eric Holmgren och Jan Andersson i Gryta och Holmmyra. Mårten Andersson i Kulla socken, Börje Larsson i Långtora by på Långtora sockens vägnar. Bomärken.

Länsmannen Wellén erinrade först huruledes detta ärende skall redan tillförne varit både hos Häradsrätten och Kungl Maj:ts Befallningshavande anhängigt; men alltid kommit, att vid de förre inrättningar förbliva och förmodade således Wellén, att vad härutinnan en gång tillgjort vore, icke borde vidare ställas ifråga eller kunna rubbas; men sedan har om rätta förståndet av Kungl Maj:ts Nådiga Brev närmare underrättad blivit, kunde han ej eller bestrida det av Herr Majoren och Riddaren Drufva yttrade förslag; dock yrkade Wellén, att därvid måtte iakttagas, det vissa socknar i Trögds härad i hans tanke nödvändigt måste, särskilt anslås till skjutsens underhållande och utgörande vid Kungl Maj:ts gård Ekolsund, under konungens vistande därstädes, samt att Husby Sjutolfts och Litslena socknar såsom de närmaste därintill undantages till Expressens fortskaffande: Och när de eftersinnades erfordrades vid slika tillfällen, samt på få ställen i häradet giver dominarbete med flera olägenheter, trodde Wellén därav kunna slutas, att Trögds härad icke njuter några särdeles förmåner vid skjutsningar framför Bro och Håbo härader; Även som häradet vi fått anstånd med skjutsens utgörande allenast en gång i månaden, om inte femåttondels och trefjärdedels hemman, blivit ålagda att skjutsa lika med de hela. Varför Wellén uppviste avskrift av Kongl Maj:ts Befallningshavandes till Expeditions Kronobefallningsmannen vältrodde Wilhelm Wikström den 21 juni 1773, utfärdade order, till bevis, att Trögds härad ensamt bör underhålla all reserv- och annan skjuts vid Ekolsund, som för Kongl Maj:ts kan avfordras.

Ludvig Andersson uppläste följande skriftliga anförande: Efter Höglovlige Landshövdinge Ämbete utfärdade kungörelse till i dag vid Håbo härads lagtima sommarting att höras över hållskjutsens förändring härader emellan, och såsom jag utsedd och därtill erhållen fullmakt för Husby-Sjutolfts socknars vägnar av Trögds härad.

1. Så påstår jag för min del tillika med de hemmavarande åbornas vägnar att ingen annan ändring eller skjutsning med oss av Trögds häradsbor måge ske än tillförne indelt är; Men som vi kunde hava större orsak att klaga, än som Tibble, Gran och Tunnelunda gästgivargårdar hava som jag mig anförtror så lärer det vid Litslena vara där största farvägar av alla gästgivargårdar i hela länet, som vi måste utgöra skjuts ständigt ifrån Litslena på fyra allmänna stora landsvägen, nämligen till Enköping, Wånsjöby, Säva, Gran, samt dessutom alla de som reser åt Sigtuna över Warpsunds färja, som Grans gästgivargård icke är kännare av till någon tunga med någon skjuts, dessutom är vi mycket betungade med skjutsar som går ifrån Litslena ner åt Weckholm, Torsvi, Vallby, Bondarnö socknar, och en del som reser åt Södermanland.

2. Då äro vi mycket betungade emot de övriga av häradsbor, som slipper göra Kungs- och Reservskjuts emot oss nämligen när Kungl Maj:t vistades på Ekolsund, som kan erfordas dagligen 20 eller 30 hästar om dygnet, och dessutom vi som närmast bor kan bliva bådade, att få skjutsa trenne gånger i veckan med tre á fyra hästar av hemmanet samt dessutom får vi Trögds häradsbor göra Kungs- och Kronoskjuts på trenne ställen ibland, både uti Litslena och Enköpings gästgivargårdar, var vi äger större känning av skjuts, än som Bro, Håbo och Lagunda häradsbor kan hava.

3. Så finns det, att Tunnelunda gästgivargård är gjord för en fjärdedels mil skull kortare väg än att resa den allmänna vägen åt Litslena samt sedan till korsvägen nedanför Gärsta eller Korskrogen kallade som utgöra en fjärdedels mil längre är som åt Tunnelunda, varom det kunde igenom högvederbörandes ombeprövande om så stor hållskjuts skall därstädes hållas; men för övrigt påstår jag Husby Sjutolfts sockenfullmäktig att få åtnjuta och bliva vid hållskjutsning vid Litslena hädanefter som före och allt vad ovanföre omnämnt är anhåller jag ödmjukligen hos Välborne Herr Häradshövdingen och högt ärade Häradsrätten täcktes i protokollet och ifrån intaga. Förbliver Etc Ludvig Andersson i Ryssinge? fullmäktig för Husby Sjutolft. Likaledes begärde Giersta socken fullmäktige att följande mått i protokollet inflyta: Samtliga jordägare och hemmansåbor uti Giersta församling befullmäktigar härmed kyrkvärden välförståndige Per Carlsson i Ör bonden välförståndige Per Eriksson i Bälsunda och bonden Anders Olofsson i Wångsta, att å våra vägnar, den 7:de i denna månad sig vid Håbo Lofliga Häradsrätt i Grans gästgivargård inställa och härstädes våra anförda besvär i ödmjukhet överlämna, samt allas vår rätt bevaka.

Skulle vi emot all vår förmodan av höga vederbörande bliva utom vårt härad till Grans gästgivargård, som skjutsande anlagde häri ingenting vissare oss förstå, än att på en tid av några få år, bliva i anseende till våra hemmans hävd och skötsel alldeles minerade och utan stånd satta, flera stora skäl därtill vela vi här nedanföre korteligen anföra, nämligen:

1. Där det en erkänd sanning att detta häradsallmänning befinnes vara stadd uti det svagaste tillstånd och därjämte under förbud ställt, så att vi, om våra behov vore aldrig så stora till våra hemmans förnödenheter icke kan därav undfå en enda pinne, utan äro vi tvungna att vårt erforderliga gårdfång med största bekymmer och för dryg betalning på fyra á fem mils avstånd oss anskaffa, med vilkets mödosamma hemförande vi sedermera så själva som våra drägter *(dragdjur)* hela vintern igenom äro betungade.

2. Innehaver större delen av oss så små och svaga hemmansdelar så att det foder vi på dem kan årligen bekomma, är föga tillräckligt till våra kreaturs tarvliga framfödande och till hållskjutsens bestridande på Tunalunds gästgivargård, vartill vi hittills varit anslagna; ehuru den samma är uti vårt närmaste grannskap belägen; varmed skola vi då, i den händelse vi blevo på fjärmare håll som skjutsande förlagde och flera dagar varje gång tillgingo, våra dragare uppehålla?

3. däröver en stor del av oss försatte i den svåra belägenheten; att vi i brist å betesmark nödgast genast om våren på Lagunda härads allmänning våra dragare avlämna, vadan ofta händer, att då våra hålldagar infaller, vi själva äro nödsakade emot betalning våra grannar om hjälp i denna del anlita.

4. Där vi flera sådana skyldigheter ålagda, som ofta skulle göra för oss en ren omöjlighet då våra hålldagar inföllo, att kunna som skjutsande, och därmed skyldig skjuts inställa, nämligen de tider, då höet skall från Ryda Kungsäng avföras, samt på där sjudareved framföres som ock enär den för oss nog kostsamma bro vid Höga Sätesgård antingen tarvar förbättring eller skall till ny byggas.

Meste i våra djupaste ödmjukhet anförde besvär torde efter våra tankar intet annat för oss kunna verka än höga vederbörande högrättvisa befrielse något deltagande uti denna skjutsändring och varom vi samteliga Hjälsta sockenbor allerödmjukast anhåller.

Hjälsta sockensåtar den 2:ra maj 1779. På ovannämnde sockenmäns vägnar underskriva:
Jan Carlsson i Ör, Per Johansson ibidem, Jan Staffansson i Jädra, Anders Eriksson i Hjälsta by.
Bomärken Så anmodat författat av Olof Ohlborg, Fältväbel.

Kalmar sockens fullmäktig anhöllo, att icke varda med deras hållskjuts flyttade ifrån Grans gästgivargård i anseende till nära belägenheten därintill, samt övriga av Herr Majoren Drufva för Håtuna socken emot slik flyttning anförde skäl; uti vilken anhållan länsmannen Blomberg sökte dem understödja.

Nämndemannen Börje Larsson åter omförmälde den vid Långtora gästgivargård befintliga knappa tillgång både på håll- och reservhästar, emot den där utgående skjuts, det han således trodde fordra hjälp och tillökning, enär i hans tankar gästgivargårdens förläggande inte kunde ske, visst förrän vederbörande i den nästgränsande av Västmanland som utgjorde skjutsen Vånsids? gästgivargård där över hörde blivit.

Av auditören Osander hemställes om icke Åsunda häradsbor även borde i förevarande ämne höras; helst den del av Vårfrukyrka socken som eljest uti Trögds härad vore belägen, utgjorde hållskjutsar uti Enköping, det Herr auditören förmodade vid en skeende jämkning icke kunna medgivas.

Kronolänsman Ekman erinrade, att så framt några socknar av Trögds härad skulle dragas med hållskjutsen till Grans gästgivargård, måste de utom annan olägenhet vid Ekolsunds bro, som och för dem bliver kännbart.

Ytterligare yrkade Herr Översten Malmefeldt och herr Baron Oxenstierna nödvändigheten därav att undersökningens fördelar i Trögds härad måtte anställas huruvida håll- och andra skjutsar av en var som vederbör rätteligen utgöras och om icke åtskillige hemman därifrån njuta att obehörigt och androm till förfång ländande undantag; även som att gästgivaren strängeligen tillhålles fullgöra de dem förelagda skyldigheten och särdeles att det antal hållhästar, som av dem på varje gästgivargård böra dagligen utgöras, varder med visshet och tydeligen utstakat, samt tillsyn ske, att dessa hästar verkligen äro att tillgå; likaledes att vid gästgivargårdarna varda inrättade särskilte stall till nödigt behov för de resande som med egna hästar färdas, samt att tillika tillgång på hö och foder förutsatt skäligt pris gives, vilket ett allt, särdeles vid Litslena gästgivargård skulle saknas.

Härom vore samtliga närvarande alldeles ense. Slutligen förklarade Herr Majoren Drufwa, att i händelse hans project ej bleve till hela sin vidd antaget, bestridde Herr Majoren högeligen all ändring eller rubbning i de förra invändningarna med hållskjutsen, eller att Håtuna socken med dess utgörande förlades ifrån Grans till Tibble gästgivargård, varuti de övriga sockenfullmäktige, som berörde project samtyckt, även sig förenade.

NB. Sistlidne övervägande av vad i så måtto anfört blivit, fann Häradsrätten nogsamt utrönt vara, det Bro och Håbo härader icke kunna själva utgöra den likväl vid Tibble och Grans gästgivargårdar högst nödiga tillökning uti hållskjutsen utan tarva hjälp från angränsande härader: Och som Kungl Maj:ts uti högstmera nämnde nödiga skrivelse under den 12 januari 1776 i nåder täckte förordna, det någon särdeles olikhet allmogen allena ej borde bliva uti skjutsbesväret och förtjänsten, utan när så tarvas, det ena häradets innevånare understödja det andras; allt efter gästgivarnas behov och belägenhet; men synbart är att Bro och Håbo härader nu drager en nästan fördubblad tyngd av hållskjutsen emot angränsande Trögds och Lagunda härader; Alltså följer ock att en slik olikhet rättas bör och på sätt Herr Majoren och Riddaren Drufwa föreslagit, skjutsen jämlikt fördelas på hemmanen uti alla dessa härader till och med Åsunda, så framt det jämväl nödigt prövas, varvid om en och annan socken skulle komma att flyttas ifrån den ty förr anslagna gästgivargård till en annan mera avlägsen, något anseende därpå ej havas kan, enär saken blott beror på verkställighet av Kongl Maj:ts därom tydliga tillkännagivna nådiga vilja och befallning. Men angående förläggandet av Tunnnelunds och Långtora gästgivargårdar, så ehuru det kan lända till allmogens nytta och lindring uti skjutsningarna; anser dock Häradsrätten sig icke nu tillhöra att i något närmare utlåtande däröver ingå; utan varder sådant, jämte hela detta ärende samt vad mera härvid förefallit och anmält blivit, överlämnat till Kungl Maj:ts Befallningshavande som lärer tänkas dess slutliga förordnande därutinnan meddela, till vilken ände detta protokoll; kommer till kronobefallningmannen Askeroth att extraderas och av honom till Kongl Maj:ts Befallningshavande insändas.

År och dag som förr skrivit står

På Häradsrättens vägnar Carl von Acken

Det föregående avskrift är med Originale Protokolls Utdraget, ord ifrån ord lika lydande; det intygas Trädgård, fänrik. ? Holmberg, kronolänsman Håbo härad.

Näs sockenvägs underhåll. Protest från Wachschlager 27 okt 1769

Huru jag uti mina, till Herr Baron och Landshövding Funck, avgivna påminnelse vid de besvär, som Överståthållaren, Riddaren och Kommendören Högvälborna Herr Baron von Lantingshausen, hos Höglovlige Kungl Kollegium anfört över ålagt deltagande uti Näs sockenvägs underhållande, tror jag mig hava tydligen vist det ofog, varmed Herr Överståthållarens befrielse påstår; lämna mig icke desto mindre

nyssnämnde Herr Landshövdingens till Kongl Kollegium avgivna förklaring tillfälle att upplysa en och annan omständighet.

Vid den berättelsen, Herr Landshövdingen gör om landsvägarnas läge från Stäkes färja äro utom de 3:ne huvudvägar, även 2:ne andra mindre vägar uppnämnda, därav den ena skall leda till Örnäs, och den andra till Lejondahl: härvid märkes 1: antingendera avdela vägar, ehuru den väl icke än; minsta jämförelse, så vida de, likasom flera andra märkeliga byvägar, endast hade till och ifrån de omnämnde enstaka gårdar, utan att andra behöva därpå till sina hemvist framfara, då däremot 2/3 av Näs socken 19 á 20 hemmansåbor, icke utom den förra vägens underhållande, kunna komma ifråga fram till ting, kyrka och kvarn samt söder. 2:o att den vägen som ifrån landsvägen vid Tibble förr gått fram till Örnäs, är redan av ålder inlagd, vartannat ens innan nu nyttjas med större bekvämlighet över denna gårds enskilda ägor, som framlöpa på Ryds sockenväg, tillfölje därav ingen annan, proferror fundi? bör densamma underhålla.

Av helt annan beskaffenhet är således den omtvistade vägen, ty kartan över Mälaren utvisar nogsamt, hurusom hela Näs socken formerar en halvö uti nyssnämnde sjö, ifrån vilkens yttersta ända, den ifrågavarande väg av snart 1/2 mils längd leder sig fram till stora landsvägen till Tibble och så vidare till kyrkan, kvarn och södra, andra socknar och tingsplats.

Av denna väg är ungefär en fjärdedel vilken närmast stöter intill landsvägen, den delen, som hitintills, igenom länsmans gjorda fördelning, blivit försvarligt underhållen, NB av de på denna halvö nederst belägna hemmansåbor, utan att övra gårdar av hemman, som uti Häradsrättens protokoll finnas specifiserade, haft därav den minsta känning, och varav hänt att de övriga 3/4 av samma huvudväg, som till de nedigt belägna egendomar framlöpa, alls intet inrörd och därigenom så förfallen, rakt ingen ens den till Herr Landshövdingen insände syningsattesten, kunde utan fara därpå framkomma.

Dessa gårdar och hemman, haver således ingen nytta av, att långt ifrån sina hem, underhålla vägstycken på de över av närmast till landsvägen liggande fjärdedelen av socknens väg, då de måste till sin fortkomst uthärda, icke å egna, utan andras ägor, närmast sina hemvist en odräglig väg 3 gånger längre än den upplagade.

Att hjälpa denna olägenhet dymedelst, att dessa borde ensamma underhålla hela sockenvägen, vore i mina tankar, att bota ont med högst värre, såvida de äro redan nog plågade av vägars läggande både inom och utom socknen, och obilligt vara, att ålägga detta underhållandet av så lång sockenväg, samt befria de övre socknens innebyggare därifrån, varigenom visserligen en ganska stor olickert i tungans dragande inom en och samma socken skulle uppkomma.

Av sådan grund och av så olika förhållande, har jag sökt ändring uti länsmans olaga gjorda delning, vilket ock av Tingsrätten är prövat, som denna tunga således sökt jämka sockenborna emellan, att de på nedra änden belägna hemman skulle vara för den nedersta och alldeles förfallna vägens upplagande och underhållande, varemot den övre delen av socknen, varest dessa hemman äro belägna, för vilka befrielse nu påstås borde endast underhålla den övre redan upplagade delen av samma väg efter hemmanstalet.

Härav synes klarligen, att den uppå tunga, som säges vara dessa åbor ålagt, icke är av den bästa delen som den av Herr Överståthållaren beskriven, ity dessa hemman icke allenast fått en enda upplagad väg, den ska endast ------- att med några lass grus årligen underhållas, utan ock vid den nedan skedda mätningen ansenligen 8 stora vägstycken är de andra, bestigande allenast till 4 samma på helt mantal, varemot de andra hemmansbor, igenom nu sådan vägens å ägofördelande, efter begivande, lämnar sina förra väl underhållna vägstycken, och istället mottagit vida längre och alldeles förfallna vägar, dem de och nedan i hopp om stadsfästelse av detta har Landshövdingens förordnande, bättrat och satt i fullkomligt stånd, innan några besvär härom till Höglovliga Kungl Kollegium blevo ingivna.

I övrigt åberopar jag mig, så väl i anseende till Herr Baron och Överståthållarens besvär, som har Hovjunkare Gripenstedts anförande, vilken senare icke med intra fatalir inkommit, allt vad jag i den sak hos Herr Baron och Landshövdingen Funck anfört, förvissad att Höglovliga Kungl Kollegium icke anser detta mål, såsom privat tvist emellan herr Överståthållaren och mig, utan för en sak, den har ordning och rättvisa, samt landets anseende och förkovran till föremål, vars befrämjande är Höglovliga Kungl Kollegii omvård in specie anförtrodd.

Framhärdar med vördnad Högvälborne Herr Grevens, Riddarens, Skattmästarens ----- Riddarens samt Höglovlige Kungl Kammarkollegii ödmjuke tjänare Gustaf Wachschlager.

Svenngårds pärm "Ehlers historia om vägar, Arv och eget, Hövrättsprotokoll" p-17

.

Ur Kammararkivet: Konungens arv och eget vol 14)
Ant. Gudrun Sandén 1999

1559. Konungens arv och eget
Näs socken.
Tuna
Vederkännes från Vadstena kloster.
Tuna en gård 6 öre land jord, sår 3 pund, äng till 30 lass, skog, mulbete litet, fiskevatten gott. R

Avradspengar	9 öre
Korn	3 pund
Dagsverke	6
Årliga hästar	2
Fogde hästar	5½
Konungens hästar	2

Andra gård där sammanstädes.

Avradspengar	9 öre
Korn	3 pund
Dagsverke	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	5½
Konungens hästar	2

Tredje gård där sammanstädes

Avradspengar	9 öre
Korn	3 pund
Dagsverke	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	5½
Konungens hästar	2

Fjärde gård där sammastädes

Avradspengar	9 öre
Korn	3 pund
Dagsverke	6
Årliga hästar	6
Biskops hästar	5½
Konungens hästar	2

Femte gård där sammastädes; samma. (Tillägg med blyerts)

Sjätte gård där sammastädes

Avradspengar	9 öre
Korn	3 pund
Dagsverke	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	5½
Konungens hästar	2

Sjunde gård där sammastädes

Avradspengar	9 öre
Korn	3 pund
Dagsverke	6

Årliga hästar	2
Biskops hästar	5½
Konungens hästar	2

Åttonde gård där sammastädes

Avradspengar	9 öre
Korn	3 pund
Dagsverke	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	5½
Konungens hästar	2

Asker gård 5 öre land, sår 3 pund, äng till 25 lass, skog, mulbete, fiskevatten gott, R

Avradspengar	1 mark
Korn	4 pund
Dagsverke	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	4
Fogde hästar	4
Konungens hästar	2

Andra gården där sammastädes

Avradspengar	1 mark
Korn	4 pund
Dagsverke	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	4
Fogde hästar	4
Konungens hästar	2

Hamra ett torp, sår 20 spann, äng till 19 lass, skog, mulbete, fiskevatten litet

Avradspengar	3 mark
Dagsverke	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	4
Fogde hästar	4
Konungens hästar	2

Kölsvik ett torp, sår 20 span, äng till 20 lass, skog, mulbete, fiskevatten litet

Avradspengar	2 mark
Dagsverke	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	4
Fogde hästar	4
Konungens hästar	2

Tibble

Igenbördet efter herr Karl Monsson riddare ifrån Uppsala domkyrka anno 1512 som han bortbytte för Eka gård i Trögd anno 1453

Tibble en gård 14 öre 1 örtug land, sår 4½ pund, äng till 60 lass, skog, mulbete, fiskevatten gott

Avradspengar	14 öre 1 örtug
Gengärdspengar	½ mark
Korn	7 pund
Dagsverke	6
Ved	4 lass

Hushästar	2
Fogde hästar	4
Konungens hästar	2

Frölunda
Kungl Maj:ts köpegods av hustru Margareta Axell, Anderssons efterleverska anno 1555
Frölunda en gård 7 öre land, sår 3 pund, äng till 10 lass, skog, mulbete, fiskevatten gott

Avradspengar	1 mark
Korn	3 pund
Dagsverke	6
Årliga hästar	2
Fogde hästar	4
Konungens hästar	2

Andra gård där sammastädes

Avradspengar	1 mark
Korn	3 pund
Dagsverke	6
Årliga hästar	2
Fogde hästar	4
Konungens hästar	2

Ekhammar
Igenbördet efter herr Mons Trotteson ifrån Sankta Klara kloster
Ekhammar gård 2 mark jord, sår 3½ pund, äng till 25 lass, skog, mulbete, fiskevatten intet

Avradskorn	6 pund
Dagsverke	3
Årliga hästar	2
Fogde hästar	4
Konungens hästar	2

Ur Kammararkivet: Konungens arv och eget vol 14.
Härefter följer neg. Fotokopior

Bro härad,
Näs socken
Hustru Barbro Arnn Perssons Dotters
Landbor

Erich Ersson i Frölunda, 15 öres land, sår	22 spann
Avradskorn	4 pund
Avradspengar	9 öre
Dagsverk	6

Sigfrid Persson ibidem, 4 öres land, sår	3 pund
Avradskorn	3 pund
Avradspengar	6 öre
Dagsverk	6

Mattz Gagges landbor

Jöns Jåpsson i Skälby, 5 öres land, sår	2 pund
Avradskorn	3 pund 6½ spann
Avradspengar	10 öre
Gästningen	2 mark
Får	1

För höns	2 öre
Hustru Sijres Landbo på Sjösa	
Erich Olson i Skälby,	5 öres land, sår 2 pund
Avradskorn	3 pund 6½ spann
Avradspengar	9 öre
Gingerdspengar	9 öre
Lasse Massons landbor, sår 2 pund	
Joenn Skräddare i Skälby,	5 öres land
Avradskorn	3 pund 6½ spann
Avradspengar	1 mark
Hästepengar	2 mark
Får	1
Höns	2
Oluff Persson ibidem, 4 öres land, sår	1 pund
Avradskorn	3 pund
Avradspengar	6 öre
Hästpengar	2 mark
Herr Gabriels och Karl Bencthss: landbo	
Erick Larsson i Skälby, sår	2 pund, 1 örtug: mindre 5
Avradskorn	3 pund 7 span
Avradspengar	9 öre
Hästpengar	12 öre
Ginggerdpengar	4 öre
Dagsverk	1 mark
Vedpengar	10 öre
Får	1
Karl Bencthss: landbo	
Tommos i Ålesta, 7 öres land, sår ena året	2 pund, det andra året 20 spann
Avradskorn	3 pund
Avradspengar	2 öre
Vedpengar	10 öre
Dagsverk	6
Får	1
Höns	1
Ägg	16
Joenn Perssons landbo	
Erich Bertilss: i Ålesta, 6 öre land, sår	10 spann
Avradskorn	3 pund
Avradspengar	6 öre
Hästpengar	12 öre

Ur Kammararkivet: Konungens arv och eget 1562 vol 21 i Näs socken)

1613: Konungens arv och eget.
Collationerad av Göstaff Swensson uti H K Mj:tz Räkne Kammar emot den som levererades in vid H F N:dz Hertig Carl Philips Räkne Kammar i januari anno 1613.

Näs socken
Igenbördat ifrån Vadstena kloster efter Herr Amund Joensson, och hans hustru Fru Ramborg Israelsdotter, som de därtill givit hade anno 1425.

Tuna en gård 6 öre land jord, räntar

Avradspengar	9 öre
Korn	3 pund
Dagsverk	6
Årliga hästar	2
Fogde hästar	5½
Konungs hästar	2

Andra gården sammaledes räntar lika ut supra

Tredje gården sammastädes R

Avradspengar	9 öre
Korn	3 pund
Dagsverk	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	5½
Konungs hästar	2

Fjärde gården sammaledes, räntat lika ut supra

Femte gården sammaledes, R*(äntar)*

Avradspengar	9 öre
Korn	3 pund
Dagsverk	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	5½
Konungs hästar	2

Sjätte gården sammaledes, ränta lika ut supra

Sjunde gården sammaledes

Avradspengar	9 öre
Korn	3 pund
Dagsverk	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	5½
Konungs hästar	2

Åttonde gården Igenbördat efter Herr Amund Joensson (bör stå vid Asker? BS 2000)

Avradspengar	9 öre
Korn	3 pund
Dagsverk	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	5½
Konungs hästar	2

Asker en gård 5 öre land

Avradspengar	1 mark
Korn	4 pund
Dagsverk	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	4
Fogde hästar	4
Konungens hästar	2

Andra gården sammaledes. Räntar lika ut supra

Hamra ett torp - ifrån Vadstena kloster

Avradspengar	3 mark
Dagsverk	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	4
Fogde hästar	4
Konungens hästar	2

Kölsvik ett torp - ifrån Vadstena kloster

Avradspengar	2 mark
Dagsverk	6
Årliga hästar	2
Biskops hästar	4
Fogde hästar	4
Konungs hästar	2

Tibble en gård. 14 öre 1 örtug land R
Igenbördat efter Herr Karl Monsson ifrån Uppsala Domk: Avradspengar 14 öre 1 örtug

Gengärds pengar	½ mark
Korn	7 pund
Dagsverk	6
Ved	4 lass
Hushästar	2
Fogde hästar	4
Konungs hästar	2

Frölunda en gård, 7 öres land, R
köpegods av hustru Margareta Axell Andersson, Anno etc 55, Avradspengar 1 mark

Korn	3 pund
Dagsverk	6
Fogde häatar	4
Hushästar	2
Konungs hästar	2

Andra gården sammastädes Räntar lika ut supra

Ekhammar en gård, igenbördat efter Mons Trottesson, ifrån Sancta Clara kloster, 2 mark land jord
Avradskorn 6 pund
Dagsverk 3
Årliga hästar 2
Fogde hästar 4
Konungs hästar 2

1586: Konungens arv och eget.
Register på de arvegods samt några kronogods som föll på Kongl Maj:ts del, anno etc 1586

Näs socken
Vederkändes från Vadstena kloster

Tuna,	8 (finns i landb 84)
Asker,	2 krono
Hamra ett torp,	1
Kölsvik.	1

Tibble 1 krono
igenbördat efter Herr Carl Måns riddare ifrån Uppsala Domkyrka anno 53, som han bortbytte för Eka gård i Trögd anno 1453

Frölunda 2 (finns i landb 84 arv)
Kungl Maj:ts köpegods av hustru Margareta Axell Andersson anno 55,

Ekhammar 1 krono
Igenbördat efter Herr Måns Trottesson ifrån Sancta Clara kloster, krono

Svenngårds pärm "Elers historia om vägar -Arv o Eget -Hovrättsprotokoll " p17

Sammandrag av Gudrun Sandén 1999

Svea Hovrätts protokoll, Liber causarum vol 75 1635

Protokoll 26 november 1634 (1634-11-26) Fru Ingeborg Totts supl.

Lagläsaren Olof Olofsson - Bro härad förelades att inkomma med vittnesbörd och vittnesuppgifter.

Samma dag företogo de gode herrar det ärendet om det tumult, som ägt rum uti Ryds sockenkyrka och framtogo akterna något där uti läste såväl som och något där uti diskuterat och synes nödigt vara att parterna med samt lagläsaren måtte vara här tillstädes. Därför blev resolverat, att de skola hit citeras.

Den 23 april 1635 (1635-04-23)

S D
framträdde för Rätten Fiskalen Anders Borg och sade: Jag haver ställt en liten supplication, den han begärde måtte uppläsas uti ….. Han begärde en citation på dem samtliga, som det tumult uti Ryds kyrka anrättat hava, vilken citation honom beviljades och i citationsboken finnas

Den 28 april 1635 (1635-04-28)

S D
var på dörren anslaget välb Josua Uddessons sak med Axell Johansson och Tomas Tommesson; blevo därför parterna inropade. Då framsteg en prästman be:d H Anders Andrae fullmäktig gjord av välb Josua Uddesson. Då tillspordes honom var hans vederparter voro. Han svarade att han icke vet, om de äro här eller icke vilket befalldes föras ad Acta och kunde därför Rätten denna gång intet till saken göra utan befalltes prästen göra avträde till dess vederparterna tillstädes kommo. Därmed han avsteg.

Den 30 april 1635 (1635-04-30)

S D
var på dörren anslaget Josua Uddessons sak emot Axel Johansson, Tomas Tommesson och Olof Olofsson lagläsare, blevo parterna inkallade. Då framsteg Josua Uddessons fullmäktige en prästman be:d H Anders och framfick en skrift, den här uppläsen blev med samt en relation av allmogen i socknen, den här och uppläsen blev, därutinnan de klaga utöver deras kyrka den i fem veckor haver tillstängt och ingen gudstjänst haft, ödmjukeligen begärde, att de goda herrar saken till rätta förhjälpa ville, och att den brottslige måtte tillbörligen straffad bliva.

Sedan inlade Axel Johansson sin skrift däremot prästen och strax sin var inlade de här bägge upplästa bleve.

Sedan inlade och Daniel (Erichsson) en skrift uti vilken han gjorde Tomas Tomessons ändskyllan, varför han icke kan komparera, ty han var så svag att de vänta honom intet liv varföre befalldes och dem denna gång göra avträde, därmed de ock avstego.

Den 2 maj 1635. (1635-05-02)

Rättens rationes på den grova handel uti Ryds kyrka.

1. Alldenstund Josua Uddessons fru icke synes hava sig så mycket förgripit såsom Axel Johansson: i det hon är först uppretad av Axel Johanssons styvsons förargliga bedrift sedan förmenade hon sig hava rättighet till stolrummet (quamvis sub judice vir est). Till det tredje är hon så väl som hela församlingen därav förtretad att Axel Johansson med sitt styvsinne icke haver efter Bispens och Prostens tillsägelse hållit sig ifrån det rummet och stått bak i kyrkan till dess saken kunde

Därav fälldes hon till halvparten mindre böter, nämligen 100 Dlr.

2. Men Axel Johansson, som är en mansperson och med rätta skulle veta sitt förnuft bättre bruka än en kvinna: haver sig gruveligen förs …… i det att honom hade med lämpa bort sig förhålla efter ursprunget till den oreda kom ifrån hans hus.

2. Haver han så gott som med våld sig kyrkonyckeln till ifrån prästen

3. Haver han av stor överdådighet huggit, rivit och sönderslagit, det uti kyrkan skulle varit helt och behållit; Därför dömes han till större böter: Nämligen 200 Dlr.

3. Efter Carl Ingelsson var en övermaga måtte föräldrarna honom tillbörligen därför straffa.

Svea Hovrätts arkiv.

Brev från lagläsare Olof Olofsson 6/12 1634. (1634-12-06)

Nådige Högvälb. gunstige Herrar osv. så länge jag lever etc.

Sedan fogar jag E:s N:de och Högv. på det ödmjukaste att förnimma, det E:s N:des och H:ters gunstige brev, där hos Fru Ingeborg Totts Supplicati Mig den 4 december tillhanda kommit är. Utan vilket jag förnimmer mig hos E:s N:de och Högw:ter av Vällb:te Fru : För det hon icke alldeles (som hon skriver) finner stå uti Rannsakningen som hon ville havat

I M.Lenei skrift /2 Prostens Ransakning /3 Soknemännens Wittnesbörd, huru Hans Nilsson var kommen till Bänkrummet /4 Herr Davids Vittnesskrift: Huru Axel fick ut Kyrknyckeln /5 Caroli Hotesedel /6 Bokbladet Ordhan av kommin av: angiven vara: Varföre hon av E:s N:de och Högw:ter Begärat haver: Det jag med desse skrifter, till den Högl. Kon. Rätten med det hastigaste, stämmas måtte. Och såsom E:s N:de och Högw:ter En fattig Lagläsare, uti denne tiden, daglige store Besvär, Nogsamt ser och Märker Alltså vill jag, på det ödmjukeligaste E:s N:de och H:ter med pliktig Ödmjukhet, städse Betackat hava, som Välb:te Frus Vilja icke samtyckt hava: I det E:s N:de och H:er väl förnummo hennes Begäran onödig vara, Och medan såsom E:s N:des och Högh:ters Nådige gunstige och skriftelige Befallning Mig pålägger samma Vittnesbörder, Fru särdeles Namngiver och säger uti Rannsakningen icke införde vara, till den konungslige Rätten förskicka.

Så fogar Jag E:s N:de och H:ter ödmjukligen att förnimma det jag icke Vetande och Viljande Någon där utur Rannsakningen ……. haver: Ty, om den förste Fruns Beskyllning: Som är M Lenei Skrift, så förmäles uti Rannsakningen, om Lenaeo, M Erasmum, kyrkoherden uti Håtuna, som och, efter M Lenaei Skriftliga Befallning, Befallte:

Att varken Axil eller hans styvsöner, skole stå uti samma deras rum, utan bak i kyrkan, förrän samma sak avhandlat vore, etc. Men om den Andre, som är Prostens Rannsakning: så förmenar jag Mig vara kommen till Tinget, på Mitt Embetes Vägnar, såsom den där, Efter det förstånd Gud givit haver: och Sveriges Lags kraft: Samt Vittnens Avlagda Ed, själv då Rannsaka borde och icke Någon Annan, Och oansett Jag icke haver efterfolgdt Prostens Rannsakning som Mig föga angår, Så förmenar Jag Mig likväl, uti Min Rannsakning hava så mycket infört, som till Saken kunde Nödigast vara. Och skall icke mycket finnes uti Prostens Rannsakning det ju och så finnes uti Mine, fast Vidlyftigare infört vara: Och medan Gud, som Människan, gjort haver, icke kan göra alla till vilja: Men Jag menar Mig all Möjelig flit ospard hava: Så att Välb:te Fru föga skall hava orsak sig över Mig Besvära: Utan håller Något Annat, än hon gjort haver, emot Mig upptänka om den tredje, som är sockne Männens Vittnesbörd huru Hans Nilsson var kommen till Bänk Rummet: Så finnes den så Vidlyftig med Herr Davids och Hans Christopherssons Eds avläggande, var införd uti Min Rannsakning, Att jag nu icke fördristar Mig den uppå Nytt här införa och den Konungslige Rätten där med Bemöda, medan den tillförne, uti Rannsakningen införd är: Där om Välb:te Fru Sig själv påminne kan. Om den fjärde, som är Herr Davids Vittneskrift: huru Axil fick ut Kyrko Nyckeln så fömäles uti Rannsakningen: Att Herr David hade avlagt sin Ed, som Sveriges Lag, om Vittnesmän säger och sedan Vittnat och Bekänt, vad om det Mål sant var, Efter såsom uti Rannsakningen Vittnes Skriftens grund likmätigt nogsamt om förmält varder: Och synes därför onödigt vara den på Nytt här införa, medan den så mycket förståndet har kunnat Medgiva, införd är. Om den femte, som är Caroli Hote Sedel, vilken jag såg, då Rannsakningen hölls, vilkens grund (som jag minnas kan) så lydde: Att Carl lovar Sig med tiden Röra dem hon kär håller, så att de skola Minnas hans händer, vilken Mig nu omöjligt är att igenfinna: Antingen de hava själva taget honom igen eller han eljest är bortkommen, är Mig alldeles okunningt, Den Jag uti Rannsakningen för den orsak, icke infört haver: Medan jag visste: Att Sw. Lag förmår: Att Hötter är med Inga Bötter: Och för ogjord gärning böter Man ofött fä. Om detta sjätte, som är själva Bokebladet: Tädan Oredan är kommen i så finnes där om och så uti Rannsakningen, så vidlyftigt, och icke med förtäckta ord, Att jag visserligen haver tänkt, Välb:te Fru skola kunna samma Ord förstå fast

hon själv Värkat icke nu sågo för ögonen, helst medan hon thz tillförne Nogsamt skådat haver och vet vass Bälete och Eftersyn det är, såsom Rannsakningen henne rundeligen utvisar: Men det jag själve verket icke haver den Kon. Rätt överlevrerat, Är skett för hövlighets skull, Att jag sådant haver Blygds Ringa personer se låta Mycket mindre dem uti höge stånd stadde och med höge Adelige dygder begåvade äre, och mente vara nog när Jag sådan Ordeform därom brukar, som uti Rannsakningen förmäles: Och medan Välb:te Fru detta Bladet, jämte de andra skrifter, vilkets grund uti Rannsakningen nogsamt införde äre säger inte infört vara: Och E:s N:de och Högv:ter så gunsteligen Mig Befaller den E:s N:de och Högv:ter tillhanda skicka Därföre jag och nu, uti Underdånighet och Ödmjukhet E:s N:de och Högv:ter den tjänsteligen tillskickar: Med den ödmjuke och visse tillförsikt: Att E:s N:de och Högv:ter härefter, såsom tillförne Mina Nådiga Herrar, och gunstige förfordrare alltid vara ville.

Enköping den 6 December 1634 Olof Olofsson

Herr Davids Vittnesskrift 24/7 1634 (1634-07-24)

Huru Axel fick ut Kyrknyckeln

Bekänner jag David Andrae Kyrkoherde i Ryd och Näs socknar och härmed veterligen gör, att med den grova våldsgärningen, som skedde i Ryds kyrka, om natten mellan lördagen och 6 söndagen Trinitatis näst förleden haver sig så tilldragit som efterföljer N: Axil Johansson i Lerberga kom uti vredesmod med sitt svärd på sidan in till mig i min kammare, där jag med min hustru låg i min nattsäng och begärde ut kyrknyckeln till att hämnas däröver, att välbördig Fru Ingeborg Tott hade låtit utflytta och sönderriva hans bänk; där till jag alldeles nekade, och troligen förmanade Axel, att han med sitt onda företagande avstå ville, men min förmaning galt platt intet utan när jag sade mig ingalunda vilja få honom nyckeln, begynte han svärja och säga: Om jag icke får nyckeln så väl som Fru Ingeborg, så skall inte bliva gott utav Jag säger eder Får mig nyckeln för Guds döds skull eller i komma i stor vidlyftighet. Så länge rände han i sin vrede och bitterhet av och an, med pockande och svärjande "att min hustru av räddhåga och förfärelse tog kyrknyckeln under sängbolstret och slängde honom ut på kammargolvet och viste honom så ut i samma namnet, som han kom där in. Sedan skyndade han sig fort med nyckeln ut på kyrkvallen till sin följeslagare Thomas Thomasson vilken tillika med honom strax stormade in i kyrkan där de utan någon skonsmål och försyn låte sönderhugga välb: Josua Uddesssons bänk och kasta honom ut på kyrkbacken vilka grova våldsverk jag förorsakat är tillika med mina rättsinnige åhörare att klageligen låta andraga vår N: Överhet, vist förmodande, att denne rättvisa klagomål med gudeligt nit och allvar varder upptagen, själva ärendet noga skärskådat och rannsakat, och sedan tillbörligen straffat Att så i sanning är med egen hand och signet bekräftat

Datum Ryd den 24 juli år 1634 David Andreae ibm pastor

Erasmus G.G.H. Prostens rannsakning.

Reverendissime clariss. Dn pater.

Efter eders Ärevärdighets befallning haver jag varit i Ryd i Söndags och den saken förfarit emellan Välb. Junkar Jousuas Fru, Ingeborg på Granhammar och Axel Johansson i Lerberga på andra sidan, och ändock han icke själv var tillstädes, så upplästes hans punkter, och examinerades i hela församlingens påhörande, uti en stuga i prästgården, sedan vi där hava hållit vår Gudstjänst, Så är detta principal och Huvudorsaken till all denna tvist och (ordnings) Först, så haver Axels styvson Carl Ingelsson i Julhelgen reda tagit Junker Josua bok i hans Stol näst efter/: ty han var ej själv den gången i kyrkan och under predikan utklipps på sista bladet med en liten sax som han hade med sig, ett blygsamt Mans och Qvinns ting, såsom man ej kan säga, som Välb fru Ingeborg hon visade R Dn M Johanni Lenaeo första gången hon i Uppsala klagade denne saken an. Därföre så skrev R Dn M Lenaeus mig till på Eders Ärevördighets vägna att jag skulle draga dit och förhöra huru saken sig hade och tillsäja Axel att han skulle stå utur sin bänk åter i kyrkan så länge saken blev vidare skärskådat och rannsakat, både för andeliga och världsliga vilket jag och så en tid därefter gjorde. Men alldenstund Axel detta inte aktade eller ville efterkomma, så förtröt de dem i Granhammar, och låto så taga Axels Bänk en gång och sätta honom neder i kyrkan hel och hållen, och

sände honom bud med kaplanen, H Oloff, att han inte skulle flytta Bänken vidare tillbaka igen, så framt han icke skulle bliva söndertagen och utkastad på kyrkbacken. Men han flyttade honom alltid fram igen i sitt rum, därföre den tredje resan, så drog fru Ingeborg dit själv, det samma dato som Axel förmäler, och då skiljde hon hans Bänk åt och kastade ut på backen. Samma lördagsafton, när Axel det fick veta, där han satt med Thomas Thomasson, kommo de både fram om aftonen då det var skumt togo kyrknyckeln hos Domino Davidum och gingo in i kyrkan och högg skamligen sönder Junker Josuas Bänk, som de ännu märke bär, som kvar står, revs omkull och sönderstötte Ljusstaken och annat och vad hädiskt ord där följde med, varder Eders Ärevördigs förnimmandes, när de kommo till förhör, var till G. Herr Anderses hustru är vittne och (Dug) Olaus där var ingen tillstädes mer i kyrkan än hon och de som gärningen gjorde.

Och än till mera uppretelse i saken så haver Carl skrivit en Hotesedel till Fru Ingeborg av vilken jag sänder och så Eders Ärevördigs en kopia. Vidare, vad Bänkrummet anbelangar, så frågade jag och församlingen till huru där om var. Svarade de: Att sedan Välb. Richart Rosencrantz renoverade fram i kyrkan såsom de själva kunna berätta huru, så haver de hört Granhammar till. Och de välb. S. Hans Nilsson stod där en tid, det hade han med vilja och samtycke utav dem på Granhammar och icke av församlingen allenast i sin Livstid, och intet längre.

Vad oss själva Bänken vidkommer som Axel säger sig ha bekommit till skänks av Thomas Thomasson samma dag om morgonen då detta skedde, där till svarade Välb. Fru Margareta Välb. Richart Rosencrantz själv, som och nu var tillstädes, att Thomas Thomasson rådde inte giva bort den bänken, ty han var på den tiden hennes tjänare och hennes var allt vad som kostades på och byggde den icke för sin person att han skulle råda göra utav honom vad han ville, utan till gemene gårdens bästa, därföre ville hon icke tillstå en sådan ohemlig gåva. Detta är så korteligen Summan och fundamentet utav denne tvist och oreda, bägge parterna emellan och den förargelse som är skedd uti församlingen, så mycket jag den gången kunde förnimma

Erasmus G.G.H.

Den 27 november 1634 Från Margareta Josepzdotter. (1634-11-27)

Är veterligt att Välb. Fru Ingeborg Tott till Granhammar och Torsätra haver begärt av mig undertecknat en sannfärdig vittnesskrift om de ord som jag vittnade inför Rätten i Ryds klockare stuga, den 18 augusti nästförleden om Axel Johanssons och Thomas Thomassons otillbörliga förehavande uti Ryds kyrka sent om aftonen på den 12 juli näst förgången, föregivandes att Lagläsaren Väl:tt Oluff Oluffsson haver utlåtit en del uti sin och nämndens Rannsakning, som med rätta bör stå däruti, varföre kan jag för Retwisones skuld henne samma begäran icke förvägra, utan godvilligen efterkomma på det att själva sanningen må komma i Ljuset och tillbörligen straffat bliva, vittnar fördenskull nu så sannfärdigt med bokstaven som jag tillförende med min svurne Ed och lagda hand på Lagboken in för en Sittande Rätt gjort haver. Att när jag kom in i kyrkan till Axel och Thomas i den mening att jag skulle förmana den att avstå med sitt onda uppsåt, Då stod Thomas och lutade sig på en bänk och sade till Axel hugg fort. Men då Axel svarade jag haver ingen yxa /: Ty hans dräng var intet än kommen ifrån Lerberga med yxan :/ Då sade Thomas riv och slit sönder bänken, då fattade Axel i bänkdörren och ryckte så hårt till, att en av de långa kyrkospiror, som stod fram i koret föll strax omkull och stöttes sönder emot kyrkogolvet, strax detta skett var kom Axels dräng med yxan och begynte strax hugga och blocka på Välb. Jousa Uddessons bänk, understundom högg Axel själv och understundom drängen, intill dess bänken var all sönderskild och utburen, och oansett jag förmante dem vända igen i Jesu Christi namn, och vakta sig att Gud icke skulle straffa dem för deras grova förehavande och fälla kyrkan neder på dem, Likaväl galt min förmaning intet utan Axel sade så Passer intet på i men det kommer intet eder vid, vi svara väl det vi göra. Men när jag sade det är nog gjort reden svarar det först. Då begynte Thomas bruka sin försmädlige mun på mig, och sade, jag tör hugga hela bänkraden bort att om jag tager mig före, Åter sade jag Det är nog hugget redan ehuru det dock bliver svarat.

När nu allt var beställt med bänken och Axel och Thomas kommo ut på kyrkvolden där båda bänkarna lågo uti en ynkelig reda gjorde de sig gott löje därav och Thomas pekade först på den ena bänken och sade. Detta skall vara brännoffer och sedan på den andra och sade Detta skall vara Rökoffer, och sedan till beslut på hela deras handel, viftande med handen att Granhammar, gav till ett glente löje och sade så skall man gå att Granhammars Adeln

Varföre oansett jag inför en sittande Rätt haver gjort oftabite Thomas Thomasson fri för Välb. Josua Uddessons bänk, således att han icke det ringaste hanterade, rörde eller kom vid honom likaväl kan jag inte fria honom från hans onda tillbringande och tillskyndande till förberörde våldsamliga gärningar helst emedan han icke allenast i flock och fara med Axel utan och mante fort uppå honom och hans dräng att hugga riva och slita. Efter allt detta satte de sig sina hästar och följdes både åt till Lerberga. Sanningen till Kyrka mitt eget namn

Datum Ryd den 27 november 1634 Margareta Josephsdotter

Fordom kyrkoherdehustru uti Ryd.

Forts. på pärm "Elers historia om vägar, Arv o Eget, Hovrättsprotokoll"

Josua Uddessons brev

Detta undertecknande omitterar Lagläsaren Oloff Oloffsson uti sin rannsakning.

1/ Att Axil Johansson lät sin Dräng leda välb. Jousa Bondes piga uti sin hustrus bänk i Kyrkan under tidegärden, inte ansandes att han var en ärlig människa och av stort trångmål förorsakat stiga där in, där över församlingen intet litet förargades som deras relation utvisar.

2/ Herr Davids Kyrkoherdens Ed att prosten befallt sockenmännen lyfta bänken uti sitt rum hel och hållen, så framt Axel med sina Styvsöner icke ville lyda Lenaei brev och stå uti de rummet till dess saken blev ransakat både för världsliga och andliga domare.

3/ Caroli Hotesedel som och mycket retade välb. fru Ingeborg att göra de hon gjorde.

4/ Att Axel red från Lerberga till Tibble och dädan tog han Thomas Thomasson med sig till Kyrkan.

5/ Att kyrkoherdens hustru av räddhåga måtte taga nyckeln under sig i sängen där han låg under sängbolstret.

6/ Att kyrkspiran sönderstöttes som församlingens relation utvisar.

7/ Thomas Thomassons enda tillbringande i Kyrkan såsom och de ord han fällde sedan han kom ut på kyrkvallen som muntligen vittnades på honom inför rätten i Ryds klockarstuga, den 18 augusti 1634 och efter de ord inte är antecknade i Lagläsarens rannsakning varför äro de nu i pennan författade på dess de så måtte bliva de Nådige välborna herrar kunniga så väl som att annat vad i denna saken hänt är.

Josua Uddesson

Axelius Bergs skrivelse 30/4 1635 (1635-04-30)

1/ Anlangande jag undertecknad lät bjuda Josua Uddessons Bondes piga stiga utur min hustrus bänk, så haver jag för den orsakens skull gjort, alldenstund att en hop med lättfärdiga konor begynte stiga uti min hustrus bänk den ena söndagen efter den tid min hustru låg sjuk. Så hände sig dock att Josua bondepiga kom där en söndag inlöpandes, vilket, när jag såg, Tänkte jag, Nu ser jag en hop med löst parti vele hava den bänken till en allmänbänk. Därföre sa jag till min dräng, stig till den kvinnan där står, och bed henne stiga där ut, och i en annan bänk, dock visste inte jag vars piga det var eller var hon var hemma. Och efter det var Josua bondes piga, så måtte hon väl stigit i Granhammars pigebänkar och inte i förtrots ränt i Lerberga bänk.

2/ Det Herr David i Ryd vittnade vid Tinget 1634 den 18 Augusti att Prosten M Erasmus i Håtuna hade befallt Sexmännen lyfta S Överstens Hans Nilssons bänk utav sitt rätta rum, därtill haver M Erasmus 2 eller 3 resor nekat, när jag honom därom åtsport haver. Vilket han själv skulle bekänna, där han här tillstädes vore. Där hos så står det icke uti ens Prästmans makt eller vilje att bjuda och befalla, att transferera eller föra låta någon Frälseman enskilte bänk.

Vad M Johannis Lenaei sedel anlangar, så var han Conditionaliter ställt, nämligen, att om Axel Johansson på Lerberga och hans styvsöner vore skyldiga till det som klippt var på Josuas eftersta bokblad, så skulle det stå ifrån sin bänk till en tid till dess saken skulle vara …. imerad och sliten /: Men icke stod där så

att bänken skulle röras eller föras:/ Men alldenstund jag och min yngre styvson icke voro skyldiga därtill, därföre togo vi oss inte därav. Utan stodo i vårt bänkrum.

Och efter min vederpart refererar sig på Lenaei skrift så må han väl presentera samma skrivelse, På det de Nådige, Välborne, Höglärde och Lagfarne gunstige Herrar och gode Män kunna förnimma, huru den skriften ställt var.

Emot den tredje punkten

3/ Caroli sedel väger lite nog och är föga ansandes.

4/ Där är lika varifrån jag reser antingen från Lerberga eller Tibble, alldenstund de ligga strax bredvid var andra.

5/ Om den gamla stången i Kyrkan står, föll omkull, i det samma jag ut tog min bänk, det vulte jag lite nog, det kunde lite nog hålla henne, efter hon var bunden med en garntråd och ingen kom vid henne med någon hand eller annat. Alexius Berg

Andreas Andresee brev 30/4 1635 (1635-04-30)

Svar på Axel Johanssons punkter emot välb Josua Uddesson i den Konglige Rätten den 30 april 1635

Till den första punkten att i inte gilla välb. Måns Uddessons vittnesskrift där om, huru S. och Välb. Hans Nilsson fick bänkrummet i Ryds Kyrka efter han den icke med ed avlade: Svarar jag så till: om än så vore hans vittnesbörd gillades inte vilken dock sann är, och gillas bör, för andras skull, som det samma vittnar, ty icke allenast han med sin skrift, utan också kyrkoherden Herr David med svuren ed det stadfäster, som lagläsaren rannsakligen utvisar, så hava ock många ibland sockenmännen utgive sina bevis och vittnesbörder, att bänkrummet hörer till Granhammar, synes för den skull den första punkten inte kunna uträtta.

Till den andra punkten att i sägen, det intet finns i sanning, att Måns Uddesson haver efterlåtit och beviljat S. Välb. Hans Nilsson bänkrummet i sin livstid synes felsynt efter i hören i rannsakningen att Herr David och Hans i Örestad de samma med sina eder vittnade Men det i säger att rummet hörer enskilt till Kyrkan och icke till Granhammar, för offerstocken skull som där uppå stått haver, Svarar jag så till: om de hade hört enskilt till Kyrkan, så hade intet S. Hans Nilsson haft behov begära det av välb. Måns och Erland Qddesoner allenast, utan också utav andre Sockenmän, men nu haver han det intet gjort, utan begärt de av Välb. Måns och Erland allena, som Socknen själv vittnar, därföre måtte de höra till Granhammar, oansett där haver stått en offerstock och stockens rum, som i föregive, skulle höra till Kyrkan så tog han inte så stor rum i Kyrkan, att S. Hans Nilsson hade kunnat på stockens rum låta bygga en bänk, utan måst begärt rum av dem i Granhammar som bevisligt är, att han och så gjort haver.

Men vad det samtalet vidkommer, och vilket i ock skrive att S. och Välb. Hans Nilsson och välb. Måns Uddesson skulle hava haft tillsammans om bänkrummet de har inte hört för den skull synes likare vara, rätta sig efter dem som sådant hört hava och sina ord med svuren ed stadfäste, än som efter den som det inte hört haver och ej heller haver skäl och vittna därtill.

Josua Uddessons vägnar Andreas Andreaee

Lenaei skrift 12/2 1634. (1634-12-02)

Reverende et clarissime Dnc Magister Erasme praeposite, Man förnimmer att ett otjänligt Stycke är begånget i Ryds Kyrka och alldenstund Axel i Lerberga är därför beskyld och misstänkt, är R Dn Archiepiscopi vänlige begäran att i på edert ämbetes vägnar ville draga dit, taga Herr David i Ryd till eder och kalla det folket som misstänkt är och rannsaka vad sant är där om. Och var så är att Axel och hans Styvsöner icke kunna sig där ut leda, så måste dem icke mer tillåtas stå i den bänken, utan åter i Kyrkan, till dess saken är clarerat, både för världsliga och andliga domare, Medan det är en ärerörig och ogudaktig sak och ganska förargelig.

Bene vale Uppsala 12 februari Anno 1634 E. W. R. Johannes Canutj Lenaeus

Sockenmännens vittnesskrift.

Är vitterligt det Välb. Fru Ingeborg Tott till Toolsätra och Granhammar haver begärt av oss undertecknade en sannfärdig relation och berättelse om den Manfolksbänken, som Välb. S Hans Nilsson till Lerberga och Dalby, haver låtit uppsätta i Ryds Kyrka näst Välb. S Rickart Rosencrantz Bänk, huruledes, och med vad villkor be:te Hans Nilsson där till kommen är efter för be:te kommer Granhammar till Så alldenstund hennes begäran här med är billig, och länder rättvisan till framgång, kunna vi henne icke utlåta, utan godvilligen efterkomma. Berättom och vittnom fördenskull här med sannfärdigt, att ofte Be:te Hans Nilsson lett förbygga samma Bänk med Välb. Måns- och Erland Uddesson lov och samtycke, och fördenskull strax Bänken färdig blev, tillbad be:te Måns- och Erland Yddesson, att de ville stå uti honom, alldenstund rummet hörde dem till, Men han ville stå näst efter dem. Men efter Hans Nilsson var en åldrig man, och länge uti Kronans tjänst brukad, ville de det inte utan unnade honom hava sin bänk framför sig, dock uti hans Livstid allenast, efter såsom och Hans Nilsson det och icke heller längre begärde.

Sanningen tillstyrka, vele vi denna relation och vittnesskrift, med våra undertecknade Namn, Signeter och bomärken ratificera och stadfästa, Datum Ryds Klockarestuga den 22 juni år 1634

Andreas Olai, Olien Pastor ibid

David Andreae ibidem, pastor

Hans i Örestad

Thomas i Garpeboda

Matts i Lilleboda

Hans Michelsson i Tranbygge

Olof Tunesson i Österröra

Christopher i Tranbygge

Olof Olofssons brev den 18 aug. 1634 (1634-08-18)

Anno 1634 den 18 augusti då undertecknad Extraordinarie höll Laga Ting uti Bro Härad i Ryds sockenstuga:

Närvarande Befallningsman Anders Jönsson och Häradets Nämnd Om den tvistiga Sak emellan Välbördige Josua Uddson till Granhammar och Axil Johansson på Lerberga uppkommen är, Angående bägge deras Rum och Bänkar uti Ryds Kyrka, vilka de, för varandra sönderslagit och utur kyrkan kastat haver: varutöver sockenmännen sig högeligen Besvärade, att kyrkodörren för bägge deras missgärnings skull är för hela församlingen igenlåst, så att de oskyldiga tillika med de brottsliga hade lida måste. Om vilket de hos Välb. Herren Landshövdingen supplicando sig besvärat have, vilket supplicatz och så nu uppläst blev. Om det de hade sålunda låtit skriva supplicatijet såsom dess uti bokstaven lydde Där till de tillsammans nu tillstädes vore, Tackade och sade sig sålunda med allas samtycke haver skrivit låtet: Men sedan Supplicatz uppläst vart, blev på det flitigaste om bägges deras Bänkrum rannsakat och befanns i sanning icke allenast utav Välb. Måns Uddesson egen Underskriven och förseglat Vittnesbörd den 14 Juli 1634 daterat: Lydandes: att han och hans bröder utav en god vilja efterlät S Hans Nilsson till Lerberga etc ett bänkrum uti Ryds Kyrka, vilket Granhammar tillhörer, uti sin Livstid och icke begärde han dess längre: utan ock så efterskrivne efter avlagd Ed vittnade

1/ Herr David, nu kyrkoherde uti Ryds socken, att Måns och Erland Uddesöner gåvo Hans Nilsson lov att bygga sig en bänk framanför dem uti Kyrkan uppå ett rum, Näst Richartz Rosencrantz bänk, där tillförene en offerstock stått hade: Vilket rum S. Hans Nilsson allenast i sin Livstid behålla skulle, dock icke hans släkt efter honom

2/ Hans Christoffersson i Örsta vittnade även dess samma som Herr David: Men han sade sig icke hava hört Om Någon av Hans Nilssons att skulle stå där efter hans död eller icke vilken deras avlagde Eds Vittnesbörd de med Herr Andreae tillförne Kyrkoherde, och några av sockenmännen skriftligen författat, förseglat och underskrivit have: Och medan S: Hans Nilsson där stått i sin livstid, haver så Axil Johansson med sina styvsöner, stått i samma rum framanför Josua Uddesson, med vilja och vänskap, intill dess Joaua Uddesson och Axil Johansson sig emellan oense blev, som nedan före förmält varder: vilken Axil Johanssons styvsöners bänk, (som på samma rum stått hade ifrån den tid S. Hans Nilsson bekom frälse uppå Lerberga som S. och Höglovlige i åminnelse H.K.M:ts brev den 1 augusti 1614 daterat, utvisar) Josuae Uddessons Fru, Ingeborg Tott, haver tre resor utur sitt rum föra låtit och oansett Axil Johansson, uppå sina styvsöners vägnar, haver sänt kaplanen Herr Olof till Josua Uddsson Fru sedan trätan dem emellan (som nedan före förmäles) begyntes: Och tillbudit henne på sina styvsöners vägnar ett bänkbyte med Josua Uddson, således, att han vill efterlåta Josua Uddson samma främre rum och hans styvsöner skulle stå i samma bänk som Josua stått hade, efter som icke allenast Herr Olof: utan också Fru Ingeborg själv bekände i likväl haver hon icke velat följa hans, på sina styvsöners vägnar, begäran utan sagt sig vilja hava det ena bänkrummet för Granhammar och det andra för sin sätesgård Torsätra: vilket hände samma dag om morgonen, den 12 juli, förr än Fru Ingeborg Axil Johanssons styvsöners bänk utkasta låtit: Men vad själva bänken anlangar Josua hade stått uti och Axil Johansson utur kyrkan bortkastade,

Bekände icke allenast den höglovliga Konglige Rätts Assessor ärligen och välvis Jonas Pedersson (d. 1635) med flere andrae av sockenmännen; utan och Vederparten själva, att Thomas Thomasson som tillförne var arrendator uppå Fru Margareta Fahrensbäcks Anpart i Granhammar: Att Thomas Thomsson lät bygga två bänkar den ena till Örnäs, där nu Välb. Jonas Pedersson (d.1635) bor, och den andra till Tibble, där Thomas Thomasson bo skulle: Och efter Josuae bänk var gammal och kunde icke så hastigt låta göra sig En ny, Begärde Josua därför, Att Thomas Thomasson ville efterlåta honom den Ena Nya Bänken Att föra honom uti den gamla Bänkens ställe, på Granhammars Rum Då lovade Josua Uddesson sig vilja låta gör En så god i samma Rum igen, vilkens Josuae Begäran Thomas Thomasson strax bejakade och Josua Uddsson haver och så fullbordat sitt löfte därutinnan: Dock efter Thomas Thomassons tycke, Josua Uddson, icke haver låtit göra så godan Bänk igen som den var, Josua fick, haver Thomas den 12 juli, förr än som Fru Ingeborg Axils styvsöners Bänk, utkastade, som nedan före omrört varder, skänkt åt Axil samma Bänk, vilket hände hos Herr David, dess och herr David med Thomas Thomasson nu bekände: Ty Thomas Thomasson förmente sig äga Bänken, medan han honom bygga låtit: men orsaken till deras träta är således dem emellan begynt och med kyrkobänkarnas skövlande ändat, som nu här följer: Josua Uddsson hade haft en liten psalmbok liggandes i sin bänk bakom Axils styvsöners Bänk, vilken Bok en av Axils Styvsöner, Carl vid namn, haver tagit och med en liten sax utklippt dess eftersta otryckta bladet och gjort där av Mans och Qvinnors hemliga Tings liknelse, såsom själve Caroli Verk förleden utvisades varder, vilket hände under predikan, näst förledne femtedag Jul, som var en Söndag, då varken Josua Uddsson eller Axil Johansson i kyrkan voro: och medan Carl syntes vara för ung att tänka sådant verk, mycket mindre göra oansett Carl själv bekände sig de gjort hava, Därför tillspordes hans Broder Lennart, som ännu mycket yngre var: Om han haver sett sin Broder göra sådant?

Då bekände han icke allenast, sig hava sett sin Broder det göra utan sade sig och så hava förbjudit honom. Att han sådant icke göra skulle: Men då Josua Uddson fick se Bladet vara utskuret, som be:tt är och inlagt uti boken, hade han fört boken med samma liknelse till M Johannson Lenaeum professoren uti Uppsala, vilken strax sände skriftligt bud till Prosten M Erasmus, Kyrkoherde i Håtuna, som ock, efter M Lenaei skriftliga befallning, befallde: Att varken Axil eller hans styvsöner skole stå uti samma deras Rum utan bak i kyrkan förrän samma sak avhandlat vore, vilket skedde den 18 maj näst förleden. Och alldenstund Axils Styvson Carl, hade gjort Josua Uddsson Be:te Despect uti hans Bok, ville varken han eller hans Fru, Lida, Dess Axils Styvsöner skulle längre Behålla samma Rum: Utan Josua Uddsson haver, tillika med sin Fru, låtit taga Axils Styvsöners bänk, helan, och föra Bänken Bak i kyrkan, vilket skedde den 15 juni, sedan Prosten, som be:tt är, rannsakat hade. Och efter Axil Johansson lät föra Bänken i samma rum tillbaka igen, lät åter Josua Uddssons Fru, föra Bänken Bak i kyrkan, Men Axil lät återföra Bänken fram igen vilket när Josuae fru såg haver hon tagit sitt folk med sig, och uti fleras närvarelse, låtit taga Axils Styvsöners Bänk tredje Resan, utur dess Rummet Bänken, som ovanföre be:tt är, ståndet hade, och föra Bänken Bak i kyrkan, och medan Bänken var så stor, Att han helan icke kunde föras ut igenom krykdörren, hade hon låtit slå bänken sönder och kastat stycken ut på kyrkvallen, och hände om en lördag, som var den 12 juli, vilket allt Fru Ingeborg icke kunde neka till: Utan bekände själv så hänt vara, dock haver Josua Uddsson icke

varit hemma de tvenne resor hans Fru Bänken bortföra lät, efter såsom icke allenast Många: Utan vederparten själv bekände: Då nu Axil Johansson blivit bebådat, huruledes Fru Ingeborg, som be:tt är, hans Styvsöners bänk sönderslagit och utur kyrkan kastat hade, tog han, samma dag, Thomas Thomasson, som Bänken hade bygga låtit, med sig, såsom ock en sin dräng, med yxa och såg och foro till kyrkan: Och såsom Herr David efter avlagd ed vittnade: Så kom Axil Johansson om Aftonen allena in uti hans Kammare då Herr David och hans hustru hade Nyligen lagt sig, och Begärde ut Kyrknyckeln: Men medan Herr David förnam, till vad ände han ville hava Kyrknyckeln, avrådde och förvägrade han honom kyrknyckeln: Och efter Fru Ingeborg blev levererat nyckeln, då hon samma dag utkastade Axils Styvsöners Bänk, förtröt de Axil Johansson och sade till Herr David: Om jag icke får nyckeln såväl som Fru Ingeborg, då skall där icke bliva gott av. Sade han Herr David skulle komma i stor vidlyftighet.

När nu Herr Davids hustru detta hörde, vart hon illa till Mods och tog Kyrknyckeln, emot Herr Davids vilja, och kastade honom ut uppå golvet till honom och bad honom gå ut vart han ville: Mera visste Herr David icke Berätta: Då tog Axil Johansson Nyckeln och gick ut till Thomas Thomasson, låste upp kyrkdörren, gick in uti kyrkan, och eftersom Herr Davids Moder H Margareta (sedan hon sin Ed avlagt hade) vittnade så gick hon strax efter Axil Johansson in uti Kyrkan och såg ingen därinne, mera än Axil Johansson och Thomas Thomasson vilken stod och stödde sig vid en Bänk och rörde ingenting: Men då Axils dräng kom med yxan och sågen tog Axil Yxan och högg Josuas Bänk sönder i stycken ifrån varandra och kastade (med sin dräng) stycken ut på kyrkogården, Till vilket allt Axil Johansson icke heller neka kunde: Utan bekände själv sålunda hänt vara, som nu Be:tt är. Och såsom Herr Davids Moder gjorde Thomas Thomasson fri, att han icke dess ringaste rörde vid Josuas Bänk, sönderslog eller utkastade något av honom. Alltså gjorde och Axil Johansson Thomas Thomasson fri därför.Men där kunde Thomas Thomasson icke Neka till, att han följde Axil Johansson till kyrkan på det Axil skulle uttaga samma Bänk han till Axil skänkt hade: vilken han förmente sig hava Makt att bortskänka och utur kyrkan taga låta, medan han Bänken, som ovan för be:tt är, hade låtit göra.

När nu således här om Rannsakat varit: låt denna sak till Nämndens Betänkande: Att alldenstund: först: Josua Uddson och Axil Johanssons Styvsöner äro frälse Män, och Axil Johansson Josuas Bänk uppå deras Vägnar sönder slagit och utkastat hade. Sedan: Att en sådan sak är tillförne icke hörd, att någon var annans Bänk, uti kyrkan, som nu skett är, skövlat haver: Därför haver denna Ringa Rätt, Saken till den Höglovlige Konungslige Rätten Remitterat. Att sålunda Rannsakat är: haver jag med egen hand skrivit och underskrivet: såsom och Häradsnämnden med sitt Härads Signete förseglat.

Nämnden finnes i Actio: Actum ut superus Olof Olofsson M pr.

Forts pärm "Ehler - Arv och Eget - Hovrättsprotokoll"

Inl 30/4 1635

David Andreae brev.

Ärliga, visa, och välbetrodde gode Män orsaken varföre denna Extraordinarie Tingstiman av Välborne Landshövdingen påbjudit och befallt är, tvivlar man inte och E.W. av Välb:te herrars gunstige skrivelse brede vid denna församlingens Rätta ödmjuka övergivna Supplication om de otillbörlige våldsgärningar och kyrkohärjande som för några veckor sedan av Välb. Fru Ingeborg till Granhammar och Axel Johansson här i kyrkan äre begångna någorledes förnummit have för vilken förargelse och fast obetänkte handel kyrkodörren för hela församlingen i några veckor haver stått tillsluten. Och så som saken är i sig själv neslig, grov och nästan ohörlig, alltså är hela församlingens vanliga och tjänstliga begäran, att i välvise gode män, vill uppå edert ombetrodde kall och ämbetes vägnar den /: som man inte tvivlat:/ med flit och allvar rättvisa till styrka upptaga, förhöra och rannsaka, att både andliga och världsliga Domare framdeles genom laglige fällda och avsagda domar över de brottsliga, må kunna förordna att sådant straff som dem och andra för kyrkoförstöring och rum här efter skräcker och avhåller. Dock församlingen med all tacksam och tjänst alltid finns villig att förtjäna. Och på det E.W. dessto bättre saken fatta kunna hava vi den korteligen punktvis härefter på Socknens begäran av själva grunden sannfärdige som skälige skall bevisas och själva parterna inte skola kunna förneka, velat referera, som följer:

1/ Haver Axels styvson, Carolus gjort en grov förargelse 5:te dagen jul näst förleden uti Välb, Josua Uddssons bok i Kyrkan under Tidegärden, såsom boken ännu väl märke bär.

2/ Är Axel och hans styvsöner för samma förargelses skull av Reuerende et clariss: M: Johanne Lenaei/: sedan han boken sett hade:/ samt M Erasmo och Herr David, som härom rannsakade på Prostetinget efter M: Lenei befallning, på den Ärevördiga Herrens Ärkebiskopens vägnar, sagda ifrån deras vanliga Bänkrum och befallde stå åter i Kyrkan till dess saken skulle bliva clarerat /:såsom be:te M.Lenaei brev förmäler:/ Men inte denna befallning efterkommit, utan be:te Axel haver själv, var predikodag han sedan i Kyrkan haver städse varit, stått där han förre plägade stå, Caroly som den nesliga gärningen gjorde, höll sig ifrån Kyrkan och sin vanliga bänk, över Pingsdagshelgen, och den första Stora Böndagen allena, men sedan har han tillika med Axel församlingen till yttermera förargelse, stått i samma Bänk, Prosten Kyrkoherden och församlingen alldeles otillfrågat.

3/ Haver oftab:te Axel låtit sin dräng under tidegärden i hela församlingens åsyn utleda välb. Josua Bondes tjänstepiga utur sin Hustrus Bänk inte ansandes att b:te piga är en ärlig människa och av stort trångmål förorsakat stiga därin över vilket hela församlingen och icke lite förargat är

4/ till överflöd och yttermera uppretelse i saken haver Axel bringat sin Styvson Carolum /: såsom be:te Caroly själv bekänner :/ att skriva en Hotesedel till Välb. Fru Ingeborg, vilken hon församlingen visat haver, där uti han lovar sig med tiden röra dem som hon kära håller, så att de skola minnas hans händer. Såsom Sedeln utvisar, Efter allt detta ovanbe:te hava det grova (de grova) våldsgärningarna i Kyrkan sig sedan förorsakat. Nämligen således att sedan Välb. Josua Uddsson och Fru Ingeborg för ovan be:te förargelse och förtret skull en gång och annan hade låtit taga Axels Bänk och sätta honom neder i Kyrkan hel och hållen och säga honom till, det han inte skulle flytta honom flera resor fram igen såsom han första gången gjorde, så framt han icke skulle bliva söndertagen och utkastad på Kyrkbacken, Men Axel sådant platt inte aktade, utan den ena gången efter den andra flyttade bänken fram igen /: oansett honom väl kunnigt var att sockenmännerna hade givit ut sina bevis och vittnesbörder att Stolrummet hörer till Granhammar men icke till Lerberga:/ Då kom Välb. Fru Ingeborg själv tredje gången samt med sitt folk den 12 juni vid pass midaftonstid till Kyrkan sände in till Herr David efter Kyrknyckeln gick så in i Kyrkan lät flytta Axels Bänk till dörren, och emedan be:te bänk var så stor att han inte kunde föras hel ut genom Kyrkdörren stötte hon honom där sönder och lät sedan bära ut på Kyrkvallen. Samma lördagsafton när Axel det fick veta kom han in till Herr David in uti hans Kammare, där han med sin hustru låg i sin nattsäng, och tvingade ut Kyrknyckeln av dem. Sedan gick han tillika med Thomas Thomasson in i Kyrkan och skamligen sönderhögg välb. Josua Uddessons bänk, och kastade honom ut på Kyrkvallen till den andra och i samma våldsamma förehavande skedde andras bänkar och en av de långa Kyrkostakar såsom ännu ögonskenligt är i Kyrkan. För denna otillbörliga handels skull, haver Kyrkdörren, uti 5 veckors tid något mera tillsluten varit, över vilket hela församlingen högeligen klagar både för Gud och den lovliga Rätten och förmodar visserlig, att allt detta förberörde av gudeligt nit upptagit, noga rannsakat av andliga och världsliga domare vetvislige dömt och tillbörlige straffat varder.

David Andreae ibid pastor Olaus Laurentii Trudderus

Olof Olofssons skrivelse den 29 april 1635 (1635-04-20)

Till Hovrätten.

Nådige, Gunstige, Högvälborna Herrar, Högvisa och Högaktade Fäder och Män, E:s N:de och Högv:ter fogar jag ödmjukeligen att förnimma, Mig vara en skrift, den 22 april daterat, och utav Höglovlige Konglige Rättens Secretario Aegidio Gir underskriven den 29 April igenom Axil Johanssons Bonde tillhanda kommen: Utav vilka jag förnimmer E:s N:de och Högvisheter hava avskedat, att jag med Josua Uddesson, Axil Johansson Karl Ingelsson och Thomas Thomasson till den Kongliga rätten den 27 april till att avbida den sentens, som falla kan uti den Sak sig tilldragit haver i Ry kyrka, samtliga oss inställa skole:

Vilket E:s N:des och Högvishetens Avsked och Befallning, jag uti allersomstörste underdånighet känner mig förplicktad hörsammeligen efterkomma: Men alldenstund Nådige Herrar och Högvise Fäder, att samma skrivelse är mig för sent och efter stämmodagen uppå vilken sentenses avsägas skulle, till handa kommen: Såsom och: Att min ålderstigne Moder, som av stor eländighet och sjukdom uti några år är icke utav sängen kommen, är nu bliven mycket svag, att jag ser stor ömko med henne. Varföre Nådige Herrar, och Högvise Fäder är jag till E:s N:de och Högv:ter Bönfallandes, vilja mig uti Någon Måtto, som utan tvivel ofta händer uti sådana saker ändock sådant mig alldeles ovetterligt är, utav missförstånd försett

haver, Nådeligen och gunsteligen förlåta: Och haver mig icke allenast uti allt de mig Möjeligt vara och förstå kan, gärna förbättra: utan och med städse skyldig ödmjukhet och hörsamhet, Underdånligen E:s N:de och Högv:ter förplicktar vara så länge jag lever etc. E:s N:des och Högvisheter uti den Allsmäktige Gudens Nådiga Beskydd och Beskärm troligen Befallandes

Hastigt av Enköping den 29 april Anni 1635 Olof Olofsson mpr

Axelius Berg. (Inl. i Hovr. 30/4 1635)

Efterskrivna punkter inlägger jag undertecknad i underdånighet uti den Höglovliga Konungsliga Hofrätten på mina styvsöners vägnar, emot Måns Uddessons olagliga vittnesbörd, Om vilken uti rannsakningen förmäles, och omröres.

Det Måns Uddesson genom sin sedel När Rannsakningen hölls uti Ry sockenstuga 1634 vittnade att han och hans bröder för 20 år sedan, eller mer, unnade och beviljade salig Översten Hans Nilsson till Dalby kyrkobänkrummet i Ry Kyrka, uti hans livstid, den vittnesbörden känner jag inte gill vara, emedan han såsom de icke med ed avlade, efter som det 5 och 21 Capitel i Tingsmålet B. förmäler. Där hos så vittnade den ena brodern med den andra.

2/ Oansett Måns och Josua Uddesöner föregiva, att de beviljade S. Hans Nilsson be:te kyrkbänkrum i sin livstid, därmed finns näppeligen någon sanning, ty hur skulle de unna och efterlåta det rummet, som de icke vore mäktige om, utan var kyrkans enskilda rum, Där en offerstock påstått haver i fordom dagar Men så vitt haver S. Översten Hans Nilsson talt vid Måns Uddesson, den tid han lät uppbygga Lerberga till Sätesgård, om kyrkorummet. Alldenstund Måns Uddesson, att i för Granhammars skull, hava äldre ljus här i Ry Kyrka än idag, därföre vill jag hava eder åtsport om i vele föra eder bänk fram bätter på det tomma rummet, där offerstocken stått haver, Ty jag vill ock låta bygga mig en bänk här i kyrkan. Då haver Måns Uddesson svarat, som älst av sina bröder var. Vi begärde inte det rummet utan behöllo, det vi av gammal hävd haft have. Och så lät S. Hans Nilsson bygga bänken sig och sina Bröstarvingar tillhanda. Och gav till kyrkan en Klocka, för rummet som honom inrymdes.

Och där Josua och hans Fru ville sig beteckna, så måtte de väl sig låta benöja med de bänkar de hava i Ry Kyrka, alldenstund de hava till Granhammar 4 karlebänkar, för utan kvinnobänkar, Ja, snart säjandes halva delen av kyrkan. Men till Lerberga är allenast den ena lilla bänken som näppeligen 3 karlar kunna rymmas i, vilken Fru Ingeborg spolierade.

Alexius Berg.

Daniel Erichsson Sthlm den 30 april 1635 (1635-04-30)

Nådiga Ädla Välborna, välbördige osv. Eders Nåde Her:ter och väluisheter fogar ……. jag på det ödmjukeligast förnimma, Efter Thomas Thomasson haver bekommit den Höglovliga Konungsliga Hovrättens situation att han skulle sig inställa den 27 april och sina vederparter till rätta svara, det han haver gärna efterkommit om hans makt och förmögenhet have så kunna medgiva, så alldenstund han är med en häftigt håll- och stingsjuka betagen och inte vet på vad sett eller mått Gud allsmäktig med honom göra vill antingen till livet eller döden, haver han sänt Bud till mig och av mig äskat och begärt, att jag till den Höglovlige Konungslige Hovrätten på hans vägnar infoga skulle givandes hans Nöd och Eländighet tillkänna, att den Höglovlige Rätten icke skulle honom böter eller ogunst pålägga Och Efter jag hans Nöd och Elände sett haver, kunde jag hans flitiga begäran utslå, utan med liten makt i …….. underdånlig och ödmjukligen bedjandes den Höglovliga Rätten ville denna min sannfärdiga berättelse upptaga och honom för sitationens straff förskona, men vill Gud honom livet …… förläna vill han sig så en annan gång hörsamligen inställa. Eders Nåd:r Her:tar och välvisheter vill jag Nu och alltid hava Gud allsmäktig ödmjukeligen befallet. Datum Stockholm den 30 april år 1635

Daniel Erichsson mpr

Sententia.

Ändock rätten hade god Fog sådant Kyrkobråk och vanvyrd märkeligen att straffa, att andra skola hava där efterdöme sig för sådant Guds misshageligt och människorna förargeligt väsende, att taga tillvara så vill likväl Rätten av särdeles orsaker för denne gång icke så strängeligen uti saken gripa som det sig eljest väl vederborde. Men hava välb. Josua Uddessons Fru till Etthundrade Dalers och Axell Johansson till Tuhundrade Dalers böter resoluerat av vilka böter en tredjedel till Ryds Kyrka givas skall, och de andra två delarna tillställas Rätten till vidare Dispensation. Och efter Carl Ingelsson är en övermage, skola föräldrarna honom för sin bedrift tillbörligen Näste Kyrkoplickt anlangande ställas det till Capitlet och måge de vid Härads tinget låta pröva och döma vem till Bänkrummet är bäst berättigat, vare alltså tvisten här dem emellan stillat vid 200 dalers plickt, den parten att böta som yttermera den andre med ord eller gärningar i denne saken angriper. Thomas Thomasson belangande som med Axell Johansson i flock och följe varit haver skall för sin Person vara för

att framdeles svara till saken Actum ut supra

Dom. **Svea Hovrätts Dombok** 1634-35 Folio 21

Den 6 maj 1635 (1635-05-06)

Ändock Rätten hade god Fog sådant Kyrkobråk och vanvyrd märkeligen att straffa, att andra skola hava därefter döme, sig för sådant Gudi misshageligit och människorna förargeligt väsende, att taga tillvara. Så vill likväl Rätten av särdeles orsaker för denna gång icke så strängeligen uti saken gripa, som det sig eljest väl vederborde. Men haver välb:ne Josua Uddessons Fru till Etthundrade Daler och Axell Johansson till Tuhundrade Dalers böter resoluerat av vilka böter en tredjedel till Ryds Kyrka givas skall Och de andre två delarna tillställas Rätten till vidare Dispensation. Och efter Carl Ingelsson är en övermaga (var myndig 1636) skola föräldrarna honom för hans bedrift tillbörligen straffa. Kyrkoplickt anlangande, ställas det till Capitlet och måge de vid Häradstinget Låte pröva och döma, vem till Bänkrummet är bäst berättigt, var alltså tvisten härmed dem emellan stillat vid 200 Dalers plickt, den parten att böte som yttermera den andre med ord eller gärningar i denne sak angriper, Tommas Tommasson belangande som med Axell Johanssson i flock och följe varit haver, skall och för sin person vara förtänkt att framdeles svara till saken. Actum ut supra.

Mattias Soop mpr Johan de la Gardie mpr Isak Hindriksson mpr

Carl Horn mpr Johan Nilsson mpr Ericus Olai Daniel Sidenius

Johan Pedersson mpr

Diverse anteckningar 1-6

Svenngårds pärm Div. Anteckn - p20.
Sammanfattning Gudrun Sandén 2000

En samling handskrivna blad
Stockholm in vigil lone Matiae Anno 1464.
(handskrivna gröna blad)
Praemisso nostro Sincare favore. Käre värdige fäder och vänner Eder minnes väl huruvida Ärkebiskop Jöns några år förrän han oss altinges fördrar, här i staden Vårfru Gillestuga med andre flere därtill vänner vart, att han ock de hade därmed umgåtts, att de ville och då hava förrått, dräpt eller fördrivit oss, som uppenbarligen nog bevisligt är, att förenämnde Ärkebiskop Jöns sig och mycket bestämt haver både i uppenbara burspråktal ävensom på andra ställen, så att han under fem år umgåtts därmed att förråda och fördriva oss förr än han det förräderiet kunde fullkomna borda och förödmjuka oss för förenämnde Ärkebiskop Jöns, så vele alla de gode Måns bön som var närvarande och synnerligen därför att biskop Sigge och Ni Capitulares i Uppsala och Capitulares i Strängnäs, lovade oss då alla med hand och mun vid ed, ära tro och sanning, att förenämnde Ärkebiskop Jöns skulle aldrig mera vara oss till skada eller i sådan måtto just som han och själv med många dyra Eder oss då de ? och -(?)angt sinne sedan oss lovade och svor att vi aldrig skulle finne av honom annat än fullkomlig och fast troskap, kärlek och gott som han ock svor, synnerligen uti vart gemak uppå Stockholms slott icke långt före han oss fördrev, där vi honom sade och undervisade ibland flera kostliga grova ärende, så att oss var sagt, att vi skulle bliva fördrivna; Då lade han sina händer samman bad sig så gud till hjälp, Jungfru Maria, S:t Erik Konung och allt Himmel------.

Vol 11 fol 246 1649.
Sedan upplästes landshövding Svante Sparres brev om Stäketsbro.

Mantalslängder - många år medtagna
Mantalslängder som finns: 1628, 1655, 1668, 1680, 1712, 1720, 1728, 1774, 1784, 1795, 1805.
1653, 1650, 1651, 1654, 1656, 1666, 1667, 1669, 1674, 1677, 1678, 1709, 1711, 1721, 1722, 1723, 1724, 1726, 1727, 1729, 1730 1741, 1742.
1744-1773 ULA E III E I Uppsala län

Nathan Söderblom Ärkebiskop Stefans invigning Kyrkohistorisk Årsskrift 1914.
Jarl Gallén Kring det s k Floransdokument FHT 1958

Tony Schmid Scandia 1929 Växjö stift om Helige Sigfrid.
Knut B Westman om Erik den Helige
Nils Ahnlund Den svenska utrikespolitikens historia I: 1
Arne Odd Johnson (oläsligt)

1755 kyrkostämma. Wachschlager lovade att vidtala en byggmästare att ge förslag till reparation av takstolar m m.
Fönstren borde göras större och väggarna rappas för att kyrkan skulle bli ljusare. Fönstren skulle förstoras c:a 3/4 aln (45 cm) på höjden.
Vid besiktning av valven fastslogs att mycket snö låg där.
Ett nytt fönster skulle upptagas på Norra väggen och fönstret i sakristian göras något större.
Klockstapeln skulle tjäras till våren. Det borde vara stenkolstjära.
Diskuterades att bygga ny läktare när den övriga reparationen var klar.
Kyrkgolven och bänkrummen behövde lagas. Skulle anstå tills det övriga var klart.
1767 Torparna i församlingen skulle göra gångled i tur och ordning vid klockstapelns reparation. Åboar och brukare utfäste sig att efter sina hemmans storlek betala med reda pengar.

1969 9/6. Många medlemmar har fått för sig att man kan gå till Hembygdsgården och hämta vad man vill ha för egen räkning. Så förhåller det sig emellertid inte alls. Hembygdsföreningen måsta anses som en "juridisk person" och ingen har rätt att avhända föreningen någon egendom eller några föremål.

Handskrivet brev - med bygdehistoria

Fru Märta Lindberg f Vid.

Det är väl fånigt av en gammal kärring, att så här babbla om litet av varje, men minnena är svåra att lugna. Skulle ungdomen i dag vara med om strapatser som vi fick uppleva, skulle de få en annan respekt för oss gamla.

För att komma till Stockholm från vår ö, var att gå lång väg, genom grönskande hagar, där höll småfåglarna sin morgonkonsert. Så anlände någon av de gamla Mälarbåtarna vid fyratiden på morgonen, för att vid niotiden landa vid Munkbron.

Inkomna på båten satt fruar och spritade ärter och bondbönor, för att sedan litervis försälja dem på torget. Det var brygga vid brygga som anlöptes. Till sist var båten nedlastad av hästar, kor och stora burar av kålhuvuden och andra trädgårdsprodukter. Kolingarna vid Munkbron stod beredda att föra allt till Mälartorget. De var glada att förtjäna en slant för att läska sina törstiga strupar. De logerade ofta under Munkbron, järnvägsbron där menar jag förstås. De låg där insvepta i säckar, man ryste vid åsynen av dem.

Skulle vi till kyrkan var det att först ro över det strömförande Ormsundet, sedan gå den långa vägen till Låssa kyrka. Det var svårt under islossningen, då var vi helt isolerade ibland.

Fattigstugan i Bro är ett mörkt minne för mig. Den var belägen lite bortom nuvarande Konsum. (Märta syftar på Klint, som nu år 2000 används som Bro hembygdsgård). Där bodde de gamla, flera i samma rum, vägglössen krälade på väggarna, svårt att få mat, då kassan ofta var skral.

Sitter i min ensamhet och tänker tillbaka på flydda tider. Vilken stor gåva att få växa upp mitti naturens skönhet. Är nämligen född på en av Mälarens vackraste öar, Dävensö, vilken tillhör Låssa socken i Upplands-Bro. Aldrig blir den platsen omnämnd i något sammanhang. På den tiden ägdes ön av ingenjör Henrik Tham, vilken också ägde Ådö stora gård. Det var lantbruk, men mest kom inkomsterna från de stora trädgårdarna. Min far var trädgårdsmästare på Dävensö och Hasselgren på Ådö. Det var en envis kamp dem emellan, vilken som skulle få första alstren av det härliga som odlades.

Först kom sparrisen, vilken växte upp i mörka gångar, så det var för eleverna att krypande med en liten kupa i handen, taga upp de härliga stängerna. Detta skedde i vårens allra första gryning, isarna låg ännu kvar, så att det var att med häst och släde köra den buntade sparrisen till Bro station, för vidare befordran till Mälartorget. Där stod den ärevördiga kullan Anna, som under många år försålde de nyttiga alstren.

Jakten var ett stort intresse för gårdsägarna här omkring, och de kom särskilt på hösten i samlad klunga. Det var Baron Rålamb på Granhammar, Greve Lewenhaupt på Aske, Ingenjör Tham, Bankdirektör Henrik Tamm, som då ägde Lindormsnäs. Lunchen avåts ofta i vårt hus, vilken glädje för oss barn att under tiden få rå om de rara hundarna. Min far var också ivrig jägare, blev ofta bjuden till Visingsö där Ingenjör Thams fru var bosatt.

Greve Sparre på Bro gård var egentligen ett original. Skulle Greven till Stockholm och även hans fru, tro aldrig att de åkte i samma vagn. En äldre trotjänare klagade att det var så kallt i hans bostad. Det kan väl ej vara kallt, jag rödfärga stugan i somras kom svaret från Greven.

När jag skulle konfirmeras var det ju allt för långt att komma till Bro skola, därför flyttade vi från mitt barndoms paradis till Lindormsnäs. Där kom vi i nära kontakt med Bankdirektör Tamms familj. Äldste sonen Wiking och jag är lika gamla. Det var han som var med i Abesiniens kriget, har även utgivet flera böcker om detta. Dottern Margareta blev gift Lagerkrans på Wirsbo bruk. Strålande vigsel i Storkyrkan i Stockholm. Även de kungliga var med på denna högtid. Jag min stackare satt med andan i halsen inför alla djupa hovnigningar.

Stora middagar var ofta anordnade på Lindormsnäs. Då kom gästerna åkande i landåer och droskor, kuskarna iförda välvårdade kostymer, hästarna ystra och livliga. Det var ju lång väg att mitt i natten färdas till Granhammar igen. Men gemytet var ju så trevligt, vem tänkte på avståndet då.

Smidö tillhörde förr Lindormsnäs, det är ju nu så bebyggt av småstugor. Lyckliga de som får se de glittrande vågorna där.

Rösaring är ju en historisk plats i Låssa, först en bedårande utsikt över Björkfjärden, så de gamla stenar och gångar som där finns. Förr syntes sju kyrkspiror därifrån, en del i Södermanland,

Sunnerdahlska stiftelsen, belägen vid Låssa kyrka, blev till nytta och nöje för traktens befolkning. Där var många sammankomster och föredrag, som livligt uppskattades. Nu är ju allt så annorlunda.

Jag ser för mitt inre det vackra Signildsberg i Håtuna, ägare Baron von Essen, måg till Greve Lewenhaupt på Aske. Deras kärlekssaga gick via en särskild telefon från Aske, ingen kunde avlyssna deras samtal.

En samling anteckningar på lösa blad
4 pengar för föl, 2 för kalv, ½ för gris, ½ för gås, 1 för lamm, 1 för kid.

Älvsborgs lösen 1571 (10%). 1571 års förmögenhetstaxering.
15 lod=199½ gram silver, 1½ lispund=12 3/4 kg. 2 kor har samma värde som 6 får. Hjälpskatten 1599=600. Kungl förordningen 1701 om köp av kronogods.

Frölunda vanligt namn i mellansverige = Fröjas eller Freyas lund, utan s i namnet är det gudinnan Fröjas lund.
Ålsta = ord som slutar på sta har mest i förleden ett personnamn. Ål (i namnet Ålsta) betyder i allmänhet åsrygg.

August Pettersson c:a 60 år. SjömansKalle (anställd på Ekhammar) bodde i kammaren innanför köket i Kyrkbyn.
Petter Nils fiskargubbe c:a 60 år 1902. Slöjdare som gjorde träskedar, band not. Bodde först i fattigstugan. Båda bodde ett tag i Kyrkbyn.
Aug Pettersson bodde 1 trappa upp i kammaren på gaveln åt väster från 3 år (5 stycken i samma rum) till 1905. Körde timmer vid 16 års ålder från Tibble skog till Näckholmen. Gick med Frelken, klockarens ko på bete vid klockstapeln.

Några anteckningar om Lennartsnäs.
Egendomen har sitt namn efter den i Sveriges hävder från det trettioåriga kriget kände fältherren, greve Lennart Torstensson, död 1651. År 1647 hade han tillbytt sig hemmanen Hamra och Kölsvik (Källsvik) av herren till Aspvik, överstelöjtnanten Anders Körnings änka, fru Christina Mörner, varefter han omedelbart började säteribyggnadens uppförande. Körning hade ärft de båda hemmanen efter sin far, Erik Mattson Körning, död 1599, som i sin tur fått dem med sin hustru Cecilia, dotter till ståthållaren Anders Sigfridsson (Rålamb), och Anders Sigfridsson hade fått dem i donation 1571 av konung Johan III. Under medeltiden ägdes hemmanen av Vadstena kloster men vederkändes från klostret och redovisades därefter i kronans räkenskaper under "Kungens arf och eget", det vill säga, att de ingingo i den mycket omfattande del av Sveriges jord, som konung Gustaf Wasa ansåg vara sin privata egendom, och vilken egendom det är känt, att konungen, för att komma till ett gott resultat med avseende på domänernas omfattning, ej var så särskilt nogräknad vid val av de härför erforderliga medlen.

För att få en uppfattning om de utlagor, som bönderna hade att erlägga för hemmanen, ha följande anteckningar gjorts i Kammararkivets förvarade arkivalier.

Redogörelse om altaruppsatsen i Kungsängens kyrka av Sven Beckman.
Då altaruppsatsen i vår gamla medeltidskyrka nu ånyo håller på att ommålas kan det ju vara av intresse få reda på hur det i äldre tider varit ordnat:
Den nuvarande altartavlan, som blev målad av hovmålare Karl Vilhelm Svedman år 1795, har haft en föregångare bestående av tre tavlor, placerade över varandra. Så hänger nu på södra långhusväggen huvudfältet av den tredelade uppsatsen, som före 1795 utgjorde kyrkans altarprydnad, det är framställningen av korsfästelsen, målad på duk antagligen under 1700-talets tidigare del. Den är på Friherrinnan Alfhild av Ugglas bekostnad för några år sedan renoverad.

På orgelläktaren hänger överstycket till samma altartavla. Den föreställer Kristi gravläggning och visar hur Maria och Johannes med hjälp av änglar lyfta upp den döda kroppen för att bära den till klippgraven. Tavlans understycke har framställt Nattvarden och står upptagen i kyrkans inventarium av år 1790. Denna tavla är, som så mycket annat i inventarieväg, försvunnen. Predikstolen, som för några år sedan genomgick en grundlig renovering, är ett praktstycke från 1600-talet. Den är helt säkert skänkt av ryttmästare Erik Körning och hans hustru Maria Ribbing, ty vid sista renoveringen framkom under målningen initialerna E.C.M.R. Då andra konserveringsarbeten i vår kyrka är i görningen skall vi åter komma med en del meddelanden. S. B.

Herman Svenngård berättar om Stockholms-Näs Hembygdsförening.
Föreningens hembygdsgård synes ha blivit en mer och mer uppskattad samlingsplats för ortens olika föreningar och även en del av angränsande socknars föreningar har tagit sin tillflykt dit för sina sammankomster av olika slag. Gården har sålunda under det gångna året tagits i anspråk för sådant ändamål icke mindre än 35 gånger.

Hembygdsföreningen har hållit sitt medlemsantal, omkring 200, under de senaste åren och finner detta glädjande med hänsyn till att innevånarantalet i socknen är omkring 800 personer, som för övrigt är spridda på ett ganska vidsträckt område. De kommunala myndigheterna ha hittills visat stor förståelse för hembygdsföreningens verksamhet och ha genom anslag understött den.

Ett soldattorp, som föreningen fått i gåva, ligger och väntar på sin återuppbyggnad och härtill har de kommunala myndigheterna beviljat bidrag. Det är bara byggnadstillståndet som dröjer. För en ladugårdsbyggnad, som även skänktes till föreningen, finns byggnadstillstånd, men pengar saknas.

Ett gammalt löjtnantsboställe vid Skälby inom socknen har nyligen tyvärr skattat år förgängelsen. Väggarna i detta boställe ha under årens lopp fått flera lager av tapeter, varav några fragment av det understa lagret kunnat bevaras. När tapeterna rivits bort från de putsade väggytorna i boställets sal, befanns, att väggarna varit försedda med enkla målningar i form av färgrika flammor och upptill en bård av äppelrankor och blad, troligen en gång målade med mönjefärg, men nu i en laxrosa ton. Glädjande har ganska stora stycken av väggputsen kunna räddas. Dessa väggmålningar kunna kanske komma till användning som underlag för dekorering av väggarna i hembygdsgårdens helgdagsrum.

Genom sekreterarens försorg disponerar föreningen ett ganska omfattande sockenarkiv bestående av avskrifter av Bro Härads domböcker rörande Näs socken från 1602 till 1700 samt en del avskrifter av brevväxling mellan ärkebiskoparna och församlingens prästerskap rörande en del för socknen intressanta spörsmål. I tillämpliga delar komma dessa protokoll och handskrifter att återfinnas i föreningens medlemsblad. Herman Svenngård.

St. Aegidius dag = 1 sept
St. Ilians, St. Elians dag = 1 sept
St. Bladius dag = 3 febr
Aske odhensdagh = onsdag efter askonsdag fastlagssöndagen
St. Jakobs dag = 25 juli
St. Bartelomeus dag =24 aug

Prov på kommateringens nödvändighet.
Avrättas ej skäl för uppskov
Avrättas ej, skäl för uppskov
Troende flicka söker plats i mindre troende familj
Troende flicka söker plats i mindre, troende familj

Kortspel omnämnes den 12 febr 1678 i Domboken
om en kanna öl.

Skälby - 1640 och 1659 års jordeböcker
I 1640 och 1659 års jordeböcker angives att greve Per Brahe köpt Skälby kronohemman till frälsehemman och 1660 synes två av frälsehemmanen ha kommit under Brogård. Ett frälsehemman ligger fortfarande under Stäket och ett under Ådö. (Almqvist)
Av Skälby hemmanen var ett av ålder inlagt i de övriga, Ett annat tillbyttes kronan redan 1590 av Hans Åkesson (Soop) och ett tredje 1686 av greve Anders Torstensson.

Jordeboken för 1698 år berättar följande om Skälby:
1 kronohemman som bebos av Infanterilöjtnant Taegerschöld vid Sigtuna Komp på lön och till boställe.
1 kronohemman tillhopa lagt till ett bruk.
1 frälsehemman som äges av Fru Elisabeth Funck och brukas av Anders Bengtsson.

1698. 1 frälsehemman inlagt under hela Skälby by för lämpliga tider.
1 frälsehemman tillhörigt Fru Anna Skyttes arvingar och brukas av Niels Ersson.
1679 skriver Olaus Erici Örn att det råder en fruktansvärd hungersnöd i Näs.

Löjtnanten Ädel och Wälmanhaftig Herr Anders Samuel Rosengren, kommer att vara ansvarig för boställets hävd och byggnad från midfastan 1764. I sammanhanget kan nämnas att före honom från midfastan 1760 till samma tid 1762 hette innehavaren Capitan Carl Ekensten och 1762 till 1764 Capitan Alexander Magnus Hård.
Vidare voro närvarande Länsman And Holmberg, Fändriken Wilh. Planting Gyllenboga och som ersättare för Regementsskrivaren Simon Aelenius Mönsterskrivaren----

1712 års dombok den 21 febr ordinarie vinterting.
Postmästare Gustaf Rudbeck.
Som jag intet weth hwad uthslag uti Höglovliga Kungliga Hofrätten kan blifwa, alltså understår jag mig intet något af Supplicantens Egendom löss givfwa, och ifall Högl Kongl Hofrätten sin förra resolution skulle ändra och supplicanten för Edzöret befrijas, så är dessuthan Suppl, graverad för någon skulld till Kongl Maj:t att Egendomen ej tillräker, hwid wjdkommer Suppl anhållan, att dess hustru må få widh länsmans Bostället förblifwa, så emedan jag en annan länsman förordnadt, som widh bostället bör wara för dhe dageliga ankommande durchmarcher. Ty kan jag till denne Suppl begiäran icke mitt bifall gifwa.
Uppsala den 17 Martii 1714
1705-05-15 - slagsmål mellan en skräddare och en tolvman
Begärde skräddarmästaren Jeremias Westmans hustru Helena Erichsdotter i Frölunda i Näs socken, att den sak, som hennes man har emot tolvman Jacob Staffansson i Tuna, måtte företagas till slut, angående det att han förlidne Thomasmässoafton slog honom, der af han legat ständigt till sängs till Kyndelmässo, men sedan har ibland gått uppe, ibland legat. Dock begynner han att gå oppe. Men kan intet komma ut för det att än tacksägelse skiedt för honom i Kyrkan. Häremot svarade Jacob Staffansson, att mäster Jeremias Westman bör i egen person infinna sig honom till svars, hälst som han i stämbningen låtit införa att han med största beswär täncker få lefwa, williandes, när han sielf kommer till städes, med sin hustrus, pijgas Annicka Pärsdotters och Styfmågs Jonas Mattzons wittnesmål wijsa, att Mäster Jeremias Westman öfwerföll, honom, i det medan han war borta drack han sig fuller och slog sönder hans stolar; der till hustru Helena sade, att ha haft lag och rätt för sig.
Och som Tolfmannen Jacob Staffansson påstod att Skräddaren måtte sig själv infinna, frågades hustru Helena om hon har mannens fullmakt? Der till hon nekade, och sade att han intet kan skrifwa. Hwarpå Jacob Staffansson sade, att skräddaren sielf warit wållande till slagsmålet för det han var drucken av brännewijn, dock will han böta för blodsår, allenast att saken står till nästa ting, att han får förlijkas; Men hustru Helena påstod att af det undfångne slaget war han så fast, att wid elakt wäder är han lijka som han wore ifrån sitt wett. Äntel:n utlät hon sig, att saken må stå till nästa Ting att hennes Man må sielf komma tillstädes, sampt att hon förbehåller sin man att tahlan på omkåstningar och Expenser; Hwar wid Jacob Staffansson osv.

Diverse anteckningar - huvudskatten i Bro härad
Huvudskatten beräknades 1546 i Bro härad efter settingstal. Skippesta (Skeppsta) skatten och vita penningarna däremot efter jordetal.
Om sommaren är det åska, om vintern husförhör.
Liten hämnd är också hämnd, sa bonden, och spotta på grannens gris.

När i haven gjort allt vad som blivit Eder befallt så sägen: Vi äro onyttiga tjänare, vi hava gjort, vad vi är pliktiga att göra.
Släkten komma och släkten gå.

Omkring 1895 byggde Irma Lindedahl, Lindeborgs stuga Långsand. Vid samma tid fanns Ängsvaktartorpet (Vid), Hjelms soldattorp, Alvreten, Klockargården, Skolan, Järnvägsstationen, Banvaktarstugan, Ekhammar, Handel i Högnäs, Paulsro, Svanvik, den första som byggdes på prästjorden.
Augusta Pettersson född i Ängsvaktartorpet (Vid)
Lyckans stjärna Gust, Johansson och Agnes? Johansson, Nils Eriksson.
Hagtorpet Gust Johansson.

Domboken 1691 fol 388 gärdesgårdarna --- alldeles förstörda
"men gårdfaret ännu synas

Domboken 1689 16/10 fol 31 låtit uppta en Slåtterhaga, af hwilken han plägar få 8 á 9 lass Höö. Men i år icke fått böra lågan dher på

Stavningsregler
Cappellis Lexicon abbreviaturarum eventuell tysk upplaga
Nordisk Kultur XXVIII A
Axel Nelson Alfabet ursprung
Heinrich Frantsson i Wallby flyttade till Stockholm 1651 i okt

Bruket av stora och små bokstäver har normaliserats till större enlighet med nutida bruk. Majuskler inne i ord återges alltid med små bokstäver.
Stora begynnelsebokstäver användas i ort och personnamn samt i ord som Kungl Maj:t o d . Vid början av ett nytt stycke samt där ny mening ansetts börja (särskilt efter skiljetecken . och ;. I sistnämnda avseende har emellertid viss försiktighet iakttagits i fråga om liten bokstavs utbytande mot stor.

Olika tecken för majusklerna I och J ha icke kunnat särskiljas i förlagan vars tecken för dessa bokstäver i den tryckta texten alltid återges med J.
Däremot förekommer i förlagan visserligen sparsamt, en tydligt urskiljbar minuskel j, som i den tryckta texten återges med samma bokstav.
I början av mening står "Jag" men inne i mening "iag".
Olika tecken för y och ij är svåra att med säkerhet särskilja, varför tecken för denna bokstav resp. bokstavskombination i den tryckta texten överallt återges med y.
Avslutad sida i förlagan markeras med tecknet /.

bälghund = storätare, matvrak
drummel = lätting, drönare
rackare = bödelsdräng, hudavdragare, hudflängare
hunsfott = lymmel, fähund

för att ordna för framtiden måste vi studera vad det förflutna och nutiden gjort för oss

240 gr kakao skakas 24 tim med 2,4 l vatten, silas och kokas med 1,8 kg socker. Efter avsvalning tillsätts 1,4 l 96 % sprit, 24 gr vaniljdroppar och 2 droppar tallbarsolja.

Punschrecept.
3 l vatten, 1,8 kg socker kokas i 20 min utan lock, (locket skall ligga på till det kommer i kok.) Sockerlagen öses till den svalnat, sedan ihälles 1 l renad sprit och 1 l arrac, några små ärter, citronsyra samt sockerkulör för färgens skull. Det hela öses, ju längre desto bättre.

Man kan ej vara oberörd av det faktum att vad vi idag är och står är våra förfäders verk.

(2)

1948-12-12
Frans Thun, Tunalund, f 1871
Fru Svensson

Thuns fader var soldat nr 79 i Norrbylund, även kallat Berga by soldattorp. (Andra soldater var soldat Lilja nr 78 och Skörd nr 77.)

Norrbylunds lilla stuga till vänster är flyttad från Berga skog (kallad Forsmark), där åskan slagit ner i den. Det lär synas i stockarna under panelen. (Där bodde skomakare Jansson.)

Smedtorpet har rivits omkr 1926, endast grunden finns kvar.

Därintill låg Lugnet, som revs 1916 - 1920. Där gick stenarna upp genom golvet och plankorna voro urskurna efter stenarna. Efter rivningen användes virket för tillbyggnad av förvaltarbostaden i Lennartsnäs.

Thun gick i skolan i klockargården. Skolläraren hette Johansson. Senare hette lärarinnan fröken Blom. Man gick varannan dag i skolan; klass 1 och 2 tillsammans. Prästen hette pastor Vedberg och prosten Thorman.

Karlsson ville åt banvaktarplatsen. Lade en räls över nya banan. Han blev häktad och förd till tinget i Tibble. Han hade black om foten.

I Fröbacka var det 2 hus, ett torp och ett soldattorp, där Skörd bodde. Skörd var far till Frans, August, Viktor och Kalle Karlsson.

Snickare soldat Funk i Johannelund gjorde möbler. Han har gjort kyrkbänkarna. Fru Lovisa Sandberg i Vickberga har troligen en byrå av björk, gjord av Funk.

Mjölnare Hagberg var även snickare. Han gjorde sin och hustruns likkistor, innan han dog.

Vädersåg med ett blad fanns i Tuna.

Aske torp ägdes av Bergencrantz, endast grunden finns kvar.

Anders Anderssons mor var Abdon Anderssons mormor.

"Tisdagsvädret" var det värsta väder, som rått på flera hundra år. Ett dygn kom så stark kyla, att folk måste ge sig in.

Kommersvik var nuvarande Kummelvik.

Vintervägen drog förbi bl a Dävensö till Hässelby.

De sista 2 litrarna brännvin från Tibble såldes 1890 till Thun, som skickats från rovupptagningen, såsom den yngste. Krögaren hette Barthelsson.

Mjölkpigorna på Lennartsnäs hade mat i köket.

Lennartsnäs skötte jordbruket på Öråker, ävenså Frölunda, genom inspektor Hållenius.

Mamsell Lotta (Lotta Malmberg) donerade pengar till herrarna på Lennartsnäs. Lotta Malmbergs bror var kusk på Lennartsnäs. Han hade Kummelvik som undantag.

Trefaldighetskälla fanns vid Nybygge äng. Där samlades ungdomar. Där var svart av folk.

Hedersberg (Skrämman) var en backstuga.

Fredlund och Karlsson var sockenskräddare.

Den äldste mjölnaren som Thun minns var Grip d ä.

Rosenhäll låg mitt emot Aspvikslund, där mjölnare Larsson nu byggt.

Torparna fick arbeta 5 dagar i veckan.

En del torpare hade 2 tunnland plus äng och både piga och dräng.

Ångbåtarna Runan, grön, Brage och Hillersjö anlöpte Lennartsnäs. De kom från Brogård.

Frisk var en dragon från Sundby; är ännu i tjänst.

Rankhus tillhörde Ekhammar och arrenderades av dragon Blixt, som kom efter dragon Blixt i Ryd, fru Vids fader. När han skulle dö ville prosten Thorman ge honom nattvarden, men han svarade: "Nej, vördig prosten, har vi inte supit tillsammans förut, så får det nog vara nu med."

Sexmännen gingo med stamböcker (lade på två öre). Sexmännen såg till gärdesgårdarna och att grisarna var inhägnade.

Före soldat Hjelm fanns en annan Hjelm, lång och mager. Hade bomärket H. Nuvarande Hjelms mor var hushållerska åt förre Hjelm. Han hade Rankhus.

I Fallet bodde en blind man med stort grått skägg.

Sellin hette en sockenskomakare. Han smög på tå i kyrkan. Han gick till Granhammar och bad friherre Rålamb stå fadder åt ett av hans barn, vilket Rålamb gick med på. Sellin hade sex barn.

Husförhören hölls i grå salen på Lennartsnäs. Där var både gamla och unga.

På 1850-talet gick koleran i Spånga.

En pojke i Barkarby kastade trissa med en brödkaka. När man anmärkte på det, sa han, att brödkakan räckte, men det blir värre med bräder och spik.

Annandag jul gick man och sjöng julvisan "Guds son är född" i torpen. Man började i Smedstorp vid femtiden. Det var många ungdomar, ibland utklädda. Bara karlarna fick förtäring överallt. De hade stjärnor med sig. Man gick till julottan klockan 4. Den började klockan 5.

Juldagarna låg man och sov eller läste bibeln. Annandagen var det dans i torpen (även på nyårsafton).

Fjärdedagjul var det gudstjänst klockan 5, då man brände slut på ljusen i kyrkan.

Kollekten juldagen fick skolläraren och på nyårsafton kyrkvaktaren. Kyrkvaktaren och soldaterna gick i gårdarna och fick lön i natura.

På Lennartsnäs hade man majstång under midsommar och dans på logen med förtäring, När skörden körts in fick man traktering.

August Pettersson, Korsängen.
Sandgrind.
Landsfiskalen hette Olsson och arrendatorn Åberg. Han var hälsingebo. Åberg var till tinget i Enköping. Hade köpt 3 liter sprit med sig. Han hade tagit några nubbar i Enköping. Kördes hem av slaktare Ramström i Aspvikslund och var stupfull, när han kom hem till Sandgrind. August Pettersson var 17 år och var anställd som dräng hos Åberg (omkr 1900) och bodde i västra flygeln. Åt vattgröt och sill och salt strömming varje morgon och kväll.

Oppsylta låg vid transformatorstationen. Bonden hette Jansson och var styvfar åt Hedendahl.
Nersylta = Lyckans stjärna.

En slottsherres böneskrift
Här nedan en handling, som finns bevarad i riksarkivet, den är så tillvida intressant att den är skriven av den person, som i slutet av 1700-talet var den mest betydande i vår socken, nämligen ägaren till Lennartsnäs, kammarherre C Hind Wachschlager. Han började bygga det nuvarande slottet vid Lennartsnäs.

Den 7 juli 1774. Stormäktigaste allernådigaste Konung.

Uti djupaste underdånighet dristar jag anhålla om Eder Kungl Majt allernådigaste åtanka vid återbesättanden av krigsrådsämbetet uti Eder Kungl Maj:ts krigskollegium som igenom numera Herr Landshövdingen och Riddaren Woltematz bortgång är vordet ledig. Att jag använt den tid som under snart 47 års levnad jag uppoffrat uti Eders Kungl Maj:ts och Rikets tjänst till arbete och flit för att vinna skicklighet täckes Eders Kungl Maj:t av i underdånighet bilagde merilista arrernådigaste intaga och mina förmän som ännu lever kunna vittna i sanning härav. Den nåd varmed Eders Kungl Maj:t så övernogt omfattar varje av dess trogna undersåtar försäkrar att därföre även mig som med ganska ringa lön under några och tjugo års tjänstetid nödgats tillsättja och förtära min ärvda och större delen av min förvärvade egendom att ej uti en framtid och tilltagande ålderdom behöva med de mina sucka efter bröd till livsuppehälle. Med djupaste vördnad framhärdar till graven Stormäktigaste Allernådigaste Konung Eders Kungl Maj:ts allernådigaste och tropliktigaste undersåte. C Hind Wachschlager.

Wachschlagers förslag till helgdagskläder och ny altartavla
Konung Gustaf den tredjes avslag på denna ansökan är daterad Ekolssund den 6 aug 1774.
Enligt sockenstämmoprotokoll från 1793 föreslog Wachschlager att männen i Näs skulle ha till heldagskläder tyg av mörkblå vadmal samt med Upplands vapen i knapparna.
Från samma år finns antecknat att Wachschlager och pastor skulle anskaffa en ny altartavla, då den gamla ansågs "liten, gammal och förfallen". Den "förfallna" tavlan är sannolikt den tavla, som sedan förvarades i sakristian och som för några år sedan genom Friherrinnan Alfhild af Ugglas försorg restaurerades. Den hänger numera på högra långsidan i vår kyrka.

Vad våra soldater erlade till kyrkan för sin lyckliga hemkomst från krigen:
1801 Soldaten Anders Glad, Tuna, vid dess hemkomst från fälttåg 6 skilling
1807 Corporal L Grip vid sin lyckliga hemkomst 8 skilling
1807 Rustmästare von Hellern vid sin lyckliga hemkomst 8 skilling
1807 Soldat Lilja vid sin lyckliga hemkomst 4 skilling
1814 Ryttaren Wijk vid hemkomst från kriget 12 skilling
1814 Soldaterna Morsk, Glad, Lilja, Falk för lycklig hemkomst 32 skilling
1814 Soldaterna Preutz och Lugn för lycklig hemkomst 32 skilling
1814 En anonym militär 1 riksdaler
1815 Soldat Asp 8 skilling
1815 En från kriget återkommen 8 skilling

En soldatsläkts öden.
Den 15 maj 1734 föddes i Lifland Georg von Hellern, som 1752 blev volontär vid Upplands regemente. 1757 deltog han i hela fälttåget i Pommern och var 1788 kommenderad till Finland. Bevistade landstigningen vid Braskila, kanonaden och den tillämnade belägringen av Fredrikshamn. 1789 deltog han vid attacken vid Stora Aborrfors, Sultala och Hogfors, passens intagande, sjöbataljen i och reträtten från Svensksund samt reträtten från Björkösund. Sonen, rustmästare Fredrik von Hellern, Sylta, synes ha avlidit 1808. Sonsonen soldaten Carl Gustaf von Hellern, Näs Kyrkby /Hjelms nr/ dog den 24 juni 1837. Med

hans blinda dotter, vilken som barn intogs i den nu rivna fattigstugan, avslutades ett av de många tragiska öden, som många gamla protokoll omnämna. Den blinda flickans fader fick år 1830 medalj " för tapperhet i fält".
Sven Beckman.

Kopia/dubblett på Wachschlagers ansökan och konungens avslag. Sven Beckman.

Utdrag ur sockenstämmoprotokoll, som är förvärvat å landsarkivet i Uppsala:
Den 24 juni 1767 blev en person från Näs lovad ersättning för kläder, som blivit skadade vid biträde med avrättningen av en barnamörderska på Bro allmänning.

År 1787 den 21/10 inbrottsstöld i kyrkan, då kassakistan blev uppbruten. Efter denna kupp blev en järnbom för dörren till predikstolen ditsatt.

Vargar 1845
Den 21 september 1845 klagades över de stora skador som vargarna denna sommar åstadkommit å boskapen. Skallgång föreslogs. Landshövdingen hade erbjudit häradet ett s k "knäppt" skall, som skulle ledas av överjägmästare von Printzencreutz med biträde av länets hela skogvaktarpersonal c:a 1200 stycken. Skallet utgår från Ryssgraven och stranden av Granfjärden över skog och mark till Örnässjön, Lillsjön och Aspvikskvarn till "Draget".

Från de svåra nödåren på 1840-talet må följande anföras:
Den 25 januari 1846 inlämnades en begäran om anslag till ny väg genom Stockholms-Näs. Arbetet skulle bliva ett s k nödhjälpsarbete.
Den 12 april 1846 hade till pastorsämbetet i Näs och V:a Ryd ankommit en skrivelse av följande lydelse: En mängd tiggare från Kalmar, Håtuna och Tibble samt från Ryd och Näs har på senare tider börjat att för strängt besvära Bro och Lossa församlingar. Varemot de förstnämnda socknarna till äventyrs lida men av tiggare från Bro och Lossa. Alltså får undertecknad föreslå att prästerskapet måtte förständiga de fattiga att hålla sig inom den socken eller pastorat vartill de höra samt att sockenmännen i övrigt besluta att avvisa alla utsocknes tiggare. Då den enskilda välgörenheten i dessa tider så kännbart anlitas av behövande inom egna församlingen, att hjälpsamheten inte kan sträcka sig till andra socknars fattiga.
Bro den 2 april 1846 J Brodin /P L

Från nödåren 1845
Denna församling, som insåg både billigheten och rättvisan av nämnda skrivelse har fullt ut lika stort skäl till klagan över intrång av utsocknes tiggare, helst under nuvarande svåra tider till följd av nästflutna års missväxt. Ehuruväl Höga Kungl Författningen föreskriver, att varje församling skall draga försorg om sina i utarmade tillstånd varande fattiga, och då församlingen liksom nu är fallet, översvämmas av utsocknes tiggare låta hemföra dem till den socken de tillhöra, en sådan åtgärd måhända ofta skulle medföra allt för mycket besvär etc. Sockenborna skulle förbjudas att tigga utom socknen men inom egna socken får det äga rum. Stackars människor säger Sven Beckman.

Kamm. Kollegium. diarium över utg skrivelse 1666.

För konduktören Jacob Coshwaij på 120 daler silvermynt till resepengar åt Tälje, att därstädes göra en pertinent avmätning på djupet vid Tälgeviken, till Renette kammaren.

För konduktören Jacob Coshwaij, att bekomma 200 daler silvermynt på sin innevarande årslön.

Kungl Kammar Registratur 1666 del I Jacob Coswaij sid 191 samt del II sidan 353.
Kammarkollegi diarium över utg skrivelser 1668 29/10 för vägmästaren Jacob Coshwaij och hans underhavande på 250 daler silvermynt uppå deras innevarande årslön.

Kungl Kammar diarium 1668 september 26. För stadsskrivaren i Örebro, Ingelbrecht Raben. Immision på 4 tunnland jord emot den skada han tagit av gaturivningen därsammastädes till Herr Lejonhufwud.

Uppländska Konungsdomar.
1541. Item Arent Nilsson klagade till desse efterskrivne bönder, att de icke hade gjort deras fulla fodring ut. Först till Karl i Råby i Bro socken, att han hade slagit under sig ½ markland jord, vilket tillförne var ett besuttet hemman, och avgick årligen fodring till 2 hästar, och vart tredje år 4 hästar vilken fodring av samma ½ markland han icke utgjort haver i 20 år och hålla föregivna hästar härefter.

Item klagade samme Arent till en bonde Måns Nilsson i Berga i Näs socken i Bro härad att han hade 6 öres och 2 örtugar land utjord, som han inte höll hästestand före. Blev dömt att han skulle hålla häst för öre så mycket som han oviss var med bill och skåre.

Näs socken.
I gamla tider ståtade Uppsala län med tre socknar med namnet Näs, nämligen Näs socken i Bro härad, Näs socken i Ulleråker härad och Näs socken i Åsunda härad. Slutligen blev det för tungt att dragas med, varför man för att skilja socknarna åt vidtog ändringen, att framför de olika socknarnas namn sätta namnet på närmaste stad. Därigenom fick socknarna namnen Stockholms-Näs, Uppsala-Näs och Enköpings-Näs.

Av dessa har endast en socken nu förlorat sitt namn, nämligen Stockholms-Näs som nu heter Kungsängen.

Brev från Herman Svenngård till Anders Bokvist. Angående **torpet Lund**
Ej avsänt.
Broder! Nu har vi varit här i snart en månad och haft det skönt och trevligt. Vädret har varit både regnigt och soligt. F n är temperaturen under noll ett par grader och vädret är klart. Det är faktiskt första köldknäppen hittills, så vi har haft blommor i trädgården ända till nu.

Jag skriver till dig angående torpet Lund, som du fick nyckeln till. Jag tänkte fråga dig om du ville ta hand om flyttningen av det. Du kunde ju ta litet i taget allt eftersom du kan få frivillig hjälp av några, som är intresserade. Det finns väl alltid någon.

Innan man börjar måste spisen mätas upp med bakugn och allt. Skorstenens dimensioner och höjd över taket måste också mätas.

Jag hoppas inga varit där och slagit sönder fönstren.

Det vore bra om alla bräder och reglar kunde kilas loss, så att inget bryts sönder.

Vad taket beträffar har jag gått och tänkt på, om man eventuellt skulle lägga torv på det. Det har med största sannolikhet varit det en gång i tiden.

Allt gammalt skall med, förstås, även om det ser litet ruffigt ut. Det som flyttas över till Hembygdsgården bör naturligtvis täckas mot regn och snö.

Vad nedmärkningen beträffar så vet du att man måste förse varje stock med en målad siffra på insidan (i hörnet). Ja, det där vet du lika bra som jag.

Om det skulle vara så, att du är intresserad av detta och kan plocka ned torpet så småningom, så kanske det vore lämpligt att måla ett par stora skyltar och sätta upp på huset t ex " Är under flyttning" så kanske folk inte gör åverkan på det under tiden, som rivningen pågår.

När vi kommer hem skall jag söka kontakt med lämplig person på Nordiska Museet och Skansen för att få råd angående placeringen av torpet på Hembygdsgården. Jag har tänkt mig, att det eventuellt kunde placeras i rad med klockargården i vinkel mot soldattorpet. På det viset får man känsla av en kringbygd gård, vilket jag tror vore trevligt.

Vill du påminna din måg Rosin, om hans löfte att ta en bild av den tavlan, som Ohlsson målat av gamla fattigstugan, helst diapositiv för skioptikonbild men även med negativ för en vanlig bok med bilder från äldre tider i Stockholms-Näs.

Brev till disponent Svenngård från Märta Lindberg, Ringvägen. **Bygdehistoria**
Återigen vill jag erinra om gamla platser. Håtuna är ju bekant för gamla krig och härjningar. Vid Alby i Håbo Tibble finns gamla gravhögar. Aske är ju också en plats för gamla minnen. På gården utanför Slottet är placerat bra gamla kanoner. Greve Lewenhaupt var ju ägare av detta stora gods förut. Greven var en flitig resenär. Ofta hände det att han spatserade ut på de stora åkrarna, berättade för sina arbetande mannar, om sina upplevelser. De reste ofta på sig för att återgå till arbetet, nej, nej, sitt kvar, jag har mer att berätta. Där hade ej nutidens stress infunnit sig. Parken invid Slottet var underbart vacker och välskött på den tiden. Där fanns också en rund byggnad utan väggar, detta drogs med en vev, av en man, så allt snurrade runt. Över dörrarna i Slottet var kungliga kronor, där gästande kungligheter hade sina rum. I de stora skogarna var det ofta jakt. Då var de anställda drevkarlar. Vid lunchdags en gång, sade en av drevkarlarna, vart tog gubbtrollet vägen. Jo, här är han, sade Prins Wilhelm och steg upp ur diket invid.

Vid döttrarnas bröllop var de anställda ej heller glömda. Då dukades långbord, där de fick njuta av riklig förtäring. De grönskande träd och buskar gjorde sitt till att ståten var överväldigande. Dans på den stora logen förekom också.

Greven var mycket intresserad av sina kor, han tog ofta sin tillflykt till ladugården. När greven lämnade jordelivet blev stor sorg. Jordfästningen var i Skeppsholmskyrkan, familjegraven på Håtuna kyrkogård.

Så inköptes gården av Superfosfatbolaget. Väggarna i Slottet revs ned, endast kupolen i taket är orubbad. Övre våningen blev stor sal, med plats för många gäster. Modernt kök och stora kontorslokaler. Vagnslaster kom på järnväg till Bro. Stor maskinpark inköptes, allt under förvaltare Eklunds skickliga ledning. Oerfarna elever gjorde både sig själva och maskinerna illa. Märken finns ännu i stammarna på träden i den vackra allén efter detta.
Vagnslasterna innehöll gödningsmedel. En del av åkrarna var inrutade, där såddes olika sorters säd och en hel del andra saker. Genom skyltar vilka beskrev, sorternas art, kunde man utläsa vilken sort gav det bästa resultatet.

Bönderna i trakten blev också intresserade. Jägare fanns på platsen, vilken lånade vanliga höns, för att hjälpa till att kläcka de många fasanägg som fanns överallt. På hösten började jakten på dessa unga djur. Detta gav ett bra resultat till det stora hushållet. Ladugården blev betydligt utökad, flera hundra biffkor, strövade fritt året om i sina stora inhägnader. Kalvarna föddes ofta i sträng kyla, men de klarade sig bra.

Älg och rådjur var det gott om, vintertid försökte de genom snön att få en tugga av höstsäden. Det är så vackert att se dessa djur på nära håll, vilken vighet i deras språng, vilken oerhörd hörsel. Älgjakten på hösten gav ofta bra resultat. I skogen var gott om bär, dignande tuvor av lingon. Det finns ej någon vackrare matsal att avnjuta en smörgås och en kaffetår, än vid dessa raka furustammar. Det hände mycket under denna tid, men det kanske är av ringa intresse.

Vi passerar istället den långa allén, som leder till Mälarens vatten och överrodden, som fanns på den tiden. Sigtuna var lätt att nå. Signhildsberg skymtar också, dit är en lång allé. Båttrafiken var också livlig förr, de anlöpte Aske brygga på färd mot Uppsala. Tjusta folkskola är ej långt från Aske, vidare Frölunda gård, nu liksom Aske inköpt av Stockholms stad. Kvarnnibble en gård alldeles vid vägen. Flera egnahemsvillor, vilka bebos av gamla sockenbor. Ingen affär finns i trakten, närmaste är Bro eller Eriksund.

För att nå Häggeby kantas vägen av en lång stenmur, vilken sägs vara anlagd av ryska krigsfångar. Från Häggeby leder vägen till Varpsund, därifrån syns Övergrans gamla kyrka.
Ja, disponenten, dessa rader kanske är intetsägande, men jag fick för mig att klottra ned detta. Märta Lindberg.

Till Svenngård från Märta Lindberg.
Vill i tankarnas värld göra en utflykt till några platser i vår vackra kommun. Börjar vid Bro kyrka. Därifrån är ej långt till Kvistabergs Observatorium, vilket förr ägdes av Nils Tamm. Mycket vackert intill Mälarens glittrande vågor. Så fortsätter jag och kommer till Hammartorp. Kommer genast in på Säbyholms ägor. Där ser jag Hagalund, ett mindre ställe, även Thoresta skymtar. Tar vägen förbi den gamla skolan, så siktar jag Brunnsvik, så småningom Björknäs. Där har mark inköpts av Stockholms stad (Solna G S) vilka iordningställt en ljuvlig badplats med stor parkering. Stannar och njuter av den vackra utsikten, längst bort Brofjärden. Så passerar jag Verka, Lugnet och några mindre byggnader. Så är jag vid Ådö gård, förr ägd av ingenjör Claes Tamm. Stor trädgård, även lantbruk fast ladugården nu står tom. Hönseri anlades där och en expert fröken Craford anställdes, vilken snart nog övertog gårdens skötsel. Ingenjörens maka hade då gått ur tiden.

Fortsätter och kommer till Ormudden, där var förr en skola, en sal för sex klasser, en lärarinna. Vad tiderna förändras. Så måste jag över det virvlande Ormsundet, för att nå Dävensö. Under färden ser jag Gräsholmen, Alholmen, Högholmen dit forslades djuren förr för betets skull. En del blev vilda och måste skjutas. Även Björkfjärden syns. Passerar över ön för att nå Skeppsbacka, några årtag så är jag i Färentuna och Svartsjölandet. Vänder åter och kommer till Säbyholm. Där är Sunnerdahlska Stiftelsen belägen, helt nära Låssa kyrka. För många år sedan var där en liten yngling Erik Algård, känd från musikens värld.

Forsätter till Lindormsnäs, förr ägd av bankdirektör Henrik Tamm. Nu används huvudbyggnaden vilken Stockholms stad inköpt till rekreation och vila för husmödrar från Stockholm. Ett idealiskt avkopplingsställe, med all grönska. Tamms hade 7 kvinnliga tjänare, vilken skillnad mot nu. Sju barn hade de, den äldsta sonen Viking var med i Abbesinska kriget, utgav sedan ett par böcker om detta. Han och jag är lika gamla, 74 år. Det var stort saftkalas varje födelsedag. Dottern Margareta gift Lagercrantz, Virsbo bruk, roligt få en hälsning från dem ibland.

Bankdirektörens fru titulerades Hennes Nåd, tyvärr slutade hennes liv i nästan fattigdom. Det bör nog vara svårt, en fattig stackare vet ju ej annat av.

Vägen till Lindormsnäs är så vacker på sommaren. Där har Charlie Norman sin villa, med eka vid stranden. Hackvik ägd av Selma Pettersson, infödd Låssabo. Ett stort sandtag finns där även, vilket förr gav riklig avkastning. Så det vackra Drakudden förr ägd av Braunerhjelmska släkten. Nu äger Pingströrelsen detta. Jag fortsätter till Kälkholmen, vidare Smidö, där det fanns en byggnad, men nu är bebyggt av större och mindre byggnader, ett nästan jordiskt paradis.

Så går jag till Stora Ekeby gård, vidare Klockargården, Sanda, Källtorp, Ålbrunna och hamnar vid Sjöherrgård, förr ägd av Edit Eriksson. Sedan hennes bortgång i fjol fick en manlig hjälpare Carl Eriksson ärva allt. Han är över åttio år och vistas på Norrgården i Bro. De blev för flera år sedan erbjudna en stor summa för stället, men föredrog att leva kvar i sin ensamhet utan vatten och el. Till sist började de styrande inom socknen att få dem att lämna detta, men det gick trögt. Så sjuknade Edit, liggande på tidningar istället för lakan. Lådorna var fyllda av allt möjligt hemvävt i linne. Flera gamla dyrgripar fanns också där. Carl Eriksson är en mycket egendomlig man på många vis. O, vad jag babblar, ha överseende med mig. Kasta detta i papperskorgen, det kanske är av ringa intresse för disponenten. Ber om ursäkt att jag gör så här.

Märta Lindberg, Ringvägen.

(3)

Ur **Lagmansrättsdombok 1704.**

1704-08-29 klockan mot 12 inkom följande av Bro Häradsnämnd. Domaren Anders (Hans) Staffansson i Berga, Erich Jönsson i Jursta, Erich Hinderson i Tibble, Erich Olofsson i Härnevi och Jacob Staffansson i Härnevi.

Samma dag blev det skogsskifte med anledning av en häradsdom daterad den 26 september 1682 uti Näs mellan Anders Larsson och Lars Ersson, som vid Häradstinget den 4 februari 1704 är intecknat och konfirmerat, jämväl härmed på begäran i Lagmansprotokollet infattat och vidare konfirmerat.

Vidare den förlikning och avhandling som Anders Larsson i Näs och Lars Ersson i Näs den 22 juli 1699 sins emellan upprättat angående 2:ne röjningsplatser eller slåtterhägnar (?) som på Häradstinget den 5 juni 1700 är konfirmerat.

1705-08-07

Inkom efter avgången notification Bros Häradsnämnd nämligen: Domaren Hans Staffansson i Berga, nämndemännen Bengt Johansson i Thoresta, Jacob Staffansson i Tuna, Per Andersson i Tuna, Erich Hindersson i Tibble, Anders Ingmundson i Österröra, Anders Johansson i Stora Ullevi, Mats Larsson i Sanda, Johan Andersson i Härnevi, Erich Olofsson i Härnevi.

Dito kapten (Carl Julius de la Chapel) emot gästgivaren i Grans krog, Daniel Häger, såsom vittne, absence (ej infunnit sig) ty pliktar han sina 3 daler silvermynt.

1705-08-09

Kamreraren Engelbert Reben; emot trädgårdsmästaren Erich Gabrielsson. Käranden själv tillstädes. Svaranden även så.

Kamreraren välbetrodde Engelbert Reben; emot Pär Johansson i Tuna. Käranden själv praesence, svarande också närvarande, berättandes Bros Häradsnämnd, att de tillförne dömt i denna dem emellan nu instämda sak och fördenskull uppsköts med dess avdömande.

1705-08-14

Kamreraren välbetrodde Engelbert Reben, emot Erich Gabrielsson. Käranden absence, svaranden hustru Margareta Månsdotter tillika med dess nu muntligen inför Lagmansrätten Constituerade fullmäktig notarien Menscheffer tillstädes.

Kamreraren välbetrodde Engelbert Reben, emot bonden Pär Johansson i Tuna. Käranden absence, svarande praesence, tillika med dess muntliga constituerade fullmäktig notarien Gabriel Menscheffer.

1705-08-14 klockan 1/4 del efter 10 inkom kamreraren välbetrodde Engelbert Reben ingivandes sin libell (besvärsskrift) och därvid allegrerade dokumenter emot trädgårdsmästaren Erich Gabrielsson, jämväl insinuerade bemälte kamrerare sina fattade besvär mot bonden Pär
Johansson i Tuna.

Efter middagen företogs saken till genomläsande emellan kamreraren Reben och trädgårdsmästaren Erich Gabrielsson och upplästes Erich Gabrielssons revers av den 2 december 1704, varvid Erich Gabrielssons hustru expierade, att reversen var med hennes mans hand intet underskriven, tillståendes herr kamreraren på herr lagmans tillfrågan, det han själv skrivit reversen. Men vad den supplik som till grevinnan är uppställt angår, den hustru Margareta Månsdotter påstår, att herr kamreraren själv skall skrivit, så nekar likväl kamreraren därtill. Man det upprättade kontraktet tillstod kamreraren hava skrivit, viljandes kamreraren väl tillstå vad han hade skrivit, men det han intet med sin egen hand uppsatt, skall han ej eller kunna tillstå.

1705-08-15
Kamreraren välbetrodde Engelbert Reben mot trädgårdsmästaren Erich Gabrielsson. Käranden praesende, svarande genom dess hustru Margareta Månsdotter. Kamreraren välbetrodde Engelbert Reben mot Pär Johansson i Tuna, bägge parterna praesentes.

Inkom trädgårdsmästaren Erich Gabrielssons fullmäktig notarien Gabriel Menscheffer med en dess skrift till Lagmansrätten därutinnan han å sin principals vägnar anhåller, att som kamreraren Reben hade appellerat mot Bro Häradstings dom av den 17 maj, angående det trädgårdsmästaren Erich Gabrielsson emot sin revers flytt i tysthet från Lennartsnäs gård, 2) ej fullgjort hälften kontraktet, 3) olovligen bortfört foder, 4) behållit foder av trädgården, 5) betalning för redskap, 6) betalning för återstående arbete i trädgården, 7) betalning för dagsverken, 8) expenser och bemälte Reben samma sin interponerade appellation intet prosequerat, medelst stämning, uttagit på Erich Gabrielsson till nu, påstående Lagmansting, och således all sin talan emot Erich Gabrielsson som sig avhänt, ty begärs å samma dom konfirmation; sedan upplästes Erich Gabrielssons undfångne avskeds pass av Stockholm den 2 december 1704 med kamreraren Rebens egenhändige och nu inför lagmansrätten tillstådda underskrivna namn.

Sedermera företog sig lagmansrätten den andra av herr kamreraren Rebens instämda sak emot bonden Pär Johansson i Tuna till skärskådan angående av slagsmålet härflytande expenser och lät Lagmansrätten sig föreläsa Bro Häradstings dom av den 16 sistlidne maj i detta mål avsagd, därutinnan Häradsrätten har tillerkänt Pär Johansson i Tuna för expenser och läkarlön 30 daler kopparmynt. Kamreraren Reben härvid närvarande, jämte bonden med dess fullmäktige notarien Gabriel Menschaffer, som på bondens vägnar ingav en expensräkning, därutinnan praetenderades 70 daler 5 kopparmynt till de honom Häradsdomen tillerkända 30 daler d:o mynts expenser, vilket Lagmansrätten noga i betänkande tagit, skärskådat och rannsakat, prövandes omsider skäligt att tillerkänna Pär Johansson i Tuna uti expenser, så väl uti reseomkostnad, läkarlön, tidsspillan som försummelse uti ett för allt tillika med inräknat de 30 daler kopparmynt som Häradsdomen honom tilldömer 25 daler silvermynt.

1705-08-29
Kamreraren välbetrodde Engelbert Reben; emot trädgårdsmästaren Erich Gabrielsson. Käranden själv tillstädes och på andra sidan notarien Gabriel Menscheffer.

Kamreraren välbetrodde Engelbert Reben mot trädgårdsmästaren väll:te Erich Gabrielsson jämte dess fullmäktige notarien Gabriel Menscheffer inkallades då blev föreläst den inlaga som trädgårdsmästare Erich Gabrielsson låtit författa, varutinnan talas om den ed, som kamreraren är vid Häradsrätten pålagt varpå notarien Menscheffer på tillfrågan sade, att kamreraren hade appelerat mot domen under Lagmansrätten och för den skull ej presterat den honom pålagde eden. Varpå kamreraren Reben svarade, att sedan eden blivit honom pålagd, är inte något Häradsting förelupit och befalldes notarien Gabriel Menscheffer att giva kamreraren Reben avskriften utav dess inlaga, som så väl på bondens vägnar som trädgårdsmästaren Gabrielssons sida är inlagt, havandes kamreraren förmått notarien Hans Fällbohm att å hans vägnar sistera för Lagmansrätten samt tala och svara i saken såsom dess laga fullmäktige. Någon stund därefter inkom kamreraren Rebens utskickade Henrich Brand (?) för Lagmansrätten och blev honom på begäran kommunicerat Erich Gabrielssons inlevererade skrift.

1705-08-29
Engelbert Reben mot trädgårdsmästaren Erich Gabrielsson. Kärande absence, plicktar 3 daler silvermynt. Svaranden närvarande.

1705-09-04
Reben mot trädgårdsmästaren Erich Gabrielsson, bägge absence.

1705-09-19
Reben mot Erich Gabrielsson. Reben absence. Svarandes fullmäktig närvarande.

1705-09-19
Såsom trädgårdsmästaren Väll:tt Erich Gabrielsson, har genom dess fullmäktig notarien Gabriel Menscheffer låtit uppvisa en Bro Häradstings dom, avsagd mellan bemälte Erich Gabrielsson och kamreraren välbetrodde Engelbert Reben den 17 maj 1705 angående 1) det bemälte Gabrielsson skall mot dess revers den 2 december 1704, olovligen och i tysthet begivit sig från Lennartsnäs gård, 2) ej fullgjort det halva kontraktet, som han om trädgården där sammastädes upprättat, 3) olovligen bortfört foder, 4) bärgat foder uti trädgården och för sig allena behållit, 5) betalning som Reben fordrar för någon redskap, 6) betalning för återstående arbete i trädgården, jämväl 7) för dagsverken, samt 8) refusion för expenserne, uti vilka mål Reben har succumberat, och för den skull emot häradsdomen appelerat, vilken appelation han sedermera intet fullföljt, ty varder häradsdomen här med av Lagmansrätten på begäran konfirmerat, och saken å kamreraren Rebens sida för desert förklarat.

1705-09-26
Kamreraren välbetrodde Engelbert Reben; emot trädgårdsmästaren Erich Gabrielsson; på Rebens vägnar var fullmäktige Hans Fällbohm tillstädes, men berättade för Lagmansrätten nu som tillförne, intet hava någon rättskap i den saken, kamreraren Reben ej heller lämnat honom några dokumenter som densamma angår.

1705-09-27
Kamreraren välbetrodde Engelbert Reben; mot bonden Pär Johansson i Tuna. Uppå Rebens sida var tillstädes Hans Fällbohm, och uppå bondens sida Gabriel Menscheffer.

Sedan nämndens namn voro intecknade företog sig Lagmansrätten till uppläsande den vid 1703 års Lagmansting anhängige gjorde sak emellan köksmästaren välbetrodde Zacharias Halling och skräddaren mäster Johan Fax, angående Frölunda hemmans köp och handel. vilken då kom att stanna, förmedelst några vittnens avhörande, var över, och om vilken habilitet är vordet resolverat i den Kongl Hovrätten, vilken resolution nu för Lagmansrätten blev uppläst av dato den 13 juni 1705, samt en annan Kongl Hovrättens resolution av den 6 mars 1705 angående jäv som mäster Fax här anfört emot herr lagman Gyllencreutz person, att han ej skulle kunna dömma i denna saken, sedermera upplästes mäster Fax fullmäktige Lars Sandbergs på Fax vägnar ingivne skrift, därutinnan han förmäler sig intet hava såsom actor något uti huvudsatsen att anföra emedan som vid Häradsrätten uti densamma ej är blivit dömt, skolandes vid Lagmansrätten ej annat kunna resolveras över, än om Fax skall gånga den ed som honom vid Häradsrätten är bleven pålagd eller ej. Däremot svarade herr köksmästaren Hallings fullmäktig S:r Anders Lagerholm, att han fuller skulle kunna muntligen utlåta sig över Sandbergs exeption och visa, det han redan svarat i huvudsak men som Sandberg skriftligen exiperat ville och Lagerholm på herr köksmästarens vägnar skriftligen sig förklara, till vilken ända Sandberg anbefalltes att giva herr köksmästarens fullmäktig avskrift och kommunikation av den inlagde skrift.

1705
Saken mellan kamreraren Reben och trädgårdsgmästaren väll:t Erich Gabrielsson, som tillförne har varit vid Lagmansrätten företagen angående

1) 50 daler kopparmynt,
2) beträffande halvparten av den uti Lennartsnäs trädgård fallande frukten och höet jämte
3) pretenderat betalning för åtskillige låntagne partsedlar, samt
4) beträffande 3:ne stycken får dem kamreraren Reben för Erich Gabrielsson skall förhålla och
5) de av denna action förorsakade expenser, uti vilket mål Bro Häradstingsrätt har dömt den 16 juni 1705, tog lagmansrätten till avdömande, och som kamreraren Reben hvilken appellerat emot panter emellan avsagd, och har till ändring av densamma ej kunnat andraga några andra skäl, än de vilka vid Häradsrätten äro ventilerade, havande han fuller å dess vägnar skriftligen konstituerat notarien Fällbohm till samma saks utförande vid lagmansrätten. Men har han sig förklarat om saken ingen kunskap hava, helst emedan Reben ej lämnat honom några dokumenter och bevis, med vilka han densamma förfäkta kunde, ty prövar Lagmansrätten i anledning av de på Erich Gabrielssons sida bibrakte skäl rättvist, att härmed konfirmera och stadfästa Bro Tingsdom av den 16 maj sistlidne som

sig på goda skäl, lag och kunglig förordning grundar vilkets innehåll kamreraren Reben åligger att fullgöra, och som har uti 2:ne instanser succumberat, ty skall han i anledning av Kongl Maj:ts nådigaste reservist av den 22 juli 1701 betala till trädgårdsmästaren Erich Gabrielsson de av denna process förorsakade expenser så vid Härads- som Lagmansrätten i ett för allt 30 daler kopparmynt, som utförligt av resolution i domboken är att finna.

Köksmästaren Halling begärde Bro häradsrätts extra ordinarie tingsdom av den 25 februari 1705 vilken levererades till hans broders socken-----

1705-10-11
Den 13 oktober inkom borgaren och skräddarens i Stockholm Jeremias Andersson Westmans hustru, hustru Lena Erichsdotter, uppvisande en Bro Häradstings dom, avsagd den 6 oktober 1705, mellan besagde Westman och tolvmannen Jacob Staffansson i Tuna och Näs socken, angående slagsmål jämte 89 daler 8% silvermynt, och som bemälte hustrus man Jeremias Westmans kontrapart bonden Jacob Staffansson i Tuna skall appelerat emot bemälte dom, det han och vice versa säger sig vilja göra, så begär hon att kunna erhålla stämning på bemälte Jacob Staffansson till nu påstående Lagmansting, och som detta var en mycket absurd begäran, så kunde hon så mycket mindre deruti villfaras.

1705-10-16
Uppropades: Köksmästaren välbetrodde Zacharias Halling emot skräddarmästare Johan Fax. Herr köksmästaren själv tillstädes, men dess kontrapart skräddaren Fax absence, ty plicktar han efter Kongl Maj:ts Nådigaste förordning sina 3 daler silvermynt.

1705-10-16
Såsom den instämde saken ifrån Bro Häradstingsrätt, emellan köksmästaren välbetrodde Zacharias Halling och skräddarmästaren Johan Fax angående Frölunda hemmans köp och handel, kom vid förledne 1703 års Lagmansting att stanna, medelst några av köksmästare Halling producerade vittnens avhörande, emot vilka mäster Fax eller dess dåvarande fullmäktige androgo sina jäv över vilka Lagmansrätten resolverat och samma vittnen för habile erkänt, med vilken resolution Fax ej aequiesterat, utan i anledning av Kongl Maj:ts reseript (?) och förordningar angående vittnens habilitet underställ den samma Kongl Hovrättens vidare omprövande varest Lagmansrättens resolution medelst den Kongl Hovrättens dom av den 13 juni innevarande år som för Lagmansrätten och uti herr köksmästarens Hallings med dess fullmäktiges S:r Anders Lagerholms å den ena, och skräddarmästaren Johan Fax å den andra närvarande blev uppläst, är vorden approberat i anledning av ovanbemälte resolution.

(Gröna anteckningsblad)
Befallningsman välbetrodde Giert Joensson fann sig högeligen besvärad över Johan Nielsson, Jursta, att han honom illa skall angivit hava hos sin Nådige Herre Hans Excellens Riksrådet och Presidenten i Göta Rikes Hovrätt, Högvälborne Herr Claes Rålamb, att befallningsman skulle låta lägga inkvarteringar på honom eller Säteriet Jursta, och således skaffat från Hans Excellens på sig ett onådigt brev av den 15 januari 1679. Ty ville befallningsman publice har referera huru passerat voro och förnimma låta om icke betygas kunna så sanning vara, att han så----

1790-11-25
Ärkebiskop, prokanslern doktor Uno von Troils visitation i Ryd och Näs.
I prästgården samlades prosten i Håbo, kyrkoherden i Häggeby, Sven Elaestedt, kyrkoherden i Floda, Strängnäs stift, Magnus Jacob Anders Caström.

Befanns att en Series pastorum fanns från 1595-1719 i en kyrkans gamla Räkenskapsbok från 1596. Pastor anmodades att fortsätta den. Församlingen i Näs ledamöter hade på flera år ej begått nattvarden. Skulle inkallas till i övermorgon.

§ 11. Meddelade att ingen skolmästare fanns i Ryd. 2 tunnor säd anslagna för klockaren av sockenmagasin för 4 fattiga barns undervisning. Hovpredikanten Borg hänvisade till egen hjälpadjunkt Helledaeij som kommunister att ta hand om undervisningen. Hedrande lovord. Visitator skulle få höra prov på det kommande dag. I Ryd fanns fattigstuga men inte i Näs, där behov av hjälp var ännu mera tryckande.

Enligt visitationsprotokoll 1790 i Näs.

§ 17. Genom karta över Ryds Prästgård uppvisades med därtill hörande kartbeskrivning författad 1706 av lantmätaren Carl Enberg och nästlidne år 1789 utur lantmäterikontoret av samma karta kopierad. Även fanns geometrisk karta över kaplansbordet av år 1761. Å intetdera stället förmärks finnas något inventarier osv.

Den 26 i kyrkan visitation, berömde dem för deras kunskap. Sist framkallade han församlingens ledamöter och berömde

1681-05-13 ur Domkapitlets protokoll

§ 7. Pastor i Ryd Olof Örn berättade att en herre i församlingen av främmande religion begär att få bygga grav i kyrkan. Var pastor gör sig underrättad om -----sina barn i lutersk lära och om han själv eller frun eller barnen om de är så stora att begå nattvarden. Om graven skadar kyrkan. Hur mycket han skulle vilja giva till kyrkan, om det skulle efterlåtas. Skriva därom preposition att han förnimmer församlingens mening.

(15) Söder uti Jursta vret till en stor å sidan liggande sten, stödjandes vidare Herr Landshövdingen sig härom vid tvenne attester givna den ena av Erik Sigfridsson i --ebboda, som i Ullevi född och där varit bonde, av den 23 juni 1666, som innehåller, att han i sin ungdom har sett ett gammalt gårdfare över Jursta norrvretens linda efter den skillnad Herr Landshövdingen för synen uppvisade och blivit då av de gamle för Erik Sigfridsson berättat, att Jursta ägor tillförne ej längre skulle kommit än till samma gårdfare, och icke så långt väster sig sträckt, som nu dess vrets gärdsgård står, men vad Jurstabornas hävd till Ryby röse angår, vet Erik Sigfridsson intet därom berätta.

Om ägorna längre norr föregiver Erik att han av sina föräldrar och åtskilliga andra hört och förnummit haver, att Jurstaborna dem med mulbete och skogshygge hävdat hava, dock sådant förmedelst Ullevibornas lof och förnöjelse. Den andra attesten av Carl Bengtsson i dag som i Jursta född och där uppväxt är daterat den 5 oktober 1667 var uti förmäldes, att vägen som Jurstaborna brukar för sin boskap till Ullevi skog, ligger på Ullevi ägor och hans föräldrar brukade den som vedhygge på skogen med Ullevibornas lov mot betalning, förmäles ock att Jursta aldrig med sina ägor kom så långt som till Per Jonssons hage. Berättas och sist i bemälte attest, att salig välborne Bror Andersson och Johan Ottesson hava en gång funnit ett något rubbat rå i Hammartået, då de ägorna emellan Jursta och Ullevi besåge, vilket de beslöt med en bro för vägens skull att låta bevara. Sammaledes har ock på synen fullmäktige bokhållaren Erik Ling uppvisat Jursta bys ägoskillnad begynnandes från vägen och Hammartået uti rätt vrets gärdsgård uti rätt norr till ett femstena rör, öster från torpet Ryby, vidare uti norr efter ett gammalt Ullevibornas gårdfare continuerades ytterligare uti norr efter ett vatten skjöl och rännel samt och dels gammalt gårdfare till Per Jonssons vret mottagen, hållandes sig jämte denne ägoskillnad vid Jurstabornas hävd. Såsom för den skull Jursta bys ägoskillnad från vägen och Hammartået, uti norr allt intill Per Jonssons vret, som för Häradssynen uppvisad är, befästes genom dess hävd såväl uti Norrvreten som eljest uti marken längre norr därest för synen blev uppvist, var fordom en inhägnad --ril har. Den Bengt Larsson i Härnevi då berättade sig för 30 år sedan hava inhägnat med salig välborne Bror Anderssons tillåtelse, såframt bonden i Jursta det kunde mista och brukade han då samma ägor i 6 år så på norra som på södra sidan om bemälte gärdsgård, finns dock i denne linjen ett vist femsatt rör öster från Rybyn, eljest och förnimmes att då Jursta eller Ullevi några intagor mot varandra gjort hava, dem då ej sträckt över samma linje, vilken och med en vattenrännel betecknas. Kan också Härads den ej improbera utan alltså med erkännande rätta skillnaden här efter böra vara Jursta och Ullevi emellan, från Hammartået uti norr efter Jursta vrets gärdsgård till det femstena röret öster från torpet Rybyn, sedan rätt uti norr, efter förra gårdfare och vattenskjölet.

1701 fol 751 m m Lars Wising,

fol 749 fotostatkopior brev av Linnart Torstensson.

1701 fol 752 Så vart och det halva skattehemmanet (Frösunda) Frölunda i Näs socken, som Hennes Maj:ts Riksänkedrottnings mästerkock Zacharias Halling köpt av konterfejaren mäster Anders von Behn den 18 maj 1699 för 500 daler kopparmynt nu andra gången uppbjudit.

Petter Dijkman.

Alltså kunde han för sin del, uti något svaromål sig icke inlåta: utan anhöll, att detta mål till nästa Ting måtte uppskjutas, på det han emellertid om någon Konsistorie fullmäktig kunde hava tillfälle ansökning göra. Har han dock i förmåga av 11 kap 4 rättegångsbalken bort åtnjuta den förmån, som om stämningars

tillställande däruti utsättes, och han således ej haft tillräcklig tid att lämna Domkapitlet i Uppsala därav behörig del.

Kladd till brev till Statens Järnvägar från Svenngård.
Efter en i dag företagen resa till Enköping har jag fått en synnerligen ofördelaktig uppfattning av S. J:s möjligheter att nöjaktigt utföra en så vittgående omläggning av trafiken i den rasande fart som skett.

Först och främst har personalen ej fått tillräcklig tid att lära sig tågtiderna, vilket framgår av närslutna kopia av mitt dagsbrev till Tgl.6 dd. Så vitt jag förstår har S.J. samarbete med Bälsunda Bussbolag och bestämmer gemensamt tågtiderna och vad till trafiksamarbetet hör. Då borde man kunna förvänta att fortsättningsbuss alltid finns till hands för de resandes vidarebefordran. Söndagen den 26 maj behövde bussarna från Enköping respektive Bålsta till Kungsängen 1 timme längre tid än normalt. Det berodde på biltrafiken med en kö praktiskt taget hela vägen mellan Bålsta och Kungsängen. Men järnvägsspåren lågo tysta och oanvända. Endast ett tåg passerade. I ett sådant här fall borde väl S J. planerat bättre och lagt in en Bålstabuss med 4 á 5 vagnar, vilket hade blivit till stor nytta för trafikanterna. För en del år sedan använde S.J sig av en slogan "svenska folkets järnväg". Den har visst blivit bortglömd nu.

Jag förstår mycket väl att tiderna förändras och kräver nya tag, men det bör ske till fördel för trafikanterna som till syvende och sist, dock är de som bär upp hela trafiksituationen.
Därtill kommer en del andra anmärkningar värda fakta. Vid Bålsta fanns inte en soffa eller bänk att sitta på och om man försökte komma in i SJ:s väntsal i Bålsta var den låst. Överallt var låst där, t o m toaletterna och ingen människa var hemma. Om det skulle bli regn så fanns ingenstans att ta vägen, om man inte räknar ett cykelställ, med en del cyklar i. Stationshuset i Bålsta tillhör väl S. J. och bussarna likaså. Skulle stationsföreståndaren ha någon möjlighet att sköta dessa anordningar till allmänhetens nytta?

Vidare kan framhållas att det finns ett litet krypin för telefonerna, men det var låst under uppgift att telefonerna var trasiga.

Missnöjet i dessa trakter med SJ:s åtgärder är ej att ta miste på. Åtgärderna förefaller oöverlagda och dåligt utförda.

Det var ju som bekant helgdag och vid min ålder, 77 år, fanns ju ingenstans att taga vägen i över 6 timmar. Jag nödgas därför begära att Kungl Järnvägen-----

1701
I anledning av kyrkoherden ärevördige och vällärde Herr Anders Schoufeltz skrivelse daterat den 20 augusti nästlidne, så framkallades för Rätten framlidne torparen Olof Matssons änka, uti Tätorpet, hustru Britta Andersdotter, samt dess son Nils Olsson och hans hustru Kerstin Jöransdotter i Tätorpet, vilka senare är angivna, för att de skola med ord och gärningar hava överfallit dess moder och svärmoder, varför hustru Britta sig hos kyrkoherden högeligen besvärat, som vad det första målet belangar, att sonen Nils skall förliden vinter hotat dräpa sin moder, slagit yxan för henne i bordet och spisståndaren, när han intet fått det han velat, så klagade hon, att huruväl hon inte minns vad tid det var, uti vintras, eller vad de trätte om, så skall han stött henne i bröstet med näven så att hon skall ha fallit baklänges i bänken.

Men ingen har det sett, skjutandes skulden på sin sonhustru, att hon retat sonen till att vara så vidrig, sade också att sonhustrun lärt hennes piga, Margareta benämnd, ifrån Närke, stjäla och bryta upp hennes dörr, där hon hade sin mat uti, den borttagit, har ock intet låtit syna sig. Frågades om hon hade något ont därefter, svarade, vad skulle hon hava ont, det var nog att hon stötte sig. Ytterligare frågades varför hon icke sig därom tillförne besvärat, då man bättre kunskap kunnat fått, därtill kunde hon intet säga.

Nämnden, som känner gumman, sade henne vara orolig och trätsam, och det vore bäst de skildes åt till hus och hem, efter gumman alltid låter illa, och vill regera i huset. Gumman sade att hon förtryter, det de intet vilja lyda henne, som är gammal och vet vad som skall vara. Det ges sonen lovord, att han förer ett lyst leverne.

Att sonhustrun skulle hava stött svärmodern emot bröstet, så att hon fick sår på sitt ben, där till hade gumman ej heller något vittne, utan hustru Kerstin hade fram sin lille son, Olle kallad, om sina 10 år, vilken sade, att när farmor kom in från gården uti förstugan, ville hon att några smågrisar skulle vara kvar i stugan, dem svärdottern utkörde, har hon, då hon kom upp med vattenämbaret slagit vatten på svärdottern, då hon tillstår sig skjutit emot henne, att hon stötte benet emot bänken. Gossen Olle sade, att mor stötte henne inte såret, utan hon stötte sig själv.

Så skickades efter torparen Jöran Andersson i Haga, vilken edligen betygade, att när han ifjol om hösten tröskade hos gumman tillika med hennes son, och de skulle mäla av logen. Så kom gumman med en yxa

vetandes han intet om hon ville hugga eller slå honom, och då tog han yxan av henne, men intet vet han varför.

Gumman sade äntligen att sonen inte tillfogat henne någon blånad eller slag, utan sonhustrun som sagt är, och mera hade hon inte att säga, utan när hon hörde vad straff därpå skulle följa, om hon kunde med skäl och vittne övertyga sin son och sonhustru hava slagit sig eller gjort något åkomme med vilja och uppsåt vartill hon själv ej någon anledning givit med överfallande eller annat, såsom vattnet, som hon kastade på sin sonhustru, när hon nödgades skjuta henne ifrån sig, det hon intet kan neka, så sade hon sig inte begära något straff, eller klaga till den ändan, att hon vill dem illa, utan att hennes sonhustru giver henne något mera efter, vartill Rätten med tjänlige ordformer, så väl henne som sonen förmante, stannade rätten uti följande utslag.

Såsom hustru Britta uti Tätorpet och Bro socken intet kan eller påstår att med full vittne eller annan laglig bevisning, övertyga sin son Nils Olsson och dess sonhustru Kerstin Jöransdotter hava med ord eller gärningar överfallit henne kan Tingsrätten få någon vidare underrättelse, om något på henne förövat slagsmål, eller annan straffvärdig åkomma.
Ty i anledning av den 20 kap Tings: Ll: befrias Nils Olsson och hans hustru ifrån svärmoderns tillmäle, varpå de togos i hand och gingo sin väg.

(4)

Bro Härads dombok.
1678-02-15 - Tvist i Finsta
Förklaring till protokollet den 15 februari 1678 om ägandeförhållandena i Staffanson släkt.

Jacob Staffansson i Finsta anhöll hos rätten och begärde komma till besittning av bemälte Finsta sitt fädernehemman, däruti han äger sin broders lott, och hans syster Malin Margareta och hustru Britta Staffansdöttrar sina systerdöttrar, honom till hävd och besittning upplåta, och hans styvfader domaren Bengt Johansson vara pliktigt det nu avträda. Domaren Bengt Johansson invände sig nu för sent blivit uppsagd, eljest och ville ej hemmanet avträda så länge han sjelv äger jord däruti, den han inte löst haver, varöver han uppvisade borgarens i Stockholm Petter Rootz köpeskrift av den 26 mars 1674 på ett ½ öresland betalt med 50 daler kopparmynt.
Item betalt på sin styvdotters hustru Britta Staffandotters jord till hennes man Lars Hendrichsson, soldaten, 59 daler 16 öre kopparmynt. Noch på Johan Anderssons i Finsta hustrus jord 43 daler 24 öre kopparmynt som haver varit Staffan Jacobssons systers Magareta Jacobsdotters dotterman. Yngre brodern Hans Staffansson vill vara så när som äldre brodern Jacob Staffansson till hemmanet.

Rätten och nämnden överlade detta ärendet och samhälleligen stannade i den meningen, att domaren Bengt Johansson njuter än ett års träde och besittning av hemmanet Finsta i anseende 1) att den yngre brodern som icke mindre rätt äger i hemmanet, än den äldre honom besittningen tillstår. 2) Han där någon jord inlöst och således själv däruti äger därför han bör njuta sin betalning. 3) Är han icke rätt eller fullkomligen av alla intressenterna i rätten tid därifrån avsagder och 4) Kan ej heller nämnden tillåta, att de båda styvfadern och styvsonen Jacob Staffansson hemmanet besitta, emedan hemmanet det ej tåla kan, men när Bengt än ett träde och årsväxt av hemmanet åtnjutit haver, bör han det avträda och styvbarnen det upplåta, dock för det han Bengt Johansson i hemmanet äger och köpt haver bör betalas och förnöjas.

En märkesman i Näs

I Medlemsbladet nr 4 1962 hade vi en artikel, som vi kallade "En märkesman i Näs". Den handlade om Hans Staffanson i Berga. Vid senare efterforskningar har det visat sig att han som ung bodde på Finsta i Bro socken. Hans far hade dött och änkan gifte om sig med domaren Bengt Johansson, som alltså blev hans styvfader. Där växte han sannolikt upp.

Jacob Staffansson, hans äldre broder anhöll hos Häradsrätten den 15 februari 1678 att få komma i besittning av nämnda Finsta, sin faders hemman, vari han ägde en broderslott och han systrar Margareta och hustru Brita Staffansdöttrar sina systerlotter. Hans styvfader domaren Bengt Johansson ansåg att han inte var skyldig att avträda Finsta till dem. Domaren invände att han blivit uppsagd för sent. För övrigt ville han ej avträda hemmanet så länge han själv ägde jord där, som han hade inlöst. Här över uppvisade han köpebrev med borgaren i Stockholm, Petter Root av den 26 mars 1674 på ½ öresland jord betalt med 50 daler kopparmynt. Han hade även betalt på sin styvdotters, hustru Brita Staffansdotters jord till hennes man soldaten Lars Hindrichsson 59 daler 16 öre kopparmynt och dessutom på Johan Anderssons i Finsta

hustrus jord 43 daler 24 öre kopparmynt, som hade varit Staffan Jacobssons systers Margareta Jacobsdotters dotterman.

Yngre brodern, Hans Staffansson, ansåg sig vilja vara lika nära till hemmanet som den äldre brodern Jacob Staffansson.

Nämnden överlade om detta ärende och ansåg enhälligt, att domaren Bengt Johansson skulle njuta ännu ett års besittning av hemmanet Finsta. Rätten ansåg vidare att den yngre brodern Hans Staffansson, hade samma rätt till Finsta som hans äldre broder Jacob och dessutom medgav han domaren Bengt Johansson besittningsrätten. Den sistnämnde hade dessutom själv inlöst och därför själv äger jord i Finsta och därför kan fordra betalning.

Även uppsägningstiden hade betydelse i detta fall och alla parterna hade inte anmodat honom att flytta bort.

Nämnden godkände icke heller att styvfadern och styvsonen Jacob Staffansson äger hemmanet, därför att hemmanet ej tål vid detta. Men när Bengt Johansson njutit än ett års växt av hemmanet bör han avträda och upplåta det åt styvbarnen. Dock bör Bengt Johansson som köpt och äger del i hemmanet betalas och förnöjas (gottgöras) för detta.

Text för Medlemsbladet

Såsom de flesta av våra läsare säkert erinrar sig hade vi på 1670-talet här en kyrkoherde, som hette Olaus Erici Örn. Han var född 1628 och blev prästvigd 1658. Under åren 1659-1668 var han komminister i Näs. 1668-1673 komminister i Ed. 1673 blev han kyrkoherde i Ryd och Näs.
Det synes ha varit en energisk och kraftfull prästman. Han var gift med sin företrädares, David Andreas Rydenius, dotter, Anna Rydenia, och hade en dotter Christina som gifte sig med hans komminister.

Olovligt brännvinsbrännande

Kronolänsman välaktade Anders Holmberg tilltalade å Ämbetets vägnar hustru Anna Henning på Garpeboda så väl för det hon den 27 mars sistlidne med den lyftpanna olovligt tillverkat brännvin, som ock för det hos henne tvenne andra och något gamla inmurade pannor blivit funna, vilka varken varit förseglade eller avslagna, varjämte även drängen Anders Olofsson och han hustru Anna Johansdotter, vilka vid berörde Garpeboda tjäna, anklagades för det de till bränningen sig bruka låtit påståendes länsman plikt och att pannorna såsom förbrutne anses måtte. Hustru Henning invände väl häremot, det hon icke vidare bränt brännvin, än att hon, uti en av hennes släkting vid namn Hallberg, som skulle vara skrivare vid Accisen i Stockholm, lånat brännvinspannan på ett mjöls inmäskning, ibland andra kryddor destillerat en spiritus som hon ärnat till bad åt sin av gikt sängliggande man, men vidgick omsider att hon verkligen tillverkat brännevin, och vad de andra bägge inmutade pannorna vidkomma har hon vid flyttningen från Ed, där hon tillförne varit boende, den därifrån med sig tagit, och nu är i länsmannens förvar.

Länsman Holmberg förklarade därefter sig icke vilja angående dem något påstående göra, även som ock han i anseende till hustru Hennings eget vidgående sin talan emot hennes tjänstefolk Anders Olofsson och Anna Johansdotter inställte, efter övervägande härav.
Resolverades: Som hustru Anna Henning ej kunnat undkomma att ha den 27 mars sistlidne bränt brännvin uti en lös panna, alltså sakfälles hon i förmåga av Kongl Maj:ts nådiga förordning av den 18 maj 1756 att plikta 10 daler silvermynt och dessutom mista pannan, jämte sin rättighet att framdeles bränna.

S D Kärade mäster Johan Engren vid Örnäs i Ryds socken, till sin styvmoder avlidne trädgårdsmästaren Anders Engrens änka, hustru Brita Christina Larsdotter uti Sundby och ovanberörde socken med påstående det hon bevisa måtte att det testamente hon erhållit av sin avlidne man bemälte Anders Engren blivit gjort med sunt förstånd, samt med ed sin besanna det juventarii riktighet, som efter honom upprättat och därjämte visa vad----- den skuld som uti samma juventarium är utförd häröver med mera, men redan de av bemälte hustru Brita Christina Larsdotter åberopade ------

Sockenstämmoprotokoll 1785.

Efter den 19 april 1792 fick sidentyger icke längre användas av kvinnorna vare sig av tjänstefolk eller allmogens egna hustrur och döttrar. Avsikten var att hämma det tärande överflödet i riket. Då överheten först på sockenstämmor låter höra sina undersåtar innan något beslut fattas och låta var och en, som vill yttra sig på sockenstämmorna, så tillhör det folk att med vördnad erkänna höga vederbörandes ömma omsorg om deras väl och med glädje söka hjälpa denna avsikt. Så framförde sockenstämmans ordförande saken. Man framhöll att de kläder av siden som mest användes av deras hustrur och döttrar och pigor var

mössor och halsdukar, som de även nu ville behålla, helst som de menade att guld och silvertyger till mössor och broderier inte användes, varför dessa plagg var av mindre betydelse vad kostnaden beträffar.

Sedan framhöll man med avseende på klädedräkten, var i denna församling ingen viss färg antagen av allmogen, ehuru de i allmänhet hade sina kläder tillskurna och sydda på samma sätt.
Då det nu blev fråga om antagande om en allmän klädedräkt för allmogen så föreslog en av församlingens ledamöter nämligen Hovmarskalken G Wachschlager på Lennartsnäs, om icke allmogen av mankön kunde enas om att till helgdags använda mörkblått tyg av vadmal eller kläde tillverkade på samma sätt som de då brukliga. Färgen ansågs både vacker och hållbar. Sedan föreslogs Upplands vapen i knapparna.
Sockenmännen yttrade, att de voro villiga att så snart råd och lägenhet tillät dem, skulle de köpa eller låta väva tyg av blå färg, då därigenom en allmän likhet i klädedräkten kunde vinnas inom allmogen här i socknen. Vad kvinnodräkten angick borde den lämnas åt dem själva att använda kamlott eller annat hemvävt tyg till sina kläder.
Protokollet var undertecknat av hovmarskalk Wachschlager, ryttmästaren Silfverbrand och kyrkvärdarna och insänt till Landshövdingen.

1700 - Frölunda - formalia vid försäljning av skattejord.
I mitten på oktober månad år 1700 ville hustru Brita Olofsdotter Nordström och hennes son Christiaus Pauli Simmerman sälja sitt halva skattehemman i Frölunda till Hennes Maj:ts Riksänkedrottningens mästerkock Zacharias Halling för 900 daler kopparmynt.

Eftersom man för skattejord som säljes utom börd måste anskaffa attest från Landshövdingen, att hemmanet varit hembjudet Kungl Maj:t och Kronan såväl som attest från Kungl Kammararkivet att det aldrig varit krongods.

Sammaledes lät och för Hennes Maj:ts Riksänkedrottningens mästerkock
Zacharias Halling begära första uppbud till fasta på ett halvt skattehemman Frölunda uti berörde Näs socken av 7 öres 3 penningland hus och jord, som han sig tillhandlat haver den 18 mars 1699 för 500 daler kopparmynt av mäster Andreas von Been, som original, här uppvisat, köpebrevet utvisar. Vilket uppbud och beviljades, efter man intet hörde av något klander, allenast med förbehåll att det skall hembjudas Kungl Maj:t och Kronan och skaffa Kungl Kammararkivet attest, att det aldrig varit krono, efter som hemmanet går att sälja utan börd.

Anteckningar.
Husbehovsbränningen förbjöds 1718.

1771. Prästerna måste ibland stämma församlingsmedlemmarna till tinget för att få ut sin rättmätiga lön i spannmål. För detta fall 11 fjärdingar råg och 11 fjärdingar korn för fyra år.

1772 talas om revisor Olof Hedlund vid vällovliga Rådhusrätten i Stockholm och hans hustru Anna Elisabeth Gahm.

1760-talets visitationsprotokoll angående prästbostaden i Näs. Protokoll och brev till Domkapitlet.

1772 Vid varje dödsfall och boupptecknin skulle de fattiga i församlingen ha en viss del av inventarievärdet.

1743-07-01 Budkavlars utsändande och kringsändande.

1773 Stäkets krogstuga på Ön Domboken 1773 fol 707.

1773 domboken fol 708 om plats för gamla färjestugan, samt hustomten för den gamla krogen.

1770-1774 Det var mycket vanligt med åverkan på annans skog.

1950-04-28 Anton Olssons brev, där han skriver: "Det var en nyhet att Näs ännu icke 1689 hade någon inom församlingen bosatt präst.

1773 Domboken fol 703 anger att Bro Härad endast består av 77 3/4 hemman, som utgör hållskjuts. De måste skjutsa med 1 par hästar på varje mantal var 14:de dag. Följden blir många fattiga frälsebönder. Hemman kommer i ödesmål.

1773 domboken fol 725. Lisa Olofsdotter anmäls för ovarsamhet med eld.

1773-11-21. Sockenstämmoprotokoll. Ville köpa ett gammalt hus i Skarphagen för att spara skogen.

1776-12-15 Sockenstämmoprotokoll. Och som det led till solens nedgång vill pastor osv.

1778-05-25 talas om bogårdsmurens träöverbyggnad.

1776-01-17 talas om barnmorskan Hustru Stina Larsdotter.

1776 angående kyrkstölderna i Näs kyrka. S å angående jävaktiga nämndemän.

1776-05-06 Stöld av bandstakar och hassel till tunnband.

1777 domboken talar om profossen Per Hindricksson Löfgren.

Tegelbruk: Gällövsta, Ekhammar, tegelbruket vid Tegelviken, tegelbruk Stäket? Bro tegelbruk.

1775 domboken. Böter för uppbrutna förseglingar och brännvinspannor 100 daler silvermynt.

1774. Enligt årets markegång kostade 2 tunnor råg 78 daler kopparmynt.

1775 domboken fol 688 talar om kyrkstöld.

1776 fol 631 talas om kägelspel på Tibble gästgivargård.

1776 domboken säger, att Jonas Jönsson gått till den loge, där Stina Andersdotter legat.

1701-05-27-28 fol 759. Sammaledes upplästes att dito herres (landshövdingen Hoghusen) brev av den 25 april 1701 angående försäkringar som Kongl Maj:t tillsäger de av sina trogna undersåtar, som vilja bispringa Kongl Maj:t och Kronan med några emot kronogods pantsättning.

1698. Trädgårdsmästaren på Lennartsnäs, Mäster Olof Olofsson som är skyldig 2 daler mantalspenningar, har flyttat till Stockholm för 2 år sedan.

1699. Lennartsnäs har haft lantmätare på sommaren 1699, och han påpekade att Kölviks äng, som lyder under gården, hade blivit uppbökad av svin, så att höväxten blivit skadad. Det var kamrerskan Gjödings svin på Asker. Hennes svin hade också för vana att simma runt udden och in på ängen.

1700. Det synes ha varit en häftig eldsvåda vid Kungs- och Rustningsgården Stäket, ty landshövding Hoghusen har frågat befallningsman Litz den 12 februari, om hur mycket timmer, som behövs för uppbyggandet av de avbrända husen. Länsman Brandt och domare Hans Staffansson i Berga, som hade besiktigat brandskadan hade skriftligen meddelat, att till en byggnad om c:a 30 alnars längd och 12 alnars bredd och 15 varvs höjd fordrades 230 timmerstockar, varav 100 finns på gårdens egen skog. Men resten måste väljas ut på Bro härads allmänning.

Medlemsbladet - förordning om yppighet och överflöd 1757

I augusti i fjol hade vi en kort berättelse om ett brott mot Kungl Maj:ts förbud mot yppighet och överflöd i klädedräkten. Det var Ryttmästaren Carl Henrik Wachschlager som 1755 råkat trotsa detta förbud genom att bära guldgalon i sin karpus och dessutom tillåta sin dräng bära hatt med oäkta silvergalon på. Ryttmästaren uteblev från tingsförhandlingarna i denna sak, men gav tillkänna att han reagerade mot att

Rätten ogillade hans uttalade missnöje med hans invändning att saken hörde under annan domstol. Saken överlämnades till Svea Hovrätts bedömande. Häradsrätten beslöt därför att uppskjuta saken tills Hovrätten lämnat sitt utlåtande.

Den 15 januari 1756 kom saken upp igen genom den energiske länsmannen Anders Holmberg. Men Ryttmästaren lyste med sin frånvaro och då målet enligt Häradsrätten var av sådan beskaffenhet, att det i hans frånvaro icke kunde avdömas, så blev det uppskjutet till nästa ting.

Länsman fick i uppdrag att till nästa ting ta reda på om Ryttmästaren anfört besvär hos Hovrätten eller ej och skaffa bevis därom.

Den 9 maj 1757 återupptogs saken vid tinget igen genom länsmans påstötning. Häradsrätten hade vid föregående tinget förelagt Ryttmästaren att vid 20 dalers silvermynts vite inställa sig vid detta sommarting. Ryttmästaren var som vanligt inte närvarande nu heller och inte hade han visat något laga förfall och följden blev att han blev dömd till dessa 20 daler silvermynts vite. Målet uppsköts åter till nästa ting då Ryttmästaren bör vara närvarande. Om han nu inte inställer sig eller anmäler laga förfall, så kommer saken att avgöras. Länsmannen hade order att delgiva Ryttmästaren detta Rättens beslut.

1757. Ärendet angående Ryttmästaren **Carl Hendrik Wachschlagers brott mot Kungl Förordningen mot yppighet och överflöd** togs åter upp av Bro Häradsrätt och länsman var givetvis närvarande, men den anklagade ryttmästare Wachschlager var inte där, som vanligt utan angivet laga förfall, och trots att han blivit dömd till 20 daler silvermynt om han inte inställde sig.

Nu ilsknade lagens väktare till och föreslog att han skulle få böta 10 daler silvermynt till, om han inte kommer länsman till gensvar vid nästa ting.

Nu är vi framme vid 1759 och saken står på samma ståndpunkt. Då den påropades vid detta ting anmälde Kammarherre Gustaf Wachschlager, att hans broder Ryttmästaren Wachschlager var sjuk och kunde således ej komma tillstädes, utan lovade att vid nästa ting, utan vidare stämning inställa sig. Länsman Holmberg förklarade sig nöjd med detta. Han förklarades hava laga förfall och det begärda anståndet beviljades, då Ryttmästaren självstämd skulle infinna sig. I annat fall blir saken ändå avgjort och det ålåg länsman att lämna Ryttmästaren besked därom.
Nytt ting. Den uppskjutna saken togs upp igen varvid Ryttmästaren kunde bevisa att han blivit så ofärdig i en fot att han ej heller denna gång kunde komma till tinget och då länsman Holmberg inte hade något att anmärka uppsköts saken till nästa ting, då ryttmästaren bör inställa sig självstämd.

Nytt ting. Länsman Holmberg hade fått order att underrätta Wachschlager om vad som beslöts vid förra tinget. Det hade han enligt uppgift inte gjort, därför att han funnit att Ryttmästaren såsom riksdagsman hade laga förfall och ändå skulle vara förhindrad, att infinna sig vid detta ting. Rätten ansåg att Ryttmästaren var skyldig att infinna sig vid nästkommande ting. Länsman påmindes om att Rätten vid förra tinget genom utslag beordrat länsman att meddela Ryttmästaren.

7 ting hade sammanträtt under tiden 1755-1759 utan att pågående mål hade blivit slutavdömt.
Det kostade många gånger mer än vad den s k guldgalonen på Ryttmästarens karpus och drängen, lakejens oäkta silvergalon i hatten. Men det kanske inte är så märkvärdigt, som det kan synas för oss nutida människor; ty det kan nog förekomma liknande oekonomiska överdrifter därför att en lägre tjänsteman vill visa sig på styva linan inför sina överordnande.

Stockholms-Näs

Församlingen hette i alla år Stockholms-Näs församling. Namnet Näs skäms inte för sig utan har nära anslutning till verkligheten genom sin ursprungliga begynnelse på ett näs. Namnet Kungsängen har inte denna förankring i naturen, utan har uppkommit för att poängtera att Näs Korsäng var en konungsäng och tillhörde Kungl Hovstallet i Stockholm och dit levererades höet.

Det fanns alltså ingen motivering för denna namnförändring. På grund att så många nya innevånare slagit sig ner i Kungsängen till följd av den hetsande bebyggelsen, är det meningen att vi skulle försöka ge en så vitt möjligt fyllig bild av dessa trakter av Uppland.

Som många vet, har en stark nedisning en gång täckt stora delar av vårt land. Istiden hade uppstått genom en klimatförsämring. Nederbörden kom huvudsakligen i form av snö, som på grund av klimatets försämring och den otillräckliga sommarvärmen och avsmältningen blev kvarliggande år efter år och bildade ett tjockt täcke över landet. Hela skandinaviska halvön och stora delar av europeiska Ryssland och Danmark, Holland och Nordtyskland täcktes av isen.

Över Uppland var istäcket mer än 1000 meter tjockt, ja, somliga forskare anse att det hade c:a 2000 meters mäktighet. För vårt lands nutida utseende och för dess möjligheter till mänsklig odling och kultur------

1740 års dombok fol 695.
Sedan frälsebefallningsmannen välaktade Jacob Rode till förlidit sommarting låtit instämma bonden Johan Mårtensson i Ekeby, Lossa socken för olaga avflyttning ifrån 1/4 hemmanet Lilla Granskog, med mera; och Mårtensson då invänt att han stämningen försent undfått, som ock befunnits sant vara, i anseende vartill Häradsrätten sakens slutliga avgörande till innevarande ting uppskjutit. Så inställde sig nu Rode tillika med dess fullmäktige inspektor Leufström, och upptedde Leufström en kopia av den stämning, som vid sommartinget blivit producerad, igenom vilken Rode Mårtensson tilltala vill.

1:o för det han från Lilla Granskog utan lov och föregången uppsägelse innan laga fardag avflyttat.

2:o För det han sedan kronobetjänterna honom tillbaka fört, med all egendom, åter brutit och tillbaks till Ekeby hemmanet igen bofört, varest han sedan förblivit.

3:o Påstås betalning för alla de dagsverken, som han försummat ifrån den tiden han gården avträtt och till Rätta Stämmodag.

4:o Att han försummat sätta ut katsan som vanligt varit.

5:o Påstås betalning för en tjurhud.

6:o Tilltal för det han utan lov och tillstånd sålt från gården ½ parm hö; jämte expenser och skadestånd.

Svaranden Jan Mårtensson med dess fullmäktige kommissarien och landsfiskalen högaktad Jöran Ruda vilken det första stämningsmålet bestridde under förbindelse, att med instämde vittnen bevisa, det Jan Mårtensson i laga tid hemmanet quaestionsis sig frånsagt nämligen igenom bonden Jan Hansson i Stora Granskog, och Bengt Nilsson, som förr varit i Verka, men nu uti Dävensö i Lossa socken boendes, av vilka då de uppropades Jan Hansson allenast tillstädes var som ojävad den vanliga vittneseden avlade, och däruppå berättade: att han såsom kallad uppsägsvittne av Johan Mårtensson varit tillstädes, då Mårtensson hemmanet uppsagt, och att det skett före Tomasmässo 1738; vilket Rode betygade sig icke kunna minnas skett vara.

Åberopades jämväl nämndemannen Pär Jöransson, som utan ed berättade, att Jan Mårtensson bett honom som vittne vara sig följaktig förlidet år 1739. Tomasmässotiden, att förfråga sig om icke den förra uppsägningen skulle erkännas, och då de till Rode kommit, har Mårtensson honom frågat, om icke han erkände den året före skedde uppsägningen för giltig? Varuppå Rode svarat, att han det gör om han vill. Ruda anhöll om sakens anstånd till i morgon, efter det andra dess uppsägningsvittne ej var tillstädes, honom dess principal ville efterresa, vilket Rätten dess mera vilket beviljades, som dagen förleden var.

Den 18 oktober fortsattes med Tings förrättningen.
Företrädde åter befallningsmannen Rode på Ådö med dess fullmäktige Leufström emot bonden Jan Mårtensson i Ekeby med dess fullmäktig kommissarien Ruda och anförde Ruda, att dess huvudman Mårtensson med all flit sökt till att införskaffa dess åberopade och instämde vittne Bengt Nilsson i Dävensö och Lossa socken, men ej honom igenfunnit, och oaktat han gjort sig det omaket, och rest till Dävensö att söka honom, utan fått den underrättelsen, att Nilsson vore till Stockholm förrest, och som han vore ett lagligen instämt vittne, så påstod han å honom den plikt, som lag förmår; helst han nu föranlåtes av den orsak, att detta vittnet icke framkommit, hos Häradsrätten anhålla om uppskov med denna saks slutliga avgörande till nästa ting; helst alla de övriga stämningsmålen dependera utav detta stämningsmålet, uti vilket det avreste vittnet höras måste. Emot denna Rudas begäran hade vederparten ej något att anföra, ty togo parterna avträde och

Resolverades: Såsom kommissarien och landsfiskalen Jöran Rudas begäran om anstånd med denna saks slutliga avgörande är med 6: 17 kap R:B: enlig; alltså prövar och häradsrätten skäligt i stöd av berörde lagsens rum, honom uppskov i denna sak att bevilja till nästa ting då det åligger parterna, att självstämde sig infinna, och Jan Mårtensson vara försedd med de skäl och vittnen, varigenom han förmenar kunna befrias ifrån befallningsmannen Rodes tilltal, så framt dem ej annorledes dessförinnan åsämjas skulle. Varförutan, som bonden Bengt Nilsson i Dävensö varit som vittne till tinget inkallad, och ej kommit tillstädes; så finner häradsrätten skäligt i anledning av 3: 17 kap R:B: sakfälla honom till 1 daler silvermynts plikt; samt vid 5 daler silvermynts vite på den för detta erhållna stämningen, att sig vid nästa ting inställa, till vilken ända Jan Mårtensson honom härom skall underrättad göra.

Ärkebiskop Olaus Swebilius 1681-1700.
Högvördige och Höglärde Herr Ärkebiskop min Höge Patron och Förman.
Ehuruväl jag icke längre utan Eders Faderliga Högvördighet med min Skrivelse besvärade, så anförledes jag det dock ännu ytterligare av min sjukdoms tilltagande göra, vilken mig alldeles nu till säng betvingat så att jag ringa förmår, intet högre önskandes, än att Gud som all jämmer ser och vet ville och på min en ända göra. Jag kan dock intet undlåta här jämte i största ödmjukhet å nyo hos Eders Faderliga Högvördighet Bönfalla, Eders Faderliga Högvördighet täckes av vanlig godhet emot nödträngde, och vara min vocerade gunstig och till ordination behjälplig på det att jag der igenom måtte få en liten lindring på det bekymmer som i anseende till församlingen mig ängslar. Jag översänder ock en kalkon med ödmjuk begäran Eders Faderliga Högvördighet samma ringa sändning täcktes gunstligt sig låta behaga. Jag skall framdeles om Gud mig livet förunnar uti något bättre min skyldighet hos Eders Faderliga Högvördighet avlägga, och uti nåder tillbedja den högste Guden i Himmelen därhos Eders Faderliga Högvördighet vid allsköns välgångs och vältrevnad länge uppehålla med ständigt förblivande

Eders Faderliga Högvördighets ödmjukaste tjänare Olaus Erici Örn in Ryd och Näs pastor
Ryd den 25 maj 1686

Prästgården den 28 nov 1787.
Högvördigaste Herr Doctor och Ärkebiskop, Academiae-Pro Canceller, samt Commendeur av Kongl Nordstierneorden, så ock Maxime Venerandum Consistorium Ecclesiasticum.
Sedan i förledne månad en stöld blivit förövad i Näs Kyrkas Sakristia, i det att utur Kyrkokistan, vilken, ehuru överallt järnbeslagen, befanns sönderbruten; och därutur borttagne 20 riksdaler specie; och häröver sockenstämma blivit hållen, samt hos länets Landshövding efterlysning och extra ting begärt; alltså har jag bort hava äran, att sådant Högvördigaste Herr Doctorn och Ärkebiskopen, samt Max. Ven. Consistorium ödmjukeligast tillkänna giva. Framhärdar med ödmjukaste vördnad

Högvördigaste Herr Doctorns och Ärkebiskopens, ProCancellerens och Commendeurens
så ock Maxime Ven: Consistorii Eccles:ii
Allerödmjukaste tjänare Anders Borg,
Stockholm den 15 november 1787

1788
Ödmjukt memorial
Sedan prosten och kyrkoherden H H Ekstedt medelst skrivelse av den 9 i denna månad förordnat undertecknad, att, såsom fullmäktig, vid Bro Härads Lovliga ting, som tog sin början den 23 innevarande septembris bevaka Näs kaplansboställes rätt, ty har ock undertecknad sig vid berörde ting inställt, och befunnit, det arrendatorn av Näs Kongsäng och Tibble Gästgivargård Peter Holmström Persson redan till sommartinget nästleden maj månad låtit instämma Komminister loci Magister Björklund, och jämte insinniga frågor gjort nog djärvt påstående om den så kallade Korsängens avstående från kaplansbordet till den så nära intill belägna Näs Kungsängen, med förmaning till bemälte Herr Komminister, att denna äng ej mera slå och bärga.

Ifrån svarsmålet har komministern sig vederbörligen undandragit, och ….. Exceptio Plurium Citandorum då ställt saken, helst och emedan Högvälborne Herr Baron och Överste Löjtnanten Lantingshausen blivit ohörd, som ock är ägare av dubbelt så mycket som Kaplansbostället, i berörda Korsäng; Men nu till detta höstting har ock förenämnde arrendator utverkat stämning på Högbemälte Herre, som dock lät anmäla laga förfall och att han vore kommenderad av Hans Kongl Maj:t, alltså och fördenskull blev denna Korsängs sak nu åter uppskjuten, Men parterna, av domstolen å ömse sidor förelagt, att sig vid nästa ting utan vidare stämning, antingen personligen eller genom laga fullmäktige inställa vid 3 riksdalers 32 shillings vite.

Man torde ock böra giva vid handen, om det ej tillförne vederbörligen skett att detta Näs kaplansbord är litet eller intet dokumenterat i synnerhet uti förevarande mål: om urminnes hävd ej gäller, och de gamlas berättelse ej får vitsord, är här ingen karta över prästbordet och dess ägor att tillgå; men huruvida detta boställe, enligt författningarna, kan och bör vara utan behörig karta, hemställes Högvördigaste Domkapitlets omprövande.

Förbliver Högvördigaste Domkapitlets
allerödmjukaste tjänare E Erik Rudman.

1821-10-10
Memorial angående reparation av höladan på Korsängs hovstalläng, jämte andra handlingar,
översatt av Gudrun Sandén

Prästgården 6 oktober 1821.
Till Kungl Maj:ts och Rikets Kammarkollegium och Statskontor.
1821 den 8 oktober rem. till K. Prov. Kontoret.

Sedan de erforderliga reparationerna å Korsängs Hölada nu mera äro verkställda samt entreprenadsumman 120 riksdaler banco utur Uppsala Lands Ränteri utbetalt får Landshövdingeämbetet under insamlandet av kostnadsförslag, auctionsprotokoll, avsyningsinstrument och den kvitterade ränteri anordningen, äran anhålla om ersättning för Lands Ränteriet.

Uppsala slott i Landskontoret den 24 september 1821.
På Landshövdingeämbetets vägnar - svårläst underskrift.

(Bro?) Härad och Näs socken av Uppsala län.
Sedan Kungl Kollegium och Kungl Statskontoret, enligt vad å föregående Memorial tecknat beslut utvisar uti Brev av den 5 december sistlidne år anmodat Konungens Befallningshavande i Uppsala län att uppå entreprenad låta utbjuda reparation av den på Korsängs Hovstallsäng varande hölada, därvid den fastställda kostnadsförslag 121 riksdaler 13 shilling banco icke borde överskridas, så har Landshövdingeämbetet i berörda län uti skrivelse i nästförlidne september månad anmält att de erforderliga reparationerna å berörde hölada, nu mera blivit verkställde samt entreprenadsumman 120 riksdaler banco utur Lands Ränteriet utbetalt med anhållan om Ränteriets ersättning för dels gjorda förskott; kostnadsförslaget, auctionsprotokollet samt avsyningsinstrumentet och den kvitterade anordningen samma skrivelse bilagde.

Som de till förberörde reparation förskjutne 120 riksdaler banco understiger den fastställde kostnadsförslags summan 121 riksdaler banco samma mynt och arbetet vid anställd besiktning blivit godkänt så har Kontoret emot den begärde ersättningens beviljande icke något att anmärka, vadan vanlig anordning å Uppsala Lands Ränteri på förenämnde 120 riksdaler banco torde så utfärdas och uti avgående Brev jämte ersättningshandlingar Konungen Befallningshavande i Uppsala län tillsändas för de såsom verifikation för utgifter Landskontoret bilagt.

Detta torde med Kungl Statskontoret bliva kommunicerat.

Stockholm den 10 oktober 1821 Lars Zandell
1821 den 9 november. Brev m anordning till orten, då ersättningshandlingar medfölja.

1820-11-20.
Ödmjukt Memorial angående reparation å höladan på Korsängs Hovstallsäng i Bro Härad och Näs socken av Uppsala län.

Till Kungl Kollegiet och Kungl Statskontoret överlämnar Uppsala Landshövdingeämbete uti skrivelse av den 27 sistlidne oktober att av kronolänsman Lindh med biträde av tvenne nämndemän upprättat Besiktningsinstrument och Kostnadsförslag över erforderliga reparationer på höladan på Korsängs Hovstalläng, belägen i Bro Härad och Näs socken i Uppsala län, med anhållan om bifall till reparationens verkställande.

Uti det nu gällande av Kongl Överstallmästareämbetet under den 1 maj 1807 utfärdade arrendekontraktet om Korsängs Hovstallsäng, innehåller 10de, att höladan å denna äng skall repareras och underhållas för Kronans men icke arrendatorns kostnad och att arrendatorn äger då någon bristfällighet spörjes densamma vid Kongl Hovstallskontoret genast anmäla; varför ock som emot det insände Kostnadsförslaget sig slutande på en summa av 121 riksdaler 13 shilling banco, i anseende till den gjorda uträkningen och summeringar intet funnits att anmärka, så hemställes ödmjukligen, om inte berörde kostnadsförslag jämte Landshövdingeämbetets föromskrivne skrivelse måga bliva remitterade till Kongl Överintendents ämbetet till vidtagande den i Kungl Brevet den 11 december 1816 föreskrivne åtgärd.

Detta torde med Kungl Kammarkollegium bliva kommunicerat,
Stockholm den 18 november 1820. Lars Zandell

på honom lagt hava, dem och målsäganden nu anklagade. Men ryttaren som är under Adelsfanan, är nu borta vid Armén.

Slagsmålet berättades skett vara söndagen efter Pålsmässodagen; framkallades alltså
1) Lars Persson rättare eller drängfogden vid Ullevi, vilken berättade och svarade, att hovmästaren salig Johan Andersson och Johan Persson i Spånga voro hos smeden alltifrån middagen. Sedan kom fogden vid Säby Bengt Persson, och Lars Persons och ryttaren Joen Jacobsson dit från Bengt Joensson i Skysta, givandes sig i lag med de andra och spelte kort om en kanna öl, men smeden spelade inte med.

När Johan Andersson tappade ville han inte hämta ölet, utan de skulle spela om en kanna ändå. Men då korten voro omgivna på bordet och Lars Persson stod på golvet, och skänkte i, tog Johan Andersson de korten som ryttaren givna voro och ville inte spela med någon annan än fogden Bengt Persson. Sägandes till ryttaren vi han nu är hemma, och att de ryttare som den tiden voro hemma sade han icke voro värda /:salva reverentia:/ en kåsa full med vatten. Därmed övergåvo de spela kort och ryttaren frågade Johan Persson i Spånga /:som ock förr haver varit ryttare:/ vad han tyckte om hovmästaren? Johan sade, jag kan inte säga, men om det vore som förr, visste jag vad stode att göra, klappandes med knogarna sakteligen i bordet;

Ryttaren sade sedan, vi är icke hit komna att göra något krakel, utan att dricka en kanna öl; När då här om rann en iver på ryttaren gick han ut i ett litet kålland eller kryddgård. Emellertid gick hovmästaren bort, tillstyrkter av de andra inne voro; Sedan kom ryttaren in något efter hovmästaren, var är /: salvo honorij:/ den skitaren, som var här rätt nu. Satte sig med det samma på bänken och sade Gud i lov vi blev av med den oroliga hovmästaren, satte sig så åter på sin förra stol. Tyckandes laget illa vara att ryttaren skulle bli så skälld, och Johan Persson sade det vara fult ord sagt, därmed gick han Joen Jacobsson ut, Lars och smedens hustru följde efter. När de kommo till porten, var han ett gott stycke borta, och de ropade efter honom, men han ville intet höra, eller såg sig en gång tillbaka. Då bad smedens hustru att Lars ville löpa efter honom och hindra slagsmål, det han ock gjorde, ej havandes något i handen. Ej heller hade ryttaren något, utan när han hann hovmästaren tog ryttaren av honom en stör och fick i handen av smedhustrun, när han bortgick, och slog hovmästaren därmed att han föll omkull. När Lars kom till dem och fattade mitt om ryttaren och bad hovmästaren springa bort, han sade: - Jag orkar inte, benet är av mig;

Lars såg ock att ryttaren slog honom i huvudet med näven och sparkade honom fram i huvudet, men slog honom förr med stören alltfort, tills dess Lars hann dem. Sedan kom smeden dit, gåendes Lars och ryttaren förbi till hovmästaren som låg på vägen, givandes ryttaren elaka ord för det han således trakterar folk på vägen. Ryttaren blev däröver ivrig, sägandes skall han skälla kronans folk, hötte till med stören, och som Lars inbillade sig att han tänkte ont mot smeden förde han smeden litet undan. Sedan slog ändå ryttaren några slag hovmästaren över midjan. Smeden gick hem, ryttaren gick ock ett stycke efter, men Lars tillbjöd hjälpa hovmästaren. Och dock när han allena ej hann med honom, ropade han ryttaren, att han måtte hjälpa karlen han således slagit så att icke resande folk alldeles måtte köra ihjäl honom. Ryttaren kom då tillbaka, varandes något blider, sägandes skola lära hovmästaren dansa, så hjälptes de båda åt med honom till dess fogden Bengt Persson kom, vilken befallde Lars att ta hovmästaren på ryggen och bära honom till Smedstorpet.

2) Framhades smeden Lars Andersson av målsägaren, vilken avlade ed och berättade som Lars, att hovmästaren förvitte och skällde ryttaren, sade ock sin greve hava några ryttare, vilka intet annat göra än resa av och till i landet och intet värde hava. Det förtröt ryttaren Joen Jacobsson; Och sade till Johan i Spånga, huru tycken I om sådana ord? Han svarade således som Lars Persson refererade och lika med honom i detta mål berättade, när hovmästaren gick bort, då gick smeden ut och kom inte in förrän ryttaren hade lupit ut efter hovmästaren. Hörde så intet vad sades emellertid i stugan, emedan han då var i stallet. När han då kom upp ur stallet, sade hans hustru att ryttaren lopp efter hovmästaren. Ty gick smeden utom porten, och fick höra något gny på landsvägen. Då gick han med sin legopojke Mattes Ingemundsson dit. Där låg hovmästaren på vägen. Honom ville smeden upphjälpa, men orkade inte, efter Hovmästaren sade benet vara av på sig. Ryttaren gick av och an på vägen. Honom tilltalade smeden därför, att han skulle slå honom på sin rätta väg hemåt; Ryttaren ville då slå honom med, men smeden fick honom mitt om. Därmed fattade Lars smeden i bröstet, sägandes vad kommer dig vid. Får du inte låta dem nappas och talas vid, men ryttaren slog hovmästaren över axeln på smeden. Därmed gick smeden från dem och pojken var förr dädan gången, efter han hade allena skjortan på sig och det var skarp vinter. Då voro efter honom Lars och ryttaren kvar hos hovmästaren, sedan kom fogden Bengt Persson gångandes. För honom berättade smeden, att ryttaren hade slagit hovmästaren. Då sa Bengt: - Är han galen, ropandes efter honom, så att blev hovmästaren inburen av Lars Persson till Smedstorpet och lades i sängen. Då sa ryttaren till hovmästaren: -

1820 den 9 december gemensamt brev till K Maj do då kostnadsförslaget medföljer.
(I kanten på brevet finns inskrivet med annan handsstil följande:)
utan ändamål sedan Kungl Kollegium och Kungl Statskontoret uti skrivelse till Kungl Maj:ts Hovstall av den 31 sistlidne oktober redan tillåtit i frågan reparations verkställan, de under entreprenad och en kommunication med Överintendentsämbetet i närvarande fall skulle endast med föra en längre tidsutdräkt, än som var förenlig med den skyndsamhet, varmed denna reparation bör verkställas vad efter Kungl Statskontoret tanke, Kostnadsförslaget till Kungl Maj:ts Hoväng återsändes, för att tjäna till grund vid den blivande entreprenadauctionen; vilket med Kungl Maj:ts och Rikets Kammarkollegium skulle vänligen kommuniceras.

Ankom den 30 november 1820 till Kungl Kammarkollegium.

1820-11-01
Det nu inkomna kostnadsförslaget över erforderliga reparationer å Korsängs hölada, som uppgår till etthundratjugoen riksdaler och 13 shilling, får Landshövdingeämbetet äran överlämna, med anhållan om bifall, till reparationernas verkställande i Uppsala slott i Landskontoret den 27 oktober 1820.
På Landshövdingeämbetets vägnar (oläslig namnteckning)

(Anteckning på samma sida).
1821 den 26 oktober förehaft i Kungl Statskontoret, som biföll ersättningen och beslöt därjämte, att kostnaden skulle uti 2dra platsen å Generalsammandraget upptagas.

Ödmjukt Memorial.
Med anledning av Höga Landshövdingeämbetets den ? sistlidne juli meddelte yttrande över mitt tillkännagivande att reparationen å Korsängens hölada nu mera är tillfullo verkställd, får jag ödmjukeligen insända ordenteliga Besiktnings och Avsyningsinstrument över berörde reparation, i ändamål att den ersättning entreprenören tillkommer må kunna anordnat.
Västtibble den 3 september 1821. M Groth.

Domboken 1677-1679
Bro Härads dombok 1678, 28 juni fol 251.
Framledne Hovmästaren Sal John Anderssons i Spånga efterleverska, hustru Gertrudh Thorstensdotter, föredrog Rätten det slags- och dråpmål på bemälte hennes salig man begånget är. Inläggandes därom amiralitetsprästens vällärde herr Abraham Alcinij attest av den 22 mars 1678, som honom Johan Andersson på sitt yttersta 12 dagar, nämligen den 12 februari sistlidne, förrän han avled med Herrans Heliga nattvard besökte. Däruti han bekänner bemälte Johan Andersson för sig den berättelsen gjort, att han om en söndag afton 3 veckor då tillförne, hade gått till smeden Lars Andersson på Ullevi ägor för ledsamhets skull. Det han för sin moster hemma i Spånga bekänt haver; När han en stund där varit haver, kommer dit två från gården Ullevi, en drängfogde och en ryttare. Där föll dem några ord emellan, varföre han hovmästaren gick bort. Men när han var kommen ett muskötskott från Smedstorpet, kommo de efter honom löpandes med var sin stör, och slogo honom neder, sägandes: - Låt oss taga jackan av honom eljest biter det intet på. Då avslogo de bland annat omilt hanterande hans vänstra ben på två ställen. Detsamma attesterade desslikes amiralitets kyrkoherden vördige mäster Joen Gravander.
Sedan inlade målsägaren bokhållaren S:r Lars Willmans attest av den 20 mars 1678, att Johan Andersson bekände sig 2 dagar före än han avled, att han gick till Smedstorpet där att låta laga sina hovtyg. Då drack han något med smeden, emellertid kommo dit Landshövdingens välbemälte H Mauritz Posses ryttare Johan Jacobsson och gårdsfogden Lars Persson. De satte sig i lag för sig själva, och kom emellan dem och Johan Andersson någon ordkastning; När han då fick lagat skotygen gick han bort; Men när han ett bösskott var kommen neder på landsvägen från torpet, kommo båda efter honom och Lars giver Johan en stör, med vilken han slog honom Johan Andersson, att han föll omkull. Sedan slog honom låret och benpipan av, nedan för knäet; Kunde ej heller Johans hustru annat vet än ryggen honom ock vore avslagen, efter det hördes knakas, när han vände sig; Visste ej heller Johan hur mycket de slogo honom, sedan han av första slaget svimmade; Då han litet kvicknade buro de honom till Smedstorpet igen och ville med honom förlikas, som ej skedde. Skall och bemälte ryttare vara under överstens välbemälte H Robbert Lictons regemente. Vilket Lars Willman nu och bestod. Utav dessa attester befanns ryttaren Johan Jacoobsson och gårdsfogden Lars Persson varit skyldig av Johan Andersson för sina banemän eller de som hugg och slag

Jag skall hava dig upp att dansa. De andra gingo strax bort. Om morgonen gick smeden med bud från hovmästaren efter ryttaren, att han skulle komma dit. Det han ock gjorde.

När ryttaren kom dit, sa hovmästaren benet vara av och att han var av dem om aftonen hanterad som inga ärliga karlar. Ryttaren frågade om inte barberare fanns. Smeden svarade vid Arnö. Begärde alltså ryttaren få en pojke efter honom, men hovmästaren bad smeden resa själv efter honom med hovmästarens häst, det han gjorde; Emellertid sade smeden de skulle accordera om förlikning. Det smeden ej avvisade eller hörde medan ryttaren var borta, när han kom tillbaka från Arnö.

3) Smedens hustru Elin Matsdotter, efter avlagd ed berättade att hon hörde intet av deras tal och ordkastning i stugan, medan hon inte alltid var inne. När hovmästaren omsider gick ut och hon var förr ute, viljandes han gå hem, bad han hustru Elin gå in efter sin käpp, som var en kälkestake, som han hade i handen med sig dit. Hon sade, passa inte på, jag vill få er en annan, så fick hon honom en hasselstake, som låg på mullbänken, viljandes således skynda honom bort. Tillbjöd och honom sin pojke till följe efter han var drucken, det han inte ville. När hon kom i farstugan tillbaka, kom ryttaren ut och litet efter Lars Persson. Hon frågade vart han skulle ta vägen, sägandes hovmästaren vara redan hemma, men ryttaren skyndade sig fort och Lars sakteligen efter. Hustru Elin bad Lars gå fort och hindra olyckan, emedan hon inte så hastigt kunde komma, efter hon hade ont i sitt knä. Varken ryttaren eller Lars hade då något i handen, ej heller fanns sedan någon annan stör än bemälte hasselstake på vägen. Hovmästaren bekände och att ryttaren slog sig första slaget, men sedan visste intet vem eller huru mycket på honom slog. Hennes man, smeden klagade sig dagen efter ont i bröstet, men sade inte hur han fått det.

4) Fogden Bengt Persson avlade ed och bekände, att så tillgick som Lars Persson, Rätten hade berättat, sägandes att ryttaren köpte 2 kannor öl och hovmästaren skällde således ryttaren som ovan berättat är, men tog inget öl in. När hovmästaren gick bort följde honom Bengt jämte smedshustrun till porten. Då begärde han först sin käpp igen. Hustrun tog och fick honom hasselstaken. Då gick hans sin väg. Sedan visste Bengt intet när ryttaren gick efter honom, ty han talte intet därom ock hans kroksabel låg inne kvar på en kista. Bekände och Bengt, att Lars Persson är en enfaldig person och aldrig visat sig arg eller ondsinter i de 6 års tid han under detta nu sitt varande herrskaps bröd varit haver och Joen ryttare för sin avresa hade desslikest bekänt för Herr Landshövdingens Högvälborne Mauritz Posses fru och dotter, att ingen annan lade hand på eller slog honom utan han allena.

5) Johan Persson i Spånga berättade som de övriga att hovmästaren Johan Andersson skällde ryttaren för skälm och hundsfotter. Då frågade Joen honom Johan vad han tyckte därom. Han sade vad kommer det mig vid? Men vore som förr, visste jag vad jag skulle göra. Ej vetandes varför Johan gick ut, ty han sade intet därom, utan när han var ute, sade Johan till Bengt, han lopp visst efter hovmästaren. Bengt svarade, jag tror inte det. Han är galen. Fler vittnen i detta mål voro nu intet vid handen.

Tingsrätten överlade detta ärendet och som föregående rannsakning giver vid handen och samtliga vittnen, att träta och ordkastning var kommen emellan hovmästaren Johan Andersson och ryttaren Joen Jacobsson. Jämväl eftergånget hovmästaren och skulle honom slagit på vägen det Lars Persson och smeden Lars Andersson berättat; Desslikest skulle han samma sin gärning bekänt förr än han avreste, som fogden Bengt Persson intygar, kan härav annat ej finnas än banemålet och gärningen skjutas så medelst in på ryttaren Joen Jacobsson, som nu frånvarande är. Kan alltså tingsrätten häröver intet äntligen döma och besluta, förr än bemälte Joen Jacobsson härom kommer till svars och vederbörligen sig förklarar.

(6)

1678-05-29

Domkapitlets protokoll

Inkom Praep: i Håtuna Herr Nils Sundelius, samt pastor i Bro Herr Jon Bowallius och kaplanen i Bro Herr Daniel Wixelius sig emellan tvistande, hit citerade. Då berättade Praep om den tvisten, som mellan präst och kaplan i Bro uppkommen är. Då han …… nomine skulle hålla däröver prästeting haver Daniel honom sidvyrdat och sig absenterat. Så blev pastor i Bro tillfrågad, vad orsak är till denna oredan. Han sade Herr Daniels ord vara det han gjort och risteligen i det han trängt honom från pastoratet, därföre sänt honom grova skällsord tillhanda både muntligen och skriftligen förbannelser och över honom och hans hustru.

Däremot sade Herr Daniel sina skäl.

1) Han har gått mig mitt bord undan, nämligen pastoratet.

2) Vill tvinga mig att taga kaplanslönen av vederlaget.

3) Förhindrar mig mina accidenter, nämnde ett exempel av en skomakardotter, som är död bliven. Fadern hade gått till prästgården med en 3 dalers plåt, därav han ärnat pastor 2 daler och sig 1 daler. Men

pastor tagit 2 daler 16 öre och lämnat honom 16 öre. Herr Jon med pastoratet är gånget efter pastors skickelse. Jag hade väl varit nöjd om det intet skett.

2. bjudes intet obilligt.

3. Jag har förment församlingen mera än nekat, att de skulle giva min ämbetsbroder sin del, det vittnade och Praep.

Herr Daniel tillspordes varför han icke vill förstå sig till förlikning som pastor, fastän injurierat, honom tillbjuder? Han svarade sig inte veta av eller kännas vid någon beskyllning som han eller hans hustru lagt på pastoris hus. Hustru nekar till sådant och de vittnen som pastor sig beropar på, samt attester vräker han och håller för partiske.

Pastor berättade om Herr Daniels hustru, hurusom hon i samkväm /: där som han inrättat det bruket att det sammanskjutes av gästerna något åt de fattiga, sagt: - Varför skall man giva de fattiga? Kyrkoherdehustrun, den horsan och Hälsingedjävulen etc delar det ut bland sina spånkärringar. Herr Daniel allegerade strax ett exempel, en som hette Höli, både hora och tjuv, den haver pastor givit av kyrkans medel 1 fjärding säd och 6 marker penningar. Pastor sade henne fått allenast 20 öre, som var över delningen och det hava kyrkvärdarna givit som är alltid med och bäst känna personerna.

Herr Daniel frågades varföre han sig absenterade och icke komparerade i prostetinget? Han sade sig gärna vilja komparera i socken- eller häradsstugan, men det var anställt i en bondgård, dit ville han icke gå. Praer. sade de stugorna varit ofärdiga och obekväma till sådant bruk.

Herr Daniel fordrar kaplanslön av pastor 16 tunnor så som antecessor haver givit. Pastor svarade sig här till givet av god vilja 12 tunnor och 30 daler, nu skall han icke giva mer än 24 daler som ordningen är, och andra giva. Ännu råddes Herr Daniel till deprecation och förlikning, han må då Konsistorie, om han icke vill akta pastors och Praep råd och tillbud.

De avträdde till mognare samrådande och betänkande. Åter därefter inkommo utan någon effekt till förlikning. Så uppläste pastor en attest skriven av Anders Sträng, det Herr Daniels hustru kallat honom Smålandshynda och hustru Hälsingedjälvul, horsa, rofferska etc. och Herr Daniel och hustru hotat pastor med hugg och slag.

Herr Daniel kallar vittnen partiske, kännas intet vid något av dessa beskyllningar utan allenast i rofferska, det han hustru sagt därföre att de tubbat hennes piga bort.

Praep refererade huru Herr Daniel skrivit sig till ett ovettigt brev andra dagen citerat där uti sin pastorem till en annan bondgård. Praep hade begärt möta honom i backen, men han hade sänt bud och nekat, bett honom gå igen. Emedan man förstår Herr Daniel intet allvar med sig hava till deprecation, så må saken gå till världslig rätt. Men sedan vill Konsistorium hava något att säga om den despect pastor och praeposito vederfaren är. Herr Daniel förmanas och emellertid sig emot pastor väl förhålla.

1678-06-28

Prästträta

Kyrkoherden i Bro vördige Herr Jonas Bowallius /1674-1691/?, inlade ett klagomål emot kaplan den vällärde Herr Daniel Wigznelius /1662-1669/? angående äreröriga skällsord och beskyllningar, som bemälte kaplan med sin hustru skulle utsagt hava om kyrkoherden och hans hustru, vilket han H Joene både genom gode mäns beskickning; Prosten i Håtuna och pastor i Ryd förhör och tillkallande. Jämväl genom citation och comparerande inför det Högvördiga Konsistorio Ubsaliensi, sökt möjeligt att komponera och avlysa. Men för Herr Daniels motvilja intet kunnat ske. Utan de bliva äntligen av Högvördige Konsistorio till världsligt Forum förviste. Varöver Herr Joen nu sökte och begärde Tingsrättens utslag. Herr Daniel ville nu inte till detta svara, föregivandes sig intet Specialiter vara härom citerad. Kyrkoherde Herr Joen inlade sekreterarens välbemälte Herr Johan Ehrenhielms citations kopia därmed. Herr Daniel om skällsord och ärerörige beskyllningar är bliven citerat, men Herr Daniel ville hava orden i citationen nämnde och ville intet svara, förr än herr sekreteraren kommer själv tillstädes. Havandes det mot lagföraren Person, att han skulle vara svuren broder med bokhållaren på Bro gård, välaktade Anders Sträng, som dock intet i sanning är. Förkastade ock Herr Joen, att han i dag skall dem i Rätten sittin hem med sig. Varom av Herr Joen blev svarat, att han är bliven av länsman tillsagder denne gången uppehålla gästningen, det han intet gärna ville eller kunde förneka. Dock hade betänkning därvid för denna sin tvistighet med Herr Daniel, att han därav skulle fatta orimliga tankar och inbillningar. Varom ock honom Herr Daniel blev påmint och tillsagt att ännu några kunde följa kyrkoherden hem till aftonmåltid och att vila över natten skulle därigenom hans rätt och rättvisa intet bliva förminskat eller konsumerat honom stode ock fritt det samma göra antingen nu eller en annan gång, som kyrkoherden haver behagat denna resan att antaga Herr Daniel föregav och, att de utskickade två gode män från kyrkoherden, kommo

med pock och annan orimlighet, som icke enighet och vänskap, utan mera förtret orsaka kunde. Desslikes skulle ock prosten sitt förhör och examen så anställt, att han då ej kunna sig sitera, sade ock prosten varit Herr Joens procurator i Konsistorio. Denna oenighet dessa prästmän emellan synes mest därav hava sitt ursprung, att han Herr Joen som en främmande här i Stiftet är praefererat Herr Daniel till pastoratet. Varöver Herr Joen framlade kopialiter av sitt av Hans Kongl Maj:ts allernådigaste undfångne kollationsbrev, vilket när det upplästes, sade Herr Daniel att han lämnar var och en att betänka, om det är enligt med Prästerskapets Priviligiernas 17 punkt. Han blev då varnad att considera och betänka vad han talade, efter sådant som publice sagt, bliver annoterat, jämväl att han måtte respektera Herr Joen för sin förman och kyrkoherde, efter hans Kongl Maj:t och deras andliga förmän honom därtill förordnat haver. Vilket Herr Daniel mot Herr Joen sp …. skeligen upptog, erkännandes honom uti ingen måtto, att vara sin förman, utan sade Högvördige Konsistorium vara sin förman. Dock som han knäppte med fingret inför Rätten, sakfälldes han för samma sin sidovördnad till 3 mark. Över skällsorden och injurierne inlade Herr Joen bokhållarens välbemälte Anders Strängs attest av den 26 november 1677 som betygar att Herr Daniels hustru i ett barnsöl hos skräddaren Per Pålsson den 16 november tillförende, där många andra vore tillstädes, strax efter gästerna något efter ….. i den församlingen hade givit till de fattiga, sade om kyrkoherdens hustru, varför skola vi giva åt de fattiga, efter Hälsingedjävulen och Smålandshyndan giver sina spånkärringar fattigmanspengar, kallades henne ändå Fätzan och rofferskan, hotandes ock kyrkoherden med hugg om han skulle resa till Uppsala och klaga. Dessutom haver kaplanshustrun några gånger undsagt kyrkoherden hustru att skole slå henne fast det än vore i kyrkan etc.

Vilken sin attest bokhållaren nu personligen bestod; Herr Daniel jävade detta bokhållarens vittnesbörd efter han skulle hava tubbat hans legohjon och att hela attesten vore osanning. Men belangande fattigpengarna sade Herr Daniel, att bland andra öre och blevne utdelte till en spånkärring. Hon åt kyrkoherdens hustru spinna plägar förmenandes dem som kunna tänka således födan med arbete, intet böra participera av samma penningar.

Bokhållare Sträng protesterade, mot Herr Daniel som beskyllde honom tubbat sitt folk, viljandes det lagligen mot honom utföra. Hustru Karin i Råby, som var med på bemälte barnsöl bestod nu för Rätten att Herr Daniels hustru kallade kyrkoherdehustrun rofferska, att hon skulle roffat en hennes piga från henne. Herr Daniel ville fuller ock nu det bestå att Herr Joen skulle antagit och haft hos sig vid Tingsviken, en hans piga för än hon var lagligen dimiterat utur tjänsten. Bemälte piga, Kerstin Olofsdotter var nu själv tillstädes, och sade sig uttjänt sitt år och inte längre kunde eller vilja bliva där i tjänsten, sägandes till, när hon gick dädan till prästgården. Bekände ock att Herr Johan bad henne gå i sin tjänst om den icke vore fullgjord, det hon likväl sade sig fullkomnat. Och om något därföre skulle brista, att hon om sommaren låg en tid sjuker, ville hon låta så mycket därföre avdraga på sin lön, den allesamman ännu innestår.

Nekandes Herr Joen sig bemälte piga roffat eller i torpet Tingsviken hemligen haft, som Herr Daniel föregiver:

Framkom Erik Eriksson i Härnevi, vilken på Herr Daniels påstående avlade ed med hand på bok och berättade, att Herr Daniels hustru gick kyrkoherdens port förbi, där prosten i Håtuna och Herr Olof i Ryd voro inne, när de höllo förhöret. Hon hade sin son med sig. Då ropade hon på prästhustrun, sägandes kom ut din rofferska och slåss med mig. Producerade och Herr Joen flera attester nämligen av Lars Joensson den 16 december 1677 och pigan Kerstin Olofsdotter den 20 maj 1678 som inte tillstädes voro och studenten Nicolaj Spolandri den 5 november 1677, som förmälde att kaplanshustrun skulle skällt kyrkoherdehustrun för trollpacka och trollkärring. Synnerligen förmäler Spolandri attest, att Herr Daniels hustru skulle kallat kyrkoherdehustrun stryka hyndan (strykarehynda?) och kyrkoherden ropdragare, tallriksslickare och kakelugnsstekare. Jämväl att han vore kommen till församlingen genom mutor, samt som en skälm och förrädare vara inkommen. När då Spolander tillfrågade Herr Daniel om det vore sant hans hustru således sade, därpå skulle Herr Daniel strax svarat: -Ja, amen han är kommen hit till pastoratet som en skälm och förrädare. Detta förnekade Herr Daniel. Exiperandes mot Spolandri vittnesbörd, som den, där är kyrkoherdens brödätare, efter han praeceptorerar för hans barn, ej viljandes hans vittnesbörd tillåta, efter han sådant ohemult förde dem emellan. Herr Joen sade honom Spolandrum, så väl läsa för Herr Daniels som sina barn. Jämväl vara så mycket honom som sig förpliktat och tillbunden.

Herr Daniel föregav att Herr Joen med sin hustru sedan de kommo dit till pastoratet, hava gjort och vist honom samt hans hustru i åtskilliga måtto förakt, förtret och skada, varav denna ovänskap sig förorsakat haver. Däremot sig Herr Joen sig förklarade, att varken han eller hans hustru det gjort hava, utan fastmera tvärt om velat gärna leva i enighet och vänskap med dem, samt bevisat dem allt gott de kunnat och förmått. Han önskade nu gärna det Rätten ville dem lagligen åtskilja efter han alla andra görliga och lovliga utvägar sökt haver, detta att stilla och förtaga förargelse. Tillspordes sockenmännen i Bro och Låssa

socknar, som nu kunde tillstädes vara om kyrkoherdens och hans hustrus förhållande, jämväl om de hört eller i någon måtto förstått hade dem denne oenighet förorsakat? De hade honom eller henne intet att beskylla, eller visste säga dem vara orsaken därtill. Sammaledes tillspordes de om kaplanen och hans hustru, svarandes att de ej annat om honom berätta kunna, än han sig mot dem uti sitt Ämbete väl förhållit haver, men tillfrågan om ovänskapens begynnelse svarade de intet.

Kyrkoherden Herr Joen producerade till detta Herrskapens i församlingen Högvälborne Fru Christinae Banérs och Assessorens välbemälte Herr Axel Lejonhuvuds och välbemälte Herr Gideon Rålamb sig givna vittnesbörd, till Högvördige Konsistorium av den januari 1678, att han sig väl och ostraffligen förhållit haver. Samma vittnesbörd hava samtliga församligen givit honom och hans hustru vid examen som prosten och Herr Olof i Ryd hållit hava, det deras attest utvisar:

Rätten demonstrerade och förhöllt dessa prästmän huru båda högst skadeligt och förargeligt sådant deras leverne är, där de likväl, så väl i leverne som ämbete böra vara församlingen och sina åhörare en eftersyn, men giva härmed /: förutan det att den brottslig kan vara, förser sig mot sin medbroder och ett vederbörligt straff meriterar :/ sina åhörare onda och förargliga exempel, vilka när de dem efterfölja, kunna så mycket mindre med någon frukt av själasörjarna och prästerna straffas eller rättas, som de därtill själva äro brottslige. Och kommer jämväl det härtill: Konsideration, att detta deras oskicklige leverne här på denna orten, så mycket förargligare bliver, som härigenom häradet och detta pastorat faller en stor och allmän landsväg fram, att den resande mannen sådant får veta, och kan dylikt på andra och fjärran orter utspridas, mången till ont exempel, samt den och deras församlig till skymf och förtal.

Alltså ville Rätten jämväl därföre, att Herr Daniel åstundar hava Herr Sekreteraren och Häradshövdingen tillstädes när saken till dom förtages, för denna gången med sitt utslag dem emellan uppskjuta, att de än till nästa ting må hava rådrum sig att betänka, om de icke under sig själva och gode män kunna söka enighet, uti vad privat transaktion kan tillåtelig, kunnandes den som brottslig finnes, sådant hos dem förtörnade avbedja. Varigenom deras församling uppbyggd, förargelse och ont exempel förtagne bliva. Men i vidrigt fall, vill Tingsrätten detta mål sig härnäst till doms och utslag företaga sättandes dem dessinnan härmed 8 daler silvermynt vite mellan för all träta och förargelse i ord och gärning, och det dem samt deras hustrur emellan.

1678-10-03

Pastor i Bro vördige Herr Joen Bovallius uppvisade Herr Ärkebiskopen Höfvördige Doktor Johannes Baazij remissorial av den 28 augusti 1678 på Venerandi Konsistorie vägnar, över tvistigheter mellan honom och kaplan Herr Daniel Wingznelium till Forum Seculare och lagligt utförande. Emedan han Herr Joen sig till all enighet utlåtit haver. Men Herr Daniel sådant alldeles avslagit, och sig under ordentlig rättegång förskjutet. Alltså efter sista tingsrättens resolution ville Herr Joen nu gärna komma till önskap och dom. Viljandes och bjudandes nu som vid förra tinget, som han ock alltid haver varit benägen på görligt maner till enighet. Var Herr Daniel vill sin brott mot honom vidkännas och den avbedja, men som Herr Daniel allt härtill och förra gången avslog och förnekade all förlikan, så lärer han som nu intet efter utgången stämning kommer tillstädes, väl göra detsamma ännu. Och klagade Herr Joen, att han nu med besvär haver bragt hit sina vittnen häröver, nämligen bokhållare Anders Sträng och bokhållare Jöns Ryding, klockaren i Bro Matz Erichsson, Hans Thomsson i Husby, Niels Germundsson i Målaretorpet, hustru Malin Erichdotter i Husby och studenten Nicolaus Spolander, vilka vederredo 10000 sina vittnesbörder, nu inför tingsrätten att avlägga. Men medan domaren Bengt Johansson i Finsta och tolvman Bengt Johansson i Edeby vittnade, att Herr Daniel är sjuk och för dem låtit berätta, att han för den skull nu intet kommer tillstädes. Ty uppsattes detta, helst och efter Herr Sekreteraren och Häradshövdingen nu för annat hinder intet var tillstädes.

1679-03-13/14

Företogos åter tvistigheter mellan kyrkoherden i Bro vördige Herr Joen Bovallium och kaplanen i Bro vällärde Herr Daniel Wigsnelium, vilken näst föregående ting haver tingsrätten varit föredragen.

Kyrkoherden berättade, hurusom han åtskilliga gånger haver sökt enighet, och på görligt sätt detta oväsende att avstyra, som både sisthållne sommartingsprotokoll utvisar. Jämväl det nu och försökt genom prosten vördige Herr Nils i Håtuna. Men allt förgäves som prosten inför tingsrätten berättade, alltså ser intet annat än att han måste underställa detta rättens delision som redan begynt är. Herr Daniel försköt sig till bägge församlingarnas besittning huru han alltid haver velat leva i fredlighet. Ehuruväl kunde honom något gått till sinnes i förstone, att Herr Joen för honom kom till pastoratet, dock låt det så vara som han ej gör, efter som Guds och Höga Överheten därvid haver behagat. Han haver i 3 år levt i god sämja med sin

kyrkoherde, men sedermera kommit dem något oväsende emellan, därom de nu åtskillige invändningar mot varandre förde. Men omsider besinnade sig bägge parterna och betänkte detta dem emellan stora oväsende och den förmaning samt förhållande Rätten och andra till den om en kristelig förlik gjort hava. Besluto således både detta under en evärdelig förlägenhet att sopiera och avställa. I det Herr Daniel förklarade sig nu offentligen icke annat med kyrkoherden vördige Herr Joen och hans kära hustru veta eller med skäl säga kunna än all ära och gott. Detsamma i lika måtto deklarerade Herr Daniels hustru, hustru Kerstin Nielsdotter om kyrkoherden och hans hustru, avbedjandes hos dem båda, om hon i hastighet och iver något otjänligt ord kunna utsagt dem till förtörnelse, dem hon varken påstå eller bevisa vill eller gitter.

Herr Joen var ock med denne deras deklaration inför Rätten tillfreds, låtandes vad honom och hans hustru i så måtto obetänkt är tillfogat falla, samt allt här till passerat alldeles vara efter denne dag dött och opåtalt. Viljandes härmed bägge med sina hustrur visa varandra den ära och benägenhet som hederligt prästfolk anstår och deras ämbete fördrar. Och därmed kan enliget vara räckandes varandra därom inför Rätten handen. Och medan bägges deras samtycke sattes dem och deras hustrur 15 daler silvermynt vite emellan för all vidare otidighet och osämja här efter.

Ur Domkapitlets protokoll 1678 fol66.

1678-08-07 Ryds prästbordstvisten nr 1.

Inkom pastor i Ryd Herr Olof Örn uppvisade huru som han till Häradstinget är citerat vorden för det han bleckat en rågång emellan prästgårds och Runsa ägor.

Varpå Häradsrätten sig resolverat att icke kunna fälla honom på några böter därföre, förr än veterligen bliver om det är prästgårdens eller Runsa skog, där han bleckat haver, detta till att bevisa, fordrar rätten och Konsistoriets fullmäktig, framviste och sedan några syningsmän attest som vederparten begärt, att syna denna rågång, vilken gilla de fundament, som pastor haver till sin rågång att den efter huvudröret. Den andra Prästebordets vederpart på Lerberga Herrgårds vägnar haver han och låtit citera till Rätta för ägor. Men han vill icke komparera eller kontestera litem, där likväl pastor framviste lagläsarens Olof Olssons attest med Häradsnämnd, att dessa tvistiga ägor voro av förra lagläsaren lagligen dömde ifrån Lerberga till Prästbordet fast än samma dom icke är extraderat, blev likväl fällt A:o 1629 efter den stränga överhetens befallning som ännu finnes härpå i bokstaven utgången 1628.

Pastor frågade om råd, om han icke må begära Extraordinarie Ting, på det att om honom något går under ägor appellera dem under samma lagmans syn som beviljat är i höst hållas emellan Prästbordets och Herr Carl Skunks ägor. Honom gavs förslag att låta bestå till ordinarie Tinget för omkostnads skull, så kan då lagmanssynen därefter uppskjuten bliva, Konsistorium vill förordna honom en fullmäktig till Adistance i saken, samt skriva till Herr Landshövdingen att och på Kronans vägnar en fullmäktig tillstädes bliver.

Information – Hjälp att navigera i programmet

Bokmärken med **Grön** / **Röd** färg leder endast till denna information
- de skall ses som rubriker | navigeringshjälp | upplysningar
Backa 2 ggr med **grön pil** längst ned på sidan

Eftersom vi presenterar ett omfattande textmaterial visar vi det i s.k. PDF-format Formatet tillåter användning av register med s.k. Bokmärken för navigering i filen som innehåller många hundra A4-sidor.

Bläddring framåt/bakåt i PDF-programmet
Triangelformade pilar längst ned på sidan

Bläddring bland visade sidor i PDF-programmet
Pilar framåt/bakåt på **grön / rund** botten, längst ned på sidan

Bläddring framåt/bakåt i vanliga internetprogram (ofta med färgad bakgrund)
Pilar framåt/bakåt på **grön / rund** botten längst upp till vänster på sidan

Blå färg är länkar som leder till andra program skapade i PDF eller HTML
Röd färg är viss förtydligande information

***Sökfunktionen* – klicka på kikarikonen**
PDF-formatet har en inbyggd sökfunktion som söker i hela filen.
- därför är filen stor, vilket är till nackdel för den som använder äldre typ av telefonmodem
- i de senast inlagda texterna ligger innehållsförteckningarna i särskild fil för att undvika dubblerad visning
OBS att finns flera sökalternativ

Blå färg är aktiverade länkar

Testkörning 2004-12-18

Svenngårdska hembygdssamlingen

Delvis dokumenterad i ett 25-tal pärmar

Innehållsförteckningar och bearbetning - UKF:s pärmar Sv1-6

Bakgrund

- Svenngårdska samlingen doneras till Upplands-Bro kommun 1970
- Kulturnämnden/Biblioteket upprättar en innehållsförteckning
- Svenngårds hembygdssamlingen som grund för studier i kommunens historia
- Hembygdsprojektet 1977-1980
- Kulturhistoriska kartan 1980-1982
- Hembygdsboken skapas 1982-1984
- Upplands-Bro Kulturhistoriska Forskningsinstitut bearbetar materialet från 1987

Svenngårds samling - ett försök till beskrivning

- Boksamlingen - Svenngårdska rummet i Kungsängens bibliotek
- Kartsamlingen - Hembygdsgården i Kungsängen
- Arkivalier - inbundna, lösa, osorterade - Biblioteket
- Svenngårds sammanställning av gårdshandlingar
  ett 25-tal pärmar i Svenngårdska rummet - sammanfattningar hos UKF

UKF:s innehållsförteckning/bearbetning/sammanställning/sammandrag			**sidor**
Pärm Sv1 - Svenngårds pärmar	p5-p6-p7-p8	Gårdshandlingar	131
- Pärm Sv2 - Svenngårds pärmar	p9-p10-p11-p12-p13-p21	Gårdshandlingar	111
- Pärm Sv3 - Svenngårds pärmar	p14-p15-p16-p17-p20	Gårdshandlingar	138
- Pärm Sv4 - Svenngårds pärmar	p2-p1-p18-p24-p31	Domstolprotokoll	159
- Pärm Sv5 - Svenngårds pärmar			
- Pärm Sv6 - Svenngårds pärmar	p22-p23	Biografier, Diverse	122

Anvisningar - manövrering - sökning - utskrift

Några anvisningar om hur du kan använda programmet

Öppna fliken **Bokmärken** i vänstra kanten.
Där finner du **Innehållsförteckningar och länkar till övriga filer i programmet**
Bokmärken med ett "**+-tecken**" framför har underavdelningar.
Välj lämplig förstoring: **Sidbredd / Helsida**

Blå pilarna föregående/nästa sida - ***fysisk ordning*** (inte nödvändigtvis föregående ***visade*** sida)
Det finns också pilar till *första* och *sista* sidan
Gröna pilar ***bläddra*** mellan tidigare visade sidor **eller** Webbläsarens pilar längst upp på skärmen

Ctrl+Shift+N skriv önskat ***sidnummer***
Bokmärken klicka på önskad ***namngiven*** sida

PDF-programmet har en **sökmotor (Kikaren upptill på sidan) eller Crl + F**
Gäller textmaterialet i använd fil = UKF:s pärm: Sv1, Sv2, Sv3 …..
(när Bredband blir vanligare kan allt läggas i en och samma fil)
Du uppmanas skriva det ord du vill söka på, varvid en del av den mening ordet står i visas.
Klicka på den mening som verkar vara användbar och aktuell sida visas med sökordet markerat.
Markera om du vill ha viss begränsning av sökmöjligheten.
Utan någon av de 4 valmöjligheterna finner programmet alla kombinationer med ditt sökord

Utskrift: Viktigt att ange vilka sidor du vill ha utskrivna. Annars skrivs alla sidor ut